

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe Bilim Dalı

Doktora Tezi

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ve RİSKTEN KORUNMA
MUHASEBESİ; İLKELER ve ÖNERİLER

Havva Nur ÇİFTÇİ
2502120226

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Recep PEKDEMİR

İstanbul, 2018

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe Bilim Dalı

Doktora Tezi

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ve RİSKTEN KORUNMA
MUHASEBESİ; İLKELER ve ÖNERİLER

Havva Nur ÇİFTÇİ
2502120226

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Recep PEKDEMİR

İstanbul, 2018

Proje No: 47160

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : HAVVA NUR ÇİFTÇİ Numarası : 2502120226
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : MUHASEBE Danışmanı : PROF.DR.RECEP PEKDEMİR
Tez Savunma Tarihi : 01-03-2018 Saati : 14.30
Tez Başlığı : BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK VE RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ: İLKELER VE ÖNERİLER

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.RECEP PEKDEMİR		KABUL
PROF.DR. YAKUP SELVİ		KABUL
PROF.DR.FATİH YILMAZ		KABUL
PROF.DR.HANİFİ AYBOĞA		KABUL
PROF.DR.SİNAN ASLAN		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.NAZLI KEPÇE		
DOÇ.DR.FATMA PAMUKÇU		

ÖZ

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ve RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ; İLKELER ve ÖNERİLER

Havva Nur ÇİFTCİ

Bankalar faaliyetlerini sürdürürken birçok risk faktörüyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu risklerden bazıları kontrol edilebilir risklerken, bazıları ise bankacılık faaliyetleri dışında ortaya çıkan ve kontrol edilemeyen risklerdir. Bankalar maruz kaldıkları bu riskleri kontrol edebilmek amacıyla çeşitli finansal araç sözleşmelerine taraf olmaktadır. Ancak hem bu sözleşmelerin yapıları hem de ortaya çıkardıkları kavram karmaşası nedeniyle, finansal araç sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanmasıyla ilgili çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bankacılık faaliyetlerinin bir gereği olan finansal araç sözleşmelerinin banka bilançolarının önemli bir bölümünü oluşturması nedeniyle bu araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıyla ilgili sorunlar bankacılık sektörü açısından önemli bir problem oluşturmaktadır.

Çalışmada uluslararası standartlar temel alınarak finansal araçlar ve riskten korunma muhasebesi raporlamasına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Türk Bankacılık sektöründe türev ürün kullanımı ve riskten korunma muhasebesi raporlamasının güncel durumunun ortaya konması amacıyla bir araştırmaya yer verilmiştir. Türev ve türev olmayan finansal araçlarla ilgili oluşturulan örnekler yardımıyla finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konuları banka muhasebesi açısından ortaya konmuştur. Ayrıca Türkiye Garanti Bankası A.Ş. örneği yardımıyla bankaların faaliyet raporlarında yer alan riskler ve risk yönetim faaliyetleri ile riskten korunma muhasebesine ilişkin açıklamalar incelenmiştir.

Çalışmanın sonucunda; bankaların riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapmamayı tercih etmekteki nedenlerinin, finansal bilginin üretilmesindeki maliyet kısıtı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda bankalar maliyet-fayda analizi ve fizibilite çalışmalarına ağırlık vererek iç

sistemlerini oluşturabilir, riskten korunma muhasebesine göre açıklamayı amaçladıkları hususları gerçeğe uygun bir şekilde sunabilirler.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Risk, Riskten Korunma Muhasebesi

ABSTRACT

RISK and HEDGE ACCOUNTING in BANKING SECTOR; PRINCIPLES and SUGGESTIONS

Havva Nur ÇİFTÇİ

Banks face lots of risk factors when they run their operations. While some of these factors are controllable, some others are factors that arise outside the banking activities and uncontrollable risks. In order to control these risks that banks are exposed to, they become parties to the financial instrument agreements. However, because of both the structure of these engagements and the conceptual ambiguity that they reveal, there are several problems about the accounting and reporting of these financial instruments. Because the financial instrument agreements constitute a substantial part of the balance sheets of banks, issues about accounting for and reporting of these instruments have been an important problem for banking sector.

In this study, financial instruments and hedge accounting are explained based on national and international standards. A research was conducted with the aim of determining the current situation of the use of financial instruments and hedge accounting in the Turkish banking sector. Subjects of financial instrument accounting and reporting are displayed with the help of examples related financial instruments, both derivative and others. In addition, with the help of Garanti Bank example, risks and disclosures related to risk management activities and hedge accounting reported in the annual reports of the banks were analyzed.

As a result, it is concluded that banks do not prefer reporting according to hedge accounting because of the cost constraint in the production of financial information. In this context, banks may form their internal systems by conducting cost-benefit analysis and emphasizing the feasibility studies and they may fairly disclose the points they aimed to explain according to hedge accounting.

Key Words: Banking Sector, Hedge Accounting, Risk

ÖNSÖZ

Para ve sermaye piyasalarının gelişimi ve küreselleşmeyle birlikte işletmelerin karşılaştıkları riskler çeşitlenmiş, özellikle ana faaliyet konuları karşılaştıkları riskleri yöneterek kazanç sağlamak olan bankacılık sektörü açısından bu konuda önlemler alınmasını gerektirmiştir. Bu kapsamda risk yönetim sistemlerinin oluşturulması bankacılık sektörü açısından hayati öneme sahiptir.

Bankalar faaliyetlerini yürütürken karşılaştıkları risklerin olumsuz etkilerini yönetmek amacıyla birçok finansal araç sözleşmesine taraf olmaktadır. Bankacılık faaliyetlerinin neredeyse tamamına yakın bir kısmının bu finansal araçlara dayanması ve bankaların ekonomi içerisindeki yeri finansal araçların muhasebeleştirilmesini ve raporlamasını bankacılık sektörü açısından önemli kılmaktadır.

Bu çalışmanın ana konusunu, “bankacılık sektöründe risk ve riskten korunma muhasebesi” konuları oluşturmaktadır. Bu çalışmada; bankacılık sektörü açısından risk ve risk yönetimi kavramları incelendikten sonra, riskten korunma amacıyla kullanılan finansal araçların muhasebeleştirilmesine ve raporlanmasına ilişkin durumlar uluslararası standartlar çerçevesinde açıklanmıştır. Çalışmada araştırma kapsamı olarak Türkiye Garanti Bankası A.Ş. seçilmiş, bankaların faaliyetleri ve finansal durumları başta olmak üzere birçok konuyla ilgili finansal tablo kullanıcılarına bilgi sundukları faaliyet raporu yardımıyla, seçilen bankanın risk ve risk yönetimi ile riskten korunma muhasebesine ilişkin açıklamaları incelenmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde değerli katkılarını esirgemeyen İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Anabilim Dalı’ndaki tüm hocalarıma ve İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Finans Anabilim Dalı öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Kerem Özdemir’e teşekkür ederim. Ayrıca Doktora eğitim sürem boyunca her türlü desteği ve sabrı gösteren aileme sonsuz teşekkürü borç bilirim. Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje numarası 47160.

Havva Nur ÇİFTÇİ, İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RİSK KAVRAMI ve RİSK YÖNETİMİ

1.1. RİSK KAVRAMI	4
1.1.1. Bankacılık Sektöründe Risk Kavramı ve Risk Türleri	5
1.1.1.1. Operasyonel Risk	6
1.1.1.2. Piyasa Riski.....	9
1.1.1.2.1. Faiz Oranı Riski.....	10
1.1.1.2.2. Kur Riski.....	12
1.1.1.3. Likidite Riski	13
1.1.1.4. Kredi Riski	15
1.2. RİSK YÖNETİMİ.....	17
1.2.1. Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi, Önemi ve Basel Uzlaşısı.....	18
1.2.2. Kurumsal Yönetim ve Risk Yönetiminin İlişkisi	20
1.2.3. Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Faaliyetleri.....	22
1.2.3.1. Risklerin Tanımlanması	23

1.2.3.2. Risklerin Ölçümü ve Değerlendirilmesi	23
1.2.3.3. Risklerin Kontrolü	25
1.2.3.4. Risklerin İzlenmesi ve Raporlanması	25
1.2.4. Risk Yönetimi Teknikleri.....	26
1.2.4.1. Sigorta	27
1.2.4.2. Aktif – Pasif Yönetimi	27
1.2.4.3. Riskten Korunma (Hedge) İşlemleri	29

İKİNCİ BÖLÜM

RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ ve RAPORLANMASI

2.1. FİNANSAL ARAÇLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	35
2.1.1. Türev Olmayan Finansal Araçlar	36
2.1.2. Türev Finansal Araçlar.....	41
2.2. RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ.....	42
2.2.1. Riskten Korunma Muhasebesi Uygulama Koşulları.....	49
2.2.1.1. Riskin Doğası ve Riskten Korunma Türleri.....	49
2.2.1.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma.....	50
2.2.1.1.2. Nakit Akış Riskinden Korunma.....	51
2.2.1.1.3. Net Yatırım Riskinden Korunma.....	54
2.2.1.2. Belgelendirme	54
2.2.1.3. Riskten Korunmanın Etkinliği	56
2.2.1.4. Riskten Korunma Etkinliğinin Sürekliliği ve Ölçülmesi	58
2.3. RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ İLE İLGİLİ DİPNOT AÇIKLAMALARI.....	63
2.4. RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİNİN TÜRKİYE’DEKİ BANKALARDA UYGULANMASI VE RAPORLANMASI.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ, BANKACILIK İŞLEMLERİ ve TÜREV/TÜREV OLMAYAN FİNANSAL ARAÇ KULLANIMI, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ ve FİNANSAL TABLOLARDA RAPORLANMASI

3.1. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ, TEKDÜZEN HESAP PLANI VE İŞLEYİŞİ.....	75
3.2. BANKACILIK MUHASEBESİNDE DÖNEM SONU İŞLEMLERİ.....	76
3.2.1. Reeskont İşlemleri.....	77
3.2.2. Tahakkuk İşlemleri	78
3.2.3. Karşılık İşlemleri.....	79
3.2.4. Evaluasyon (Yabancı Para) İşlemleri.....	81
3.2.4.1. Efektif İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi	82
3.2.4.2. Döviz İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	85
3.3. BANKALARDA TÜREV OLMAYAN FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI.....	89
3.3.1. Türev Olmayan Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması	89
3.3.2. Türev Olmayan Finansal Borçların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması	97
3.4. BANKALARDA TÜREV FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI.....	100
3.4.1. Kur (Döviz) Riskinden Korunmak Amaçlı Türev Finansal Araçlar.....	102
3.4.1.1. Yabancı Para (FX) Forward Sözleşmeleri	103
3.4.1.2. Yabancı Para Swap Sözleşmesi	106
3.4.1.3. Yabancı Para Opsiyon Sözleşmesi.....	111
3.4.2. Faiz Oranı Riskinden Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar	114
3.4.2.1. Faiz Swap Sözleşmesi.....	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BANKA YILLIK FAALİYET RAPORUNDA RİSK ve RİSKTEN KORUNMA
MUHASEBESİ RAPORLAMASI –
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

4.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	120
4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI ve KAPSAMI	121
4.3. TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş. 'NİN SEÇİLME NEDENİ.....	121
4.4. BANKANIN YILLIK FAALİYET RAPORUNDA YER ALAN RİSKLERE ve RİSK YÖNETİM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	122
4.4.1. Bankanın Risk Yönetim Sisteminin Organizasyonu.....	123
4.4.2. Bankanın Risk Yönetim Yaklaşımı ve Risk Yönetim Faaliyetlerine İlişkin Açıklamaları	125
4.4.2.1. Bankanın Kredi Riski Açıklamaları.....	128
4.4.2.2. Bankanın Piyasa Riski Açıklamaları	137
4.4.2.2.1. Bankanın Kur Riski Açıklamaları.....	138
4.4.2.2.2. Bankanın Faiz Oranı Riski Açıklamaları.....	139
4.4.2.3. Bankanın Likidite Riski Açıklamaları	142
4.4.2.4. Bankanın Operasyonel Risk Açıklamaları.....	144
4.5. BANKANIN YILLIK FAALİYET RAPORUNDA FİNANSAL ARAÇ KULLANIMINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	147
4.5.1. Bankanın Türev Olmayan Finansal Araçlarına İlişkin Açıklamalar.....	147
4.5.2. Bankanın Türev Finansal Araçlarına İlişkin Açıklamalar	151
4.6. BANKANIN RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALARI.....	153
4.7. ÖRNEK BANKA İNCELEMESİNDEN ELDE EDİLEN SONUÇLAR.....	156
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	158
KAYNAKÇA.....	163
EK.....	175
ÖZGEÇMİŞ.....	189

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1	: Riskten Korunma Muhasebesi Uygulanmaması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi - I	45
Tablo-2	: Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Muhasebesi Uygulanması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi	46
Tablo-3	: Riskten Korunma Muhasebesi Uygulanmaması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi – II.....	47
Tablo-4	: Nakit Akış Riskinden Korunma Muhasebesi Uygulanması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi	48
Tablo-5	: Riskte Korunma Muhasebesi Etkinlik Ölçüm Yöntemleri.....	60
Tablo-6	: Bankalarda Kullanılan Türev Ürünlerin Sözleşme Türlerine Göre Dağılımı.....	69
Tablo-7	: Bankaların Taraf Oldukları Türev Ürün Sözleşmelerinin Finansal Tablolarda Raporlanması.....	70
Tablo-8	: Riskten Korunma Türüne İlişkin Raporlama	71
Tablo-9:	: Riskten Korunmanın Etkinliğinin Ölçülmesinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Açıklamalar.....	72
Tablo-10	: Efektif Yabancı Para İşlemlerinin Gerçekleştiği Tarihlerdeki Döviz Kurları.....	83
Tablo-11	: Yabancı Para İşlemlerinin Gerçekleştiği Tarihlerdeki Döviz Kurları.....	85
Tablo-12	: Türev Olmayan Finansal Varlıkların Ölçümü.....	90
Tablo-13	: Yabancı Para Forward Sözleşmesi Süresince Döviz Kurları....	104

Tablo-14	: Yabancı Para Swap Sözleşmesi Süresince Değerleme Tarihlerindeki LIBOR Oranları ve Kur Pariteleri.....	107
Tablo-15	: Yabancı Para Opsiyon Sözleşmesi Süresince Değerleme Tarihlerindeki Döviz Kurları.....	112
Tablo-16	: Bankanın Maruz Kaldığı Risklere İlişkin Risk Ağırlıklı Tutarlar ve Asgari Sermaye Yükümlülükleri.....	126
Tablo-17	: Bankanın Varlıklarının ve Yükümlülüklerin Finansal Tablo Değerleri ve Maruz Kalınan Risklere İlişkin Tutarlar.....	127
Tablo-18	: Bankanın Varlıkları ve Yükümlülükleri İçerisinde Maruz Kalınan Karşı Taraf Riskine Tabi Tutarlar.....	128
Tablo-19	: Bankanın Kredi Risk Sınıfları ve Risk Tutarları.....	131
Tablo-20	: Önemli Coğrafi Bölgelere İlişkin Kredi Risk Profili.....	132
Tablo-21	: Sektörlere ve Karşı Tarafılara Göre Kredi Risk Yoğunlaşmalarının Dağılımı.....	133
Tablo-22	: Kredi Riski Azaltım Öncesi ve Sonrası Tutarlar.....	134
Tablo-23	: Kredi Temerrüt ve Özel Karşılık Tutarları.....	135
Tablo-24	: Sektörlere ve Karşı Tarafılara Göre Kredi Özel Karşılıkları.....	136
Tablo-25	: Standart Yaklaşımına Göre Piyasa Riski Tutarları.....	137
Tablo-26	: Bankanın Kur Riskine İlişkin Bilgiler.....	139
Tablo-27	: Bilanço ve Bilanço Dışı Hesapların Vadelere Göre Faiz Duyarlılığı.....	141
Tablo-28	: Bankanın Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Bilgiler.....	144

Tablo-29	: Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklara İlişkin Bilgiler.....	148
Tablo-30	: Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Yatırımlara İlişkin Bilgiler.....	149
Tablo-31	: Satılmaya Hazır Finansal Varlıklara İlişkin Bilgiler.....	150
Tablo-32	: Türev Araçların Kullanım Amacına Göre Sınıflanmasına İlişkin Bilgiler	152
Tablo-33	: Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlara İlişkin Bilgiler.....	152
Tablo-34	: Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlara İlişkin Bilgiler.....	153
Tablo-35	: Gerçeğe Uygun Değer Riski Muhasebesine İlişkin Bilgiler.....	154
Tablo-36	: Nakit Akış Riski Muhasebesine İlişkin Bilgiler.....	155

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1	: Türev Olmayan Finansal Araçların “TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardına Göre Sınıflandırılması.....	37
Şekil-2	: Türev Olmayan Finansal Araçların “UFRS-9: Finansal Araçların Ölçülmesi ve Raporlanması” Standardına Göre Sınıflandırılması.....	39
Şekil-3	: Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma İşleminin Finansal Tablolarda Raporlanması.....	51
Şekil-4	: Nakit Akış Riskinden Korunma İşleminin Finansal Tablolarda Raporlanması.....	53
Şekil-5	: Bilanço İçi Büyüklükler.....	103
Şekil-6	: A Bankasının Faiz Oranı Swap Sözleşmesine İlişkin Nakit Akışları.....	116
Şekil-7	: Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Organizasyon Yapısı.....	124

KISALTMALAR LİSTESİ

BCBS	: Basel Committee on Banking Supervision
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CEO	: Chief Executive Officer
E	: Evaluasyon
FA	: Finansal Araç
FASB	: Financial Accounting Standards Board
FX	: Foreign Exchange
IASB	: International Accounting Standards Board
IFRS	: International Financial Reporting Standard
IRS	: Interest Rate Swap
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
LIBOR	: London Interbank Offered Rate
NII	: Net Interest Income
Örn	: Örneğin
R	: Reeskont
T	: Tahakkuk
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TFA	: Türev Finansal Araç
TL	: Türk Lirası
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
TP	: Türk Parası
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standardı
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standardı
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YP	: Yabancı Para

GİRİŞ

Belirsizliğin tanımı olan risk, insani ve ekonomik faaliyetlerin her döneminde var olan, kişileri ve işletmeleri yakından ilgilendiren bir kavramdır. Olumsuz bir anlamı olmasına rağmen risk aynı zamanda getiriyle eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır. Riskin doğasında var olan olumsuz etkilerinin azaltılması, ortadan kaldırılması veya bu etkinin olumlu bir yön almasını sağlayarak fırsata dönüştürülme ihtiyacı, riskin etkin bir şekilde kontrol edilmesini ve yönetilmesini gerekli kılmaktadır. Bu amaçla oluşturulan risk yönetim sistemleri risklerin tanınabilir, belirlenebilir, ölçülebilir ve kontrol edilebilir hale getirilmesini sağlamaktadır.

Bankalar faaliyetlerinin doğası gereği birçok risk faktörüyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bankacılık sektörünün yapısı incelendiğinde, bankaların bu riskleri doğru yönetebildikleri ölçüde faaliyetlerinin devamını sağlayabildikleri görülmektedir. Risk yönetim sistemleri yardımıyla mevcut risklerin en aza indirilmesinin yanında, gelecekte elde edilecek kazancın da artırılması amaçlanmaktadır.

Bankalar, artan risk unsurlarından korunmak ve bunları doğru bir şekilde yönetebilmek amacıyla çeşitli finansal araçlara başvurumaktadırlar. Günümüzde finansal piyasaların gelişimiyle birlikte finansal araçlar çeşitlenmiş ve türevleri ortaya çıkmıştır. Başta riskten korunma amacıyla kullanılan bu sözleşmelerin zamanla kullanım amaçlarının değişmesi, spekülatif amaçla da alınıp satılması, bu sözleşmelerin muhasebeleştirilmesinde ve raporlanmasında da çeşitli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Finansal araca taraf olma amacına göre elde edilecek kazanç ve kayıpların ne şekilde ve hangi finansal tabloda raporlanacağı riskten korunma muhasebesinin konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın üç amacı bulunmaktadır. Çalışmanın birinci amacı; Türk Bankacılık Sektöründe türev ürün kullanımı ve riskten korunma muhasebesinin uygulanmasındaki son durumu ortaya koyulmasıdır. Çalışmanın ikinci amacı; bankaların riskten korunma amacıyla kullandıkları finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarında raporlanmasının banka muhasebesi

açısından açıklanmasıdır. Çalışmanın üçüncü amacıysa; banka faaliyet raporlarında karşılaşılan riskler ve riskten korunma muhasebesine ilişkin açıklamalar hakkında bir durum analizinin yapılması şeklindedir.

Çalışmanın birinci bölümünde; bankacılık sektörü açısından risk ve risk yönetim kavramları ele alınmıştır. Bankacılık sektöründe kullanılan risk yönetim faaliyetlerinin anlaşılması amacıyla bankacılık sektöründe karşılaşılan temel riskler üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde; öncelikle temel finansal araç sınıflandırması olan türev ve türev olmayan finansal araçlar açıklanmıştır. Devam eden kısımda özellikle bankacılık sektörü açısından etkin bir risk yönetim tekniği olan riskten korunma (hedge) işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanması ile ilgili hususlar açıklanmıştır. İkinci bölümün son kısmında, Türk Bankacılık Sektöründe türev ürün kullanımı ve bankaların riskten korunma muhasebesi uygulamalarına ilişkin son durumun ortaya konması amacıyla bir araştırmaya yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; bilgi üretim sisteminin temelini oluşturan muhasebe kayıt sistemi ve özellikle bankaların varlık ve kaynak yapıları içerisinde büyük öneme sahip olan, türev ve türev olmayan finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması örnekler yardımıyla anlatılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde; bankaların risk ve riskten korunma muhasebesi raporlamalarına ilişkin bir faaliyet raporu analizine yer verilmiştir. Bu kapsamda Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin 2016 yılı faaliyet raporu incelenmiştir. Çalışmada Türkiye Garanti Bankasının A.Ş.'nin seçilmesindeki en temel kriter; bankanın gerçeğe uygun değer riskinden korunma, nakit akış riskinden korunma ve net yatırım riskinden korunma muhasebesine göre raporlama yapan tek banka olmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RİSK KAVRAMI ve RİSK YÖNETİMİ

İşletmeler; kâr elde etmek amacıyla kurulan (kâr amaçsız kuruluşlar hariç) birimlerdir. İşletmelerin esas amacı kâr elde etmek ve böylece hisse senetlerinin piyasa değerini arttırmaktır. Bu nedenle işletme sahip ve yöneticileri faaliyetlerin yürütülmesiyle ilgili çeşitli kararlar almak durumunda kalırlar. Bu kararlar sonucunda, gerek faaliyet gösterilen ülkenin gerekse faaliyet gösterilen sektörün yapısı işletmelerin çeşitli risklerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Karşılaşılan bu risklerin etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulan risk yönetim sistemleri; işletmelerin karşılaştığı risklerin olumsuz etkilerinin azaltılmasına ve işletmelerin kârlılığının artırılmasına yardımcı olmaktadır.

Bankacılık sektörü açısından karşılaşılan riskler ve risklerin yönetilmesi reel sektörlerdeki işletmelere göre farklılık göstermektedir. Bankalar faaliyet konuları gereği birbirinden farklı birçok risk unsurunu üstlenerek bunları ekonomide yer alan diğer oyuncuların yararına olacak şekilde bir dönüşüme tabi tutmaktadırlar. Örneğin; sıkça rastlanılan menkul kıymetleştirme faaliyetleri (securitization activity) bu fonksiyona en güzel örnektir. Menkul kıymetleştirme faaliyetinde bankalar, çeşitli riskleri bir araya toplayarak bunları menkul kıymetler aracılığıyla yeniden ihraç etmekte ve yatırımcılara satmaktadırlar.¹ Bu ve buna benzer sebepler nedeniyle; bankacılık sektörü açısından risklerin doğru yönetilmesi önemlidir. Aksi takdirde bankacılık sektöründe ortaya çıkan herhangi bir olumsuz durumun etkisi sadece kurum veya sektör ile sınırlı kalmamakta, tüm ekonominin etkilenmesine neden olmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde risk kavramı ve risk yönetimi ana başlıklarına yer verilmiştir. Risk kavramı ana başlığı içerisinde, bankacılık açısından risk kavramı ve 2004 yılında yayımlanan Basel II uzlaşısının birinci yapısal bloğunda bankaların sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınan risk unsurları anlatılacaktır. Risk yönetimi ana başlığında; bankacılık sektörü açısından risk yönetimi, 1974

¹Ozan Cangürel, **Basel II Kapsamında Kredi Riskinin Ölçümünde Otorite Etkinliği: Türkiye İçin Alternatif Bir Öneri**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2012, s. 7.

yılında kurulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayımlanan Basel uzlaşları, risk yönetiminin kurumsal yönetim ile ilişkisi, risk yönetim faaliyetleri ve risk yönetim teknikleri anlatılacaktır.

1.1. RİSK KAVRAMI

Risk kavramı farklı bakış açılarına ve farklı anlayışlara göre değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Risk kavramıyla ilgili çeşitli dillerde yapılan tanımlar incelendiğinde, her biri değişik şekillerde ifade edilmesine rağmen, hemen hemen hepsinde risk; kayba uğrama olasılığı olarak ifade edilmektedir.² Genel anlamıyla risk; bir durumun beklenenin dışında gerçekleşme olasılığıdır.

Risk; gerçekleşmesi muhtemel olumsuz sonuçlar nedeniyle zarara veya kayba uğramaya neden olan belirsiz bir durumu ifade etmektedir.³ Tanımdan da anlaşıldığı üzere riskin kaynağında belirsizlik vardır. Günlük kullanımda risk ve belirsizlik kavramları birbirlerinin yerine kullanılmalarına rağmen aynı durumu ifade etmezler. Risk kavramında gelecekte gerçekleşme olasılığı muhtemel bir olayın alternatif sonuçlarının ortaya çıkma olasılığı ifade edilmekteyken, belirsizlik kavramında ise gelecekte gerçekleşme olasılığı muhtemel bir olayın ortaya çıkma olasılığı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Riskte geçmiş deneyimlere dayanılarak, çeşitli istatistiki yöntemler yardımıyla olumsuz durum ile karşılaşma ihtimallerinin ölçülebilme imkânı varken; belirsizlikte bu ihtimallerin ölçülebilme imkânı bulunmamaktadır.⁴

Risk unsurları işletmecilikte firma içi ve firma dışı riskler, yönetilebilir ve yönetilemez riskler, sistematik ve sistematik olmayan riskler, son olarak da finansal riskler ve finansal olmayan riskler olarak sınıflandırılabilir. Risk türlerinin sınıflandırılması; risk kaynaklarının açıklanabilmesi ve yatırım kararlarının alınabilmesi açısından önemlidir.⁵

Çalışmanın konusunu oluşturan bankacılık sektörü açısından risk unsurları

²Ray G. Jones, Jr., Dean Dudley, **Essential of Finance**, New Jersey, Prentice-Hall, Inc., 1978, s. 61.

³Alina Mihaela Dima, Ivona Orzea, “*Risk Management in Banking*”, (Çevrimiçi), 27.12.2014, <http://www.academypublish.org/papers/pdf/174.pdf>, s. 107.

⁴Nichole Balteş, Alina-Teodora Cihureanu, “*Study on The Risk Management in Banking Institutions*”, **Studies in Business and Economics**, Vol. 5, Issue.3, December 2010, s. 68.

⁵Mehmet Bolak, **Risk ve Yönetimi**, İstanbul, Birsen Yayınevi, 2004, s. 4-8.

çoğunlukla finansal risklerdir. Finansal riskler, firmaların finansal faaliyetlerinden ve finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalara veya ekonomik değişimlere bağlı olarak karşılaşılan risklerdir ve bu risklerin ölçüsü standart sapmadır.⁶ Ancak teknolojideki gelişmeler, bankacılık ürünlerinin çeşitlenmesi ve kurumsallaşma sorunları gibi faktörlerin de çeşitli kayıplara neden olması; özellikle bankacılık sektörü açısından finansal olmayan risklerin önemini giderek artırmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde risk unsurları finansal ve finansal olmayan riskler açısından incelenecektir.

1.1.1. Bankacılık Sektöründe Risk Kavramı ve Risk Türleri

Finansal sistem, fon açığı ve fon fazlası olan tarafları bir araya getirerek, finansal araçlar ve finansal piyasalar sayesinde fon akışının etkin bir şekilde sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Fonların etkin dağılımı ve ülke ekonomisinin kalkınma düzeyi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır.⁷ Finansal araçlardan biri olan bankalar ise fon aktarımının etkin bir şekilde sağlanmasına yardımcı olan aracı kurumlardır. Bankalar, ekonomik sistem içerisindeki rolleri nedeniyle, her işletmenin karşılaşılabileceği risklerin dışında sektöre özgü çeşitli risklere maruz kalmaktadırlar.⁸

Bankacılık sektörü açısından risk; *“bir işleme veya faaliyete ilişkin olarak parasal riskin ortaya çıkma veya gider ya da zarar oluşması nedeniyle ekonomik faydanın azalması ihtimalidir”*.⁹ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yapılan bu tanıma göre bankacılık açısından riskin kaynakları temelde, işlemlerden kaynaklanan riskler (finansal riskler) ve operasyonel faaliyetlerden kaynaklanan riskler (finansal olmayan riskler) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İşlemlerden kaynaklanan riskler; bankaların farklı ülke para birimleriyle yaptıkları anlaşmalar, faiz oranlarındaki kısa süreli önemli derecedeki

⁶Jones, Dudley, **a.g.e.**, s. 67.

⁷Thomas Mayer, James S. Duesenberry, Robert Z. Aliber, **Money, Banking and The Economy**, W. N. Norton&Company, Inc., 1981, s. 20-21.

⁸Ahmet Yarız, **Bankacılıkta Risk Yönetimi Risk Matrisi Uygulaması**, 2. Basım, Nobel Akademik Yayın, 2012, s. 1.

⁹BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012 tarih, Sayı: 28337, Md. 3.

değişimler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Operasyonel faaliyetlerden kaynaklanan riskler ise; hata, hile, yasal risk, çevresel risk gibi işletmecilik faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır.¹⁰

Bankacılık sektöründe karşılaşılan risklere, bankacılık sektörünün uluslararası düzeyde otoritelerinden biri olan Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements) bünyesinde yer alan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) tarafından finansal kuruluşlar arasında istikrarı sağlamak amacıyla yayımlanan düzenlemelerde yer verilmiştir. Bu riskler; bankaların faaliyetleri sırasında maruz kaldıkları risklere karşı bankaların bulundurması gereken asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasındaki unsurlar dikkate alınarak tanımlanmıştır. Komite, 1988 yılında yayınladığı Basel I sermaye uzlaşısı standardında, bankaların karşılaştıkları risklere karşı bulundurmaları zorunda oldukları sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında sadece kredi riskini dikkate almıştır. Ancak piyasaların hareketliliği, küreselleşme, uluslararası bankacılık faaliyetleri neticesinde 1996 yılında yapılan güncelleme ile sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında piyasa riski de dâhil edilmiştir. Son olarak gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri yeni risklerin ortaya çıkmasına neden olmuş; 2004 yılında yayımlanan yeni sermaye uzlaşısı Basel II ile sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında finansal olmayan risk olan operasyonel risk de dikkate alınmıştır. Çalışmada bankacılık sektörü açısından riskler operasyonel risk, piyasa riski, likidite riski ve kredi riski olmak üzere dört ana başlık altında incelenecektir.

1.1.1.1. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, Basel Bankacılık Gözetim ve Denetleme Komitesi tarafından yayımlanan Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması Standardında (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards); *“yetersiz veya başarısız iç süreçler, insanlardan ve sistemlerden veya işletme dışı olaylardan kaynaklanan kayıp riski”* olarak tanımlanır. Bu tanım, *“denetim otoritesinin işlemlerinden kaynaklanan para cezaları,*

¹⁰Madhuri Vyas, Sachin Singh, *“Risk Management in Banking Sector”*, **BMIMR Management Edge**, Vol. 4, No.1, 2010, s. 17.

tazminatlar ve dava bedellerini oluşturan hukuki riski de içermesine rağmen, stratejik riski ve işletmenin isminden ve ününden kaynaklanabilecek kayıp riskini içermez” şeklinde açıklanmıştır.¹¹ Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından 2004 yılında yayımlanan Basel II’de operasyonel risk nedenleri üzerinde yoğunlaşmış ve sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında kolaylık sağlanması amacıyla, tanımında yer alan strateji ve itibar riski ölçülmesinin ve sayısallaştırılmasının zor olması nedeniyle kapsam dışında tutulmuştur.¹²

Genel olarak piyasa riski ve kredi riski içerisine girmeyen tüm diğer risk oluşturan unsurları kapsayan operasyonel risk; işletme riski veya faaliyet riski olarak da tanımlanmaktadır.¹³ Operasyonel riskin kaynakları, insan kaynakları politikaları (personelin yetkinliği), kurumsallaşma, banka içi kontrollerdeki aksamalar, varlıkların korunması, banka yönetiminin yapmış olduğu muhasebe hataları ve usulsüzlükler, bilgi teknolojisi sistemleri, güvenlik, doğal afetler gibi çevresel faktörler, yasal ve politik risklerdir.¹⁴ Ancak günümüzde operasyonel riskin kaynakları bu kadarla sınırlı kalmayarak piyasaların ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte daha da çeşitlenmiştir.

Kredi riski ve piyasa riskine göre sayısallaştırılması ve ölçülmesi zor olan operasyonel risk, bankacılık sektörü açısından kurumun sürekliliğini tehdit eden ve geçmişte büyük kayıplara neden olmuş önemli bir risk türüdür.¹⁵ Özellikle 1980’den itibaren türev ürünlerin kullanımının yaygınlaşması, finansal piyasaların gelişmesi ve teknolojiye de değişiklikle birlikte bilgi işlem sistemlerinin güvenliği konusunda yaşanan kayıplar ile yeni ürün ve hizmetlere bağlı olarak çeşitlenmiş ve kapsamı

¹¹BIS, **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards**, <https://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>, s.144., BDDK, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması**, (Çevrimiçi),27.12.2014, <http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/3370basel-iiikapsamli.pdf>, s. 189.

¹²Murat Mazıbaş, **Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme**, BDDK Araştırma Raporları, 2005, s. 3.

¹³Vyas, Singh, **a.g.e.**, s. 16.

¹⁴Walter J. Smiechewicz, *“The Barings Bank Case”*, September/October 2002, (Çevrimiçi), 11.02.2015, <http://www.fraud-magazine.com/article.aspx?id=4294968220>.

¹⁵Anna Chernobia, Philippe Jorion, Fan Yu, *“The Determinants of Operational Risk in U.S. Financial Institution”*, **Journal of Financial and Quantitative Analysis**, Vol. 46, No.6, December 2011, s. 1684.

giderek genişlemiştir.¹⁶ Operasyonel riskin öneminin gün geçtikçe artması, bu riskin izlenmesini ve risk ile ilgili alınması gereken önlemleri giderek zorlaştırmaktadır. Türev ürün sözleşmelerinin kullanımının artması, çeşitlenmesi, karmaşıklaşması, bu ürünlerle birlikte alınan pozisyonların beraberinde getirdiği yükümlülükler ve bu ürünlere ilişkin risklerin doğru olarak hesaplanamaması ya da riskten korunma (hedging) işlemlerinde yanlışlıkların yapılması, bu işlemlerin özenle takip edilmesinin ve operasyonel riskin önemini arttırmıştır.¹⁷

Operasyonel riskin kontrol edilmesinde iç kontrol sistemleri önemli bir yer tutmaktadır. İç kontrol sistemi; faaliyetlerin ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesi amacıyla ortaya çıkabilecek riskleri öngörüp bunlara uygun önlemler alınmasını gerektiren bir sistemdir.¹⁸ İç kontrol sistemlerindeki eksiklikler geçmişte büyük kayıpların yaşanmasına neden olmuştur. İngiltere'nin köklü bankalarından biri olan Barings Bankası Vâk'ası iç kontrol sistemlerinin operasyonel risklerin yönetilmesindeki önemini gösteren en önemli örneklerden biridir. Barings Bankası 1995 yılında Singapur'daki iştirakinde vadeli işlem piyasalarında yapmış olduğu yetkisiz türev ürün alım-satımı sonucunda 1,2 milyar dolar kayıpla karşılaşmıştır. Karşılaşılan bu zararı gizlemek amacıyla muhasebe hesapları iştirakin yöneticisi olan Nicholas William Leeson tarafından manipüle edilmiştir. Bankanın iç kontrol sistemlerindeki zayıflıklar nedeniyle zararın etkileri zamanında anlaşılammış ve bu durum 233 yıllık bir geçmişi olan bankanın iflasıyla sonuçlanmıştır.¹⁹

Günümüzde teknolojik gelişmeler operasyonel riskin bir diğer kaynağını oluşturmaktadır. Teknolojideki gelişmeler para hareketlerinin daha kolay ve daha hızlı bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Bilgisayar sistemlerindeki gelişmelerle birlikte, sunulan hizmetlerin geniş kitlelere ulaştırılmasında esneklik ve etkinlik sağlanmış, böylece maliyetler azaltılmıştır. Bu nedenle dijital sistemlerde oluşan aksaklıklar da büyük kayıplara neden olabilmektedir. Citibank'ın 2001 yılı Eylül

¹⁶Mazıbaş, a.g.e., s. 3.

¹⁷Erdinç Altay, **Bankacılıkta Risk Piyasa Riski Kredi Riski ve Operasyonel Riskin Ölçümü ve Yönetimi**, İstanbul, Derin Yayınları, 2014, s. 436.

¹⁸BDDK, **Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 11.07.2014 tarih, Sayı: 29057, Md. 9.

¹⁹Barings Bank PLC: Leeson's Lessons, <http://aw-bc.com/scp/0321197488/assets/downloads/ch7.pdf>, (Çevrimiçi) 5.11.2014, s. 194.

ayında bilişim teknolojileri sisteminde meydana gelen bir arızanın iki gün boyunca giderilememesi sonucunda, bankanın ülke çapında sahip olduğu 2000 adet bankamatikinde (ATM) ve internet bankacılığı sistemlerinde işlem yapılamaması bankanın büyük bir zararla karşılaşmasına neden olmuştur.²⁰ Ayrıca günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte internet bankacılığı faaliyetlerinin artması da bankaların varlıkların korunması ve güvenlik ile ilgili sorumluluklarını arttırmaktadır. Yapılan çalışmalar operasyonel risk ile internet bankacılığı arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir.²¹

1.1.1.2. Piyasa Riski

Piyasa riski, piyasada meydana gelen dalgalanmalar nedeniyle varlıkların veya borçların işlem fiyatlarının değişmesi sonucu karşılaşılan bir risk unsurudur. Diğer bir ifadeyle piyasa riski; finansal varlığın ya da borcun (yükümlülüğün) piyasa fiyatında veya faiz oranlarındaki değişim sonucunda, değerinin azalması riskidir.²² Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu piyasa riskini, “*kur riski, spesifik risk, emtia riski, takas riski ve alım satım hesaplarındaki karşı taraf kredi riski nedeniyle maruz kalabileceği zarar olasılığı*”²³ şeklinde tanımlamıştır.

Piyasa riski, piyasada işlem gören varlıkların ya da borçların piyasa fiyatında meydana gelen değişiklikler nedeniyle bankanın kayba uğramasına neden olan bir risk türüdür. Piyasa fiyatında meydana gelen bu değişiklikler faiz, kur veya yatırımcı davranışları sonucunda oluşan hisse senedi fiyat değişimleri gibi çeşitli kaynaklardan oluşmaktadır. Bu değişimlere neden olan unsurlar sadece işletmelerden kaynaklanmamakta, işletmelerin yanı sıra ekonomik, politik ve sosyal birçok faktörden de etkilenmektedir. Bu nedenle bu unsurlardaki değişimlerin öngörülmesi ve kontrol edilmesi oldukça zordur. Piyasa riskinin az kontrol edilebilen veya kontrol edilmez özelliğinin olması nedeniyle, piyasa riski sistematik risk olarak da ifade

²⁰ Anthony Saunders, Marcia Millon Cornett, **Financial Institutions Management a Risk Management Approach**, 6. Edition, McGraw-Hill, 2008 s. 166.

²¹R.D. Tanase, R. Şerbu, “Operational Risk and E-Banking”, **Bulletin of TheTansilvania University of Braşov Economic Science**, Seri. 5 Vol. 3 (52), 2010, s. 331.

²²Michael Crouhy, Dan Galai, Robert Mark, **Risk Management**, McGraw-Hill, t.y., s. 177.

²³ BDDK, **Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik**, Resmi Gazete 23.10.2015 tarih, Sayı: 29511, Md. 3.

edilebilmektedir.²⁴ Bankacılık sektöründe piyasa riskinden korunma ancak bankaların piyasa disiplinine göre hareket etmeleri ile mümkündür. Bu durum da ancak bankaların piyasadaki gelişmelere, ekonomi içerisindeki diğer kurumlar hakkındaki bilgilere zamanında, doğru ve şeffaf bir şekilde ulaşmalarıyla mümkündür.²⁵ Diğer bir ifadeyle, etkin piyasa ekonomisi piyasa riskinin yönetilmesinde önemli bir faktördür. Faiz oranı riski ve kur riski piyasa riskinin iyi yönetilememesi sonucunda ortaya çıkabilecek başlıca piyasa riski unsurlarıdır.

1.1.1.2.1. Faiz Oranı Riski

Faiz, bir işletmenin yarattığı yabancı kaynağın maliyetini ya da işletmenin yapmış olduğu yatırımının getirisini ifade etmektedir. Farklı yapılarıdaki çeşitli finansal araçlar için faiz oranı, birçok faktörün etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Faiz oranının belirlenmesinde finansal aracın pazarlanma derecesi, güvenilirliği, vadesi, bankaların yükümlülüklerinin vadesi, uluslararası piyasalarda oluşan faiz oranları, piyasada işlem gören devlet iç borçlanma senetlerinin faiz oranları, enflasyon gibi çeşitli unsurlar etkili olmaktadır.²⁶ Finansal aracın güvenilirliğinin azalması (geri ödenme ihtimali), vadesinin uzaması, enflasyonun artması faiz oranını doğrudan etkilemekte ve faiz oranının artmasına neden olmaktadır.

Faiz oranı riski temelde piyasa faiz oranlarındaki değişimler sonucunda işletmelerin varlık ve kaynaklarının piyasa değerinin değişmesinden kaynaklanan bir risk unsurudur.²⁷ Örneğin piyasa faiz oranının artması işletmenin yatırım yaptığı borçlanma senedinin değerinin azalmasına ya da tersi durumun oluşması halinde; piyasa faiz oranının düşmesi işletmenin yatırım yaptığı borçlanma senedinin değerinin artmasına neden olmaktadır. Faiz oranı riski yatırımcı kadar finansal aracı ihraç eden tarafı da etkileyen bir risk unsurudur. İhraç eden taraf açısından faiz oranlarındaki değişim, fon elde etme maliyetini ve faize duyarlı varlıklarının

²⁴Jones, Dudley, **a.g.e.**, s. 70.

²⁵Ahmet İncekara, **Bankacılık ve Finansal Kurulmalar**, 2. Baskı, İstanbul, İktisadi İşletme Vakfı Yayınları, 2017, s. 30.

²⁶Carl A. Dauten, Merle T. Welshans, **Principles of Finance: Introduction to Capital Markets**, 4. Edition, South-Western Publishing Co, 1975, s. 561.

²⁷Altay, **a.g.e.**, s. 169.

getirisini etkilemektedir. Eğer varlıklardan elde edilecek gelirler yükümlülüklerin karşılanmasında kullanılıyorsa, işletmenin faiz oranına karşı duyarlığı artmaktadır.²⁸

Bankacılık sektöründe faiz oranı riski, bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasında oluşan vade uyumsuzlukları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Borçların kısa, varlıkların ise uzun vadeli olması, bankaların varlıkları finanse etmek için yeni kaynak arayışına girmesine neden olmakta ve yeniden finanslama sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun tersi olması halindeyse, borçların uzun, varlıkların kısa vadeli olması, mevduat faizlerinde oluşacak değişim nedeniyle yeniden yatırım sorununu ortaya çıkarmaktadır.²⁹ Bankalar karşılaştıkları bu sorunların etkilerini azaltmak amacıyla mevduat veya kredi faiz oranlarında artırım ya da azaltım yoluna başvurmuşlardır. Bu durum, bankaların mevduata ödedikleri faizden farklı oranda getiri sağlayan kredi ve menkul değer yatırımına sahip olmalarına ve faiz oranı riskiyle karşılaşmalarına neden olmaktadır.³⁰ Vade uyumsuzlukları nedeniyle faiz oranlarında oluşan değişimler, bankaların sundukları finansal ürünlerin değerini etkileyen önemli bir faktördür.³¹ Türk bankacılık sektöründe kısa vadeli faize duyarlı kaynakların, faize duyarlı varlıklarından fazla olması yabancı kaynakların varlıklara göre daha kısa sürelerde yeniden fiyatlandırılmasını gerektirmektedir.³² Bankacılık sektörünün en önemli gelir kaynağı yatırımlarından (varlıklarından) sağladığı faiz gelirleri, en önemli gideri ise yarattığı kaynaklar (mevduat, kredi) için katlandığı faiz giderleridir. Bankaların kaynak yaratırken katlanmış olduğu borçlanma maliyeti, vermiş olduğu kredinin veya finansal ürünün değerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle faiz oranı riskinin yönetilmesinin bankaların kârlığı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Bankalar, faaliyet yapıları gereği varlık ve kaynakları içerisinde bulunan farklı özelliklere sahip finansal araçların vadelerinin ve faiz oranlarının birbirinden farklı olmasından dolayı faiz oranı riskinin etkisini azaltmak amacıyla riskten korunma

²⁸Bolak, **a.g.e.**, s. 13.

²⁹Saunders, Cornett, **a.g.e.**, s. 159.

³⁰Belkıs Seval, **Kredilendirme süreci ve Kredi Yönetimi**, İstanbul, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, 1990, s. 37.

³¹Michael Crouhy, Dan Galai, Robert Mark, **The Essential of Risk Management**, McGraw-Hills, 2006, s. 125.

³²İncekara, **a.g.e.**, s. 27.

(hedge) işlemlerine taraf olmaktadırlar. Bu sayede vade farklılıklarından kaynaklanan faiz oranı riskinin etkisi azaltılabilmekte ya da ortadan kaldırılabilmektedir.

1.1.1.2.2. Kur Riski

Döviz kuru; ekonomik, sosyal ve siyasi olaylar gibi işletme dışı birçok faktörden etkilenmektedir. Bir ülkenin para biriminin başka bir ülkenin para birimine dönüştürülebilir olması, para birimleri arasında döviz paritelerinin oluşmasına neden olmakta ve ülke para birimlerinin birbirleri karşısındaki değer değişimleri kur riskini ortaya çıkarmaktadır.³³ Kur riskini diğer risklerden ayıran en önemli özellik, kur riskinin küresel niteliğe sahip olmasıdır.³⁴

BDDK kur riskini, “bankaların tüm döviz varlık ve yükümlülükleri nedeniyle döviz kurlarında meydana gelebilecek değişiklikler sonucu maruz kalabilecekleri zarar olasılığı” şeklinde tanımlamaktadır.³⁵ Diğer bir ifadeyle kur riski; bankanın varlık ve yükümlülüklerinin farklı para birimleri cinsinden olması nedeniyle ortaya çıkan bir risk unsurudur. Bankaların farklı bir ülkede faaliyet gösteren başka bankalardan farklı para birimleri cinsinden yarattıkları kaynakları faaliyet gösterilen ülke para birimi cinsinden veya başka bir para birimi cinsinden kredi olarak vermeleri, kur riskine karşı bankaları hassaslaştırmaktadır. Örneğin; Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankanın Amerika’da faaliyet gösteren bir bankadan Dolar (\$) cinsinden kredi alması (borçlanması) durumunda, borcun ödenme zamanına kadar Doların, Türk Lirası (TL) karşısında değer kazanması halinde borcun değeri artacaktır. Eğer bankanın aktiflerinde de aynı cins ve tutarda varlığı yoksa banka kur riskine maruz kalacaktır.

Ülkelerin birbirleriyle olan ilişkileri, uluslararası ticaret faaliyetlerinin artması, küreselleşme ve dış borçlanma politikaları gibi sebepler yabancı para birimleriyle yapılan işlemlerin hacmini arttırmıştır. Bu durum bankalara, kaynak yaratma ve

³³A. Rashad Abdel-Khalik, **Accounting for Risk, Hedging&Complex Contracts**, Edwards Brothers Malloy, Inc., 2014, s. 35.

³⁴Yarız, **a.g.e.**, s. 101.

³⁵ BDDK, **Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik**, Resmi Gazete 23.10.2015 tarih, Sayı: 29511, Md. 3.

finansal varlık portföyünü genişletme imkânı sağlamıştır.³⁶ Bu nedenle; farklı para birimi cinsinden sahip olunan varlık ve yükümlülüklerin değerinde, kurlarda meydana gelen beklenmedik bir değişim nedeniyle ortaya çıkan zararlar, kur riskinin önemini arttırmıştır. Türk bankacılık sektöründe özellikle 2000 yılı sonrasında ekonomide meydana gelen değişimler bankaların önemli derecede kur riskine maruz kalmalarına neden olmuştur. Ticari bankaların 2001 yılındaki mevduat yapıları incelendiğinde bankaların kaynakları içerisinde mevduatların ağırlığının %70 olduğu ve bu mevduatın ortalama olarak %50'sinin ise Döviz Tevdiat Hesabı olduğu görülmüştür. Bankaların kaynak yapılarının döviz ağırlıklı olması, bankaların ciddi bir faiz ve kur riski ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Bu durum bankaların yatırımlarını etkilemiş ve varlıkların kalitesinin bozulmasına neden olmuştur.³⁷ Günümüzde bankalar çeşitli riskten korunma (hedge) araçları yardımıyla kur riskinin etkisini azaltabilmektedirler.

1.1.1.3. Likidite Riski

Likidite riski, *“bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevcuduna veya nakit girişine sahip bulunamaması nedeniyle ödeme yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesi riski”*³⁸ olarak ifade edilmektedir. Likidite riski, fonlama likiditesi riski ve piyasa likiditesi riski olmak üzere, hem içsel hem de dışsal kaynaktan ortaya çıkmaktadır. Fonlama likiditesi riski; bankanın herhangi bir kayba uğramadan ve temerrüde düşmeden yükümlülüklerini karşılayamama riskidir. Piyasa likiditesi riski ise; piyasaların yetersizliği ya da alınan bir pozisyonun piyasa fiyatında piyasa şartlarının bozulması nedeniyle değer azalışı olmadan satılamaması veya kapatılamaması ile herhangi bir nedenle alınan bir pozisyonun piyasa fiyatının oluşmaması riskidir.³⁹ Bu risk unsuru faaliyetlerin yürütülmesinde, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmesi için yeterli nakdin

³⁶Saunders, Cornett, **a.g.e.**, s. 168.

³⁷Ömer Faruk Çolak, *“Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması”*, **Kriz ve IMF Politikaları, Alkım Yayınevi**, İstanbul, Ed. Ömer Faruk Çolak, 2002, s. 168.

³⁸BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012 tarih, Sayı: 28337, Md. 3.

³⁹ Kuveyttürk 2016 yılı Faaliyet Raporu, <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-763.vsf>, (Çevrimiçi), 6.8.2017, s. 156

oluşturulamaması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle likidite riski bir işletmenin operasyonel faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla nakit akışı yaratamama riskidir.⁴⁰ Varlıkların uzun vadeli, borçların ise kısa vadeli ve fonların yetersiz olması sonucunda likidite riski artmaktadır.⁴¹

Bankacılık sektörü açısından likidite riski bankanın faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Piyasalarda meydana gelen olumsuz bir durum ya da ortaya çıkan bir söylenti mevduat sahiplerinin endişelenmelerine, mevduatlarını toplu bir şekilde geri çekmelerine neden olabilmekte ve bu durumun bir sonucu olarak bankaların çok kısa bir sürede iflasına yol açabilmektedir. Likidite sıkıntısı ile karşılaşan bankalar nakit ihtiyaçlarını karşılamak için ya yeniden borçlanacak ya da varlıklarını satmak zorunda kalacaklardır. Ancak genel ekonomik ya da bankaya özgü koşulların değişmesi, bankaların kısa vadeli yeni fon kaynakları bulamamasına neden olabilmektedir. Finansman kaynaklarının azalması, fonlama maliyetlerinin artması, banka bilançosunun hem aktifini hem de pasifini olumsuz etkilemekte ve bir diğer risk unsuru olan faiz riskini tetiklemektedir. Diğer bir alternatif olan varlık satma yoluna gidildiğinde ise bankanın varlıklarının değerinin oldukça altında bir değer ile satılması, yeterli nakdi yaratamamasına ve bankaların yükümlülüklerini yerine getiremez duruma gelmesine neden olmaktadır.⁴²

Bankaların karşılaştıkları likidite krizine en dikkat çekici örnek 2008 yılı finansal krizidir. Bankaların alt gelir gruplarına açtıkları ipotekli emlak kredilerinin artması sonucunda emlak fiyatlarının aşırı değerlenmesi krizin başlangıç safhasını oluşturmuştur. Kredi ödemelerinde yaşanan problemler, geri çağrılan krediler ve sonrasında teminatların (konutların) satışı, konut fiyatlarında dikkate değer bir düşüş meydana gelmesine neden olmuştur. Kredilerin geri dönmemesi sonucunda ipotekli varlıklara el konulması ve bankaların nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bu varlıkların değerinin çok altında nakde dönüştürülmesi bankaları ciddi bir likidite

⁴⁰Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 47.

⁴¹Seval, **a.g.e.**, s. 38.

⁴²Saunders, Cornett, **a.g.e.**, s. 171.

riski içerisinde sokmuştur. Bu durum sermayenin giderek erimesine ve birçok bankanın iflasına neden olmuştur.⁴³

Ülkemizde yaşanan 2000 yılında başlayan 2001 yılında da etkisini sürdüren bankacılık krizi sonucunda sistem dışına çıkarılan Demirbank ve Ulusal Bankası likidite riskine verilebilecek önemli örnektir. Her iki bankanın yürütmüş olduğu kısa vadeli kaynaklarla uzun vadeli kamu kâğıtlarını finanse etme politikası likidite riskinin kontrol edilemez boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Kasım 2000’de ortaya çıkan finans krizi faiz oranlarının artmasına ve bunun sonucunda kamu kâğıtlarının değerini kaybetmesine neden olmuştur. Uzun vadeli varlıkların hızla değer kaybetmesi ve değer kayıplarının kısa vadeli kaynaklar ile finanse edilemeyecek boyutlara ulaşması her iki bankada likidite riskini ortaya çıkarmıştır.⁴⁴ Ülkemiz Bankacılık Kanununda likidite yeterliliğine değinilmiş ve bankalara, Merkez Bankasının uygun görüşü alınmak suretiyle BDDK’ca belirlenecek usul ve esaslara göre asgarî likidite düzeyini hesaplama, tutturma, idame ettirme ve raporlama zorunluluğu getirilmiştir.⁴⁵

1.1.1.4. Kredi Riski

Kredi riski, “*kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığı*”⁴⁶ olarak ifade edilmektedir. Bu risk, finansal işlemlerde bulunan kurum veya kişilerden borçlu olan tarafın (kredi müşterisinin), karşı tarafa sözleşmeden doğan yükümlülüklerini zamanında yerine getirmemesi ya da getirememesinden kaynaklanan kayıp olarak ifade edilmektedir.⁴⁷ Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi kredi riski yalnızca alacaklı olan tarafın karşılaştığı bir risk unsurudur.

⁴³Türkiye Ekonomileri Araştırma Vakfı, 2007-2008 Finansal Krizi ve Türkiye: Etkiler ve Öneriler, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312239r2127.2007_08_Kuresel_Finans_Krizi_ve_Turkiye_Etkiler_ve_Oneriler.pdf, (Çevrimiçi), 29.11.2014, s. 2.

⁴⁴Tasarraf Mevduatı Sigorta Fonu, (Çevrimiçi), 20.11.2014, <http://www.raftemizligi.com/Content/E-Kitaplar.php>, Yarız, **a.g.e.**, s. 153-169.

⁴⁵BDDK, **Bankacılık Kanunu**, Resmi Gazete 01.11.2015 tarih, Sayı:5411, Md. 46.

⁴⁶BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012 tarih, Sayı:28337, Md. 3.

⁴⁷Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 46.

Kredi riski her ne kadar özellikle bankacılık açısından kredi (borç) verme ilişkisinin doğası gereği ortaya çıkmasına ve bu nedenle bankacılık sektörünü ilgilendiren bir risk türü gibi görülmesine rağmen, ticari faaliyetlerle uğraşan tüm işletmelerin karşılaşılabileceği bir risk türüdür.⁴⁸ Bankacılık sektörü açınsındansa kredi riski bankaların esas faaliyet konusuyla ilişkili olup, bankaların karşılaştıkları tipik ve önemli bir risk unsurudur. Bankaların esas faaliyet konularının kredi vermek olması nedeniyle, verilen kredilerin bir kısmının geri dönmeme ihtimali işin doğası gereği olarak olağan kabul edilir. Bankaların geçmiş tecrübelerine dayanarak yaptıkları analiz sonucunda bekledikleri belirli düzeydeki kayıp yapılan işin maliyeti olarak kabul edilmektedir. Ancak beklenen kaybı aşan tutar olarak tanımlanan beklenmeyen kayıplar, bankalar için kredi riskinin oluşmasına neden olmaktadır.⁴⁹ Bu nedenle bankaların kredi riskini en düşük düzeyde tutabilmek amacıyla, kredi müşterilerinin üstlendikleri risk düzeylerini iyi bir şekilde araştırmaları gerekmektedir.

Bankacılık sektöründe hiçbir risk unsuru tek başına değerlendirilmemelidir. Örneğin kredi riski, likidite riski ve faiz riski ile yakından ilgilidir. Borç veren tarafın (bankanın) faaliyetlerini devam ettirebilmesi için verdiği krediyi tahsil edebilmesi ve tahsil edilen tutarın tekrar faaliyetlerin devam ettirilmesinde kullanılarak nakit akışını sağlaması gerekmektedir. 2000 ve 2001 krizleri sonucunda sistem dışına çıkarılan bankaların faaliyetleri incelendiğinde, birçok bankanın iflasıyla sonuçlanan sürecin temel nedeni; ağırlıklı olarak hâkim ortağa kullandırılan kredilerin tahsil edilememesi sonucunda maruz kalınan kredi riski olduğu görülmektedir.⁵⁰ Kredi riski bir diğer risk unsuru olan likidite riskini tetiklemiş, likidite yapısı bozulan bankalar fon sağlamak amacıyla yüksek faiz oranları ile mevduat toplamış ve bu durum da faiz oranı riskini ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bir risk unsuru diğer bir risk unsurunu etkilemekte ve bankaların nakit akışlarının bozulmasına, faaliyetlerini devam ettirememesine sonuç olarak da bankanın itibarını kaybetmesine neden olmaktadır.

⁴⁸Karen A. Horcher, **Essential of Financial Risk Management**, New Jersey, John Wiley&Sons, Inc., 2005, s. 103.

⁴⁹Altay, **a.g.e.**, s. 368.

⁵⁰Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, <http://www.raftemizligi.com/Content/E-Kitaplar.php>, (Çevrimiçi), 20.11.2014., Yarız, **a.g.e.**, s. 153-169.

1.2. RİSK YÖNETİMİ

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte işletmeler gün geçtikçe yeni risklerle karşılaşmaktadırlar. İşletmelerin bu riskleri öngörememesi, gerekli önlemleri alamaması, risk yönetim sistemlerinin zayıf olması gibi nedenler birçok işletmenin zarar etmelerine, itibarlarını kaybetmelerine ve dolayısıyla piyasadan silinmelerine neden olmuştur. Bu gibi nedenler ve geleceğe ilişkin belirsizlikler işletmeleri maruz kalınan risklerden korunmak amacıyla yeni stratejiler geliştirmek zorunda bırakmıştır.

Risk yönetimi, işletmenin değerini korumak ve sürekliliğini devam ettirmek amacıyla maruz kalınan risklerin öngörülmesini, tanımlanmasını, ortaya çıkma ihtimallerinin belirlenmesini, etkilerinin ölçülmesini ve alınacak önlemlerin belirlenmesini amaçlayan bir sistemdir. Risk yönetim sistemleri işletmenin borçlanma maliyetini azaltmakta ve rekabet avantajı sağlamasına yardımcı olmaktadır. Özellikle son yıllarda finansal sistemde yaşanan krizler nedeniyle başta bankalar olmak üzere tüm işletmeler için risk yönetiminin önemi giderek artmıştır.

Risk yönetimi gelecek odaklıdır, geçmişi açıklamak ve geçmişin hesabını vermek risk yönetiminin amacı değildir. Risk yönetimi uygulamaları; işletmelere gelecekle ilgili belirsizliklerin anlaşılmasında ve risklerin olumsuz etkilerinin hesap edilebilir, bilimsel yöntemlerle öngörülebilir olması konusunda olanak sağlamaktadır.⁵¹ Risklere karşı zamanında ve doğru önlemlerin alınması maliyetlerin kontrolü üzerinde de etkilidir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde; risk yönetimi kavramı bankacılık sektörü açısından ele alınacak, kurumsal yönetim ve risk yönetiminin ilişkisi, risk yönetim faaliyetleri ve risk yönetim teknikleri anlatılacaktır.

⁵¹Mustafa Aysan, **Kurumsal Yönetim ve Risk**, İstanbul, Elif Ofset, 2007, s. 233.

1.2.1. Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi, Önemi ve Basel Uzlaşısı

Bankacılık sektörünün faaliyetlerinin doğasında risk vardır. Bankalar fon sağlayıcı gruplardan mevduat toplayarak üstlendikleri riskleri, çeşitli yatırımlar aracılığıyla fon ihtiyacı olan gruplara aktararak faaliyetlerini yürütmektedirler. Diğer bir ifade ile bankalar risk satın alıp, risk satan kuruluşlardır. Bu nedenle bankalar üstlendikleri riskleri etkin bir şekilde yönetebildikleri ölçüde faaliyetlerinin devamlılığını sağlayabilmektedirler. Bankaların gelir yaratıcı ve giderlerini kontrol edici önlemler almalarının ötesinde risk yönetimini de sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir.⁵² Risk yönetimi, bankacılık sektöründe finansal dengenin sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Risk unsurları bankaların kârlılığı ve faaliyetlerinin sürekliliğini doğrudan etkileyen faktörlerdir. Bankacılık sektöründe karşılaşılan bir risk unsuru bir başka risk unsurunu tetiklemekte, birinin veya bir bölümünün etkisinin artması büyük kayıplara neden olmaktadır. Bankacılık sektöründe risk yönetimi sisteminin amacı, *“bankanın gelecekteki nakit akımlarının ihtiva ettiği risk-getiri yapısını, buna bağlı olarak faaliyetlerin niteliğini ve düzeyini izlemeye, kontrol altında tutmaya ve gerektiğinde değiştirmeye yönelik olarak belirlenen politikalar, uygulama usulleri ve limitler vasıtasıyla, maruz kalınan risklerin konsolide ve konsolide olmayan bazda tanımlanmasını, ölçülmesini, raporlanmasını, izlenmesini, kontrol edilmesini ve risk profilleriyle uyumlu içsel sermaye gereksiniminin belirlenmesini sağlamaktır.”*⁵³ Diğer bir ifadeyle; risk yönetimi; başta mevduat sahipleri olmak üzere paydaşların çıkarlarının korunmasını, muhtemel bir krizle karşılaşılması halinde etkin önlemler alınması ve nakit akışlarının kontrolünü sağlamak amacıyla oluşturulmuş politikalar ve uygulamalar bütünüdür. Bankalar uygun risk yönetim uygulamalarıyla; itibarlarını korumakta, müşterilerinin güvenini kazanmakta ve faaliyetlerinin sürekliliğini sağlamaktadırlar.

⁵²Seval, a.g.e., s. 36.

⁵³ BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 26.06.2012 tarih, Sayı:28337, Md. 35.

Bankacılık sektörü, finansal gelişim ve ekonomik büyüme gibi konularda önemli işlemlere sahiptir. Bankalar bir yandan parasal denetimin sağlanmasına yardımcı olurken, bir yandan da uzun dönemli makroekonomik istikrarın sağlanmasına yardımcı olmaktadır.⁵⁴ Bu nedenle; bankacılık sektöründe ortaya çıkan bir söylenti veya bir haber, bankanın itibarını zedeleyecek bir ortam oluşmasına neden olmakta ve bankaların maruz kaldığı risk unsurlarının etkisini arttırmaktadır. Özellikle küreselleşmenin etkisiyle yerel bankaların uluslararası bankalarla olan ilişkilerinin artması, bir ülkede meydana gelen olumsuz gelişmenin sadece o ülkenin finansal sistemini değil uluslararası düzeydeki finansal sistemin (örn. 1997 Asya Krizi, , 2008 yılı Küresel Krizi...) etkilenmesine yol açmaktadır. Ayrıca bankacılık sektöründe meydana gelen bozulmalar sadece bankalar ile sınırlı kalmamakta, ülke ve dünya ekonomisinde de önemli kayıplara neden olmaktadır.

Finansal piyasalardaki gelişim, küreselleşme gibi faktörler başta bankalar olmak üzere finansal kurumların gelişmesinde önemli bir etki yaratmıştır. Bu gelişmeler, uluslararası ölçekte faaliyet gösteren, ortak düzenlemeler yapan, risk yönetimi için ortak standartlar belirleyen bir otoritenin gerekliliğini ortaya çıkarmış ve 1974 yılında on üye ülkenin⁵⁵ merkez bankası başkanları ve bankacılık denetimi otoritelerinin yetkililerinden oluşan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS, Basel Committee on Banking Supervision) kurulmuştur.⁵⁶ Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayımlanan Basel uzlaşılarıyla (kriterleri) hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önemli düzenleme ve denetleme esasları belirlenmiştir.⁵⁷ Komitenin, resmi olarak kural koyma yetkisi bulunmamasına rağmen küresel anlamda geçerliliği bulunmaktadır. Komitenin kriter adı altında aldığı kararlar, bankaların karşılaşmış oldukları riskleri asgari düzeye indirmeleri açısından önemlidir.⁵⁸ Bu kriterler yardımıyla, uluslararası bankacılık sisteminin daha istikrarlı ve sağlam bir hale getirilmesi ve farklı ülkelerde tutarlı bir şekilde uygulanması sağlanarak uluslararası ortamda rekabet eden bankalar arasında var olan rekabet

⁵⁴İncekara, **a.g.e.**, s. 31.

⁵⁵Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, İsviçre, ABD, İngiltere ve Lüksemburg.

⁵⁶BIS, https://www.bis.org/about/history_4global.htm, (Çevrimiçi), 18.12.2014.

⁵⁷Jane E. Hugles, Scott B. MacDonald, **International Banking Text and Cases**, Pearson Education, Inc., 2002, s. 254.

⁵⁸İncekara, **a.g.e.**, s. 179.

eşitsizliğinin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.⁵⁹ Ayrıca, bu standartlarla, küresel finansal sistemin güçlendirilmesi ve uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar tarafından katlanılan risklerin daha doğru ve daha şeffaf bir teknik ile ölçülmesi için ortak kurallar belirlenmiştir.⁶⁰

Ülkemizde en gelişmiş risk yönetim sistemlerine sahip kurumlar bankalardır. Finansal piyasalarda güven ve istikrarı korumak amacıyla 1999 yılında kurulan BDDK'nın görevi; finansal kurumların işleyişine ilişkin uygulamaları izlemek ve denetlemektir.⁶¹ Bu amaçla BDDK tarafından yayımlanan "5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na" dayanılarak çıkarılan "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" ile bankaların yeterli özkaynak bulundurmalarının sağlanmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Bu esaslar Basel standartları dikkate alınarak, bu standartlarla uyumlu kurallar olarak oluşturulmuştur. Ayrıca "Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik" ile de bankaların kuracakları iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemlerine ve bunların işleyişlerine yönelik usul ve esaslar belirlenmiştir.

1.2.2. Kurumsal Yönetim ve Risk Yönetiminin İlişkisi

Kurumsal yönetim, yönetim ve karar alma süreçlerinde çıkar gruplarının da menfaatlerinin dikkate alınmasını ifade eden yönetim anlayışıdır.⁶² Bu yönetim anlayışı işletme yönetimi ile paydaşlar arasındaki çıkar çatışmalarının azaltılmasını, bilgi asimetrisinin minimum seviyeye indirilmesini amaçlamaktadır. Kurumsal yönetim, alınan kararların olası olumsuz sonuçlarının, işletmenin kaldıramayacağı boyutlara ulaşmasını engelleme ve ömrünü uzatma amacını gütmektedir.⁶³ Bankalar karşılaştığı risklere karşı, başta mevduat sahipleri olmak üzere finansal bir ilişki oluşturduğu tüm paydaşların haklarını korumak zorundadır. Bu nedenle bankalar;

⁵⁹BIS, https://www.bis.org/about/history_4global.htm, (Çevrimiçi), 18.12.2014.

⁶⁰BIS, https://www.bis.org/about/history_4global.htm, (Çevrimiçi), 18.12.2014.

⁶¹BDDK, **Tanıtım Kitapçığı**, (Çevrimiçi) 5.3.2015,

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/BDDK_Hakkinda/5802bddk_kitapcik_14_07_2014_tur.pdf, s. 5-14.

⁶²Cem Cüneyt Arslantaş, **Kurumsal Yönetimin Yönetim Kuruluna Yansımaları**, İstanbul, Beta Basım, 2012, s. 1.

⁶³Aysan, **a.g.e.**, s. 234.

mevduat sahiplerinin, yatırımcıların güvenini sağlayacak ölçüde doğru, şeffaf, etik değerlere sahip olmalıdır.

Kurumsal yönetim; pay sahiplerinin haklarının kullanımını kolaylaştırması, paydaşlara bilgi alma hakkı sağlaması, kamuyu aydınlatma, işletme yönetimi tarafından alınan kararlarda paydaşların da çıkarlarının gözetilmesi ve yönetim kurulunun faaliyetlerinin denetlenmesi gibi getirdiği kurullarla, paydaşların güveninin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Kurumsal yönetim olmadan işletmeler gelecekle ilgili öngörü yapamamakta ve karar alma sürecinde güçlük yaşamaktadırlar. Kurumsal yönetim sistemi “risk odaklı” olmalıdır. Kurumsal yönetim sistemi, işletmelerde karşılaşılabilecek risklerin boyutlarının ölçülmesi ve zararların en aza indirilmesini sağlayacak bir “risk yönetim” sistemiyle uyumlu olmalıdır.⁶⁴ Bu nedenle her iki sistem birbirine destek verecek şekilde kurulmalıdır.

Bankacılık sektöründe kurumsal yönetim; banka üst yönetiminin, belirlenmiş hedefler, kanunlar, kanuna istinaden çıkarılmış olan düzenlemeler ile ilgili diğer mevzuat, ana sözleşme ve banka içi düzenlemeleri ile bankacılık etik kuralları doğrultusunda, tüm menfaat sahipleri ile mevduat sahiplerinin haklarını koruyacak biçimde bankanın yönetilmesi şeklinde ifade edilmektedir.⁶⁵ Bankaların gerek itibarının korunması gerek müşterilerin ve yatırımcıların çıkarlarının korunması açısından hesap verebilir olması gerekmektedir. Ayrıca şeffaflık ve hesap verebilirlik bankaları finansal krizlerin yıkıcı etkisinden korumaktadır.⁶⁶ Bu unsurlar bankaların faaliyetlerinin sürekliliği açısından hayati önem taşımaktadır. Bankacılık sektöründe güven önemli bir faktördür ve bu güvenin sağlanmasında kurumsal yönetim anlayışının önemli etkisi bulunmaktadır.

Basel II olarak bilinen Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması Standardının ikinci yapısal bloğu “Denetim Otoritesinin İncelenmesi” hakkında oluşturulmuş kuralları kapsamaktadır. Bu bölümde denetim otoritesinin görevleri arasında risklerin kapsamlı olarak

⁶⁴Aysan, a.e., s. 234.

⁶⁵BDDK, **Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Tebliğ**, Resmi Gazete 01.11.2006, Sayı: 26333, Md. 3.

⁶⁶Hugles, MacDonald, a.g.e., s. 259.

incelenmesi ve üst yönetim ile yönetim kurulunun gözetim ve denetimi olduğu ifade edilmiştir. Standart bu yönüyle kurumsal yönetim ilkeleri ile uyumaktadır. Ayrıca üçüncü yapısal blok olan “Piyasa Disiplini”nde; bankaların sahip oldukları risk ve sermaye düzeyleri hakkındaki bilgilerin kamuya detaylı bir şekilde duyurulması üzerinde durulmuştur. 2009 yılında yayımlanan Basel III’de kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi, bankaların şeffaflığının ve kamuya bilgi verme özelliğinin artırılması amaçlanmıştır.⁶⁷

1.2.3. Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Faaliyetleri

İşletmeler, kâr elde etmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler sırasında dolaylı olarak ve çoğu zaman da farkında olmadan risk alırken, bankalar için ise bu durum diğer işletmelerden farklıdır. Bankalar faaliyetlerini yürütürken bilerek ve isteyerek risk alırlar ve risk, bankacılık sektöründe önlenemeyen bir unsurdur.⁶⁸ Bu nedenle bankacılık sektöründe faaliyetlerin yürütülebilmesi amacıyla risk yönetim sistemlerinin oluşturulması zorunludur. Risk yönetim sistemleri; karşılaşılabilecek muhtemel risklerin belirlenmesi, analiz edilmesi, en uygun risk yönetim tekniğinin seçilmesi, kullanılan risk yönetim tekniğiyle ilgili performans ölçümünün yapılması aşamalarını içeren sistematik bir süreçtir.⁶⁹

Risk yönetim sisteminin unsurlarını oluşturan faaliyetler dikkate alınarak, bankaların risk yönetim faaliyetlerine ilişkin stratejiler, politikalar, uygulama usulleri ve bankanın maruz kaldığı risklere ilişkin alabileceği risk seviyeleri belirlenir. BDDK tarafından 28.6.2012 tarihinde yayımlanan 28337 sayılı “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliği”nin ikinci bölümünde risk yönetim faaliyetleri açıklanmıştır. Buna göre risk yönetim faaliyetleri dört başlıkta toplanmaktadır; risklerin tanımlanması, risklerin değerlendirilmesi ve ölçümü, risklerin kontrolü, risklerin izlenmesi ve raporlanması.

⁶⁷ BDDK Risk Yönetim Dairesi, **Sorularla Basel III 2010**, s. 1. (Çevrimiçi), 5.3.2015, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf.

⁶⁸ Aysan, **a.g.e.**, s. 238.

⁶⁹ Crouhy, Galai, Mark, **a.g.e.**, s. 2.

1.2.3.1. Risklerin Tanımlanması

Bankaların taşıdıkları risklerin önlenmesi ve yönetilmesi bu risklerin tanımlanabilmesine ve öngörülebilmesine bağlıdır. Gelecekle ilgili alınacak kararlarda, sonuçların hedeflerden sapmasına neden olacak risklerin önceden belirlenebilmesi gerekmektedir. Tanımlanamayan ya da eksik tanımlanan riskler yönetilememekte ve büyük kayıplara neden olmaktadır. Bu nedenle risklerin etkin yönetilebilmesi, alınacak önlemlerin belirlenmesi ancak risklerin doğru tanımlanmasıyla sağlanabilmektedir. Riskler tanımlanmadan risklerin olası etkilerinin ölçümü yapılamaz.

Risklerin tanımlanması, risk unsuruna karşı alınması gereken önlemlerin, risk yönetim stratejilerinin, risk yönetim politika ve uygulama esaslarının, hangi risk yönetim tekniğinin kullanılacağına belirlenmesi açısından da önemlidir. Böylece bankalar gelirlerini ve giderlerini önemli ölçüde etkileyen muhtemel riskleri algılar, izler ve bu risklerin yönetilmesinde alınacak önlemleri önceden belirlerler.⁷⁰

1.2.3.2. Risklerin Ölçümü ve Değerlendirilmesi

Tanımlanan risklerin ve olası etkilerinin belirlenebilmesi amacıyla risklerin uygun yöntem ve metotlarla ölçülmesi gerekmektedir. Bankalar, sayısallaştırılabilen risklerin ölçümü ve sayısallaştırılmayan risklerin ise izlenmesi ile ilgili etkin sistemler oluşturulmasından sorumludurlar. Bankalar karşılaştıkları risklerin ölçümünde kullanacakları yöntemlerin ve modellerin belirlenmesinde aşağıdaki hususları dikkate almalıdırlar;⁷¹

- Faaliyetlerin yapısı, hacmi ve karmaşıklığı
- Model ve yöntemin ihtiyaç nedeni
- Yöntemin ve modelin varsayımları
- Kullanılacak verilerin elde edilebilirliği

⁷⁰BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 5.

⁷¹BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 42.

- Bilgi sistemlerinin elverişliliği
- Personelin deneyimi

Risk ölçümünde amaç, karşılaşılan riskin büyüklüğüne dair bilgi edinilmesidir. Buna göre bankalar; faaliyetlerinin yapısını, karmaşıklığını, hacmini ve bilgi sistemlerinin elverişliliğini dikkate alarak risk yönetim ölçüm modelleri oluşturmak zorundadır. Risk ölçüm yöntemi veya modelinin doğruluğu ve güvenilirliği, gerçekleşen sonuçlar dikkate alınarak geriye dönük testler yardımıyla tespit edilir. Risk ölçüm yöntemleri veya modelleri değişen piyasa koşulları dikkate alınarak periyodik güncellemelere tabi tutulur.⁷² Risklerin değerlendirilmesindeki amaçsa, risklerin kontrol edilebilirlik düzeylerinin tespitidir. Banka maruz kaldığı riskler için, belirlediği kabul edilebilirlik derecesi içerisinde, bu risklerin ne ölçüde azaltılabileceğine ilişkin değerlendirme yapar veya risk oluşturan banka faaliyetlerinin azaltılması ya da sona erdirilmesi konusunda karar verir.⁷³ Risk ölçüm ve değerlendirmelerin yapılabilmesi için tüm işlemlerin, sunulan hizmetlerin, ürün çeşitliliğinin modele dâhil edilmesi gerekmektedir.⁷⁴ Böylece bankanın karşılaştığı risk unsurları için alınması gerekli önlemler belirlenir, bankanın faaliyetlerini yürütmesi sırasında karşılaşılabileceği risklerin bankanın itibarına olan etkisi analiz edilir ve gerekli önlemler alınır.

Basel Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi tarafından yayımlanan Basel Standartlarında bankacılık sektöründe karşılaşılabilecek riskler için kullanılacak risk ölçüm yöntemleri açıklanmıştır. Bu standartlara göre risklerin doğru ölçülmesi, olası etkilerinin belirlenmesi ve karşılaşılan riskler için gerekli sermayenin bulundurulması gerekmektedir. Bankalar yüksek yabancı kaynak ile çalışarak kâr elde eden kuruluşlardır. Bu nedenle sermaye yetersizliği bankaların olası bir finansal kriz karşısında savunmasız kalmalarına neden olmaktadır.

⁷²BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 42.

⁷³Sinan Aslan, **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim**, İstanbul, Avcıol Basım-Yayın, 2003, s. 48.

⁷⁴BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 38.

1.2.3.3. Risklerin Kontrolü

Bankalar maruz kaldıkları risklerin izlenmesi ve kontrolünün sağlanması amacıyla, faaliyetlerinin kapsamına, yapısına, değişen koşullara ve ulusal ve uluslararası otoriteler tarafından belirlenmiş kurallara uygun yeterli ve etkin sistemleri kurmakla yükümlüdür.⁷⁵ Bankalar, iç sistemlerine ilişkin uygulamalarla ilgili, yönetim kurulu, bağımsız denetçi veya banka denetim komitesi tarafından tespit edilen hata veya eksiklikleri zamanında dikkate alarak gidermek için gerekli önlemleri almak zorundadır. Tespit edilen eksiklikleri ve hataları değerlendirerek aynı veya benzer eksiklik ve hataların oluşmasının engellemesi amacıyla iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.⁷⁶

Risk kontrol faaliyetiyle, faaliyet sonuçları incelenerek neyin, nasıl ve hangi ölçüde başarıldığı ortaya konur. Temel amaç, risk yönetim sistemindeki sorunların belirlenerek tekrar ortaya çıkmasının engellenmesidir.⁷⁷ Risk kontrol faaliyetlerinde, risk yönetim modellerinin kapsadığı riskler araştırılır, yeni ürün ya da hizmetlerden kaynaklanan risklerle ilgili gerekli düzenlemeler yapılır. Risk değerlemesi sonucunda belirlenen risk limitleri düzenli olarak gözden geçirilir ve piyasa koşullarında ve banka stratejisindeki değişimlere göre yeniden uyarlanır.⁷⁸ Risk yönetimi politika ve uygulama usullerinin değişen koşullara uyum sağlaması zorunludur. Yönetim kurulu veya ilgili iç kontrol sistemi sorumlusu tarafından bunların yeterliliği düzenli olarak değerlendirilir ve gerekli değişiklikler yapılır.⁷⁹

1.2.3.4. Risklerin İzlenmesi ve Raporlanması

Bankacılık sektöründe risk yönetim faaliyetlerinin izlenmesi ve risk yönetim faaliyetlerine ilişkin sonuçların banka yönetimine raporlanması iç denetim birimi

⁷⁵BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 41.

⁷⁶BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 5.

⁷⁷Gürdoğan Yurtsever, **Bankacılığımızda İç Kontrol**, İstanbul, TBB Yayınları, 2008, s. 15.

⁷⁸BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 37.

⁷⁹BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 36.

tarafından yapılır. Bankacılık sektöründe iç denetim biriminin görevi, üst yönetime banka faaliyetlerinin ilgili mevzuat ile banka içi strateji, politika, ilke ve hedefler doğrultusunda yürütüldüğü ve iç kontrol ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliği ve yeterliliği hakkında güvence sağlamaktır.⁸⁰

İç denetim birimi bankaların faaliyetlerini gözetler, denetim politika, program, süreç ve uygulamalarını izler ve yönlendirir. Böylece gözden geçirilen faaliyetlerle ilgili nesnel analizler, değerlendirmeler, tavsiyeler ve yorumlar yaparak yönetimin tüm üyelerine sorumluluklarını etkili bir biçimde yerine getirmede yardımcı olur.⁸¹

İç denetim birimi bankanın üst düzey yönetimi, yönetim kurulu ve riskin oluşmasından ve izlenmesinden sorumlu birimlere düzenli bir şekilde bankanın risk yapısı ve sermaye ihtiyaçlarına ilişkin raporlar sunmaktadır. Bu raporlar yardımıyla; sermaye değerlemesine ilişkin varsayımların duyarlılıklarının analiz edilmesi, sermaye yeterliliğinin veya gelecekte karşılaşılabilecek muhtemel riskler için sermaye gereksinimlerinin değerlendirmesi, bankanın stratejik planının gözden geçirilmesi sağlanmaktadır.⁸²

1.2.4. Risk Yönetimi Teknikleri

Finansal sistemin gelişmesi ve belirsizliklerin artmasıyla birlikte risklerin yönetilmesi amacıyla birçok sayısal ve sayısal olmayan yöntemler geliştirilmiştir. Her bir risk yönetim tekniği belirli özelliklere sahip risklerin yönetilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu bölümde, finansal risklerin yönetilmesinde temel olarak kullanılan üç risk yönetim tekniği olan; sigorta, aktif – pasif yönetimi ve riskten korunma (hedging) işlemleri anlatılacaktır.

⁸⁰BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 21.

⁸¹BDDK, **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı:28337, Md. 25.

⁸²BIS, **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards**, (Çevrimiçi) 27.12.2014, <https://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf.s.144.>, BDDK, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması**, (Çevrimiçi), 5.3.2017, <http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/3370basel-ii-kapsamli.pdf>, s. 189.

1.2.4.1. Sigorta

Sigorta, risk yönetimi teknikleri arasında en temel ve basit olanıdır. Gerçekleşmesi muhtemel risklerin olası zararlarından korunmak amacıyla kullanılan bir risk yönetim tekniğidir. İki veya daha fazla tarafın bir araya gelerek, karşılaşılma ihtimali olan bir finansal kayıp için sigorta yaptıran kişinin sigorta yapan kişiye bir ödeme yaparak yardım almayı garantilemesini ifade etmektedir.⁸³ Sigorta ile amaç mevcut olan risklerin transfer edilmesidir. Böylece sigorta yaptıran taraf karşılaşma ihtimali olan ve meydana gelmesi halinde katlanılması muhtemel olan kayıp için kendisini koruyabilmektedir.

Sigorta ile tüm riskler transfer edilemez. Sigorta ile yalnızca spesifik kayıplara neden olan riskler yönetilebilmektedir. Spesifik riskler dışında kalan spekülasyon kaynaklı risklerde kayıp ya da kazancın gerçekleşme olasılığı belirgin olmamasından dolayı bu riskler sigorta edilemezler.

Sigorta büyük kayıplara neden olma ihtimali olan belirli bir durumun varlığı halinde etkin bir yöntemdir. Ancak potansiyel kaybın çok düşük olduğu ve alternatif risk yönetim tekniklerinin bulunduğu durumlarda maliyetli bir yöntem olmaktadır.⁸⁴

1.2.4.2. Aktif – Pasif Yönetimi

Bankalar tarafından kullanılan en önemli risk yönetim tekniklerinden biri de aktif – pasif yönetimidir. Aktif – pasif yönetimi temelde bilanço yönetimi ile ilgilidir ve bankaların faaliyetlerini yürütürken kârını maksimize etmek amacıyla varlıkların ve kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesini ifade etmektedir.⁸⁵

Bankalar fon fazlası olan gruplardan küçük ve kısa vadeli fonları toplayarak fon ihtiyacı olan gruplara kaynak sağlamaktadırlar. Hem fon sağlayıcılar hem de fon talep edenler açısından incelendiğinde bankaların her iki müşterisinin farklı

⁸³C. Arthur Williams Jr., Richard M. Heins, **Risk Management&Insurance**, McGraw-Hill, Inc., 1976, s. 200.

⁸⁴Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 100.

⁸⁵Mihir Dash, Ravi Pathak, “*A linear Programming Model for Assessing Assets-Liability Management in Banks*”, **SSRN Electronic Journal**, 08/2009, s. 1.

beklentileri ortaya çıkmaktadır. Mevduat sahipleri genellikle kısa vadeli yatırım seçeneğini tercih ederken, kredi talep eden kesimler geleceğe yönelik belirsizliğin etkisiyle uzun vadeli kaynak tercih etmektedirler.⁸⁶ Bu durum bankacılık faaliyetlerinin bir sonucu olarak vade uyumsuzluğuna dayalı çeşitli risklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Aktif – pasif yönetimi bankaların farklı zaman periyotlarında ortaya çıkabilecek finansal ihtiyaçlarını planlamasını ve uyumlaştırmasını ifade etmektedir.⁸⁷ Aktif – pasif yönetiminde amaç risklerin ortadan kaldırılması değil, risklerin kabul edilebilir bir düzeyde tutularak yönetilmesidir. Ancak aktif – pasif yönetimi, bilançonun sadece varlık ve kaynakları ile sınırlı kalmamakta; ayrıca bilanço dışı varlık ve yükümlülükleri de kapsamaktadır.⁸⁸ Bilanço dışı unsurların bankaların gelecekteki kârlılığı, performansı ve nakit akışları üzerinde pozitif veya negatif yönde etkisi bulunmaktadır.⁸⁹

Bilanço yönetimini etkileyen riskler arasında en önemlileri faiz oranı riski, kur riski, kredi riski ve likidite riskidir. Bir bankada kredi riski bilançonun varlıkları ile ilgili olmakla birlikte bankanın yatırım kararlarını etkilemektedir. Faiz oranı riski ile likidite riski ise bilançonun kaynaklarını ilgilendirmekte ve bankanın kaynak yaratma potansiyelini etkilemektedir. Faiz oranındaki değişimler, faize duyarlı varlık (krediler) ve kaynak (mevduat ve alınan krediler) tutarlarını ve vade uyumu riskini ortaya çıkarmaktadır. Bankaların sahip oldukları yabancı para cinsinden varlık ve kaynakları nedeniyle ortaya çıkan kur riski, yerel ve yabancı para birimlerinin birbirileri karşısında ortaya çıkan değer değişimlerinin tutarlar ve vadeler bakımından da aktif-pasif yönetiminin önemini arttırmaktadır.⁹⁰ Bir diğer risk faktörü olarak likidite riski de sahip olunan varlıkların ve kaynakların vadelerinin farklı olması sonucunda bankanın faaliyetlerini yürütebilmesi amacıyla yeterli nakdin elde bulundurulmasıyla ilgilidir. Bu nedenle aktif – pasif yönetimi bankaların

⁸⁶İncekara, **a.g.e.**, s. 29.

⁸⁷Lina Novickyte, Indre Petraityte, “Assessment of banks asset and liability management: problems and perspectives (Case of Lithuania)”, **Procedia Social and Behavioral Science**, 110, 2014, s. 1093.

⁸⁸Dash, Pathak, **a.g.e.**, s. 1.

⁸⁹Saunders, Cornett, **a.g.e.**, s. 372.

⁹⁰Christoph Memmel, Andrea Schertler, “The Dependency of the Banks’ Assets and Liabilities: Evidence from Germany”, **European Financial Management**, Vol.18, No.4, 2012, s. 603.

sürekliğini sağlamalarında, rekabetçi ortamda faaliyetlerini devam ettirebilmelerinde önemli bir risk yönetim aracıdır.

1.2.4.3. Riskten Korunma (Hedge) İşlemleri

Sistemik risk; piyasa, enflasyon, siyasi nedenler başta olmak üzere ekonomik ve sosyal kaynaklardan ortaya çıkan bir risk unsurudur. Bu riskler işletme dışı oluşan ve işletme tarafından ortaya çıkması engellenemeyen, diğer bir ifadeyle kontrol edilemeyen risklerdir. Bu riskin ortadan kaldırılamamasının nedeni; yatırım yapılan varlıkların getirilerinin aynı anda fakat farklı yönde hareket etmesinden kaynaklanmasıdır. Bu nedenle işletmeler riskleri portföy çeşitlendirmesiyle ancak sistemik risk düzeyine kadar indirebilmektedirler.

Riskten korunma (hedging) işlemleri, işletmelerin kendilerini sistemik riskten korumak amacıyla geliştirilmiş bir risk yönetim tekniğidir ve riskleri tamamen ortadan kaldıramamasına rağmen, kabul edilebilir düzeye indirilmesini sağlamaktadır.⁹¹ Riskten korunma işlemleri (hedging) ile korunabilecek riskler ana işletmenin bir parçası olmamalıdır. Diğer bir ifadeyle işletmenin faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ancak işletme yönetimi tarafından kontrol edilemeyen, işletme dışı etkenler nedeniyle maruz kalınan bir risk unsuru olmalıdır.⁹²

Riskten korunma (hedging) asimetrik bilginin var olduğu durumlarda etkin bir yöntemdir.⁹³ Bu işlemlerde riski devretmek isteyen taraf ile riski devralmak isteyen tarafın beklentileri söz konusudur. Anlaşmanın konusunu oluşturan unsurun hangi yönde hareket edeceği hakkında her iki tarafın da bilgisi yoktur ve her iki tarafın da beklentileri farklı yöndedir.

Riskten korunma (hedging) işlemleri türev ürün adı verilen finansal araçlar yardımıyla uygulanmaktadır. Türev ürün; temel araçlarda (varlık, kaynak, özsermaye tanımlarını karşılayan) el değiştirme olmaksızın, riski bir taraftan diğerine aktaran

⁹¹Altay, **a.g.e.**, s. 456-457.

⁹²Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 111.

⁹³Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 111.

sözleşmelerdir.⁹⁴ Böylece türev ürünler riskin piyasalarda alınıp satılabilmesini olanaklı hale getirmektedir. Türev ürün piyasalarında fiyat değişkenliğinden korunmak isteyen taraflarla birlikte, bir getiri beklentisiyle bu riski üstlenmek isteyen taraflar (spekülatör) işlem yapmaktadır. Türev ürün piyasasının gelişmesi ve riskin, korunmak isteyen taraflardan riski almak isteyen taraflara transferinin mümkün olması, işletmelerin değişen ekonomik unsurlara karşı daha dayanıklı olmasına katkıda bulunmaktadır.⁹⁵ Bu ürünlerden bazıları forward sözleşmeleri, futures sözleşmeleri, swap sözleşmeleri, opsiyon sözleşmeleri, swaptions sözleşmeleri ve warrant sözleşmeleri şeklindedir. Ancak zamanla ekonomideki ve finansal mühendislik alanlarındaki gelişmelerle birlikte türev ürünler çeşitlenmiş ve birçok yeni ürün ortaya çıkmıştır.

Forward; sözleşmeye konu olan varlığın gelecek bir tarihte, sözleşme tarafları arasında belirlenen bir fiyattan alınıp satılması işlemine dayanan sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerin temel özelliği sözleşme tarihi ile teslim tarihinin farklı olması ve teslim tarihinin gelecekteki bir tarih olmasıdır.⁹⁶ Forward sözleşmeler en basit ve temel türev ürün sözleşme türüdür. Bu sözleşmelerin fiyat, miktar ve vadelerinin standart olmaması, tarafların karşılıklı anlaşmasına dayanması gibi nedenlerden dolayı tezgâh üstü piyasalarda işlem görmektedirler.⁹⁷

Futures ise; forward tipi sözleşmeler gibi belirlenen bir varlığın gelecekte belirlenen bir tarihte, sözleşmede belirlenen fiyattan alınıp satılmasını sağlayan vadeli sözleşmelerdir. Forward tipi sözleşmelerden farklı olarak, futures sözleşmeler; standardize edilmiş sözleşmelerdir. Organize bir borsada alınıp satılabilen bu sözleşmelerdeki günlük değişimler takip edilerek sözleşme taraflarından birinin kaybını karşı tarafın ödemesi temeline dayanmaktadır.⁹⁸ Bu sözleşmelere ilişkin alım satım işlemlerinin organize bir borsada yapılması tarafların sözleşmeden doğan haklarının güvenceye alınmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu sözleşmelerin standart

⁹⁴Yakup Selvi, **Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi**, İstanbul, ARC Yayınları, 2000, s. 5.

⁹⁵Altay, **a.g.e.**, s. 123.

⁹⁶R. Venkata Sebramani, **Accounting for Investments Volume I**, Singapore, John Wiley&Sons, (Asia)Pte Ltd, 2009, s. 145.

⁹⁷İhsan Ersan, **Finansal Türevler**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 1997, s. 7.

⁹⁸ Don M., Chance, **An Introduction to Derivatives**, Third Edition, Orlando, Harcourt Brace&Company, 1995, s. 225.

olması kolayca devredilebilmelerine olanak sağlamaktadır.⁹⁹ Türkiye’de İstanbul Altın Borsası bünyesinde 1997 yılında Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)¹⁰⁰ bünyesinde 2001 yılında Vadeli İşlemler Piyasası ve 2005 yılında Vadeli Opsiyon Borsası olmak üç farklı organize türev piyasası kurulmuştur.¹⁰¹

Opsiyon; sözleşmeye konu olan varlığın gelecek bir tarihte, sözleşme tarafları arasında belirlenen bir fiyattan belirli bir opsiyon primi karşılığında satın alma ya da satma hakkı veren sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler forward tipi sözleşmelerden farklı olarak opsiyon primi ödeyen tarafa bu prim karşılığında satın alma veya satma hakkı vermektedir.¹⁰² Tarihte birçok alanda kullanımına rastlanmakla birlikte, günümüzde kullanılan opsiyon sözleşmelerinin temeli 19. yy’da yapılan hisse senedi alım satım anlaşmalarına dayanmaktadır. Önceleri bir grup işletme arasında tezgâh üstü piyasalarda alınıp satılan opsiyon sözleşmeleri, 1973 yılında Chicago Ticaret Borsası’nın bünyesinde kurulan Chicago Opsiyon Borsası’nda aktif olarak alınıp satılmaya başlanmıştır.¹⁰³ Günümüzde borsa ve tezgâh üstü piyasalarda alınıp satılan opsiyon sözleşmeleri piyasalarda aktif olarak kullanılmaktadır.

Swap; bir varlığa ilişkin belirli miktarlardaki ödeme yükümlülüklerinin belirli bir süre boyunca sözleşmenin tarafları arasında değiş tokuş edilmesi amacıyla yapılan sözleşmelerdir.¹⁰⁴ Forward sözleşmeleri tek taraflı alım-satım sözleşmeleri iken, swap sözleşmeleri iki farklı forward sözleşmesine ait yükümlülüklerin değiş tokuşuna dayanmaktadır.¹⁰⁵ Swap sözleşmelerinden farklı olarak taraflardan birinin opsiyon diğerinin forward sözleşmeye taraf olması ve

⁹⁹Selvi, **a.g.e.**, s. 14.

¹⁰⁰30.12.2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 6362 sayılı Semaye Piyasası Kanunu ile Borsa İstanbul A.Ş. olarak faaliyetlerini yürütmektedir.

¹⁰¹Erhan Ersoy, “Türkiye’de ve Dünyada Organize Türev Piyasalarının Gelişimi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz, 2011, s. 67.

¹⁰²Robert L. McDonald, **Derivatives Market**, 3rd Edition, Pearson Series in Finance, 2015, s. 277.

¹⁰³Chance, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁰⁴Selvi, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁰⁵McDonald, **a.g.e.**, s. 247.

sözleşme sonucu ortaya çıkan yükümlülüklerini değiştirmeleri durumunda bu sözleşmeler swaptions olarak adlandırılmaktadır.¹⁰⁶

Warrants; belirli bir işletmeye ait hisse senetlerinin önceden belirlenen koşullarda satın alma hakkı ya da satma hakkı veren sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerde amaç; yatırımcının hisse senetlerini ihraç eden işletmeye fon sağlamasına teşvik etmek ve hisse senetlerini ihraç eden işletmenin nispeten düşük maliyetle fon sağlamasına izin vermektir.¹⁰⁷

¹⁰⁶Chance, **a.g.e.**, s. 6.

¹⁰⁷Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 148.

İKİNCİ BÖLÜM

RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ ve RAPORLANMASI

Para ve sermaye piyasalarının gelişimi ve küreselleşmeyle birlikte işletmelerin karşılaştıkları riskler artmış, bu durumun bir sonucu olarak işletmelerin bu konuda önlemler alması gerekmiştir. Finansal araç kullanımının artması, çeşitlenmesi bu araçların değerinin ne şekilde belirleneceği sorununu ortaya çıkarmıştır. Özellikle finansal araçların banka bilançosunda varlıklar ve kaynaklar içerisinde büyük orana sahip olması, bu finansal araçların sınıflandırılmasını ve raporlanmasını bankacılık sektörü açısından önemli hale getirmektedir. Ayrıca bankacılık sektörünün yapısı gereği bankaların faaliyetleri sırasında karşılaştıkları risklere ilişkin risk yönetim işlemlerinin ne şekilde finansal tablolarda raporlanacağı konusu olan riskten korunma muhasebesi de bankacılık sektörü açısından hayati derecede öneme sahiptir.

Türev ürün sözleşmelerinin kullanımının yaygın olmadığı zamanlarda, bu sözleşmelerin finansal tablo dışında sadece dipnotlarda bilanço dışı varlık ve yükümlülük olarak raporlanması yeterli görülmekteydi. Ancak sadece bilanço verilerinin dikkate alınarak karar alınması işletme faaliyetlerinin kontrol edilebilirliğini azaltmıştır. Bu sözleşmelerin kullanımının artmasıyla, riskten korunma işlemleri işletmecilik faaliyetlerinde önemli etkiye sahip olmuştur. Özellikle bu sözleşmelerin, finansal kuruluşlar başta olmak üzere, işletmelerin ana faaliyetlerini oluşturan bilanço işlemleriyle ilgili olması nedeniyle bilanço dışı finansal bilgilerin de çeşitli riskler taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bununla ilgili olarak bir İngiliz firmasının CEO'sunun (Chief Executive Officer) paydaşlarına yaptığı açıklamada sadece bilançoya bakmanın yeterli olmadığı, işletmelerin bilanço dışı işlemlerinin de ayrıca incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹

Türev ürün sözleşmeleri gelecek tarihli sözleşmelerdir. Özellikle riskten korunma amacıyla taraf olunan türev ürün sözleşmelerinin kullanım amacına göre muhasebeleştirilmesinde ve raporlanmasında çeşitli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu sözleşmelerin finansal tabloların tamamlayıcı unsurları olan dipnotlarda

¹Dimitris N.Chorafas, **Introduction to derivative Financial Instruments, Options, Futures, Forwards, Swaps, and Hedging**, Mc Graw Hill Comp, Inc., 2008, s. 31.

açıklanması ve bilanço dışında raporlanması ortaya çıkan bir diğer raporlama sorunudur. Bu bölümün amacı türev ürünlerin ekonomik etkilerinin anlaşılabilir olarak finansal tablolarda gösteriminin açıklanmasıdır.

Türev ürün sözleşmeleri başta olmak üzere finansal araçların kullanımının yaygınlaşması, bu araçların muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanmasındaki eksiklikler sonucunda ortaya çıkan sıkıntılar çeşitli düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Amerika'da bulunan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB, Financial Accounting Standards Board) tarafından 1986 yılında finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına ilişkin çalışmalara başlanmış ve kurul tarafından 1990 ile 2000 yılları arasında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerle risk yönetimi ve yatırım amacıyla kullanılan finansal araçlara ilişkin kuralların oluşturulması amaçlanmıştır. Aynı doğrultuda Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB, International Accounting Standards Board) tarafından da çalışmalara başlanmış, 1990 yılından bu yana finansal araçlara ilişkin birçok standart yayınlanmıştır. Günümüzde Uluslararası Muhasebe Standardı-32 (International Accounting Standard-32) Finansal Araçlar: Sunum, Uluslararası Muhasebe Standardı-39 (International Accounting Standard-39) Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, Uluslararası Finansal Raporlama Standardı-7 (International Financial Reporting Standard-7) Finansal Araçlar: Açıklamalar, yapılan güncellemeler neticesinde hala yürürlükte bulunan standartlardır. Ancak Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) -39'un karmaşık yapısı, uygulama güçlüğü, manipüle edilmesi nedeniyle, yeni bir finansal araçlar standardının yazılması gerekliliğini ortaya çıkarmış. 2009 tarihinden itibaren başlayan çalışmalar neticesinde 19.11.2013 tarihinde finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına ilişkin Uluslararası Finansal Raporlama Standardı-9 (International Financial Reporting Standard-9) yayınlanmıştır. Yeni düzenleme erken uygulayan işletmeler haricinde 1.1.2018 tarihinden itibaren UMS-39'un yerini alarak uygulanmaya başlayacaktır. Türkiye'de finansal araçlar UMS'ye paralel olarak yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) kapsamında muhasebeleştirilmekte ve raporlanmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle finansal araçların sınıflandırılması başlığı ile bankaların varlıklarını ve borçlarını oluşturan türev olmayan ve türev finansal araçlar açıklanacaktır. Devam eden kısımda riskten korunma muhasebesi ve riskten korunma muhasebesi uygulama şartlarından bahsedilecek, bankaların türev ürün sözleşmelerine taraf olması halinde dipnotlarda yapılması gereken açıklamalar ve riskten korunma muhasebesinin gelişiminin Türkiye Bankacılık Sektörü açısından incelenmesine yer verilecektir.

2.1. FİNANSAL ARAÇLARIN SINIFLANDIRILMASI

Finansal araçlar; “bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşmedir”.² Buna göre finansal araçlar iki veya daha fazla taraf arasında ekonomik sonuçları olan ve tarafların sözleşme yaptırımlarından kaçınabilme ihtimalinin olmadığı ya da çok az olduğu birer anlaşmadır.³

Finansal araçlar birer sözleşmedir. Bu sözleşmeler bir taraf açısından nakdin veya özkaynağa dayalı bir değer elde edilme hakkının doğmasına, diğer taraf açısından ise; bir yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla nakit ödenmesi veya özkaynağa dayalı bir değer ihraç edilmesine neden oluyor ise, finansal araç olarak tanımlanmaktadır.⁴ Bu sözleşmeler haricinde; taraflar arasında ödemenin ne şekilde yapılacağına veya mal teslim şartlarının belirlenmesine ilişkin sözleşmeler finansal araçlar kapsamına girmemektedir. Bu tarz sözleşmeler, işletmenin faaliyetlerine dayanmakta ve finansal araç olarak değerlendirilmemektedir.

Finansal varlıklar bir değişim aracı olması nedeniyle nakit ve nakit benzeri araçlar; hamili olan tarafa sözleşmeden doğan bir finansal araç alma hakkı vermesi nedeniyle menkul kıymetler; aynı şekilde gelecekte sözleşmeden doğan bir nakit alma hakkını temsil etmesinden dolayı alacaklar ve krediler veya özkaynağa dayalı finansal araçlar olabilir. Ancak stoklar, kullanım veya yatırım amacıyla elde bulundurulmuş maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar nakit girişi veya

²Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, **TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum**, Resmi Gazete, 5.3.2014 tarih, Sayı: 28932, paraf. 11.

³TMS-32 Finansal Araçlar Sunum, paraf. 13.

⁴TMS-32 Finansal Araçlar Sunum, UR7.

başka bir finansal varlık elde etmeye imkân sağlamasına rağmen bir finansal varlık değildir.⁵ Aynı şekilde gelecekte ekonomik fayda sağlayan, nakit veya başka bir finansal varlık elde etme hakkı yerine hizmet veya mal alımı sağlayan anlaşmalar da finansal varlık değildir.⁶ Finansal borçlar ise; başka bir işletmeye nakit veya başka bir finansal varlık ya da özkaynağa dayalı finansal araç verme yükümlülüğü oluşturan finansal araçlardır.⁷ Buna göre sözleşmeye bağlı olmayan yasal zorunluluklar sonucu ortaya çıkan yükümlülükler birer finansal borç değildir. Diğer bir finansal araç olan özkaynağa dayalı finansal araçlar; işletmenin, tüm borçları çıkarıldıktan sonra varlıklar üzerindeki hakkını gösteren sözleşmelerdir. Bu sınıflandırmada dikkat edilmesi gereken unsur finansal araç kapsamına giren bu üç unsurun işletmenin yatırım ve finanslama faaliyetleri ile alakalı olmasıdır.

Finansal araçlar temelde; türev olmayan finansal araçlar (temel finansal araçlar) ve türev finansal araçlar olarak ikiye ayrılır.⁸ Temel finansal araçlar muhasebenin varlık, borç veya özkaynak tanımlarını karşılayabilen araçlar; türev finansal araçlar temel finansal araçlarda el değiştirme olmaksızın, riskin devredilmesini sağlayan sözleşmelerdir.⁹

2.1.1. Türev Olmayan Finansal Araçlar

Türev olmayan finansal araçlar işletmelerin varlık, borç veya özkaynak kalemlerinde artış ya da azalışa neden olan bir taraf için finansal varlık diğer taraf için finansal yükümlülük ortaya çıkaran sözleşmelerdir.¹⁰ Bu araçlar yazılı birer sözleşmelerdir ve başlangıç yatırımı gerektirmektedirler. Bu tarz sözleşmeler işletmeler tarafından yatırım veya finanslama faaliyetlerini yerine getirmek amacıyla kullanılmaktadır.

Finansal araçlar varlık ya da borç yaratma etkisine göre finansal varlıklar ve finansal yükümlülükler (borçlar) olarak ikiye ayrılmaktadır. Türkiye Muhasebe

⁵TMS-32 Finansal Araçlar Sunum, UR10.

⁶TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum, UR11.

⁷TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum, paraf. 11.

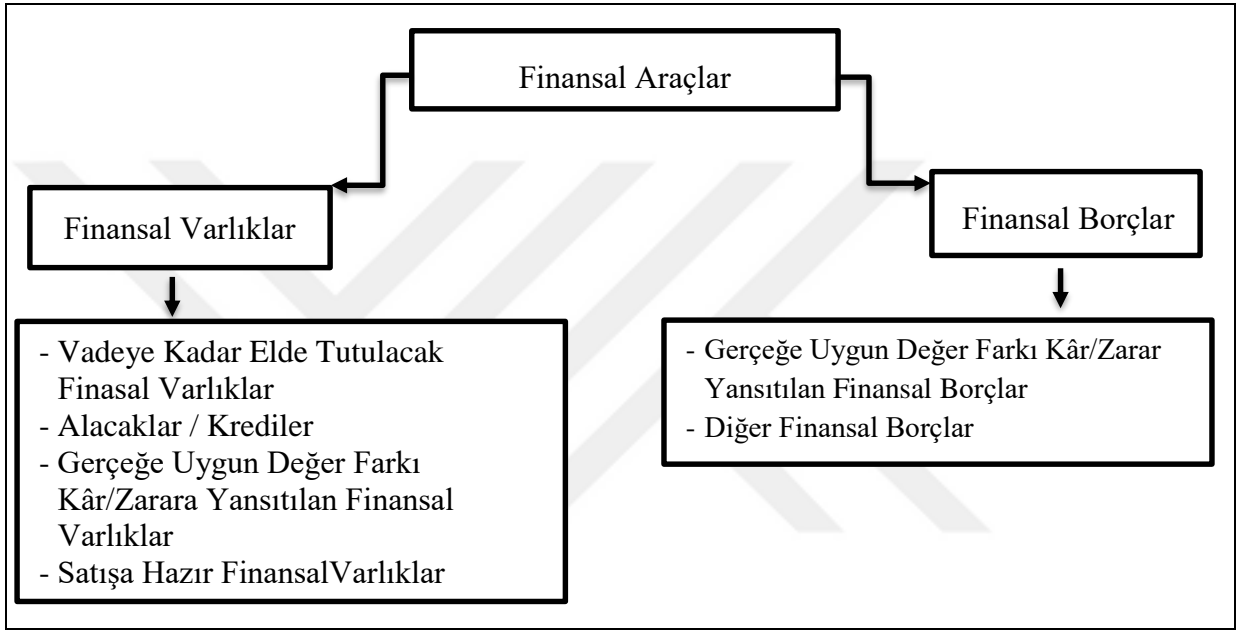
⁸TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum, UR15.

⁹Selvi, **a.g.e.**, s. 42.

¹⁰TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum, paraf. 11.

Standardı-39 (TMS-39) Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi standardının birinci kısmında yer alan türev olmayan finansal araçların sınıflandırılması Şekil-1’de gösterilmiştir.

Şekil-1: Türev Olmayan Finansal Araçların “TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardına göre Sınıflandırılması

Bu standart kapsamında incelenen finansal varlıklar dört grupta sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma işletmenin ilgili finansal varlığa taraf olduğu anda finansal varlığı edinme niyetine, diğer bir ifade ile işletmenin finansal varlığa yatırım yapma amacına dayanmaktadır. Buna göre işletmenin finansal varlıklarını sınıflandırma şekline göre ölçülmesi ve finansal raporlama günündeki değeri değişecektir. Finansal varlıkların bir kısmı değerlendirme tarihinde gerçeğe uygun değeri ile ölçülüp, raporlanırken; diğer bir kısmı ise değerlendirme tarihinde etkin faiz yöntemine göre ölçülüp ve raporlanmaktadır.

Vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar; işletmenin vade sonuna kadar elde tutma niyetinin ve imkânının bulunduğu sabit veya belirlenebilir nitelikli ödemeler içeren, vadesi bulunan türev olmayan finansal varlıklardır.¹¹ Kredi ve

¹¹Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, **TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme**, Resmi Gazete, 19.12.2017 tarih, Sayı: 107, paraf. 9.

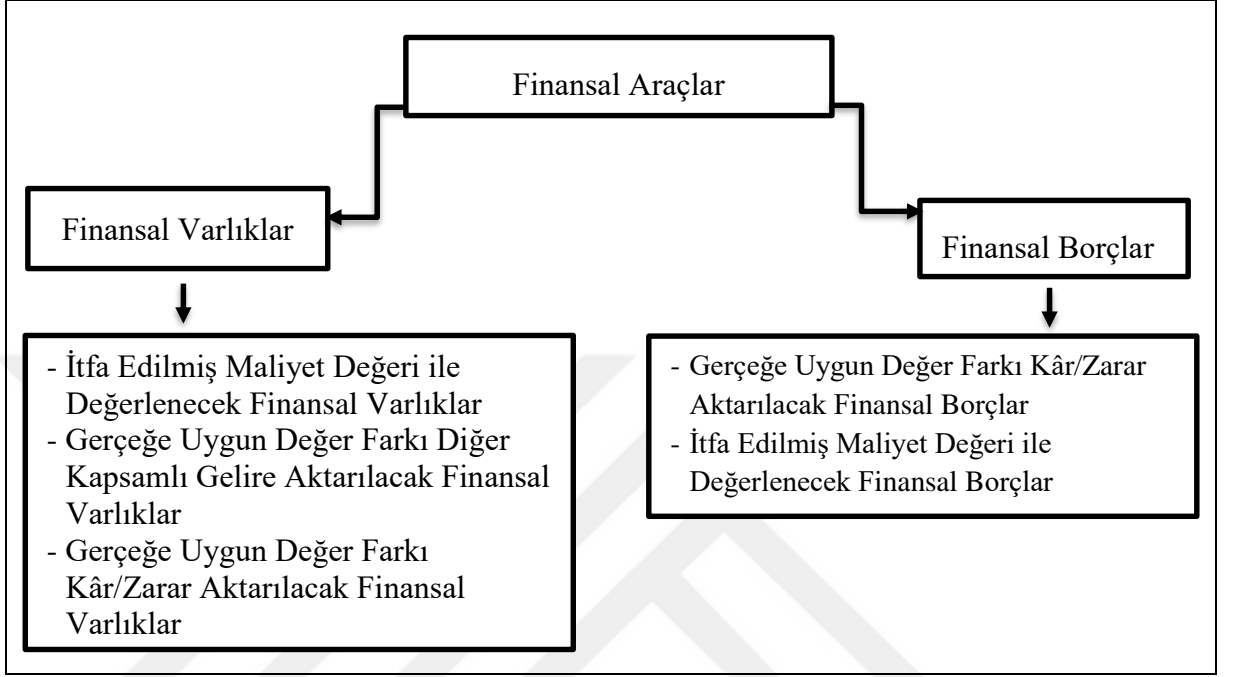
alacaklar; sabit ve belirlenebilir ödemelere sahip, aktif bir piyasada işlem görmeyen türev olmayan finansal varlıklardır.¹² Bu iki gruba giren finansal varlıklar değerlendirme tarihinde etkin faiz yöntemi kullanılarak ölçülmekte ve raporlanmaktadır. Gerçeğe uygun değer farkı kâr ya da zarara yansıtılan finansal varlıklar; kısa dönemlerde alım-satım yapılarak kâr elde etmeye yönelik elde tutma amacı bulunan türev ya da türev olmayan finansal araçlardır.¹³ Satışa hazır amaçla elde tutulan finansal varlıklar ise; diğer üç grup içerisinde sınıflandırılmayan türev olmayan finansal varlıklardır. Bu iki grup ise değerlendirme tarihinde gerçeğe uygun değeri ile ölçülmekte ve raporlanmaktadır. İlgili standart kapsamında finansal yükümlülükler gerçeğe uygun değer farkı kâr ya da zarara yansıtılan finansal yükümlülükler ve diğer finansal yükümlülükler olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmıştır. Gerçeğe uygun değer farkı kâr ya da zarara yansıtılan finansal yükümlülüklerin değerlendirme tarihinde ölçülmesi ve raporlanmasında gerçeğe uygun değer yaklaşımı kullanılırken, diğer finansal yükümlülükler için etkin faiz yöntemi kullanılmaktadır.

Finansal araçların muhasebeleştirilmesi ile ilgili oluşturulan yeni finansal raporlama standardı Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (UFRS) -9: Finansal Araçların Ölçülmesi ve Raporlanması standardına göre finansal araçların sınıflandırılması Şekil-2’de sunulmuştur.

¹²TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 9.

¹³TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 9.

Şekil-2: Türev Olmayan Finansal Araçların “UFRS-9: Finansal Araçların Ölçülmesi ve Raporlanması” Standardına göre Sınıflandırılması

Bu yeni standart kapsamında finansal varlıklar üç grupta sınıflandırılmaktadır. Yapılan yeni düzenlemede işletmenin finansal varlığı elde tutma niyeti yaklaşımı kaldırılmıştır. Bunun yerine; işletme yönetiminin finansal varlığa ilişkin yönetim modeli yaklaşımı ile işletmenin ilgili finansal varlıktan sağlayacağı nakit akışları modeli uygulaması getirilmiştir. Ayrıca sınıflandırılmada değerlendirme modeli yaklaşımı kabul edilmiştir. Buna göre finansal varlıklar iki teste tabi tutularak sınıflandırılmakta ve değerlendirilmektedir. Bu testler; işletme (iş) modeli testi ve sözleşmeden elde edilecek nakit akışı testi şeklindedir.

Finansal varlıkların yönetimi için işletmenin kullandığı iş modeli; işletme yönetiminin belirli bir amaca ulaşmak için ya da nakit akışı oluşturmak amacıyla finansal varlıklarını ne şekilde yönettiğini gösterir.¹⁴ Burada dikkat edilmesi gereken unsur işletme modeli ile ifade edilen durumun; işletme yönetiminin finansal varlığı elde tutma niyetinin değil, işletmenin portföyünde bulunan finansal varlıkları yönetme şekline dayanmasıdır. İşletme modeli bir olgudur ve işletmenin amaçlarına

¹⁴International Standarts Board, **IFRS-9 Financial Instruments**, paraf. B4.1.1.

ulaşmak için gerçekleştirdiği faaliyetlerle izlenebilir.¹⁵ Diğer bir ifadeyle finansal varlıkların yönetim modeli tek bir faktöre dayanılarak sadece yargılarla belirlenemez, işletmenin olağan faaliyetlerinin bir sonucudur.¹⁶ Finansal aracın yeniden sınıflandırılması ancak ve ancak iş modelinde değişme olması durumunda yapılabilmektedir.

Sözleşmeden doğan nakit akışları testi, işletmenin finansal aracı elinde tutma süresi boyunca, sözleşmeden doğan nakit akışlarının tahsiline dayanmaktadır.¹⁷ Bu test ile amaç; finansal varlığın sözleşmeye dayalı nakit akışlarının sadece anapara ve anaparaya ilişkin faizi temsil edip etmediğinin sorgulanmasıdır. Basit bir borçlanma sözleşmesinin niteliklerini taşıyan bir finansal aracın nakit akışlarındaki değişkenliğin paranın zaman değeri ve kredi riski dışında başka bir faktörden etkilenmemesi gerekmektedir.¹⁸ Bir finansal aracın itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilecek finansal varlık veya gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire aktarılacak finansal varlık olarak sınıflandırılabilmesi için bu teste ilişkin koşulları sağlaması gerekmektedir. Bu test her bir finansal araç için ayrı ayrı uygulanmalıdır.

İşletmenin finansal varlıkları edinme amacı; finansal varlığın sözleşmeden doğan nakit akışlarını tahsil etmek için elde tutmayı amaçlayan iş modeli olması durumunda işletme finansal varlıkları itfa edilmiş maliyet değeri ile sınıflandıracaktır ve finansal varlık değerlendirme tarihinde etkin faiz yöntemine göre ölçülüp raporlanacaktır.

İşletmenin finansal varlıkları elde tutma amacı hem finansal varlığın sözleşmeden doğan nakit akışlarını elde etmek hem de finansal varlığın satılmasıysa, işletme finansal varlıklarını gerçeğe uygun değer değişimleri diğer kapsamlı gelirlere yansıtılacak finansal varlık olarak sınıflandıracaktır.

¹⁵IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B4.1.2.

¹⁶PwC, **TFRS-9: Finansal Araçlar Sınıflandırma ve Ölçme, Yeni Finansal Araçlar Satandardı Finansal Sektörü Nasıl Etkileyecek?**, UFRS Yayınları Sayı 1, s. 2.

¹⁷IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 4.1.2.

¹⁸PwC, **TFRS-9: Finansal Araçlar Sınıflandırma ve Ölçme, Yeni Finansal Araçlar Satandardı Finansal Sektörü Nasıl Etkileyecek?**, UFRS Yayınları Sayı 1, s. 3.

İşletmenin finansal varlığı elde tutulma amacı yukarıda belirtilen her iki kritere de uymuyorsa ve amaç finansal varlığın kısa dönemli gerçeğe uygun değer değişimlerinden kâr elde etmek ise, işletme finansal varlıklarını gerçeğe uygun değer değişimleri kâr ya da zararda raporlanacak finansal varlık olarak sınıflandıracaktır. İtfa edilmiş maliyet değeri ile sınıflandırılacak finansal varlıklar dışında kalan diğer iki grup finansal varlıklar değerlendirme tarihinde gerçeğe uygun değer yaklaşımı kullanılarak ölçülüp raporlanacaktır.

UFRS-9'da yapılan düzenlemede finansal borçlar itfa edilmiş maliyetiyle değerlendirilen finansal borçlar ve gerçeğe uygun değeri kâr ya da zarara aktarılan finansal borçlar olmak üzere iki kategoride sınıflandırılmaktadır. Finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ile ilgili yeni düzenlemede finansal yükümlülüklerle ilişkin değerlendirme yaklaşımı değiştirilmemiş, aynı şekilde uygulanmaya devam etmektedir.

2.1.2. Türev Finansal Araçlar

Türev finansal araçlar, taraflar arasında üzerine yazıldığı asıl finansal aracın taşıdığı bir veya daha fazla riski nakletme etkisine sahip hak ve yükümlülük yaratan sözleşmelerdir.¹⁹ Bu nedenle türev finansal araçlar taraflar arasında sözleşmeye dayalı hak ve yükümlülük oluşturmasından dolayı finansal araç kapsamına girmektedir. Türev ürünlerin kullanım amaçlarına ilişkin açıklamalar bir önceki bölümde yapılmıştır. Bu bölümde türev finansal araçlar muhasebe standartları açısından incelenecektir.

Türev finansal araçlar; temel finansal araçlara dayanarak türetilmiş, üzerine yazıldığı unsurun riskini aktarmayı temel alan araçlardır. Bu araçlar işletmelere üzerine yazıldığı unsurun belirsizliği ve piyasada oluşan değer değişimleri nedeniyle meydana gelen dalgalanmalar sonucunda oluşan riskin etkin bir şekilde aktarımını sağlar. Türev finansal araçları türev olmayan finansal araçlardan ayıran en önemli özellik; üzerine yazıldıkları unsurun değerine dayanırlar ve tek başlarına herhangi bir

¹⁹TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum, UR16.

değerleri yoktur.²⁰ Bir finansal aracın türev finansal araç olabilmesi için standartta belirtilen tanımı karşılaması gerekmektedir.²¹ Buna göre; bir finansal aracın türev finansal araç olarak nitelendirilebilmesi için aşağıda belirtilen üç özelliği taşıması gerekmektedir.

- Belirli bir faiz oranında, finansal aracın fiyatında, ticari mal bedelinde, döviz kurunda, fiyat veya oran endeksleri gibi bir değişkende meydana gelen bir değişiklik karşısında değeri değişen,
- Sözleşmeye taraf olunduğu anda net bir başlangıç yatırımı gerektirmeyen veya diğer türden sözleşmelere göre daha az net başlangıç yatırımı gerektiren,
- Sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerin gelecekteki bir tarihte yerine getirilmesi.

Türev finansal araçları özelliklerine göre üç gruba ayırarak inceleyebiliriz.²² Birinci grup sınıflandırma, sözleşme türlerine göre yapılan sınıflandırmadır. Buna göre temelde beş tip sözleşme türünden bahsedilebilir; **forward**, **futures**, **opsiyon**, **swap** ve **swaption**. İkinci grup sınıflandırma; türev finansal aracın hak ve yükümlülük oluşturmasına göre **finansal türev borçlar** ve **finansal türev varlıklar** şeklindedir. Üçüncü grup sınıflandırma ise; türev ürün sözleşmesine taraf olma amacına dayanmaktadır. Türev ürün sözleşmesine **riskten korunmak amacıyla** ya da **alım-satım (yatırım) amacıyla** taraf olunabilmektedir. Alım-satım amacıyla (spekülatif) taraf olunan sözleşmeler riskten korunma muhasebesi kapsamına girmemektedir.

2.2. RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ

Riskten korunma muhasebesinin amacı; kâr veya zararı etkileyebilecek belirli türdeki riskleri yönetmek için uygun finansal araçlar kullanılarak gerçekleştirilen risk yönetimi faaliyetlerinin etkisinin finansal tablolarda sunulmasıdır.²³ Riskten korunma

²⁰Vashishtha Ashutos, Kumar Satish, "Development of Financial Derivatives Market in India-A Case Study", **International Research Journal of Finance and Economics**, Issue 37 (2010), s. 16.

²¹TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 9, IFRS 9 Financial Instruments Appendix A Defined Terms.

²²Recep Pekdemir, Katılım Bankalarında Finansal Raporlama Ders Notları

²³IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 6.1.1.

muhasebesi; işletmenin faaliyetleri sonucunda karşılaştığı riskleri yönetmek amacıyla kullandığı finansal araçların (riskten korunma faaliyetlerinin) finansal tablolarda raporlanma yöntemidir.

Riskten korunma muhasebesi temelde muhasebenin denkleştirme ilkesine (matching principle) dayanmaktadır. Denkleştirme ilkesine göre; giderler ilgili oldukları gelir hesapları ile doğrudan ilişkilendirilmesi esasına göre kâr/zarar tablosunda raporlanırlar.²⁴ Dönemsellik ve tahakkuk esasına göre ilgili dönemde tahakkuk eden gelirler yine aynı döneme ait tahakkuk eden giderlerle ilişkilendirilerek kâr/zarar tablosunda raporlanırlar. Türev ürün sözleşmeleri finansal tablolarda gerçeğe uygun değerleri dikkate alınarak raporlanmaktadır. Buna göre türev ürün sözleşmeleri bilanço tarihinde gerçeğe uygun değeri ile gösterilirken, gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kâr/zarar tablosuna etkisi kâr ya da zarar olarak raporlanmaktadır. Ancak türev ürün sözleşmelerinin kullanım amacının, karşılaşılması muhtemel risklerin etkisinden korunmak olması halinde, türev ürün sözleşmesinin (riskten korunma aracı) gerçeğe uygun değerindeki değişiminin etkisi, riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsur arasındaki ilişki dikkate alınarak finansal tablolara yansıtılmaktadır. Risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimler ile riskten korunmak amacıyla kullanılan riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin denkleştirilmesi ve ortaya çıkan etkinin aynı hesap dönemi içerisinde finansal tablolarda gösterilmesi gerekmektedir. Farklı hesap dönemlerinde oluşan ve finansal tabloları etkileyen riskten korunma muhasebesi unsurlarının değerlerinde meydana gelen değişimlerin etkisi (kazanç ya da kayıp) aynı hesap dönemi içerisinde gösterilmiş olacaktır. Böylece riskten korunma muhasebesi unsurlarının değerinde ortaya çıkan değişimlerin finansal tablolar üzerindeki etkisi azaltılmış/dengelenmiş olacaktır.²⁵

Riskten korunma muhasebesiyle; riski ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki değişimlerin, riskin etkisini azaltmak amacıyla kullanılan riskten

²⁴Marian Powers, Needles, Belverd E., **Financial Accounting**, 11th Edition, USA, South-Western, Cengage Learning, 2012, s. 140.

²⁵Mark A. Trombley, **Accounting for Derivatives and Hedging**, 1st Edition, McGraw-Hill Irwin, 2002, s. 33

korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişim ile dengelenmesi sağlanmaktadır. Bu ifadeden anlaşıldığı üzere riskten korunma muhasebe davranışını etkileyen iki temel unsur bulunmaktadır; risk ortaya çıkaran unsur (hedge item) ve riskten korunma aracı (hedge instrument). Riskten korunma muhasebesi bu iki unsur arasındaki ilişkiye dayanan bir yöntemdir.

Riskten korunma aracı; bazı satılan opsiyonlar hariç olmak üzere türev ürün sözleşmelerinin tamamı şeklinde kabul edilmiştir. Türev ürünler dışında türev olmayan bir finansal araç; sadece yabancı para riskinden korunmaya yönelik finansal riskten korunma aracı olarak tanımlanabilmektedir.²⁶ Ancak UFRS-9 ile yapılan değişiklikle, bu kısıtlama kaldırılarak gerçeğe uygun değer değişimleri kâr/zarara yansıtılarak ölçülen türev olmayan finansal araçlar da korunma aracı olarak tanımlanmıştır.²⁷ Bu düzenleme sonucunda sadece yabancı para riskine yönelik kısıtlama kaldırılmış ve gerçeğe uygun değer riskinden korunmak amacıyla da türev olmayan finansal araç kullanımına izin verilmiştir.

Risk ortaya çıkaran unsur/kalem; bir varlık veya borç, muhasebeleştirilmemiş bir kesin taahhüt, gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlem veya yurtdışı bir işletmedeki net yatırım olabilir. Buna göre; risk ortaya çıkaran unsur/kalem tek bir varlık ya da borç, muhasebeleştirilmemiş kesin bir taahhüt, gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlem veya yurtdışı işletmedeki net yatırım olabileceği gibi benzer risk özelliklerine sahip varlıklar, borçlar, kesin taahhütler, gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlemler veya yurtdışı işletmelerdeki net yatırımlar veya sadece faiz oranı riskinden korunan bir portföyde, korunan finansal riski paylaşan finansal varlık veya borç portföyünün bir parçası olabilir.²⁸ Risk ortaya çıkaran unsuru/kalemi oluşturan varlık ya da borç; bilanço tarihinde işletme açısından hak ve yükümlülük oluşturan kalemlerdir. Bu kapsama giren varlık ve borçlara satışa hazır elde tutulan finansal varlıklar, krediler ve alacaklar, işletmenin mali veya ticari borçları, stoklar örnek olarak verilebilir.²⁹ Muhasebeleştirilmemiş kesin taahhüt; henüz muhasebeleştirilmemiş ancak belirli bir kaynağın belirli bir fiyattan gelecekteki

²⁶TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 72.

²⁷IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 6.2.2.

²⁸TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum, paraf 78. – IFRS-9, paraf. 6.3.1.

²⁹Trombley, **a.g.e.**, s. 39.

belirli bir tarihte el değiştirmesine yönelik bağlayıcı bir anlaşmadır.³⁰ Bu anlaşma gereği işletme oluşan taahhütten vazgeçemez ve yükümlülüğünü yerine getirmesi gerekir, aksi takdirde yükümlülüğünü yerine getirmemesinden dolayı çeşitli yaptırımlar uygulanabilir. Gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlem ise, muhasebeleştirilmemiş kesin taahhütten farklı olarak, henüz kesin bir taahhüttün/kontratın bulunmadığı, ancak gelecekte gerçekleşmesi beklenen bir işlemdir. Kesin bir taahhüt bulunmadığından işletmenin bilanço tarihinde işletmeye gelecekte oluşması muhtemel faydalara ilişkin bir hak veya gelecekte gerçekleşmesi muhtemel kayıplar nedeniyle bir yükümlülük oluşurmamaktadır.³¹

Riskten korunma muhasebesinin uygulanması ve uygulanmaması durumlarında, riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun kâr/zarar üzerindeki etkisi raporlama dönemleri dikkate alınarak varsayımsal örnekler yardımıyla açıklanacaktır. Buna göre işletme, 2015 yılında hâlihazırda bilançosunda raporlanan risk ortaya çıkaran unsur nedeniyle maruz kaldığı riskten korumak amacıyla türev ürün sözleşmesine taraf olmuştur. İşletmenin maruz kaldığı gerçeğe uygun değer riskinden korunmak amacıyla taraf olduğu türev ürün sözleşmesinin vadesi 2016 yılı olup; risk ortaya çıkaran unsurun vadesi de 2016 yılıdır.³² İşletmenin riskten korunma muhasebesi uygulamaması halinde türev ürün sözleşmesinin ve risk ortaya çıkaran unsurun kâr/zarar tablosu üzerindeki etkisi Tablo-1’de gösterilmiştir.

Tablo-1: Riskten Korunma Muhasebesi Uygulanmaması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi - I

	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>Toplam</u>
Riskten Korunma Aracı	1.500	-----	1.500
<u>Risk Ortaya Çıkaran Unsur</u>	<u>(1.500)</u>	-----	<u>(1.500)</u>
Net Kâr/Zarar	0	0	0

³⁰TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 9.

³¹Frank J. Beil, **Accounting for Derivatives and Hedging Activities**, Business Expert Press, 2013, s. 70.

³²Riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun kazanç ve kayıpları arasında tam bir uyum söz konusudur.

Riskten korunma muhasebesi uygulanmaması durumunda; risk ortaya çıkaran unsur ve riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerlerindeki değişimlerin kâr/zarar tablosuna etkisi vadeleri olan 2016 yılında olacaktır. Risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki değişim nedeniyle 2016 yılında 1.500 TL zarar gerçekleşirken, türev ürün sözleşmesinin gerçeğe uygun değerindeki değişim sonucunda 1.500 TL kâr gerçekleşmektedir.

İşletmenin türev ürün sözleşmesine taraf olma amacının risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerinde oluşması beklenen muhtemel bir artış nedeniyle zarar oluşma riskinden korunmak olması durumunda, riskten korunma muhasebesinin kâr/zarar tablosuna etkisi Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo-2: Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Muhasebesi Uygulanması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi

	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>Toplam</u>
Riskten Korunma Aracı	1.500	----	1.500
<u>Risk Ortaya Çıkaran Unsur</u>	<u>(1.500)</u>	<u>----</u>	<u>(1.500)</u>
Net Kâr/Zarar	0	0	0

İşletmenin gerçeğe uygun değer riskinden korunması durumunda; risk ortaya çıkaran unsur ve riskten korunma aracının değerinde meydana gelen değişimler vadeleri olan 2016 yılında kâr/zarar tablosuna raporlanır. Buna göre; işletmenin riskten korunma muhasebesi uygulamaması ve gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesi uygulaması durumları karşılaştırıldığında her iki durumun dönem kâr ya da zararı üzerinde herhangi bir fark oluşturmadığı görülmektedir.

Riskten korunma muhasebesinin uygulanması ve uygulanmaması durumları diğer bir riskten korunma muhasebesi türü olan nakit akış riskinden korunma muhasebesine göre finansal tablolarda raporlanması açısından riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun kâr/zarar üzerindeki etkisi raporlama dönemleri dikkate alınarak varsayımsal bir diğer örnek yardımıyla açıklanacaktır. Buna göre işletme, 2015 yılında hâlihazırda bilançosunda raporlanan risk ortaya çıkaran unsur

nedeniyle maruz kaldığı riskten korumak amacıyla türev ürün sözleşmesine taraf olmuştur. İşletmenin maruz kaldığı riskten korunmak amacıyla taraf olduğu türev ürün sözleşmesinin vadesi 2016 yılı olup; risk ortaya çıkaran unsurun vadesi de 2017 yılıdır.³³ İşletmenin riskten korunma muhasebesi uygulamaması halinde türev ürün sözleşmesinin ve risk ortaya çıkaran unsurun kâr/zarar tablosu üzerindeki etkisi Tablo-3'te gösterilmiştir.

Tablo-3: Riskten Korunma Muhasebesi Uygulanmaması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi - II

	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>Toplam</u>
Riskten Korunma Aracı	1.500	-----	1.500
<u>Risk Ortaya Çıkaran Unsur</u>	-----	<u>(1.500)</u>	<u>(1.500)</u>
Net Kâr/Zarar	1.500	(1.500)	0

Riskten korunma muhasebesi uygulanmaması durumunda; risk ortaya çıkaran unsur ve riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerlerindeki değişimlerin kâr/zarar tablosuna etkisi sırasıyla; türev ürün sözleşmesi için vadesi olan 2016 yılında ve risk ortaya çıkaran unsurun ise 2017 yılında olacaktır. Risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki değişim nedeniyle 2017 yılında 1.500 TL zarar gerçekleşirken, türev ürün sözleşmesinin gerçeğe uygun değerindeki değişim sonucunda, sözleşmenin vadesi olan 2016 yılında 1.500 TL kâr gerçekleşmektedir.

İşletmenin türev ürün sözleşmesine taraf olma amacının risk ortaya çıkaran unsurun değerinde gelecekte meydana gelmesi beklenen bir artış nedeniyle nakit akışlarında oluşması muhtemel bir riskten korunmak olması durumunda, risk ortaya çıkaran unsur ile riskten korunma aracının birbirleriyle olan ilişkisinin dikkate alınması gerekmektedir. Ortaya çıkan kâr veya zarar aynı dönem içerisinde kâr/zarar tablosunda raporlanacak ve kâr/zarar tablosunda ortaya çıkan dalgalanma engellenmiş olacaktır. Riskten korunma türünün nakit akış riskinden korunmak

³³Riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun kazanç ve kayıpları arasında tam bir uyum söz konusudur.

olması durumunda riskten korunma muhasebesinin kâr/zarar tablosuna etkisi Tablo-4'te gösterilmiştir.

Tablo-4: Nakit Akış Riskinden Korunma Muhasebesi Uygulanması Durumunda Riskten Korunma Muhasebesi Unsurlarının Kâr/Zarar Tablosuna Etkisi

	<u>2016</u>	<u>2017</u>	<u>Toplam</u>
Riskten Korunma Aracı	----	1.500	1.500
<u>Risk Ortaya Çıkarıcı Unsur</u>	<u>----</u>	<u>(1.500)</u>	<u>(1.500)</u>
Net Kâr/Zarar	0	0	0

İşletmenin riskten korunma amacının gelecekte oluşacak nakit akışı riskinden korunmak olması durumunda riskten korunma aracının kâr/zarar tablosuna etkisi risk ortaya çıkaran unsurun kâr/zarar tablosunu etkilediği döneme kadar ertelenir. Böylece; riskten korunma muhasebesini oluşturan her iki unsur kâr/zarar tablosunu aynı dönemde etkiler ve bu unsurların net kâr üzerindeki etkisi azaltılmış olur.

Riskten korunma muhasebesi işletmeler için zorunlu değil ihtiyari bir yöntemdir. Bu yöntem sayesinde riskten korunma muhasebesini uygulayan işletmeler çeşitli ayrıcalıklara sahip olurlar. Özellikle gerçekleşmiş kazanç ve kayıpların ertelenmesi yaklaşımıyla genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden tahakkuk ilkesine uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır.³⁴ Riskten korunma muhasebesi ile ilgili standartlar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin dışına çıkma ayrıcalığı tanımaktadır. Riskten korunma muhasebesi kuralları ile genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin çakıştığı noktalarda riskten korunma muhasebesi kuralları genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin üstündedir.³⁵ Bu nedenle riskten korunma muhasebesinin uygulanmasına karar verildiği takdirde standartta belirlenmiş koşulların karşılanması gerekmektedir. Riskten korunma muhasebesi, işletmelerin riskten korunma amacıyla taraf oldukları sözleşmelerin muhasebe standartlarında belirtilen riskten korunma muhasebesi koşullarını karşılaması durumunda uygulanır.

³⁴Selvi, **a.g.e.**, s. 78.

³⁵Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 187

Bu koşulların karşılanmaması durumunda işletmeler riskten korunma muhasebesini uygulayamazlar.

2.2.1. Riskten Korunma Muhasebesi Uygulama Koşulları

Bir finansal varlığın riskten korunma muhasebesine göre finansal tablolarda raporlanabilmesi için standartta belirlenen çeşitli koşulların sağlanması gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi; riskten korunma muhasebesi uygulayan işletmeler çeşitli ayrıcalıklara sahiptirler. İşletmenin riskten korunma amacına uygun olarak finansal raporlama yapmayı tercih etmesi durumunda risk ortaya çıkaran unsurun ve riskten korunma aracının muhasebe davranışları farklılık göstermektedir. İşletmeler ancak muhasebe standartlarının belirtilen koşullarını yerine getirdiklerinde riskten korunma muhasebesine uygun olarak finansal raporlama yapabilirler.

2.2.1.1. Riskin Doğası ve Riskten Korunma Türleri

İşletmeler faaliyetleri sonucunda karşılaştıkları operasyonel ve finansal risklerin etkisini azaltmak amacıyla türev ürün sözleşmelerine taraf olabilmektedirler. Ancak muhasebe açısından dikkat edilmesi gereken unsur; her riskten korunma işleminin riskten korunma muhasebesi kapsamına girmemesidir. Riskten korunma muhasebesinin konusunu oluşturan riskler sadece piyasa ve kredi riski olarak sınırlandırılmıştır.³⁶ Bu risklerin ortak özelliği finansal risk olmaları ve dışsal kaynaklar nedeniyle ortaya çıkmalarıdır. Buna göre riskten korunma muhasebesinin konusunu finansal riskler oluşturmaktadır. Diğer bir risk unsuru olan faaliyet riski riskten korunma muhasebesinin konusunu oluşturmamaktadır.

İşletme yönetiminin seçtiği riskten korunma işleminin amacına göre riskten korunma işleminin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması farklılık göstermektedir. Bu nedenle işletme yönetiminin hangi amaçla riskten korunmak için türev ürün sözleşmesine taraf olduğunu belirlemesi gerekmektedir. Muhasebe standartlarında üç tür riskten korunma türü tanımlanmıştır; gerçeğe uygun değer riskinden korunma, nakit akış riskinden korunma ve yurtdışı net yatırım riskinden korunma. İşletme

³⁶Beil, a.g.e., s. 34.

yönetiminin amacına yönelik riskten korunma işlemi türü riskten korunma işleminin finansal tablolara olan etkisini farklılaştırmaktadır.

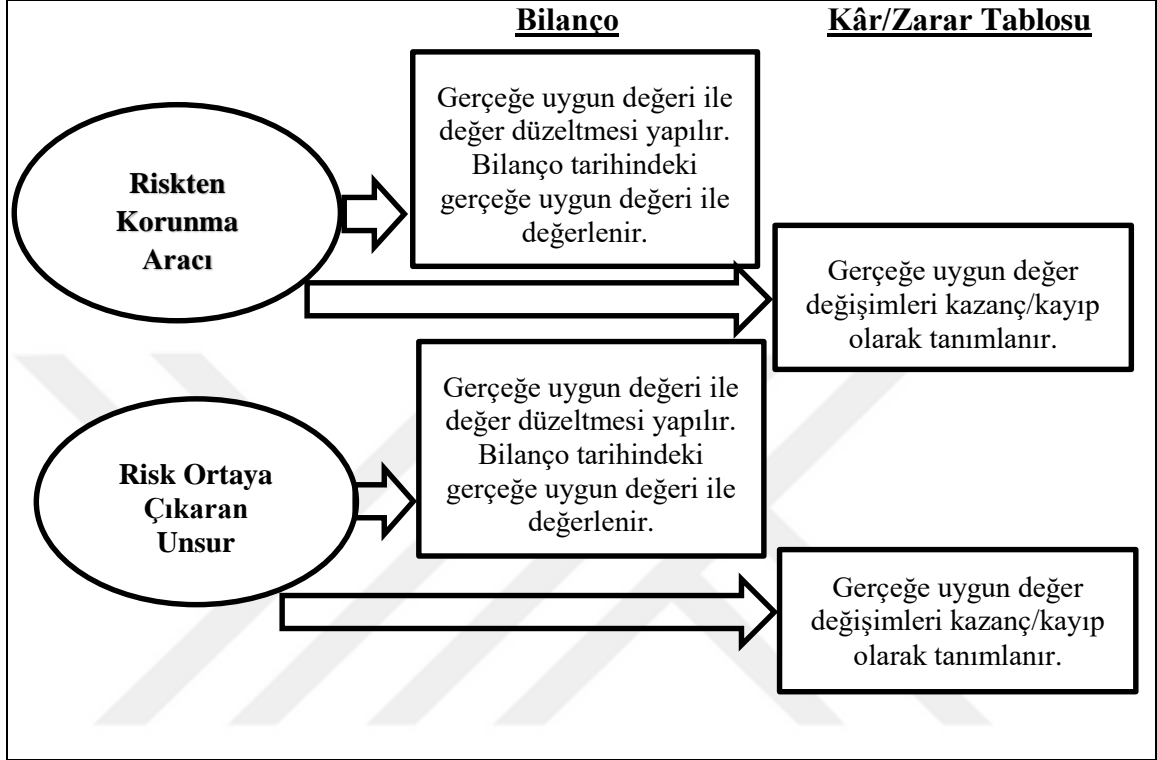
2.2.1.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma

Gerçeğe uygun değer riskinden korunma TMS-39'da; "*Muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borcun ya da muhasebeleştirilmiş bir kesin taahhüdün veya bu tür bir varlık, borç ya da taahhüdün belirlenebilir bir bölümünün gerçeğe uygun değerinde meydana gelen, belirli bir risk unsuru ile ilişkilendirilebilen ve kâr veya zararı etkileyebilecek nitelikteki değişikliklere karşı gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma işlemidir.*"³⁷ şeklinde tanımlanmıştır. Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işleminde hedef; risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki değişimlerin kâr ya da zarar üzerindeki etkisinin riskten korunmak amacıyla kullanılan araç ile dengelenmesidir.

Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işleminde temel amaç risk ortaya çıkaran unsurun piyasadaki değer değişimlerinden korunmaktır. Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işlemine, sabit faiz oranlı bir borcu olan finansal kurumun piyasada faiz oranlarının düşmesini beklemesi neticesinde sabit faiz oranlı borcunu finansal araç yardımı ile değişken faizli borca çevirmesi örnek olarak verilebilir. Kur riski gerçeğe uygun değer riskinden korunmaya verilecek en güzel örneklerden bir diğeridir. Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işlemine göre muhasebeleştirme işleminin finansal raporlama üzerindeki etkisi Şekil-3 yardımıyla açıklanmıştır.

³⁷TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 86. s. 38.

Şekil-3: Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma İşleminin Finansal Tablolarda Raporlanması

Kaynak: Mark A. Trombley, Accounting for Derivatives and Hedging, New York, McGraw-Hill Com., Inc., 2003, s. 39.

Şekil-3'te de açıklandığı gibi riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişim sonucunda ortaya çıkan kazanç veya kayıp, kâr/zarar tablosunda raporlanır ve riskten korunma aracı bilançoda gerçeğe uygun değeriyle raporlanır. Aynı şekilde, risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişim de aynı dönemde kâr/zarar tablosunda kazanç veya kayıp olarak raporlanır ve risk ortaya çıkaran unsur da bilançoda gerçeğe uygun değeriyle raporlanır. Böylece risk ortaya çıkaran unsurun ve riskten korunma aracının finansal tablolara olan etkisi aynı dönem içerisinde tanımlanmış ve değer değişimlerinin kâr/zarar tablosu üzerindeki etkisi azaltılmış olur.

2.2.1.1.2. Nakit Akış Riskinden Korunma

Nakit Akış Riskinden Korunma TMS-39'da; "(i) muhasebeleştirilmiş, bir varlık veya borca (örneğin, değişken oranlı borçların gelecekteki faiz ödemelerinin tamamı veya bir kısmı) ya da gerçekleşme ihtimali yüksek tahmini bir işleme ilişkin belirli bir

riskle ilişkilendirilebilen ve (ii) net kâr veya zararı etkileyebilen nitelikteki nakit akışı değişikliklerinden korunmak için gerçekleştirilen bir finansal riskten korunma işlemidir.” şeklinde tanımlanmıştır.³⁸

Nakit akış riskinden korunmada risk ortaya çıkaran unsur nedeniyle gelecekte gerçekleşmesi beklenen nakit çıkışlarını dengelemek amaçlanmaktadır. Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işleminin tersi olarak, işletmenin değişken faiz oranı ile olan bir borcunun gelecekte faiz oranlarında bir artış olmasını beklemesi sonucunda sabit faiz oranından bir borca dönüştürülmesi örnek olarak verilebilir.³⁹ Böylece işletmeler, değişken nakit akışlarını sabit nakit çıkışlarına dönüştürerek, beklenen nakit çıkışlarını tahmin edebilmekte ve operasyonel faaliyetlerini buna göre planlayabilmektedir. Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işleminden farklı olarak, nakit akış riskinden korunma işlemine ilişkin kurallar işletmenin gelecekteki gerçekleşmesi muhtemel olan nakit akışlarına göre tasarlanmıştır.⁴⁰

Risk ortaya çıkaran unsurun gelecekte gerçekleşmesi muhtemel tahmini işlem olması durumu nakit akış riskinden korunma işlemine ilişkin muhasebe sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan ana unsurdur.⁴¹ Risk ortaya çıkaran unsur henüz bilançoda tanımlanmadığı için riskten korunma aracında meydana gelen değer değişimleri kâr/zarar tablosunda raporlanmayacak, risk ortaya çıkaran unsurun kâr/zarar tablosunu etkilediği döneme kadar ertelenecek ve özkaynak içerisinde bulunan diğer kapsamlı gelirden raporlanacaktır. Bu nedenle nakit akış riskinden korunmada riskten korunma işleminin etkin ve etkin olmayan kısmının tanımlanması riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişimlerin ne şekilde raporlanacağından belirlenmesi açısından önemlidir. Nakit akış riskinden korunma işlemine göre muhasebeleştirme işleminin finansal raporlama üzerindeki etkisi Şekil-4 yardımıyla açıklanmıştır.

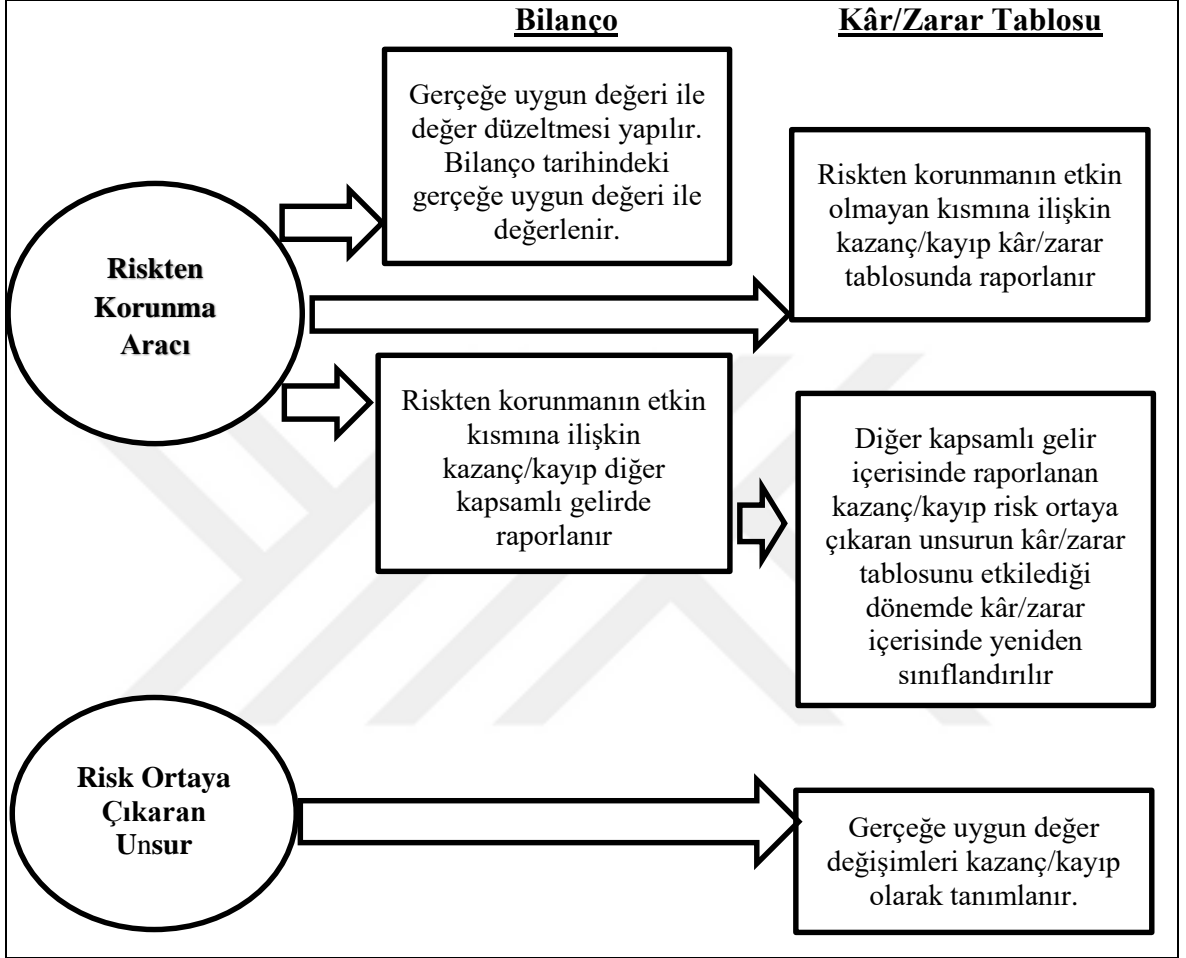
³⁸TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 86.

³⁹Beil, **a.g.e.**, s. 69.

⁴⁰Butter, Colman, **Accounting for Financial Instruments**, England, John Wiley&Sons, Ltd., 2009, s. 71.

⁴¹Trombley, **a.g.e.**, s. 46.

Şekil-4: Nakit Akış Riskinden Korunma İşleminin Finansal Tablolarda Raporlanması

Kaynak: Mark A. Trombley, Accounting for Derivatives and Hedging, New York, McGraw-Hill Com., Inc., 2003, s. 49.

Riskten korunma aracının karşılaşılan riskleri karşılama derecesinin belirlenmesi amacıyla riskten korunma aracının etkinliği ölçülür. Buna göre riskten korunma aracının etkin kısmı kazanç veya kayıp olarak özkaynaklar içerisinde diğer kapsamlı gelirden raporlanırken, etkin olmayan kısmı ise kâr/zarar tablosunda raporlanır. Diğer kapsamlı gelir içerisinde raporlanan kazanç veya kayıp risk ortaya çıkaran unsurun kâr/zarar tablosunu etkilediği dönemde kâr/zarar tablosuna aktarılır. Böylece riskten korunma muhasebesi unsurlarının kâr/zarar tablosuna etkileri aynı dönemde gösterilir.

2.2.1.1.3. Net Yatırım Riskinden Korunma

İşletmelerin yurtdışında fonksiyonel para birimiyle benzer olmayan çeşitli yatırımları ve faaliyetleri bulunabilmektedir. İşletmeler döviz kurlarındaki değişimler sonucunda yurtdışında bulunan yatırımlarının değer kaybetmesi riskine maruz kalabilirler. Bu nedenle, işletmeler geçerli para biriminden farklı para biriminde yurt dışındaki işletmeledeki bulunan net yatırımları nedeniyle oluşan kur farkının ortaya çıkardığı muhtemel kayıplardan korunmak amacıyla türev ürün sözleşmelerine taraf olabilirler. Bu tarz özgün işlemler nedeniyle oluşan riskten korunma işlemi gerçeğe uygun değer ve nakit akış riskinden korunma işleminden farklıdır.⁴²

Yurtdışındaki işletmede bulunan net yatırımın kur farkı riskinden korunma amaçlı işlemler, net yatırımın bir parçası olarak muhasebeleştirilen parasal kalemlere ilişkin finansal riskten korunma işlemleri de dâhil olmak üzere nakit akış riskinden korunma işlemine benzer şekilde muhasebeleştirilir.⁴³ Riskten korunma aracına ilişkin kazanç veya kayıpların etkin olan kısmı diğer kapsamlı gelir içerisinde raporlanırken, etkin olmayan kısmı kâr/zarar içerisinde raporlanmaktadır. Etkin olan kısım ile ilgili diğer kapsamlı gelir içerisinde raporlanan kazanç veya kayıplar da yurtdışındaki net yatırımın elden çıkarıldığı dönemde özkaynaklar içerisinde çıkarılarak kâr/zarar içerisinde yeniden sınıflandırılır.

2.2.1.2. Belgelendirme

Riskten korunma muhasebesinin ilk ve temel şartı riskten korunma ilişkisinin başlangıcında resmi bir belgelendirme yapılmasıdır. İşletme yönetimi risk ortaya çıkaran unsur ile riskten korunma aracının ilişkisini göstermeli ve riskten korunmak amacıyla türev ürün sözleşmesine taraf olduğu anda bu ilişkiyi belgelendirmelidir. Bu belgelendirme; korunma ilişkisine ve işletmenin korunma işleminde bulunmasına neden olan risk yönetimi amacına ve stratejisine ilişkin resmi bir tanımlama niteliğindedir.⁴⁴ İşletme yönetimi riskten korunma ilişkisine ilişkin belgelendirme yapmaması ya da eksik belgelendirme yapması durumunda, riskten korunma ilişkisi

⁴²Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 190.

⁴³TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, paraf. 102.

⁴⁴IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 6.4.1b.

etkin olsa bile riskten korunma muhasebesi ile ilgili gerekli koşulları sağlamamış kabul edilir. Temel olarak riskten korunma muhasebesi uygulayan bir işletmenin yapacağı belgelendirme şu unsurları içermelidir;⁴⁵

- İşletmenin risk yönetimi amacı ve stratejisi; riskten korunma işlemi ile işletmenin riskten korunma amacı ve stratejisi arasında tutarlı bir ilişki olmalıdır. Riskten korunma işlemi ile işletmenin risk yönetimi amaçları ve stratejisi arasındaki ilişki gerekçeleriyle sunulmalıdır. Belgelendirme bu ilişkinin kanıtlanması niteliğini taşımaktadır.
- Riskten korunma türü; gerçeğe uygun değer riskinden korunma, nakit akış riskinden korunma, yurtdışı net yatırım riskinden korunma.
- Riskten korunma işlemine konu olan riskin tanımlaması; kur riski, faiz riski, hisse senedi fiyat değişim riski, emtia fiyat değişim riski veya kredi riski.
- Riskten korunma aracı; türev araçlar, riskten korunma aracı olarak kullanılan diğer türev olmayan finansal araçlar.
- Risk ortaya çıkaran unsur (kalem); risk oluşturan unsurun yeterli düzeyde ayrıntılı bir şekilde tanımlanması gerekmektedir.
- Riskten korunma etkinliğinin ölçülmesi; işletmenin riskten korunma etkinliğini nasıl, hangi yöntemleri kullanarak ölçtüğü ve hangi sıklıkla testleri uyguladığı. Aynı şekilde etkin olmayan kısmın da nasıl ölçüldüğü belirtilmelidir.

Bunlara ek olarak riskten korunma ilişkisinin türüne göre işletme diğer unsurları da açıklamalıdır. Eğer gerçeğe uygun değer riskinden korunmak amacıyla riskten korunma ilişkisine taraf olunmuşsa; belgelendirme risk ortaya çıkaran unsur ile ilgili gelir ve giderin ne şekilde kayıtlara alındığını içermelidir. Riskten korunma ilişkisine nakit akış riskinden korunmak amacıyla taraf olunması ve risk ortaya çıkaran unsurun gerçekleşmesi muhtemel olay olması durumunda; risk ortaya çıkaran unsurun zamanlaması, niteliği, tutarı ve risk ortaya çıkaran unsur ile riskten korunma aracının risk profili ve nakit akışları arasındaki ilişki tanımlanmalıdır. Aynı şekilde risk ortaya çıkaran unsurun gerçekleşme ihtimalinin ve riskten korunmanın

⁴⁵Juan Ramirez, **Accounting for Derivatives: Advanced Hedging under IFRS-9**, 2nd Edition, England, John Wiley&Sons, 2015, s. 37.

etkinliğinin ölçülmesine ilişkin sonuçlar dikkate alınarak kâr/zararda veya özkaynak içerisinde raporlama işleminin ne şekilde yapıldığının da açıklanması gerekmektedir.⁴⁶

Riskten korunmanın belgelendirilmesi, muhasebe standartları tarafından uygun görülen muhasebe yönteminin belirlenmesinde ve finansal tablolara olan etkisinin anlaşılması açısından önemlidir.⁴⁷ İşletme yönetiminin finansal araçlara hangi amaçla taraf olduğu; riskten korunma türünün belirlenmesi ve riskten korunma aracının etkisinin kâr/zarar tablosunda ya da diğer kapsamlı gelir içerisinde raporlanması seçeneğini etkilemektedir. Bu nedenle finansal araca taraf olunduğu anda yönetimin hangi amaçla finansal araç sözleşmesine taraf olduğu belirlenmeli ve finansal tablo kullanıcılarına açıklanmalıdır.

2.2.1.3. Riskten Korunmanın Etkinliği

Riskten korunma muhasebesinin uygulama koşullarından biri olan riskten korunmanın etkinliği en önemli ve uygulanması en zor olan koşuldur.⁴⁸ Riskten korunma muhasebesi uygulanabilmesi için, riskten korunmanın riskten korunma ilişkisine konu olan türev ürün sözleşmesine taraf olunmasından başlayarak sözleşme süresince etkin olması, etkinliğin tarafsız bir şekilde belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Korunma ilişkisinin etkinliği, riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki veya nakit akışlarındaki değişimlerin, risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki veya nakit akışlarındaki değişimleri karşılama derecesidir.⁴⁹ Riskten korunmanın etkinliği, işletmenin riskten korunma amacı ve stratejisi ile uyumlu olarak riskten korunmak amacıyla taraf olduğu finansal aracın, risk ortaya çıkaran unsur nedeniyle oluşan riskin dengelemesindeki başarı derecesi olarak ifade edilmektedir.⁵⁰ Riskten korunma etkinliğinin ölçülmesinin en önemli

⁴⁶Ramirez, a.e., s. 37.

⁴⁷IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 6.4.1b.

⁴⁸Ira G. Kawaller, Paul D. Koch, "Meeting the 'Highly Effective Expectation' Criterion for Hedge Accounting", **The Journal of Derivatives**, Summer, 2000, s. 79.

⁴⁹IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.1.

⁵⁰Abdel-Khalik, a.g.e., s. 193.

amacı, riskten korunma araçlarının, korunulan riski azaltmada etkin ve geçerli bir rol oynadığının temin edilmesidir.⁵¹

Riskten korunmanın etkinliği; riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsur arasındaki ekonomik ilişkiye dayanmaktadır. Ekonomik ilişki; korunma aracının ve korunan unsurun, korunan risk nedeniyle ters yönde hareket eden değerlere sahip olmaları anlamına gelmektedir.⁵² Diğer bir ifade ile riskten korunma muhasebesine konu olan bu iki unsur arasındaki ilişkinin farklı şekillerde etki etmesi ve değerlerinin finansal tablolara etkisinin ters yönlü olması beklenmektedir. Genel prensip olarak riskten korunmanın başarısı riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsur arasındaki yüksek negatif korelasyona dayanmaktadır.⁵³

Riskten korunma muhasebesinin etkinliğinden söz edebilmek için; kredi riskinin etkisinin riskten korunma ilişkisine konu olan unsurların ekonomik ilişkisi sonucunda oluşan değer değişimleri üzerinde baskın olmaması gerekmektedir. Kredi riskinin etkisi; riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun her ikisinin değerinde ortaya çıkan kazanç ve kayıp arasında yapılan genel netleştirme işlemine dayanmaktadır.⁵⁴ Kredi riskinin baskın olması; korunma aracı ile korunan unsurun finansal tablolar üzerindeki netleştirme düzeyinin düzensiz hale gelebilmesine neden olmakta ve riskten korunma muhasebesinin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Riskten korunma etkinliği, riski dengelemek amacıyla kullanılan riskten korunma aracının tutarsal ağırlığı ile riski ortaya çıkaran unsurun tutarsal ağırlığına oranlanarak hesaplanır.⁵⁵ Diğer bir ifadeyle, riskten korunma oranı, riskten korunma amacıyla kullanılan riskten korunma aracının riski önlemedeki başarısının sayısal ifadesidir. İşletmeler, riskten korunmanın etkinliğini arttırmak amacıyla riskten korunma ilişkisinin türüne uygun olarak riskten korunma oranı belirler. Bu nedenle;

⁵¹AslıTürel, Riskten Korunma Muhasebesi ve Finansal Tablolarda Raporlanması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 2008, s. 70.

⁵²IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.4.

⁵³Abdel-Khalik, **a.g.e.**, s. 192.

⁵⁴IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.7, s. 394.

⁵⁵IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.9, s. A395.

riskten korunma muhasebesi açısından riskten korunma oranının risk yönetim amaçları ile aynı olması gerekmektedir.⁵⁶

Riskten korunma muhasebesinin uygulanabilmesi için riskten korunmak amacıyla kullanılan finansal aracın riski azaltmakta oldukça etkin (highly effective) olması gerekmektedir. Buna göre riskten korunma ilişkisinin oldukça etkin olabilmesi için standartlarda herhangi bir oran belirlenmemiş olmasına rağmen uygulamada genel kabul bu oranın %80 ile %125 arasında olması şeklindedir.⁵⁷ Riskten korunmanın etkinliğini ifade eden bu aralık, UFRS 9'un ilke temelli bir standart olması, riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsur arasındaki ekonomik ilişki ve bu ilişkide kredi riskinin etkisine dayanan testlere odaklanılmasından dolayı kaldırılmıştır.⁵⁸

2.2.1.4. Riskten Korunma Etkinliğinin Sürekliliği ve Ölçülmesi

Riskten korunma etkinliği; riskten korunma ilişkisine taraf olunan süre boyunca devam etmeli ve uygun yöntemler kullanılarak ölçülmelidir. İşletmeler, riskten korunma ilişkisi tanımlandığında ve tanımlandıktan sonra, sürekli olarak, ilişkinin gerçekleştiği dönem boyunca, riskten korunma ilişkisini etkilemesi beklenen etkinsizliğin kaynaklarını da analiz etmelidir.⁵⁹ Riskten korunma etkinliğinin analizi; riskten korunma ilişkisinin risk yönetim amaçlarına uygun gerçekleştiğinin beklenip beklenmediğinin belirlenmesi amacıyla, ekonomik ilişkinin var olup olmadığının değerlendirilmesi, riskten korunma ilişkisinin gerçekleştiği dönem boyunca bu ilişkinin muhtemel hareketine ilişkin bir yöntem içermelidir.⁶⁰ Böylece işletmeler riskten korunma etkinsizliğinin kaynakları da dâhil olmak üzere, riskten korunma ilişkisine ilişkin özellikleri içeren bir yöntem kullanılmalıdır.⁶¹

⁵⁶EY, **Impairment of Financial Instruments under IFRS-9**, Applying IFRS 9, (Çevrimiçi), 2.2.2016, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf), s. 35.

⁵⁷TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, UR 105, s. 94.

⁵⁸EY, **Impairment of Financial Instruments under IFRS-9**, Applying IFRS 9, (Çevrimiçi), 2.2.2016, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf), s. 2.

⁵⁹IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.2.

⁶⁰IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.6.

⁶¹IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.13.

Riskten korunma etkinliği riskten korunma ilişkisinin başlamasından itibaren her raporlama döneminde tekrar llmelidir. TMS-39’da bu ölüm iki aşamadan oluşmaktadır; ileriye yönelik etkinlik testi (prospective test) ve geriye dönük etkinlik testi (retrospective test). İleriye yönelik etkinlik testiyle riskten korunma işleminin süresi boyunca etkin olduğunun kanıtlanması amaçlanırken; geriye yönelik etkinlik testi ile riskten korunma işleminin önceki dönemlerde etkin olduğunun kanıtlanması amaçlanmaktadır.⁶² Uygulama zorluğu nedeniyle yeni düzenleme olan UFRS-9’da geriye yönelik ölüm kaldırılmış ve riskten korunmanın gelecek beklentileriyle ilgili olmasından dolayı sadece ileriye yönelik etkinlik testiyle riskten korunmanın etkinliğinin llmesi yeterli görülmüştür.⁶³ Ayrıca; riskten korunma etkinliğinde önemli derecede değişiklikler olup olmadığının belirlenmesi amacıyla riskten korunma oranının her raporlama dönemi başında yeniden değerlenmesi gerekmektedir.⁶⁴

Riskten korunma etkinliğinin ölümü ile ilgili standartlarda tanımlanmış bir yöntem bulunmamasına rağmen etkinliğin llmesine ilişkin genel ereve belirlenmiş ve iki Şekilde değerleme yapılmasına izin verilmiştir. Buna göre standartta niteliksel ve niceliksel yöntemler olmak üzere iki ayırım bulunmaktadır. Niteliksel yöntemler riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun niteliksel özelliklerine dayanmaktadır. Riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun vade, nominal değer, sözleşme konusu gibi unsurlarının uyumlu olması sonucunda ters yönlü riskte sahip olmaları durumunda riskten korunma ilişkisinin etkinliğinden söz edilebilmektedir.⁶⁵ Riskten korunma muhasebesi unsurlarının arasında niteliksel ölümün yapılamadığı ya da niteliksel ölümün tek başına yeterli olmadığı durumlarda veya riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsur arasında uyumsuzluklar bulunması halinde; niceliksel ölüm yöntemlerinin de kullanılmasına izin verilmiştir. Muhasebe standartlarında açıklanan ve işletmelerin uygulamada kullandıkları riskten korunma muhasebesi ölüm yöntemleri Tablo-5’teki gibi sınıflandırılmıştır.

⁶²Juan Ramirez, **Accounting for Derivatives: Advanced Hedging under IFRS**, 1st Edition, England, John Wiley&Sons, 2007 s. 18-19.

⁶³International Standards Board, **IFRS-9 Financial Instruments, Basis for Conclusion**, BC6.263.

⁶⁴IFRS-9 Financial Instruments, Basis for Conclusion, BC6.264.

⁶⁵IFRS-9 Financial Instruments, paraf. B.6.4.15.

Tablo-5: Riskte Korunma Muhasesi Etkinlik Ölçüm Yöntemleri

<u>Niteliksel Yöntemler</u>	<u>Niceliksel Yöntemler</u>
<ul style="list-style-type: none">• Kritik Koşullar Yöntemi (Critical Term Method)• Kısa Yol Yöntemi (Short-Cut Method)	<ul style="list-style-type: none">• Tutarsal Değerleme Yöntemi (Dollar-Offset Method)• Regresyon Analizi (Regression Analysis)• Basit Senaryo Analizi (Simple Scenario Analysis)• Monte Carlo Similasyon Analizi (Monte Carlo Simulation Analysis)

Riskten korunma ilişkisinin şekline göre uygun yöntemin seçilmesi ve uygun bir şekilde değerlendirme yapılmasına ilişkin bir kural belirlenmemiş ve böylece riskten korunmanın etkinliğini doğru bir şekilde yansıtan modeli işletmenin belirlemesine izin verilmiştir. Riskten korunmanın etkinliğinin ölçülmesinde işletmenin sorumluluğu, seçilen yöntemin riskten korunma ilişkisinin karakteristik özelliklerini ortaya koyan ve riskten korunmanın etkisizliğinin kaynaklarını da içeren bir yöntemin kullanılmasıdır.

Kullanılabilecek niteliksel etkinlik testlerinden biri kritik koşullar yöntemidir. Kritik koşullar yönteminde (critical term method) riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun temel nitelikleri birbiriyle tam olarak uyuyorsa riskten korunma ilişkisinin oldukça etkin olduğu kabul edilmektedir.⁶⁶ Bu yöntemle göre; riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun tutarsal büyüklüğü, vadesi ve ara dönemleri, riskten korunma ilişkisinin dayandığı unsur (örn. faiz oranı) tam olarak uyuyorsa, riskten korunma ilişkisinin başında türev ürünün gerçeğe uygun değeri sıfır ve karşı tarafın kredi riski değişmiyorsa riskten korunmanın etkinliğinden söz edilebilmektedir.⁶⁷ Ancak bazı durumlarda riskten korunma ilişkisini oluşturan unsurların kritik koşulları tam olarak uyumasına rağmen, riskten

⁶⁶Ramirez, 1st Edition, **a.g.e.**, s. 21.

⁶⁷KPMG, **Basis of Hedge Effectiveness Testing and Measurement**, (Çevrimiçi) 5.4.2016, <https://www.cmegroup.com/education/files/basics-of-hedge-effectiveness.pdf>, s. 4.

korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişim ile risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki değişim tam olarak birbirini karşılamamaktadır. Bu nedenle bu yöntem uygulamada çok tercih edilmeyen bir yöntemdir. Niteliksel etkinlik testlerinden bir diğeri kısa yol (short-cut) yöntemidir. Bu yönteme göre; riskten korunma ilişkisinin önceden belirlenmiş spesifik kriterleri karşılaması durumunda ilişkinin mükemmel bir şekilde etkin olduğu varsayılmaktadır. Ancak; riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun ana şartları aynı olsa bile, riskten korunma ilişkisini oluşturan unsurların likitidesi veya kredi riski gibi faktörlerin riskten korunmanın etkin olmamasına neden olmasından dolayı bu yöntemin kullanımı da pek tercih edilmemektedir.⁶⁸

Riskten korunma ilişkisinin etkinliği, nitel yöntemlerle ölçülemediğinde ya da işletmenin nitel yöntemleri kullanmayı tercih etmemesi durumunda nicel yöntemler kullanılarak ölçülmelidir. Tutarsal değerlendirme yöntemi (dollar-offset method) ve regresyon analizi uygulamada en çok kullanılan nicel değerlendirme yöntemleridir.⁶⁹

Tutarsal değerlendirme (dollar-offset method) yöntemi riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişim ile risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki değişimin riskten korunma ilişkisi süresi boyunca karşılaştırılmasına dayanmaktadır.⁷⁰ Diğer bir ifade ile bu yöntem; riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerinde ya da gelecekte gerçekleşecek nakit akışlarının bugünkü değerindeki oransal değişimi içermektedir.⁷¹ Tutarsal değerlendirme (dollar-offset) yönteminde riskten korunma aracının değerindeki değişim, risk ortaya çıkaran unsurun değerindeki değişime oranlanır. Bu oranın %80-%125 arasında olması durumunda riskten korunmanın etkinliğinden söz edilebilir.⁷² Bu yöntem riskten korunma ilişkisini oluşturan unsurlarda gerçekleşen değişimleri yansıtması

⁶⁸Rabobank, **IAS Accounting Policies Manual – Part I**, s. 50.

⁶⁹KPMG **Basis of Hedge Effectiveness Testing and Measurement**, (Çevrimiçi) 5.4.2017, <https://www.cmegroup.com/education/files/basics-of-hedge-effectiveness.pdf>, s. 4.

⁷⁰Ramirez, 1st Edition, **a.g.e.**, s. 21.

⁷¹KPMG, **Basis of Hedge Effectiveness Testing and Measurement**, (Çevrimiçi), 5.4.2017, <https://www.cmegroup.com/education/files/basics-of-hedge-effectiveness.pdf>, s. 5.

⁷² Bu oranlar TMS-39'da belirtilen riskten korunma etkinlik sınırlandırmasıdır. UFRS-9'da ilgili sınıflandırma kaldırılmıştır.

bakımından oldukça hassas bir yöntemdir ve riskten korunma ilişkisi sonucunda kâr/zarar tablosunda oluşan dalgalanmaları en iyi yansıttığından dolayı, en çok tercih edilen yöntemdir.⁷³ Uygulaması en kolay yöntem olmasına rağmen, yöntemin değer değişimleri karşısında hassas olması riskten korunmanın etkinlik koşulunun sağlanamamasına neden olabilmektedir.⁷⁴ Bu durum bu yöntemin en büyük zayıflığı olarak kabul edilmektedir.

Regresyon analizi (regression analysis) iki bağımsız değişken arasındaki ilişkinin ortaya konması amacıyla kullanılan istatistikî bir yöntemdir. Regresyon analizi; bağımlı değişkenle, bir veya birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkinin matematiksel bir fonksiyon yardımıyla yazılmasıdır. Bu fonksiyona regresyon denklemi denir ve bu denklem yardımıyla açıklayıcı değişkenlerin aldığı çeşitli değerlere karşılık bağımlı değişkenin ulaşacağı değer tahmin edilir. Regresyon başlığı altında ikinci önemli analiz korelasyon analizidir ve bu analiz yardımıyla bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü yüzde olarak ifade eden bir katsayıya ulaşılır.⁷⁵ Riskten korunma etkinliğinin ölçülmesi kapsamında öncelikli amaç; risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerindeki değişim ile belirli bir risk ile ilişkilendirilebilen riskten korunma aracının gerçeğe uygun değeri arasında geçmişte yüksek korelasyon olup olmadığının belirlenmesidir. Böylece geçmişte gerçekleşen yüksek korelasyon ilişkisinden hareketle, gelecekte de risk ortaya çıkaran unsur ile riskten korunma aracı arasında yüksek derecede korelasyon olacağı varsayımı yapılmaktadır.⁷⁶ Bu yöntemde, riskten korunmanın etkinliği sonucuna ulaşabilmek için temel istatistik ilkeleri kullanılmaktadır. Regresyon analizinin kullanılabilmesi için uygun veri miktarının sağlanması, doğrusal regresyon temel varsayımlarından biri olan otokorelasyonun oluşmaması gibi çeşitli unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle, bu yöntem

⁷³Rabobank, **a.g.e.**, s. 50.

⁷⁴PWC, **Hedge Effectiveness Testing**, (Çevrimiçi), 5.4.2017, <https://www.pwc.com/us/en/audit-assurance-services/valuation/publications/assets/pwc-hedge-effectiveness-testing.pdf>, s. 2.

⁷⁵Neyran Orhunbilge, **Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İstanbul, İ.Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, 2002, s. 12.

⁷⁶Ramirez, 2nd Edition, **a.g.e.**, s. 44.

uygulanırken gerçeğe uygun değer ya da nakit akışlardaki kümülatif değişiklik yerine dönemsel değişiklere ilişkin veriler tercih edilmektedir.⁷⁷

Bu yöntemler dışında riskten korunma işleminin ekonomik ilişki gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığını çeşitli temsili senaryolar aracılığı ile ortaya koymayı amaçlayan basit senaryo analizi (Simple Scenario Analysis) literatürde bahsedilen bir diğer yöntemdir.⁷⁸ Riskin olasılık dağılımına dayanan, korunan riskin yüzlerce farklı şeklini sürekli tahmin ederek, çok sayıda senaryo ile test edilmesi mantığına dayanan Monte Carlo Similasyon Analizi (Monte Carlo Simulation Analysis) de bir diğer riskten korunma etkinliğini ölçme yöntemidir.⁷⁹ Riskten korunma ilişkisinin yapısının karmaşıklık düzeyine göre işletme riskten korunma ilişkisinin etkinliğini en iyi şekilde ölçebileceği yöntemi seçmelidir. Riskten korunma işleminin etkinliğinin ne şekilde ölçüleceğinin belirlenmesindeki temel kriter, seçilen yöntem ile işletmenin risk yönetimi stratejisinin uyumluluğudur.⁸⁰

2.3. RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ İLE İLGİLİ DİPNOT AÇIKLAMALARI

Finansal tablo kullanıcılarının kararlarında finansal tablolardaki bilgiler tek başına yeterli olmayıp, finansal tabloların tamamlayıcı parçası olan dipnotların da dikkate alınması gerekmektedir. Finansal tablo dipnotlarının amacı, tam açıklama ilkesi kapsamında, finansal tablo unsurları hakkında finansal tablo kullanıcılarına bilgi vermektir. Bu bilgiler ilgili taraflara finansal araçların performansının ve öneminin değerlendirilmesine imkân veren bilgilerdir.

Risk açıklamalarına ilişkin dipnotlar, özellikle finansal kuruluşlar gibi finansal araçların bilanço içerisinde büyük öneme sahip olduğu işletmeler için riskten korunma işleminin gereksinimini ve riskten korunma işlemleriyle finansal araçların

⁷⁷KPMG **Basis of Hedge Effectiveness Testing and Measurement**, (Çevrimiçi) 5.4.2017, <https://www.cmegroup.com/education/files/basics-of-hedge-effectiveness.pdf>, s. 6.

⁷⁸Ramirez, 2nd Edition, **a.g.e.**, s. 42.

⁷⁹Ramirez, **a.e.**, s. 46.

⁸⁰Rabobank, **a.g.e.**, s. 50.

işletmenin risk stratejilerini nasıl etkilediğini kapsamaktadır.⁸¹ Finansal araçlarla ilgili açıklamalar; finansal araçların işletmenin finansal durumu ve performansı açısından önemini ve finansal araçlar nedeniyle işletmenin maruz kaldığı risklerin niteliği, düzeyi ve işletmenin riskleri ne şekilde yönettiğini içermelidir.⁸² Buna göre işletme, açıklanan bilginin niteliğine uygun olarak ilgili taraflara açıklama yapılmasını gerektiren durumları, finansal araçların ne şekilde sınıflandırıldığını ve eğer varsa gerekli netleştirmeleri açıklar.⁸³

İşletmelerin karşılaştıkları riskleri, bu risklerden korunmak amacıyla uyguladıkları risk yönetim stratejilerini, riskten korunma muhasebesinin şeklini, riskleri yönetmek amacıyla kullanılan finansal aracın türünü ve raporlama günündeki gerçeğe uygun değerini ayrıntılı bir şekilde açıklamaları gerekmektedir. Ayrıca işletmeler; riskten korunmanın etkin olmayan kısmını, ne şekilde belirlendiğini, riskten korunmanın etkin olmayan kısmı nedeniyle kâr/zarar tablosunda raporlanan tutarı dipnotlarda açıklamalıdır.⁸⁴

İşletme, nakit akış riskinden korunma muhasebesine göre raporlama yapması durumunda; risk ortaya çıkaran unsura ilişkin nakit akışların meydana gelmesi beklenen dönemler ile kâr ya da zararı etkilemesini beklediği zamanı dipnotlarda açıklamalıdır. Ayrıca riskten korunma muhasebesi uygulanmış ancak meydana gelmesi artık beklenmeyen gerçekleşmesi muhtemel olayın niteliğini; dönem içerisinde diğer kapsamlı gelir içerisinde raporlanan tutarı ve dönem içerisinde diğer kapsamlı gelir içerisinden çıkarılan ve edinimi gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlemin konusunu oluşturan riskten korunma unsurunun başlangıç maliyetine eklenen tutara ilişkin unsurları dipnotlarda açıklamalıdır.⁸⁵

⁸¹Bulter, **a.g.e.**, s. 260.

⁸²Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, **TFRS-7 Finansal Araçlar: Açıklamalar**, Resmi Gazete 13.05.2009 tarih, Sayı: 149, paraf. 1.

⁸³TFRS-7 Finansal Araçlar: Açıklamalar, paraf. 6.

⁸⁴Sebramani, **a.g.e.**, s. 589.

⁸⁵ TFRS-7 Finansal Araçlar: Açıklamalar, paraf. 23.

2.4. RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİNİN TÜRKİYE’DEKİ BANKALARDA UYGULANMASI VE RAPORLANMASI

Türk bankacılık sektöründe türev ürün kullanımı 1980’li yıllara dayanmasına rağmen aktif bir şekilde kullanımı 2000’li yılları bulmaktadır. Bankacılık sektöründe türev ürün sözleşmeleriyle ilgili ilk düzenleme 1983 yılında yapılmıştır. Bu düzenlemeyle bankalara vadeli alım satım ve forward işlemleri yapma izni verilmiştir. Türev ürünlerin kullanımıyla ilgili meydana gelen bir diğer önemli gelişme; 1985 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ile bankalar arasında ve bankaların kendi arasında swap işlemleri yapmasına izin verilmesidir. İlk swap uygulaması bu tarihte ticari bankalar ile TCMB arasında yapılmıştır. Ancak yapılan bu düzenlemelere rağmen Türk bankacılık sektöründe türev ürünlerin kullanımı 2000’li yıllara kadar sadece bir kaç işlemle sınırlı kalmıştır.⁸⁶ Bu dönemde gerçekleşen bankacılık krizleri ve serbest döviz sistemine geçiş sonucunda gelecekle ilgili belirsizliklerin artması bankaları aktif bir şekilde türev ürün kullanımına yöneltmiştir.

Ülkemizde bankacılık sektöründe riskten korunma muhasebesiyle ilgili ilk düzenleme 22.06.2002 tarih ve 24793 sayılı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan “Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 1 Sayılı Tebliğ: Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Standardı”dır.⁸⁷ Ancak bu düzenleme 8.11.2006 tarih ve 26340 sayılı BDDK tarafından yayımlanan “Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ” ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁸⁸ Ayrıca BDDK tarafından yayımlanan 1.11.2006 tarih ve 26333 sayılı “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile bankacılık faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesi, 2002 yılında kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun yayımladığı Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak yapılması

⁸⁶İncekara, **a,g,e**, s. 40-41.

⁸⁷Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 1 Sayılı Tebliğ: Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Standardı Resmi Gazete; 22.06.2002 tarih ve 24793 sayı, 1. Mükerrer, (Çevrimiçi), 5.4.2017, <http://www.basarmevzuat.com/dustur/teblig/5/4389/a/muhuygyonteb.htm>, (Çevrimiçi), 5.4.2017.

⁸⁸BDDK, **Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ**, Resmi Gazete 08.11.2006, Sayı:26340, Md. 6.

esas kabul edilmiştir.⁸⁹ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun yetkileri 2.11.2011 tarihinde yayımlanan “Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile kurulan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’na devredilmiştir. Günümüzde bankalarda finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve finansal tabloların hazırlanması Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre yapılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde yapılan durum incelemesiyle, Türk bankacılık sektöründe türev ürün kullanımı ve riskten korunma muhasebesinin uygulanmasındaki güncel durumun ortaya konması çalışmanın amaçlarından biridir. Bankacılık sektöründe türev ürün kullanımı ve riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapılıp yapılmamasına ve nedenlerinin ortaya konmasına ilişkin önceki yıllarda yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar ve sonuçları kısaca şu şekildedir;

- Yakup Selvi tarafından 2000 yılında yapılan “Finansal Araçların Türkiye’deki Bankalarda Kullanımına Yönelik Bir Araştırma” başlıklı çalışma 1996 yılında Türkiye’de faaliyette bulunan 56 mevduat bankası ve 13 kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere toplam 69 bankayı kapsamaktadır. Çalışmada Türk bankacılık sektöründe türev ürün kullanımının ürün bazında kullanımı ve muhasebeleştirilmesine ilişkin uygulamaları ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda; bankaların çoğunlukla dövizle dayalı türev ürün sözleşmelerini faize dayalı türev ürün sözleşmelerine oranla daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca bankaların bu ürünlere ilişkin işlemlerini çoğunlukla nazım hesaplarda izledikleri ve değerlendirme tarihinde herhangi bir değerlendirme işlemine tabi tutmadıkları görülmüştür. Değerleme tarihinde değerlendirme işlemine tabi tutan diğer bankalarinsa yarısının türev ürün

⁸⁹BDDK, **Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 08.11.2006, Sayı:26340, Md. 4.

sözleşmelerine hangi amaçla taraf olduklarına ilişkin açıklama yaptıkları, diğer yarısının ise yeterli açıklama yapmadıkları tespit edilmiştir.⁹⁰

- Aslı Türel, Yakup Selvi tarafından 2006 yılında yapılan “ Accounting Issues Related to Hedge Accounting for Derivatives” başlıklı çalışmada İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) kayıtlı 13 bankanın 31.12.2005 tarihli finansal tabloları ve açıklayıcı dipnotları incelenmiştir. Çalışmada yer alan 13 bankanın 12’sinin türev ürün sözleşmesine taraf oldukları görülmüştür. Ayrıca bu bankalardan sadece 2’sinin riskten korunma amacıyla türev ürün sözleşmesine taraf oldukları ve raporlama yaptıkları tespit edilmiştir. Diğer bankalarına türev ürün sözleşmesine taraf olma amacı temelde riskten korunma olmasına rağmen riskten korunma muhasebesi uygulama şartlarını yerine getiremedikleri için alım-satım amaçlı türev finansal araç olarak raporladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapan bankaların riskten korunma etkinliğini ne şekilde hesaplandıklarına ilişkin yeterli bilgi bulunamamıştır.⁹¹

- Aslı Türel tarafından 2008 yılında tamamlanan “Riskten Korunma Muhasebesi ve Finansal Tablolarda Raporlanması” başlıklı doktora tez çalışması Türkiye’de faaliyet gösteren 33 mevduat bankasını kapsamaktadır. Çalışmada yer alan bankalardan sadece 28’inin türev ürün sözleşmesine taraf olduğu ve türev ürün sözleşmelerinin dayandığı unsurların ağırlıklı olarak döviz kuru ve faiz oranı olduğu, az miktarda da hisse senedi endeksi olduğu görülmüştür. Türev ürün sözleşmesine taraf olan bankaların 24’ünün türev ürün sözleşmesine taraf olma amacının riskten korunma olduğu ancak sadece 4’ünün riskten korunma muhasebesine göre raporlama yaptığı, diğer 20 bankanın ise türev ürün sözleşmesine riskten korunmak amacıyla taraf

⁹⁰Selvi, **a.g.e.**, s. 224-225.

⁹¹Aslı Türel, Yakup Selvi, “Accounting Issues Related to Hedge Accounting for Derivatives”, **MODAV**, Cilt:9, Sayı:1, Mart 2007, s. 110.

olmasına rağmen alım-satım amaçlı türev finansal araç olarak raporladığı tespit edilmiştir.⁹²

Bu çalışmalar dışında reel sektörde faaliyet gösteren finansal olmayan kuruluşlarda türev ürün sözleşmesi kullanımına ilişkin yapılmış çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların Türk bankacılık sektöründe türev ürün kullanımının gelişimi açısından karşılaştırma imkânı vermemesi ve araştırma amaçlarına uygun olmaması nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır.

Türk bankacılık sektöründe türev ürün kullanımı ve riskten korunma muhasebesine ilişkin uygulamaları incelemek amacıyla Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların bağımsız denetimden geçmiş 2016 yılı faaliyet raporları incelenmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren 25 adet mevduat bankası, 5 adet katılım bankası, 13 adet kalkınma ve yatırım bankası, 5 adet Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli banka ve 2 adet Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilen banka bulunmaktadır.⁹³ Ancak faaliyet raporlarına ulaşılabilmesi açısından Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar ve TMSF’ye devredilen bankalar çalışma kapsamından çıkarılmıştır. Ayrıca yapılan açıklamalardaki eksiklikler nedeniyle GSD Yatırım Bankası A.Ş., Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş., Citibank A.Ş. ve ICBC Turkey Bank A.Ş.’de kapsam dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak, çalışma kapsamına 22 adet mevduat bankası, 5 adet katılım bankası, 12 adet kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere toplam 39 adet banka alınmıştır.

Öncelikli olarak Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların türev ürün kullanımına ilişkin bilgiler incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda 36 bankanın türev ürün sözleşmesine taraf olduğu görülmüş, İller Bankası A.Ş., İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ve Standart Chartered Yatırım Bank Türkiye A.Ş.’nin türev ürün sözleşmesi kullanımına ilişkin açıklamaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu bankaların türev ürün sözleşmesine taraf olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

⁹²Türel, **a.g.e.**, s. 96-105.

⁹³Türkiye Bankalar Birliği, (Çevrimiçi), 21.8.2017, https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?tarih=21/8/2017.

Bankaların türev ürün kullanımlarının sözleşme türlerine göre dağılımı Tablo-6'da sunulmuştur.

Tablo-6: Bankalarda Kullanılan Türev Ürünlerin Sözleşme Türlerine Göre Dağılımı

Sözleşme Türleri		Mevduat Bankaları	Katılım Bankaları	Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Toplam
Forward Sözleşmeleri	Yabancı Para	21	5	8	34
	Faiz	-	-	1	1
TOPLAM		21	5	9	35 (%27)
Swap Sözleşmeleri	Yabancı Para	22	4	9	35
	Faiz	17	-	5	22
	Kıymetli Maden	3	-	-	3
TOPLAM		42	4	14	60 (%46)
Opsiyon Sözleşmeleri	Yabancı Para	19	-	2	21
	Faiz	5	-	1	6
	Kıymetli Maden	1	-	-	1
	Menkul Kıymet	1	-	-	1
TOPLAM		26	0	3	29 (%23)
Futures Sözleşmeleri	Yabancı Para	2	-	1	3
	Faiz	2	-	-	2
TOPLAM		4	0	1	5 (%3,85)
Swaption Sözleşmeleri	-	1	-	-	1
TOPLAM		1	0	0	1 (%0,15)
GENEL TOPLAM		94	9	27	130

Tablo-6'da ayrıca bankaların kullandıkları türev ürün sözleşmelerinin dayalı oldukları unsurların, türev ürün sözleşme türüne göre dağılımı da sunulmuştur. Sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bankaların faaliyet konularının bir sonucu olarak, ağırlıklı olarak yabancı para ve faize dayalı türev ürün sözleşmelerine taraf oldukları görülmektedir. Bankaların göreceli olarak az miktarda da olsa,

mal/fiyata dayalı olarak sınıflandırılan, kıymetli maden ve menkul kıymete dayalı türev ürün sözleşmelerine de taraf oldukları görülmektedir. Buna göre; bankaların ağırlıklı olarak yabancı para işlemleri sonucunda karşılaşılan kur riski ve faize dayalı ürünleri neticesinde ortaya çıkan faiz oranı riskinden korunmak amacıyla türev ürün sözleşmelerine taraf oldukları sonucuna ulaşabiliriz. Yabancı para işlemleri sonucunda karşılaşılan kur riskinden korunmak amacıyla bankalar tarafından en çok kullanılan türev ürün sözleşmelerinin yabancı para swap sözleşmeleri, yabancı para forward sözleşmeleri ve yabancı para opsiyon sözleşmeleri olduğu görülmektedir. Faiz oranı riskinin etkilerinden korunmak amacıylaysa ağırlıklı olarak faiz swap sözleşmeleri kullanıldığı görülmektedir.

Bankalar türev ürün sözleşmelerine riskten korunma ve alım-satım amacı olmak üzere iki amaçla taraf olabilmektedirler. Ancak bankaların riskten korunma amacına göre taraf oldukları türev ürün sözleşmelerini bu amaca uygun olarak finansal tablolarda raporlayabilmeleri için UFRS-9 ve TMS-39’da açıklanan şartları sağlamaları gerekmektedir. Tablo-7’de bankaların taraf oldukları türev ürün sözleşmelerinin finansal tablolarda raporlanma şekli sunulmuştur.

Tablo-7: Bankaların Taraf Oldukları Türev Ürün Sözleşmelerinin Finansal Tablolarda Raporlanması

	Mevduat Bankaları	Katılım Bankaları	Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Toplam
Riskten Korunma Muhasebesine göre Raporlama	9	2	2	13 (%34)
Alım-Satım Amaçlı Finansal Araç Olarak Raporlama	<u>13</u>	<u>3</u>	<u>10</u>	<u>26 (%66)</u>
Toplam	22	5	12	39

Bankaların türev ürün sözleşmelerine taraf olma amaçları ve raporlama tercihlerine ilişkin açıklamalar incelendiğinde; riskten korunma amacıyla türev ürün sözleşmesine taraf olan toplamda 13 (%34) bankanın riskten korunma muhasebesine göre raporlama yaptığı görülmektedir. Ancak türev ürün sözleşmesi kullanımına ilişkin muhasebe politikalarının açıklandığı “Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri

ile Türev Ürünlere İlişkin Açıklamalar” başlıklı dipnot açıklamaları incelendiğinde diğer 26 (%66) bankanın da türev ürün sözleşmelerine taraf olma amaçları temelde riskten korunma olmasına ve bu ürünler ekonomik olarak riskten korunma sağlmasına rağmen gerekli koşullar yerine getirilemediği için TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı kapsamında alım-satım amaçlı olarak raporlanmıştır. Buna göre; riskten korunma muhasebesi koşullarından riskten korunma etkinliğinin sürekli ölçülmesi bakımından bankalar iç sistemlerinin yetersizliği nedeniyle bankaların türev ürün sözleşmelerine riskten korunma amacıyla taraf olmalarına rağmen riskten korunma muhasebesinin uygulanmasında sıkıntı yaşıyor olabilirler. Bu durumun nedenlerini belirlemeye yönelik bilimsel bir çalışma yapılmalıdır.

Bankalar gerçeğe uygun değer riski, nakit akış riski ve yurtdışı net yatırım riski olmak üzere üç tip riskten korunma amacıyla riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapabilmektedirler. Tablo-6’da riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapan bankaların hangi tür riskten korunma ilişkisine göre raporlama yaptıkları sunulmuştur.

Tablo-8: Riskten Korunma Türüne İlişkin Raporlama

	Gerçeğe Uygun Değer Riski	Nakit Akış Riski	Net Yatırım Riski
Akbank T.A.Ş.	*	*	-
Alternatifbank A.Ş.	-	*	-
Burgan Bank A.Ş.	-	*	-
Finans Bank A.Ş.	*	*	-
HSBC Bank A.Ş.	-	*	-
ING Bank A.Ş.	-	*	-
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	*	-
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	*	*	*
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	*	*	-
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	-	*	-
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	*	*	-
Türkiye İhracat Kredisi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank)	*	*	-
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	*	-	-

Riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapan bankaların finansal tabloları incelendiğinde bankaların neredeyse tamamının nakit akış riskinden korunmak amacıyla türev ürün sözleşmesine taraf olduğu ve raporlama yaptığı görülmektedir. Bunun dışında 7 banka gerçeğe uygun değer riskinden korunma amacıyla türev ürün sözleşmesine de taraf olmakta ve raporlama yapmaktadır. Ayrıca tablodan görüldüğü üzere sadece bir banka net yatırım riskinden korunmak amacıyla türev ürün sözleşmesine taraf olmakta ve buna göre raporlama yapmaktadır.

Bankaların riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapabilmesi için muhasebe standartlarında açıklanan koşulları sağlamaları gerekmektedir. Bu koşullar arasında yerine getirilmesi en zor koşul riskten korunmanın etkinliğinin ölçülmesidir.⁹⁴ Tablo-9’da riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapan bankaların riskten korunmanın etkinliğini ölçmek amacıyla kullandıkları yöntemlere ilişkin açıklamalar sunulmuştur.

Tablo-9: Riskten Korunmanın Etkinliğinin Ölçülmesinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Açıklamalar

	Mevduat Bankaları	Katılım Bankaları	Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Toplam
Etkinliğin Ölçümüne İlişkin Açıklama Yapılmış	3	1	2	6 (%46)
Etkinliğin Ölçümüne İlişkin Açıklama Yapılmamış	<u>6</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>7</u> (%54)
Toplam	9	2	2	13

Etkinliğin ölçümüne ilişkin yapılan açıklamalar incelendiğinde riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapan bankaların yaklaşık yarısı riskten korunmanın etkinliğinin ölçülmesinde kullandıkları yöntemleri açıklamışlardır. Buna göre; bankaların ağırlıklı olarak tutarsal değerlendirme yöntemi (dollar off-set) kullandıkları görülmüştür. Bu yöntemin daha öncede bahsedildiği üzere uygulanmasının kolay olması nedeniyle daha çok tercih edildiği düşünülmektedir.

⁹⁴Kawaller, Koch, a.g.e., s. 79.

Sonuç olarak; yapılan çalışmada elde edilen bulgular Türk Bankacılık Sektöründe türev ürün kullanımında ve türev ürün çeşitliliğinde zaman içerisinde artış olduğunu göstermektedir. Zaman içerisinde ekonomide meydana gelen değişimler ve belirsizliklerin artması bankaları karşılaştıkları risklerden korunmak üzere türev ürün sözleşmesi kullanımına yönlendirmiştir. Bankalar ağırlıklı olarak döviz kuru ve faiz oranı riskinden korunma amacıyla türev ürün sözleşmelerine taraf olmakla beraber, rekabet ortamının bir sonucu olarak ürün çeşitliliğinin artmasıyla birlikte kıymetli maden ve menkul kıymete dayalı türev ürün sözleşmelerine de taraf olmaya başlamışlardır. Genel olarak bankaların türev ürün sözleşmelerine taraf olma amaçları riskten korunma olmasına rağmen, bu ürünlerin finansal tablolarında raporlanma şeklinin amaçlarla aynı olmadığı görülmüştür.

Riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapan banka sayısında zaman içerisinde artış olmasına rağmen, birçok bankanın gerek riskten korunma muhasebesi uygulama şartlarını yerine getirememesi gerekse riskten korunmanın etkinliğinin ölçülmesine ilişkin sistemin kurulamaması nedeniyle riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapamadıkları söylenebilir.

Riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapan bankaların ağırlıklı olarak nakit akış riskinden korunma türünde raporlama yaptıkları tespit edilmiştir. Riskten korunma etkinliğinin ölçülme yöntemi olarak açıklama yapan bankaların tutarsal değerlendirme yöntemini (dollar off-set) tercih ettikleri tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ, BANKACILIK İŞLEMLERİ ve TÜREV/TÜREV OLMAYAN FİNANSAL ARAÇ KULLANIMI, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ ve FİNANSAL TABLOLARDA RAPORLANMASI

Bankaların varlık ve kaynak yapıları finansal olmayan (reel sektörde faaliyet gösteren) işletmelerden farklıdır. Bankaların kaynaklarını oluşturan unsurlar toplumdan toplanan mevduatlar olup, bu mevduatların kullanılarak kredi yoluyla ekonomiye aktarılması, bankaların ekonomik sistemdeki değişimler karşısında hassas olmasına ve kârlılıklarının etkilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle bankalar gerek ekonomideki değişimlere karşı önlem almak gerekse kârlılıklarını korumak amacıyla bilgi üretim sistemlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca toplumun çıkarlarını korumak ve ekonomideki dengenin sağlanması amacıyla hizmet eden düzenleyici kuruluşların sürekli bilgi ihtiyacı ve ciddi yaptırım gücüne sahip olmaları gibi nedenler bilgi üretim sistemlerinin önemini arttıran bir diğer unsurdur.

Bankacılık işlemleri ağırlıklı olarak sözleşmeye dayanan, diğer bir ifade ile finansal araç olarak ifade edilen işlemlerden oluşmaktadır. Bu nedenle; bankacılık sektörü açısından, finansal tabloların ihtiyaca ve gerçeğe uygun bir şekilde sunumunda finansal araçlar oldukça önemlidir. Aynı zamanda, bu araçların değerinde meydana gelen değişimlerin finansal tablolarda raporlanmasında, kullanım amaçlarındaki çeşitlilikler nedeniyle meydana gelen farklılıklar kârlılık üzerinde oldukça önemli bir etkiye neden olmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde bilgi üretim sisteminin temelini oluşturan muhasebenin, bankacılık sektöründe kayıt sistemine etkisi, kullanımı ve Bankacılık Tekdüzen Hesap Planının işleyişi hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın devamında varlıkların ve kaynakların raporlama tarihinde değerinin yeniden belirlenmesi işlemlerini oluşturan bankacılık sektöründe dönem sonu işlemlerinden bahsedilecektir. Çalışmanın son bölümünde; özellikle bankaların varlıkları ve

kaynakları içerisinde büyük öneme sahip; türev olmayan ve türev finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması anlatılacaktır.

3.1. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ, TEKDÜZEN HESAP PLANI VE İŞLEYİŞİ

Bankaların ekonomi içerisindeki yeri ve düzenleyici kuruluşlara karşı sorumluluğu nedeniyle sürekli bilgi sunma ihtiyacı bankacılık sektöründe muhasebe bilgi sisteminin önemini ortaya çıkarmıştır. Bankaların merkezi yapılarının dışında birçok şube ile faaliyetlerini yürütmesi, gelişen teknolojiyle birlikte internet ve telefon bankacılığı işlemlerinin giderek yaygınlaşması ve çeşitlenmesi gibi nedenler, bankacılık işlemlerinin izlenmesi ve raporlanması ihtiyacını arttırmış, bu durumun sonucu olarak muhasebe bilgi sisteminin bankacılık sektöründeki önemi giderek artmıştır. Ayrıca gerek şubelerin gerekse çıkarılan ürünlerin performans analizlerinin yapılabilmesi için ayrıntılı ve ihtiyaca hizmet eden bir sistemin kurulması, finansal bilgi ihtiyacının karşılanması ve yorumlanması açısından oldukça önemlidir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından hazırlanan Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 26.1.2007 tarih ve 26415 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak 1.1.2007 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğin amacı; “*bankalar için muhasebeleştirme ve finansal raporlama açısından tekdüzeni sağlama, tek tip bilanço ve gelir tablosunun doğrudan elde edilmesi, denetim ve gözetim için gerekli olan bilgilerin doğrulanabilir ve denetlenebilir bir şekilde doğrudan ve sağlıklı olarak elde edilmesi, ekonominin izlenmesi ve yönlendirilmesi için yetkili mercilerin ihtiyaç duyduğu bilgilerle, diğer istatistikî bilgilere doğrudan ulaşılması, finansal analiz, risk analizi, verimlilik analizi gibi çeşitli analiz ve yorumlar için ihtiyaç duyulan bilgilerin standart bir şekilde elde edilmesini sağlamaktır*”¹ şeklindedir. Tebliğ, “Bankaların Muhasebe Uygulamaları ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe” dayanılarak, temel bankacılık ilkeleri ve prensipleri başta olmak üzere genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine aykırı olmayacak şekilde hazırlanmıştır. Türkiye’de faaliyet gösteren tüm mevduat, katılım ve yatırım

¹BDDK, **Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ**, Resmi Gazete 26 Ocak 2017, Sayı:26415, Md. 1.

bankalarının kayıtlarını bu tebliğe göre tutmaları zorunludur. BDDK tarafından yapılan düzenlemeyle finansal raporların standardizasyonu sağlanarak temelde bankaların denetimi ve gözetimi amaçlanmıştır.

Bankacılık işlemlerinin reel sektörde faaliyet gösteren işletmelerin faaliyetlerinden farklı olması bankacılık tek düzen hesap planının da farklılaşmasına neden olmaktadır. Örneğin; bankacılıkta yapılan işlemlerin sözleşmeye dayanması ve sözleşme tarihinde herhangi bir hak ve yükümlülük ortaya çıkarmayan unsurların da bankaların risk yönetiminde oldukça önemli olması, nazım hesapların kullanımını arttırmıştır. Diğer bir önemli farklılaşma da, her bir finansal tablo kalemi içerisinde yer alan hesaplar Türk Parası ve Yabancı Para olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayırım bankaların Türk Parası cinsinden yapılan işlemleri ile yabancı para cinsinden yapılan işlemlerini ayrı ayrı izlemelerine olanak sağlamaktadır.

3.2. BANKACILIK MUHASEBESİNDE DÖNEM SONU İŞLEMLERİ

Muhasebede meydana gelen bir finansal olaya ilişkin üç önemli an bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; finansal varlık veya yükümlülüğün (borcun) ilk kayda alınması anıdır. Finansal varlık ya da borç tanımını karşılayan bir olay; gelecekte işletmeye ekonomik fayda sağlaması ya da yine gelecekte ekonomik fayda sağlayan bir unsurun işletmeden çıkması beklentisinin olmasına dayanmaktadır.² Ayrıca standartlarda belirtilen koşulları taşıması halinde ilgili finansal varlık veya borç finansal durum tablosuna alınır. İkincisi; kayıtlardan çıkarma ya da başka bir ifade ile finansal durum tablosu dışı bırakma anıdır. Finansal durum tablosuna dâhil edilmiş bir finansal unsura ilişkin hak ve yükümlülüklerin tamamlanması veya devredilmesi gibi olaylar sonucunda ilgili unsurun finansal durum tablosu dışına çıkarılmasıdır. Üçüncüye; yeniden değerlendirme olarak da tanımlanan dönem sonu işlemlerinin yapıldığı raporlama anıdır. Daha önceden kayıtlara alınmış bir finansal varlığın ya da yükümlülüğün raporlama anında değerinin yeniden belirlenmesi,

²Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, **Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve**, Resmi Gazete, 27.11.2011 tarih, Sayı: 27828, paraf. 4.5.

gerçeğe uygun bir şekilde raporlanmasıdır. Yeniden değerlendirme işlemleri muhasebe dönemi sonu işlemleri olarak da tanımlanmaktadır.

Dönem; işletmenin faaliyet sonuçlarının diğer faaliyet dönemlerinden bağımsız olarak ölçülmesi amacıyla belirlenmiş sürelerdir. Dönem kavramı işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün yapısına göre değişmektedir. Bazı sektörlerde dönemler yıllık iken, bazılarının da aylık, haftalık hatta günlük olabilmektedir. Bankacılık sektöründe bilgi ihtiyacının zamanına ve amacına göre dönemler günlük, haftalık, aylık ve yıllık olarak değişmektedir.

Bankacılık sektöründe dönem sonu işlemleri, değerlendirme işlemlerinin özellikleri dikkate alınarak, reeskont işlemleri, tahakkuk işlemleri, karşılık işlemleri ve değerlendirme işlemleri olmak üzere dört temel gruba ayrılarak incelenecektir.

3.2.1. Reeskont İşlemleri

Yeniden iskonto etmek anlamına gelen reeskont kavramının bankacılıkta iki ve muhasebe dilinde bir tane olmak üzere üç temel anlamı bulunmaktadır. Muhasebe açısından reeskont bankacılık sektörü dışında faaliyetlerini yürüten işletmelerin ellerinde bulunan henüz vadesi gelmemiş senetli alacakların ve borçların raporlama günündeki değerine indirgenmesi işlemidir. Böylece; vadesi gelmemiş senetli alacaklar ve borçlar değerlendirme günündeki değerine indirgenmiş olmaktadır. Bu amaçla, eğer senet üzerinde faiz oranı belirlenmişse bu oran, belirlenmemişse Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından belirlenen resmi iskonto oranı kullanılmaktadır.³ Bu işlemdeki amaç; genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden dönemsellik ilkesi gereğince, alacakların veya borçların içerisindeki vade farkının açıklanarak, faizin ilgili olduğu dönemde gider veya gelir olarak kayıtlara alınmasını sağlamaktır.

Bankacılık açısından reeskont, TCMB tarafından para arzının ayarlanması amacıyla kullanılan bir para politikası aracıdır. TCMB bu para politikası aracını bankaların fon ihtiyaçlarını karşılayarak gerçekleştirmektedir. Diğer bir ifade ile bu işlem TCMB ile bankalar arasında gerçekleşen bir çeşit fonlama türüdür. Bankalar

³Vergi Usul Kanunu, Resmi Gazete, 10.01.1961 tarih, Sayı: 10703-10705, Md. 281 – 285.

nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ellerinde bulunan senet veya tahvilleri iskonto ettirerek, TCMB'den kredi kullanabilmektedirler. Bankaların yapmış oldukları bu işlem neticesinde TCMB'den piyasaya para sunulmuş olmaktadır. Aynı şekilde bankalar borçlarını geri ödediklerinde TCMB piyasadan para çekmiş olmaktadır. TCMB para arzını kısmak istediğinde reeskont faiz oranlarını yükseltmektedir. Bu reeskont faiz oranı artışı sonucunda bankaların kullanacakları kredilerin maliyeti yükseleceğinden, TCMB'den kullanılacak kredi talepleri azalmaktadır. Bu durumun diğer bir etkisi de, bankaların kârlılıklarını korumak amacıyla kullandıkları kredilerin faiz oranını arttırmaları sonucunda piyasadaki para arzının azalması olacaktır.⁴

Bankacılık açısından ikinci anlamı ile reeskont, bankacılık işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması sırasında karşımıza çıkmaktadır. Bankaların daha önceden kayıtlara alınmış haklarının ve yükümlülüklerinin değerinin raporlama tarihinde yeniden belirlenmesidir. Diğer bir ifadeyle; bankalarda gerçekleşen işlemlerin ve diğer olayların, bankaların ekonomik hakları ve yükümlülükleri üzerindeki etkilerinin, bu etkilerin gerçekleştiği dönemde gösterilmesidir.⁵ Buradaki temel amaç; bugüne kadar meydana gelen işlemlerin performans üzerindeki etkilerinin ölçülmesi, tespit edilmesi ve finansal tablolara yansıtılmasıdır. Bankacılık sektöründe reeskont işlemleri iptalli yöntem ve birikmeli yöntem olmak üzere iki şekilde muhasebeleştirilmektedir. Türkiye'de reeskont işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde iptalli yöntem kullanılmaktadır.

3.2.2. Tahakkuk İşlemleri

Bankacılık sektöründe kullanıldığı anlamıyla tahakkuk, vergi mevzuatındaki anlamıyla benzeşmektedir. Vergi Hukukunda verginin tahakkuku; *“tarh ve tebliğ edilen bir verginin ödenmesi gereken bir safhaya gelmesidir”*⁶ şeklinde ifade edilmektedir. Bankacılık sektöründe kullanıldığı anlamıyla tahakkuk ise; kazanılmış gelir ya da katlanılmış gider demektir. Reeskont işleminden farklı olarak tahakkukta bir kesinlik söz konusudur. Reeskont işleminde hak ve yükümlülüğün yeniden

⁴Zafer Tunca, **Makro İktisat**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2005, s. 188.

⁵Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, paraf. A17.

⁶**Vergi Usul Kanunu**, Resmi Gazete, 10.01.1961 tarih, Sayı: 10703-10705, Md. 22.

değerlenmesi söz konusuyken; tahakkukta hak ve yükümlülüğün kesinleşmesi, asli hesaplara yansıtılması söz konusudur. Reeskont geçici bir işlem olup, bankaların raporlama fonksiyonunu tamamlamasından sonra iptal edilirken, tahakkuk aşamasına gelen bir gelir ve giderin bir sonraki dönem iptali söz konusu değildir.

3.2.3. Karşılık İşlemleri

Karşılıklara ilişkin işlemler bankacılık ve muhasebe teorisi olmak üzere iki temel gruba ayrılarak incelenmektedir. Bankacılıkta kullanılan karşılık, TCMB tarafından kullanılan makro finansal risklerin azaltılmasını amaçlamaktadır. Muhasebe açısından ise karşılıkların iki anlamı bulunmaktadır. Bunlardan ilki varlıklardaki değer düşüşleri sonucunda ortaya çıkan karşılık; ikincisiyse gerçekleşme zamanı ve tutarı belli olmayan ancak gelecekte oluşması beklenen durumlar sonucunda oluşan yükümlülüklerdir.

Makro finansal risklerin azaltılması amacıyla kullanılan karşılıklar; TCMB tarafından para arzını yönetmek için kullanılan bir para politikası aracıdır. Mevduat Munzam Karşılığı olarak da adlandırılan karşılıklar; TCMB tarafından belirlenen bir oranla bankalara yatırılan mevduatların bir kısmının, bankaların müşterilerine karşı taahhütlerini yerine getirmelerini sağlamak amacıyla TCMB’de tutulur.⁷ TCMB tarafından ilgili düzenlemeler çerçevesinde yatırılan mevduatların bir kısmının bloke edilerek tutulmasındaki amaç, bankaların gelecekte karşılaşılabilecekleri olumsuzluklar nedeniyle müşterilerine karşı olan sorumluluklarının yerine getirilmesinin güvence altına alınması ve aynı zamanda TCMB tarafından para arzının kontrolünün sağlanmasıdır. Diğer bir ifadeyle; mevduat munzam karşılık oranının arttırılmasıyla bankalara yatırılan mevduatların daha büyük bir kısmı rezerv olarak ayrılmakta ve bunun sonucunda bankaların kullandıkları kredilerde azalma olmaktadır. Bu durum karşısında, bankalar kaynak yaratabilmek ve kârlılıklarını kontrol edebilmek için daha yüksek faiz oranları ile mevduat toplayarak halkı yatırım yapmaya teşvik etmekte, böylece para arzı kısılmış olmaktadır. Mevduat munzam karşılık oranlarının azaltılması da tam tersi etki yaparak bankaları daha düşük

⁷Tunca, a.g.e., s. 187.

oranlarda mevduat faizi vermeye yönlendirmekte ve para arzının artmasına neden olmaktadır.

Karşılıkların diğer anlamları ise; işletmelerde meydana gelen finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıyla ilgilidir. Bunlardan ilki varlıklardaki değer düşüşleri (allowance)⁸ ile alakalı olarak raporlanan karşılıkları ifade ederken, ikincisi ise bilançonun pasif kısmıyla ilgili olan, geçmişte gerçekleşen olaylarla ilgili gelecekte nakit çıkışına neden olacak potansiyel yükümlülükleri (provisions)⁹ ifade etmektedir.

“Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”te karşılık kavramı; *“Krediler ve diğer alacaklardan doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla mali tablolarında hesaben ayrılarak gider yazılan tutarlar”*¹⁰ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere karşılıklar, bankaların en önemli varlık kalemi olan kredilerle ilgili oluşan veya oluşması beklenen değer düşüşleridir. Buna göre kredilerle ilgili üç tür karşılık ortaya çıkmaktadır. Birincisi, verilen kredinin geri ödenmemesi durumunda bankanın ilgili kredi ile ilgili katlanacağı masraflar için ayrılan karşılıkları ifade eden genel karşılıklar, ikincisi verilen kredinin bir bölümünün geri alınamaması sonucunda ortaya çıkması muhtemel kaybı ifade eden özel karşılıklardır. Bu iki tür karşılık için ayrılması gereken tutarlar yine aynı yönetmeliğin üçüncü bölümünde belirlenen oranlar üzerinden hesaplanmaktadır. Kredilere ilişkin üçüncü tür karşılık ise piyasa faiz oranlarında meydana gelen değişimler sonucunda oluşan kredi riski zararı ile ilgili olan karşılıklardır. Bu karşılık türü özellikle UFRS-9’un yürürlüğe girmesi ile karşımıza çıkmaktadır. UFRS-9’a göre verilen krediler raporlama dönemlerinde piyasa gösterge faiz oranı ile yeniden

⁸Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, **TMS-36 Varlıklardaki Değer Düşüklüğü**, Resmi Gazete, 12.11.2014 tarih, Sayı: 29173, paraf. 11.

⁹Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, **TMS-37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar**, Resmi Gazete, 18.9.2014 tarih, Sayı: 29123, paraf. 10.

¹⁰BDDK, **Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 1.11.2006 tarih, Sayı. 26333, Md. 3.

değerlenmekte ve kredi riski sonucunda oluşan değer düşüşleri finansal tablolarda beklenen değer düşüş karşılığı olarak raporlanmaktadır.

3.2.4. Evaluasyon (Yabancı Para) İşlemleri

Evaluasyon; bankaların efektif ve döviz cinsinden yabancı para işlemleri ile kıymetli maden cinsinden yapılan işlemlerine ilişkin dönem sonu değerlendirme işlemidir. Bankacılık sektöründe dönem içerisinde gerçekleştirilen yabancı para ve kıymetli madenlerle ilgili işlemlere ilişkin geliştirilmiş özel, ikili bir muhasebe sistemi uygulaması bulunmaktadır. Yabancı para ve kıymetli madenlere ilişkin oluşturulmuş bu ikili muhasebe kayıt sistemindeki amaç; elde bulunan yabancı para ve kıymetli madenlerin miktarlarının da takip edilmesini sağlamaktır. Böylece bankaların sahip olduğu yabancı para ve kıymetli madenlerin miktarına ilişkin anında bilgi sunma ihtiyaçlarıyla ilgili sorun da ortadan kalkmaktadır. BDDK tarafından denetlenen tüm bankaların yabancı para ve kıymetli madenlere ilişkin işlemlerini bu ikili sisteme göre kaydetmesi ve raporlaması gerekmektedir.

Bankacılık Tekdüzen Hesap Planı içerisinde yer alan tüm hesaplar Türk Parası ve Yabancı Para olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Yabancı paraya ilişkin hesaplar, bankaların yabancı paraya dayalı işlemlerine ilişkin kullanmaları gereken hesaplardır.¹¹ Yabancı para hesaplarına ilişkin dönem sonu değerlendirme işlemleri “TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri” standardına göre yapılmaktadır. Bu standarda göre yabancı paraya ilişkin ilk muhasebeleştirme işlem tarihindeki geçerli kur ile yapılmaktadır.¹² Ayrıca bu standart doğrultusunda raporlama tarihinde yabancı para birimlerine dayalı parasal kalemler değerlemenin yapıldığı tarihte TCMB tarafından belirlenen kurlar ile değerlemeye tabi tutulmakta ve değerlendirme sonucunda oluşan farklar kâr/zarar hesaplarına aktarılmaktadır.¹³

Evaluasyon, bankaların dönem içerisinde cari kur ve sabit kur üzerinden işlem gören yabancı para cinsinden hesaplarının dönem sonu bakiyelerinin, Türk Lirasına

¹¹BDDK, **Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ**, 26 Ocak 2017, Sayı:26415, Md. 5.

¹²Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, **TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri**, Resmi Gazete, 13.11.2014 tarih, Sayı: 29173, paraf. 21.

¹³TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri, paraf. 28.

çevrilerek değerlerinin yeniden belirlenmesi işlemidir.¹⁴ Diğer bir ifadeyle; yabancı para ve kıymetli maden işlemlerine ilişkin yapılacak evalüasyon işlemleri iki aşamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Birinci aşama, yabancı para ve kıymetli madenlerin miktarı ile kaydedilmiş olan hesapların raporlama amaçlı olarak Türk Parasına çevrilmesi; ikinci aşamaysa, yabancı para ve kıymetli madenlerin Türk Parası değeri ile kaydedilmiş olan hesapların güncellenerek dönemsel kur farkı kâr ya da zararın tespit edilmesidir.

3.2.4.1. Efektif İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi

Efektif; “banknot şeklindeki bütün yabancı ülkeler paraları”nı¹⁵ ifade etmek amacıyla kullanılan bir kavramdır. Efektif hesaplar; bankaların fiziki olarak ellerinde bulundurduğu, bankaların istediği zaman kullanabileceği nakit paraların tutulduğu hesaplardır. Bu hesaplar; alım satım konusu yapılan yabancı paraların sabit fiyat üzerinden kaydedildiği aktif nitelikli hesaplardır.¹⁶

Bankaların, efektif yabancı para hareketlerine ilişkin hem dönem içerisinde muhasebeleştirme işlemlerinin hem de dönem sonlarında yapılması gereken evalüasyon işleminin anlaşılması amacıyla çalışmanın bu bölümünde varsayımsal bir örnek kullanılacaktır.

Örnek: Bir mevduat bankası 7.12.2016 tarihinde bir müşteriden 7.000 \$ satın almıştır. Yine aynı banka, 13.12.2016 tarihinde başka bir müşteriye 3.000 \$ satmıştır. İlgili bankanın 1.12.2016 tarihi itibarıyla hesaplarında herhangi bir efektif bulunmadığı varsayılmaktadır. Efektif yabancı para işlemlerinin gerçekleştiği tarihlerdeki döviz kurları Tablo-10'daki gibidir;

¹⁴Barış Sipahi, Ayça Akarçay Ögüz, **Bankacılık İşlemleri ve Muhasebesi**, İstanbul, Türkmen Kitapevi, 2. Baskı, 2016, s. 26.

¹⁵Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, **Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar**, Resmi Gazete 11.08.1989, Sayı, 20249, Md. 2.

¹⁶BDDK, **Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ**, 26 Ocak 2017, Sayı:26415, Md. 9.

Tablo-10: Efektif Yabancı Para İşlemlerinin Gerçekleştiği Tarihlerdeki Döviz Kurları

Tarih	Spot Döviz Alış Kurları	Spot Döviz Satış Kurları
7.12.2016	3,4283 TL/\$	3,4190 TL/\$
13.12.2016	3,5000 TL/\$	3,4836 TL/\$
31.12.2016	3,5308 TL/\$	3,5285 TL/\$

Bankanın gerçekleştirdiği efektif alış ve satış işlemlerine ilişkin muhasebe kayıtları Bankacılık Tekdüzen Hesap Planı dikkate alınarak aşağıdaki şekilde yapılacaktır.

1a -----7.12.2016-----			
011 EFEKTİF DEPOSU	7.000		
293 EFEKTİF VAZİYETİ – Y.P			7.000
1b -----7.12.2016-----			
292 EFEKTİF ALIM/SATIM HESABI –T.P.	23.998		
010 KASA			23.998
2a -----13.12.2016-----			
293 EFEKTİF VAZİYETİ – Y.P	3.000		
011 EFEKTİF DEPOSU			3.000
2b -----13.12.2016-----			
010 KASA	10.450		
292 EFEKTİF ALIM/SATIM HESABI –T.P.			10.450
----- / -----			

Bankacılık sisteminde yabancı para işlemleri hem yabancı para hem de Türk Lirası cinsinden ayrı kayıtlarda izlenmektedir. Birinci kayıtlar (1a ve 2a) yabancı para alım ve satım işlemleriyle ilgili sabit kur (1\$ = 1 TL) üzerinden yabancı para miktarının izlenmesi amacıyla yapılan kayıtlardır. İkinci kayıtlar (1b ve 2b), işlemin gerçekleştiği tarih itibarıyla, yabancı para tutarının muhasebe işlemlerinin ortak para birimi ölçüsüyle yansıtılması esasına göre Türk Lirası karşılıklarının kaydedilmesi amacıyla yapılmıştır.

Bankacılık sisteminde yabancı paraya ilişkin değerlendirme işlemleri dönemsel olarak, her ayın sonunda yapılmaktadır. Diğer bir ifadeyle; yabancı para satışı sonucunda bir kâr ya da zarar oluşmasına rağmen, bankaların dönem içerisinde

yabancı para birimine dayalı çok sayıda işlem gerçekleştirmelerinden dolayı, takibinin zor olması nedeniyle evalüasyon işlemleri dönem sonlarında yapılmaktadır. 31.12.2016 tarihinde evalüasyon işlemine ilişkin kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır.

E1-----31.12.2016-----		
011 EFEKTİF DEPOSU	10.123	
293 EFEKTİF VAZİYETİ – Y.P		10.123
E2 -----31.12.2016-----		
292 EFEKTİF ALIM/SATIM		
HESABI –T.P.	575	
771 KAMBIYO KÂRLARI – Y.P.		575
----- / -----		

Bankacılık Tekdüzen İzahnamesinde yapılan evalüasyon işlemine ilişkin açıklama “293 Efektif Vaziyeti - Y.P. hesabının sabit fiyat üzerinden bakiyesi ile 292 Efektif Alım/Satım - T.P. hesabının Türk parası üzerinden bakiyesinin cari kurlara göre eşit olması gerekir”¹⁷ şeklindedir. Yapılan bu açıklama dikkate alınarak evalüasyon işlemi iki aşamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Birinci aşama (E1), cari kur üzerinden ((4000\$*3,5308TL/\$)-4.000\$) 011 EFEKTİF DEPOSU ve 293 EFEKTİF VAZİYETİ – Y.P hesaplarının güncellenmesidir. Diğer bir ifadeyle, bu hesapların Türk Lirası cinsine dönüştürülme işlemidir. İkinci kayıt (E2); mevcut yabancı paranın Türk Lirası cinsinden takip edildiği 292 EFEKTİF ALIM/SATIM HESABI –T.P. hesabının güncellenmesi ((4000\$*3,5308TL/\$) -13.548 TL) ve ortaya çıkan kur farkı (kambiyo) kâr ya da zararının sonuç hesaplarına aktarılmasıdır. Yapılan bu evalüasyon işlemleri sonucunda 292 EFEKTİF ALIM/SATIM HESABI –T.P. ve 293 EFEKTİF VAZİYETİ – Y.P hesaplarının bakiyeleri denkleşmiş olacaktır. Bu hesaplar denkleştirme amacıyla kullanılan hesaplar olmasından dolayı bilançoda yer almayacaktır. Dönem kapandıktan sonra bir sonraki dönem açılışında (1.1.2017), ilk yapılan evalüasyon kaydı (E1) iptal edilecektir. İkinci kayıt (E2), o döneme ilişkin tahakkuk eden gelir ile ilgili olması nedeniyle iptal edilmeyecektir.

¹⁷BDDK, Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 26 Ocak 2017, Sayı:26415, Md.9, s. 213.

3.2.4.2. Döviz İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Döviz; “*efektif dâhil yabancı parayla ödemeyi sağlayan her nev'i hesap, belge ve vasıtaları*”¹⁸ ifade etmektedir. Döviz hesapları, bankaların kayıtlarında bulunan yabancı para miktarını göstermektedir. Efektif yabancı para hesaplarından farklı olarak bu tutarlar kaydi döviz hesaplarıdır. Döviz hesapları ile ilgili değerlendirme kuralları Vergi Usul Kanunu (VUK) madde 280'e göre “*Yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayicinin takarrüründe muvazaa olduğu anlaşılırsa bu rayiç yerine alış bedeli esas alınır. Yabancı paranın borsada rayici yoksa değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tesbit olunur*”¹⁹ şeklindedir.

Bankaların, döviz hesaplarına ilişkin dönem sonu işlemlerinin (reeskont, tahakkuk ve evalüasyon) muhasebeleştirilmesinin anlaşılması amacıyla aşağıda varsayımsal bir örnek verilmiştir.

Örnek: Ayşe Hanım 4.1.2017 tarihinde A bankasında bulunan Türk Lirası vadesiz mevduat hesabındaki TL ile 12.000 \$ satın alarak, %1,2 faiz oranı ile 32 gün vadeli Vadeli Döviz Tevdiat Hesabı açtırmıştır. İlgili bankanın 1.1.2017 tarihi itibaiyle hesaplarında herhangi bir döviz hesabı bulunmadığı varsayılmaktadır. Yabancı para işlemlerinin gerçekleştiği tarihlerdeki döviz kurları Tablo-11'deki gibidir;

Tablo-11: Yabancı Para İşlemlerinin Gerçekleştiği Tarihlerdeki Döviz Kurları

Tarih	Döviz Alış Kurları	Döviz Satış Kurları
4.1.2017	3,5829 TL/\$	3,6002 TL/\$
31.1.2017	3,7942 TL/\$	3,8050 TL/\$
6.2.2017	3,6851 TL/\$	3,7042 TL/\$

Ayşe Hanım'ın 4.1.2017 tarihinde vadesiz mevduat hesabında bulunan TL ile \$ alıp, vadeli döviz tevdiat hesabı açtırması ile ilgili muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

¹⁸Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, **Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar**, Resmi Gazete 11.08.1989, Sayı, 20249, Md. 2.

¹⁹**Vergi Usul Kanunu**, Resmi Gazete, 10.01.1961 tarih, Sayı: 10703-10705, Md. 280.

1a	-----4.1.2017----- 300 TASARRUF MEVDUATI-VADESİZ 294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.	42.994		42.994
1b	-----4.1.2017----- 295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P. 311 DÖVİZ TEVDİAT HESABI – Y.P.	12.000		12.000
-----/------				

31.1.2017 tarihinde bankanın ilgili döviz hesabına ilişkin dönem sonu işlemlerini (yeniden değerlendirme) yapması gerekmektedir. Bu amaçla öncelikle müşterinin vadeli döviz tevdiat hesabına tahakkuk edecek faiz gideri hesaplandıktan sonra, yabancı para hesaplarına ilişkin değerlendirme işlemleri yapılacaktır. Hesabın açılış tarihinden 31.1.2017 tarihine kadar geçen süre 27 gün olması sebebiyle, 27 günlük faiz reeskontunun yapılması gerekecektir. Günlük basit faiz yöntemi kullanılarak hesaplanacak faiz tutarı şu şekildedir;

$$\text{Faiz Tutarı} = 12.000 * (0,012 * \frac{27}{365}) = 10,65 \$ (10,65 * 3,7942 = 40,40 \text{ TL})$$

31.1.2017 tarihinde bankanın reeskont işlemlerine ilişkin yapması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

R1	-----31.1.2017----- 611 YABANCI PARA MEVD. VERİLEN FAİZLER 294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.	40,40		40,40
R2	-----31.1.2017----- 295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P. 361 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI – Y.P.	10,65		10,65
-----/------				

Dönem sonunda yapılan reeskont işlemiyle raporlama tarihine kadar gerçekleşen faiz hesaplanmış ve kayıtlara alınmıştır. 31.1.2017 tarihinde bankanın sahip olduğu döviz hesaplarının değerlendirilmesine ilişkin yapılması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir;

$$E1 = (12.010,65 * 3,7942) - 12.010,65 = 33.560,15$$

$$E2 = ((12.010,65 * 3,7942) - 43.030,40) = 2.536,40$$

E1	-----31.1.2017-----		
	295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.	33.560,15	
	311 DÖVİZ TEVDİAT HESABI – Y.P.		33.530,40
	361 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI– Y.P.		29,75
E2	-----31.1.2017-----		
	861 KAMBİYO ZARARLARI – YP	2.536,40	
	294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.		2.536,40
	-----/-----		

Evalüasyon işlemine ait birinci kayıtlarla (E1); sabit kur üzerinden işlem gören 295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P., 311 DÖVİZ TEVDİAT HESABI – Y.P. ve 361 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI– Y.P. nolu yabancı para hesapları dönem sonu cari döviz kuru kullanılarak Türk Lirası'na dönüştürülmüştür. Evalüasyon işlemine ait ikinci kayıtlarla (E2); kayıtlarda bulunan dövizin Türk Lirası karşılığı ile takip edildiği 294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P. hesabı yine raporlama tarihindeki cari kur ile güncellenerek, ortaya çıkan kur farkı (kambiyo) zararı sonuç hesaplarına aktarılmıştır. Evalüasyon işlemleri sonucunda, 295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P. ve 294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P. bakiyeleri denkleştirilmiştir. 31.1.2017 tarihinde bu iki hesap karşılıklı olarak kapatılacak ve 31.1.2017 tarihli bilançoda gözükmeyecektir.

Dönem kapatılıp, finansal tabloların hazırlanmasıyla reeskont ve evalüasyon kayıtlarının fonksiyonu bitmiştir. Bir sonraki dönem açılışında (1.2.2017) bu işlemler ters kayıt yapılarak iptal edilecektir. Reeskont ve evalüasyon işlemlerine ilişkin iptal kaydı aşağıdaki gibidir.

E1-iptal	-----1.2.2017-----		
	311 DÖVİZ TEVDİAT HESABI – Y.P.	33.530,40	
	361 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI– Y.P.	29,75	
	295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.		33.560,15
R1-iptal	-----1.2.2017-----		
	294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.	40,40	
	611 YABANCI PARA MEVD. VERİLEN FAİZLER		40,40
	-----/-----		

R2-iptal -----1.2.2017-----		
361 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI- Y.P.	10,65	
295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P		10,65
-----/-----		

Vade sonunda (6.2.2017) müşterinin vadeli döviz tevdiat hesabına faiz tahakkuk edecektir. Bu tarihte banka tarafından yapılacak kayıtlar aşağıdaki gibidir;

$$\text{Faiz Tutarı} = 12.000 * (0,012 * \frac{32}{365}) = 12,62 \$ (12,62*3,6851=46,50 \text{ TL})$$

R1 -----6.2.2017-----		
611 YABANCI PARA MEVD. VERİLEN FAİZLER	46,50	
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.		46,50
R2 -----6.2.2017-----		
295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.	12,62	
361 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI – Y.P.		12,62
T1-----6.2.2017-----		
361 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI- Y.P.	12,62	
311 DÖVİZ TEVDİAT HESABI – Y.P.		12,62
Stopaj-1-----6.2.2017-----		
311 DÖVİZ TEVDİAT HESABI – Y.P.	1,89	
295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.		1,89
Stopaj-2-----6.2.2017-----		
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.	6,96	
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ ve PRİMLERİ – T.P.		6,96
-----/-----		

Vade sonu itibariyle; 12,62 \$ faiz gerçekleşmiş (R1 ve R2) ve tahakkuk ederek (T1) müşterinin hesabına aktarılmıştır. Ayrıca müşterinin elde ettiği bu kazanç üzerinden ödenecek kazanç vergisi²⁰ (12,62*0,15) banka tarafından stopaj²¹ (Stopaj1 ve Stopaj2) yapılarak müşteri adına ödenecektir.

²⁰Gelir Vergisi Kanunu, Resmi Gazete, 06.01.1961 tarih, Sayı: 193, Madde. 75.

²¹Gelir Vergisi Kanunu, Resmi Gazete, 06.01.1961 tarih, Sayı: 193, Madde. 94.

3.3. BANKALARDA TÜREV OLMAYAN FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI

Türev olmayan finansal araçlar banka bilançolarında en fazla payı oluşturan varlıklardır. Bu araçlar, risk yönetim işlemlerinin bir parçası olarak kullanılabilirken, aynı zamanda taşıdıkları çeşitli riskler nedeniyle riskten korunma muhasebesinin bir unsuru olabilmektedirler.

Türev olmayan finansal araçlara ve sınıflandırılmasına ilişkin açıklamalar bir önceki bölümde ayrıntılı olarak yapılmıştır. Bu bölümünde türev olmayan finansal araç olan finansal varlık ve finansal yükümlülüklerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması 1.1.2018 tarihinde yürürlüğe girecek olan UFRS-9: Finansal Araçlar esas alınarak açıklanacaktır.

3.3.1. Türev Olmayan Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Türev olmayan finansal varlıklar banka bilançolarının aktifinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Türev olmayan finansal varlıklar; itfa edilmiş maliyet değeriyle değerlendirilen finansal varlıklar, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak değerlendirilen finansal varlıklar ve gerçeğe uygun değer farkı kâr ya da zarara yansıtılarak değerlendirilen finansal varlıklar olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Finansal varlıklar ilk kayda alınma anında gerçeğe uygun değer ile ölçülerek finansal tablolara alınmaktadır. Gerçeğe uygun değer farkı kâr ya da zarara yansıtılan finansal varlıklar hariç finansal varlıkların edinimi ile doğrudan ilişki kurulabilen tüm maliyetler gerçeğe uygun değere eklenmektedir.²² Finansal varlıklar, ilk defa finansal tablolara alındıktan sonra, yeniden değerlendirme anında ve sonraki dönemlerde, işletmenin iş modeli dikkate alınarak tercih edilen sınıflandırma yaklaşımına uygun olarak raporlanmaktadır. Türev olmayan finansal varlıklara ilişkin kazanç ve kayıpların ne şekilde ölçüleceği Tablo-12’de özetlenmiştir.

²²IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 5.1.1.

Tablo-12: Türev Olmayan Finansal Varlıkların Ölçümü

Finansal Varlık Sınıfı	Yeniden Değerleme	Gerçeğe Uygun Değer Değişimi
İtfa Edilmiş Maliyet Değeri ile Değerlenen Finansal Varlıklar	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri	Değer düşüklüğü ile ilgili olmadığı sürece raporlanmaz. Faiz geliri, değer düşüklüğü ve kur değişim farkları kâr/zararda raporlanır.
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak Değerlenen Finansal Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe uygun değerdeki değişimler diğer kapsamlı gelirden raporlanır.
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Ya Da Zarara Yansıtılarak Değerlenen Finansal Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe uygun değerdeki değişimler kâr/zarara aktarılarak raporlanır. Herhangi bir değer düşüklüğü raporlanmaz.

Kaynak: Ramirez, Juan, Accounting for Derivatives: Advanced Hedging under IFRS 9, 2nd Edition, England, John Wiley&Sons, 2015, s. 7.

İtfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilen finansal varlıklara ilişkin faiz geliri etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanmaktadır. Bu gelir, satın alındığında kredi değer düşüklüğüne uğramış olan finansal varlıklar hariç olmak üzere, brüt defter değerine etkin faiz oranı uygulanarak hesaplanır.²³ Raporlama anında kredi değer düşüklüğü varsa kredi değer düşüklüğüne ilişkin tutar kazanç ya da kayıp olarak kâr/zarar tablosunda raporlanır. Gerçeğe uygun değer değişimleri diğer kapsamlı gelire aktarılarak ölçülen finansal varlık, eğer bir borçlanma aracıysa; faiz geliri, kredi değer düşüklüğü ve kur değişim farkları kâr ve zararla ilişkilendirilerek raporlanır. Finansal varlığın ilk kayda alma anı ile yeniden değerlendirme anı arasında oluşan gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelirden raporlanır ve finansal varlık kayıtlardan çıkarıldığında kâr ya da zarara aktarılarak kapatılır. İlgili varlık eğer özkaynak aracıysa; herhangi bir değer düşüklüğü raporlanmaz. Özkaynak aracının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimler diğer kapsamlı gelirden raporlanır; ancak ilgili özkaynak aracı kayıtlardan çıkarıldığında kazanç ya da kayıp olarak yeniden sınıflandırılmaz.²⁴ Bu iki gruba giren finansal varlıklar için beklenen

²³IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 5.4.1.

²⁴Ramirez, 2nd Edition, a.g.e., s. 7.

kredi zararı oluşması durumunda zarar karşılığı ayrılır.²⁵ Bu nedenle raporlama anında beklenen kredi zararının ölçülmesi gerekmektedir. Beklenen kredi zararı ölçülürken; paranın zaman değeri, geçmiş olaylar dikkate alınarak yapılacak tahminler, mümkün olan tüm sonuçlar dikkate alınarak belirlenen ağırlıklandırılmış tüm olasılıklar ile makul ve desteklenebilir tüm bilgilerin dikkate alınması gerekmektedir.²⁶ Gerçeğe uygun değer değişimleri kâr ya da zarara yansıtılarak değerlendirilen finansal araçlarda değer düşüklüğü raporlanmaz.

Türev olmayan finansal varlıkların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması varsayımsal bir tahvil yatırımı örneği üzerinden açıklanacaktır.

a) İtfa Edilmiş Maliyet Değeri ile Değerlenen Menkul Değerler (Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler

Örnek: A Bankası 20.9.2016 tarihinde, nominal değeri 120.000.000 TL, yılda iki defa kupon ödemeli ve kupon faiz oranı % 8 olan 2 yıl vadeli bir devlet tahvilini 117.890.041 TL ödeyerek satın almıştır.

Bankanın üst yönetimi tarafından belirlenmiş ve benzer özellikteki diğer tahvil yatırımları dikkate alınarak oluşturulmuş iş modeline göre tahvilin edimin amacı; sözleşmeden doğan nakit akışlarının elde edilmesi ve sözleşme şartlarının belirli tarihlerde anapara ve anapara bakiyesi dikkate alınarak hesaplanan faiz ödemelerini elde edilmesi şeklindedir. Buna göre ilgili varlık, İtfa Edilmiş Maliyet Değeri ile Değerlenen Menkul Değerler (Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değer) olarak sınıflandırılacaktır. Buna göre finansal varlığın satın alınması ile ilgili olarak yapılacak günlük defter kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

1-----20.9.2016-----		
244 İTFA EDİLMİŞ MALİYETİ ÜZERİNDEN DEĞERLENEN MENKUL DEĞERLER – T.P.	117.890.041	
022 YURTIÇİ BANKALAR – T.P.		117.890.041
-----/-----		

Yeniden değerlendirme tarihinde ilk kayda alma anından itibaren geçen süre için gerçekleşen faiz gelirinin etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanıp, kayıtlara

²⁵IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 5.5.1.

²⁶IFRS-9 Financial Instruments, paraf. 5.5.17.

alınması gerekmektedir. Yeniden değerlendirme tarihinde yapılan reeskont kaydı raporlama fonksiyonu gerçekleştirildikten ve finansal tablolar yayımlandıktan sonra iptali yaklaşıma göre iptal edilecektir. 20.9.2016'da satın alınan tahvile ilişkin 31.12.2016'ye kadar gerçekleşen faiz aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

$$\begin{array}{l} \text{Etkin} \\ \text{Faiz} \\ \text{Oranı} \\ \text{(IRR)} \end{array} = \frac{20.9.2016}{117.890.041} = \frac{20.3.2017}{4.800.000} + \frac{20.9.2017}{4.800.000} + \frac{20.3.2018}{4.800.000} + \frac{20.9.2018}{124.800.000} = 0,0898$$

(IRR)¹ (IRR)² (IRR)³ (IRR)⁴

$$117.890.041 * (1 + 0,0898)^{(102/365)} = 120.757.401 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz Geliri} = 120.757.401 - 117.890.041 = 2.867.360 \text{ TL}$$

R1-----31.12.2016-----	222 DİĞER FAİZ ve GELİR REESKONTLARI - T.P.	2.867.360	
	580 MENKUL DEĞERLERDEN ALINAN FAİZLER - T.P		2.867.360
R1-iptal-----1.1.2017-----	580 MENKUL DEĞERLERDEN ALINAN FAİZLER - T.P	2.867.360	
	222 DİĞER FAİZ ve GELİR REESKONTLARI - T.P.		2.867.360
-----/-----			

Finansal araçlara ilişkin muhasebe standardında (TMS-39) yapılan bir diğer önemli değişiklik beklenen kredi zararına ilişkindir. TMS-39'a göre kredi riskinde meydana gelen değişimle ilgili düzeltmeler kredi riski gerçekleşme modeline göre finansal tablolarda gösterilmekteydi. Diğer bir ifadeyle kredi zararı gerçekleşmeden önce finansal tablolara alınmamaktaydı. Ancak bankacılık sisteminde meydana gelen krizler bu yöntemin sakıncalarını ortaya çıkarmış, kredi riskinde meydana gelen değişimlerin finansal tablolarda geç gösterilmesi veya ertelenmesinin krizin etkilerini daha kötü bir hale getirdiği görülmüştür. Bu nedenle 1.1.2018 tarihinde yürürlüğe girecek olan UFRS-9'da gelecek odaklı bir yaklaşım benimsenmiş ve beklenen kredi zararı modeli uygulaması getirilmiştir. Beklenen kredi zararı modeli yaklaşımı; finansal araçların değerlerinin değerlendirme anındaki faiz oranı (gösterge faiz oranı) dikkate alınıp yeniden belirlenerek, başlangıçtaki değeri ile yeniden değerlendirme sonucunda oluşan değeri arasındaki farkın kâr/zarar tablosunda kazanç ya da kayıp

olarak raporlanmasına dayanmaktadır.²⁷ Dolayısıyla örneğimizde 31.12.2016 tarihinde beklenen kredi zararına ilişkin hesaplama yapılması gerekmektedir. Beklenen kredi zararının hesaplanmasında gösterge faiz oranı kullanılmaktadır. 31.12.2016 tarihinde benzer devlet tahvilleri için gösterge faiz oranı %10,63'tür. Gösterge faiz oranındaki artış yatırım yapılan devlet tahvilinin değerinin düşmesine neden olacaktır. Buna göre; tahvilin %10,63 faiz oranı kullanılarak hesaplanan değeri 117.921.230 TL olacaktır. Tahvilin beklenen kredi zararı modeline göre değerinde meydana gelen bu düşüş (120.757.401 – 117.921.230 = 2.836.171 TL) 820 KARŞILIK ve DEĞER DÜŞME GİDERLERİ – T.P. hesabına kaydedilecektir. Yeniden değerlendirme tarihinde yapılan reeskont kaydı raporlama fonksiyonu gerçekleşikten ve finansal tablolar yayınlandıktan sonra iptali yaklaşıma göre iptal edilecektir.

R2-----31.12.2016-----		
820 KARŞILIK ve DEĞER DÜŞME GİDERLERİ – T.P.	2.836.171	
246 İŞTİRAKLER, BAĞLI ORTAKLIKLAR ve VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK MD DEĞER DÜŞÜŞ KARŞILIĞI – T.P.		2.836.171
R2-iptal-----1.1.2017-----		
246 İŞTİRAKLER, BAĞLI ORTAKLIKLAR ve VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK MD DEĞER DÜŞÜŞ KARŞILIĞI – T.P.	2.836.171	
820 KARŞILIK ve DEĞER DÜŞME GİDERLERİ – T.P.		2.836.171
-----/-----		

20.3.2017 tarihinde tahvilin ilk kupon ödemesine ilişkin faiz tahakkuku gerçekleşecektir. Bu tarihte etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan tahvilin bugünkü değeri 123.183.304 TL'dir. İlk kayda alma tarihindeki değeri ile kupon ödemesi yapıldığı tarihteki değeri arasındaki fark gerçekleşen faiz gelirini göstermektedir.

²⁷Hashim Noor, Weijia Li, John O'Hanlon, "Expected-loss-based Accounting for Impairment of Financial Instrument: The FASB and IASB Proposal 2009-2016", **Accounting in Europe**, Vol. 13, No. 2, 2016, s. 229-230.

$$117.890.041 * (1 + (0,0898/2))^1 = 123.183.304 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz Geliri} = 123.183.304 - 117.890.041 = 5.293.263 \text{ TL}^{28}$$

R3-----20.3.2017-----			
222 DİĞER FAİZ ve GELİR REESKONTLARI – T.P.	5.293.263		
580 MENKUL DEĞERLERDEN ALINAN FAİZLER – T.P		5.293.263	
-----/-----			

Gerçekleşen faiz gelirinin reeskont işleminin yapılmasından sonra tahakkuk eden kupon faiz gelirine ilişkin işleminin yapılması gerekmektedir. Ayrıca ilgili tarihte 4.800.000 TL kupon faizi tahsilatına ilişkin günlük defter kayıtları aşağıdaki şekilde yapılacaktır.

T1-----20.3.2017-----			
244 İTFA EDİLMİŞ MALİYETİ ÜZERİNDEN DEĞERLENEN MENKUL DEĞERLER – T.P.	5.293.263		
222 DİĞER FAİZ ve GELİR REESKONTLARI – T.P.		5.293.263	
T2-----20.3.2017-----			
016 VADESİ GELMİŞ MENKUL DEĞERLER – T.P.	4.800.000		
244 İTFA EDİLMİŞ MALİYETİ ÜZERİNDEN DEĞERLENEN MENKUL DEĞERLER – T.P.		4.800.000	
-----/-----			

b) Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak Değerlenen Menkul Değerler (Satılmaya Hazır Menkul Değerler)

Örnek: A Bankası 20.9.2016 tarihinde, nominal değeri 120.000.000 TL, yılda iki defa kupon ödemeli ve kupon faiz oranı % 8 olan 2 yıl vadeli bir devlet tahvilini 117.890.041 TL ödeyerek satın almıştır.

²⁸Bu tutarın **2.836.171 TL**'lik kısmı 2016 yılına aittir. İptalli yaklaşıma göre bu tutar 1.1.2017 tarihinde iptal edilerek ilgili tutar 580 nolu hesabın borç tarafına kaydedilmiştir. 20.3.2017 tarihinde yapılan hesaplama sonucunda tahakkuk eden toplam **5.293.263 TL** tutarındaki faiz geliri 580 nolu hesabın alacak tarafına kaydedilmiştir. Yapılan kayıtlar sonucunda 2017 yılında tahvile ilişkin gerçekleşen net faiz geliri **2.457.092 TL**'dir.

Bankanın üst yönetimi tarafından belirlenmiş ve benzer özellikteki diğer tahvil yatırımları dikkate alınarak oluşturulmuş iş modeline göre tahvilin edimin amacı; hem sözleşmeden doğan nakit akışlarının elde edilmesi hem de varlığın satılmasını amaçlayan bir iş modelidir. Buna göre bu finansal varlık, Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak Değerlenen Menkul Değerler (Satılmaya Hazır Menkul Değer) olarak sınıflandırılacaktır. Bu durumda finansal varlığın satın alınması ile ilgili olarak yapılacak günlük defter kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

1-----20.9.2016-----

032 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPSAMLI GELİRE YANSITILAN MENKUL DEĞERLER – T.P. 022 YURTİÇİ BANKALAR –T.P.	117.890.041	117.890.041
---	-------------	-------------

Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak değerlendirilen finansal varlık alternatifinin seçilmesi, finansal varlığa ilişkin faiz gelirinin hesaplaması ve kayıtlara alınmasını değiştirmeyecektir. Faiz, bir önceki örnekteki şekilde hesaplanıp, kayıtlara alınacaktır. Ancak bu yaklaşıma göre raporlama tarihinde varlığın gerçeğe uygun değerinin belirlenmesi ve gerçeğe uygun değerdeki değişimin kayıtlara alınması gerekmektedir. Eğer finansal varlığın bir piyasası varsa piyasa değeri, yoksa piyasa değerini yansıtacak bir değerlendirme modeli yardımıyla gerçeğe uygun değer belirlenmesi yapılmalıdır. 31.12.2016 tarihinde devlet tahvilinin gerçeğe uygun değeri 117.921.230 TL'dir.

$$\text{Gerçeğe Uygun Değer Farkı} = 120.757.401 - 117.921.230 = 2.836.171 \text{ TL}$$

R2-----31.12.2016-----

414 SERMAYE YEDEKLERİ – T.P. 038 MENKUL DEĞERLER DEĞER DÜŞÜŞ KARŞILIĞI – T.P.	2.836.171	2.836.171
--	-----------	-----------

c) Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Ya Da Zarara Yansıtılarak Değerlenen Menkul Değer (Alım-Satım Amaçlı Finansal Varlık)

Örnek: A Bankası 20.9.2016 tarihinde, nominal değeri 120.000.000 TL, yılda iki defa kupon ödemeli ve kupon faiz oranı % 8 olan 2 yıl vadeli bir devlet tahvilini 117.890.041 TL ödeyerek satın almıştır.

Finansal varlığın edinim amacı yukardaki örneklerde belirtilen iki iş modeline de uymuyorsa bu finansal varlık Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Ya Da Zarara Yansıtılarak Değerlenen Menkul Değer (Alım-Satım Amaçlı Finansal Varlık) olarak sınıflandırılacaktır. İlk kayda alma anında ilgili finansal varlık 030 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KÂR/ZARARA YANSITILAN MENKUL DEĞERLER – T.P. (ALIM SATIM AMAÇLI MENKUL DEĞERLER) hesabına kaydedilecektir.

1-----20.9.2016-----		
030 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KÂR/ZARARAYANSITILAN MENKUL DEĞERLER – T.P. 022 YURTIÇİ BANKALAR –T.P.	117.890.041	117.890.041
-----/-----		

Ticari bankalar bu türdeki yatırımları ancak aracı kuruluşlarıyla yapabilirler. Yatırım ve katılım bankalarının faaliyetlerinin bu tarz bir iş modeline uygun olmasından dolayı, bu tarz yatırımlarla ilgili herhangi bir kısıtları bulunmamaktadır. Aynı şekilde bankanın gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılarak değerlendirilen finansal varlık alternatifini seçmesi durumunda da, finansal varlığa ilişkin faiz gelirinin hesaplaması ve kayıtlara alınması değişmeyecektir. Faiz, ilk örnekteki şekilde hesaplanıp kayıtlara alınacaktır. Bu yaklaşımda da raporlama tarihinde varlığın gerçeğe uygun değerinin belirlenmesi ve gerçeğe uygun değerdeki değişimin kayıtlara alınması gerekmektedir.

$$\text{Gerçeğe Uygun Değer Farkı} = 120.757.401 - 117.921.230 = 2.836.171 \text{ TL}$$

R2-----31.12.2016-----		
870 SERMAYE PİYASASI İŞLEM ZARARLARI – T.P.	2.836.171	
038 MENKUL DEĞERLER DEĞER DÜŞÜŞ KARŞILIĞI – T.P.		2.836.171
-----/-----		

Tahvil yatırımının gerçeğe uygun değer farkı kâr ya da zarara yansıtılarak değerlendirilen finansal varlık olarak sınıflandırılması durumunda gerçeğe uygun değer farkı (120.757.401 – 117.921.230 = 2.836.171 TL) 870 SERMAYE PİYASASI İŞLEM ZARARLARI – T.P. hesabına kaydedilecektir. Değer artışı olması durumundaysa 750 SERMAYE PİYASASI İŞLEM KÂRLARI – T.P. hesabına kaydedilecektir. Reeskont işlemleri finansal tabloların hazırlanma fonksiyonu tamamlandıktan sonra 1.1.2017 tarihinde iptal edilecektir.

Bankaların menkul değer yatırımlarının %64'lük kısmını devlet tahvilleri oluşturduğundan dolayı örneğimizde devlet tahvili kullanılmıştır. Ayrıca bankaların menkul kıymet yatırımlarının sınıflandırılma seçenekleri incelendiğinde çoğunlukla bu yatırımların gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık ve itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilen finansal varlık olarak sınıflandırdığı görülmektedir.²⁹

3.3.2. Türev Olmayan Finansal Borçların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Türev olmayan finansal borçlar (yükümlülükler) itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilen finansal borçlar ve gerçeğe uygun değer değişimleri kâr ya da zarara yansıtılarak değerlendirilen finansal borçlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İtfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilen finansal yükümlülükler itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilmekte ve ihraç tarihinde ortaya çıkan prim ya da iskonto finansal yükümlülüğün süresince kâr veya zarar ile ilişkilendirilerek kâr/zarar tablosunda raporlanmaktadır.

²⁹BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Mart 2017**, (Çevrimiçi) 7.7.2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSSGG/16031tbs_temel_gostergeler_raporu_mar_t_2017.pdf, s. 17.

Gerçeğe uygun değer değişimleri kâr ya da zarara yansıtılan finansal yükümlülükler kendi içerisinde ticari amaçla elde tutulan finansal yükümlülükler ve gerçeğe uygun değer opsiyonu kullanılarak bu grup içerisinde raporlanan finansal yükümlülükler olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmaktadır.³⁰ Ticari amaçla elde tutulan finansal araçlar; kısa dönemli kâr elde etmek amacıyla elde tutulan finansal yükümlülükler ile nakit akış riski ve net yatırım riski dışında kalan türev ürünleri ve türev aracın etkin olmayan kısmını içermektedir.³¹ Gerçeğe uygun değer opsiyonuyla; muhasebe uyumsuzluğunu ortadan kaldırmak amacıyla finansal yükümlülüğün ilk kayda alma anında geri dönülemez bir şekilde gerçeğe uygun değer opsiyonunun seçilmesi durumudur. Bu grupta yer alan finansal yükümlülükler bir risk yönetim ve yatırım stratejisi çerçevesinde gerçeğe uygun değeri dikkate alınarak raporlanmaktadır.

Finansal yükümlülüklerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıyla ilgili olarak 2016 yılı son çeyreğinde çıkarılmış bir banka bonusu örnek olarak kullanılacaktır. Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı 2016 yılı Ekim ayında yatırımcılara yaptığı çağrı doğrultusunda 21.10.2016 tarihinde toplam 212.160.643 TL nominal bedelli, %9,1576 etkin faiz oranıyla 126 gün vadeli bono ihracı gerçekleştirmiştir.³² Banka çıkarmış olduğu bonoyu kayıtlarına alırken etkin faiz yöntemine göre bugünkü değerini hesaplayacaktır. Banka bonusunun ihraç tarihindeki muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

$$\text{Bugünkü Değer} = 212.160.643 / (1 + 0,0915786)^{(126/365)} = 205.839.340 \text{ TL}$$

1-----21.10.2016-----	
022 YURTİÇİ BANKALAR –T.P.	205.839.340
378 İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMET İHRAÇ FARKLARI – T.P.	6.321.303
376 İHRAÇ EDİLEN MEKUL KIYMET – T.P.	212.160.643
-----/-----	

³⁰Ramirez, 2nd Edition, **a.g.e.**, s. 17.

³¹Ramirez, **a.e.**, s. 17.

³²http://www.vakifbank.com.tr/documents/duyurular/2016/7_EK_Satis_sonuclari.pdf, (Çevrimiçi), 7.7.2017.

Bankanın çıkarmış olduğu bonoya ilişkin yükümlülüğünü yılsonunda (31.12.2016) yeniden değerlemesi gerekmektedir. İhraç tarihinden raporlama tarihine kadar geçen sürede gerçekleşen faiz etkin faiz yöntemi kullanılarak, etkin faiz oranı üzerinden hesaplanacak ve kayıtlara alınacaktır.

$$205.839.340 * (1 + 0,0915786)^{(71/365)} = 209.377.814 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz Gideri} = 209.377.814 \text{ TL} - 205.839.340 \text{ TL} = 3.538.474 \text{ TL}$$

R1-----31.12.2016-----		
630 İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMET VERİLEN FAİZLER – T.P.	3.538.474	
360 FAİZ ve GİDER REESKONTLARI - T.P.		3.538.474
-----/-----		

Raporlama tarihinde gerçekleşen 3.538.474 TL tutarındaki 71 günlük faiz, etkin faiz yöntemine göre hesaplanarak reeskont kaydı (R1) yapılmıştır. Ayrıca raporlama tarihinde banka bonosunun beklenen kredi zararı modeline göre değerlendirilmesi ve farkın kayıtlara alınması gerekmektedir. Bu nedenle; raporlama tarihinde finansal yükümlülüğün değeri gösterge faiz oranı dikkate alınarak bugünkü değer yöntemi yaklaşımı ile değerlendirilmelidir. Bononun ihraç edildiği tarihte piyasa faiz oranı yıllık %10,63'tür.

$$212.160.643 / (1 + 0,1063)^{(55/365)} = 208.955.514 \text{ TL}$$

$$\text{Yeniden Değerleme Farkı} = 209.377.814 \text{ TL} - 208.955.514 \text{ TL} = 422.300 \text{ TL}$$

R2-----31.12.2016-----		
222 DİĞER FAİZ ve GELİR REESKONTLARI – T.P.	422.300	
750 SERMAYE PİYASASI İŞLEM KÂRLARI – Y.P.		422.300
-----/-----		

Piyasa faiz oranlarında artış olmasına rağmen, banka daha düşük faiz oranı ile borçlanmıştır. Yapılan bu reeskont kaydına (R2) göre; piyasa faiz oranlarının yükselmesi sonucunda banka kâr raporlamıştır. Bu durumun tersi olarak piyasa faiz oranı düşmüş olsaydı, banka piyasaya göre daha yüksek bir oranla borçlanmış olacak ve zarar raporlayacaktı. Finansal yükümlülüğün ilk kayda alınması anında, bankanın

muhasebe uyumsuzluğu nedeniyle çıkarmış olduğu bonoyu itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilecek finansal borç yerine gerçeğe uygun değer değişimleri kâr ya da zarara aktarılacak finansal borç olarak raporlama opsiyonunu seçmesi halinde, ortaya çıkan bu değer değişimi 414 SERMAYE YEDEKLERİ – T.P. hesabında raporlanacaktır.³³ Finansal tablolar hazırlandıktan sonra reeskont kayıtları (R1 ve R2) ters çevrilerek kapatılmaktadır.

3.4. BANKALARDA TÜREV FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI

Bankalar faaliyetleri gereği topladıkları mevduatları krediye dönüştürme sürecinde piyasa temelli, kontrol edemedikleri çeşitli risklerle karşılaşmaktadırlar. Karşılaşılan bu risklerin en az seviyeye indirilerek, kârlılığın artırılması ve sermayenin korunması amacıyla türev finansal araçların kullanımı, bankaların faaliyetlerinin doğal bir sonucudur. Ayrıca işletmelerin varlık yaratma kabiliyetini arttırması ve kaldıraç etkisi gibi nedenlerle türev finansal araçların kullanımı bankalar açısından oldukça önemlidir.³⁴

Türev finansal araçlar teslim tarihi esaslı muhasebe modeli ya da işlem tarihi esaslı muhasebe modellerinden biri kullanılarak raporlanmaktadırlar. Ticari işlem tarihi, bir varlığa ilişkin satın alma ya da satma taahhüdünün yapıldığı tarih olup; teslim tarihyse, bir varlığın işletmeye teslim edildiği ya da işletme tarafından teslim alındığı tarihtir.³⁵ Ticari işlem tarihi ile teslim tarihi esaslı muhasebe modeli arasındaki fark kavramsal çerçeveye dayanarak yorumlanabilmektedir. Buna göre; *"Bir yükümlülüğün doğması için varlıkların işletmeye teslim edilmiş olması ya da işletmenin varlıkların edinimi için geri dönülemez bir sözleşmenin yapmış olması gerekir. Bir sözleşmenin geri dönülemez olma özelliği, sözleşmedeki yükümlülüğe uymama halinde, işletmenin önemli ceza ödemek zorunda kalması gibi nedenlerle işletmenin bozmak istemeyeceği sözleşmeler olmasıdır."*³⁶ İşlem tarihi ve teslim tarihi esaslı muhasebe modelinin seçimi yükümlülüğün doğması esasına

³³Ramirez, 2nd Edition, **a.g.e.**, s. 17

³⁴Chorafas, **a.g.e.**, s. 54-55

³⁵IFRS-9 Financial Instruments, , paraf. B3.1.5-6

³⁶Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, paraf. 4.16

bağlanmıştır. Başka bir ifadeyle; eğer sözleşme sonunda sözleşmeye konu olan unsurun fiili olarak değişimi söz konusuysa ve bu sözleşme geri dönülemez bir sözleşmeysen işlemin yapıldığı tarihte yükümlülük oluşmuştur ve sözleşmenin işlem tarihi esaslı muhasebe modeline göre raporlanması gerekmektedir. Ancak eğer sözleşme teslim tarihinde kazanç ya da kaybın el değiştirmesine dayanıyorsa teslim tarihi esaslı muhasebe modelinin kullanılması uygun olacaktır ve teslim tarihine kadar sözleşme ile ilgili hak ve yükümlülükler bilanço dışı hesap grubu olan nazım hesaplarda raporlanacaktır.

Türk bankacılık sektöründe kullanılan türev ürün sözleşmelerinin dağılımı incelendiğinde, kullanılan türev ürünlerin %50'lik kısmını yabancı para swap sözleşmeleri, %26'lık kısmını faiz swap sözleşmeleri, %8'lik kısmını vadeli döviz alım-satım sözleşmeleri (FX forward sözleşmeleri) ve kalan %16'lık kısmının da diğer türev sözleşmelerinin oluşturduğu görülmektedir.³⁷ Bir önceki bölümde yapılan araştırma sonuçları da bu bulguları desteklemektedir. Bu dağılımdan da anlaşıldığı üzere bankacılık sektöründe en çok karşımıza çıkan türev ürün sözleşmelerinin swap, forward ve opsiyon türü sözleşmeler olduğu görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında bankacılık sektöründe karşılaşılan risklerin yönetilmesinde en çok karşımıza çıkan yabancı para forward sözleşmeleri, yabancı para opsiyon sözleşmeleri ile yabancı para ve faiz swap sözleşmeleri açıklanacaktır.

Riskten korunma muhasebesinin uygulanabilmesi için işletmelerin standartlarda belirtilen koşulların tamamını sağlamaları gerekmektedir. Bu koşulların sağlanamaması durumunda türev finansal araçlar riskten korunma olarak değil, spekülasyon amacıyla taraf olunan türev ürün sözleşmeler şeklinde finansal tablolarda raporlanır. Bir önceki bölümde açıklandığı gibi riskten korunma işleminin etkinliği ve ölçülmesi bu koşullar içerisinde sağlanması en zor olan koşuldur. Ancak bu bölümün amacı riskten korunma etkinliğinin ne şekilde ölçüldüğünü anlatmak değildir. Bu nedenle, çalışmanın bu bölümünde türev finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması riskten korunma işleminin etkin olduğu varsayımına dayanılarak açıklanacaktır.

³⁷BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Mart 2017**, (Çevrimiçi), 7.7.2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/16031tbs_temel_gostergeler_raporu_mar_t_2017.pdf, s.6.

3.4.1. Kur (Döviz) Riskinden Korunmak Amaçlı Türev Finansal

Araçlar

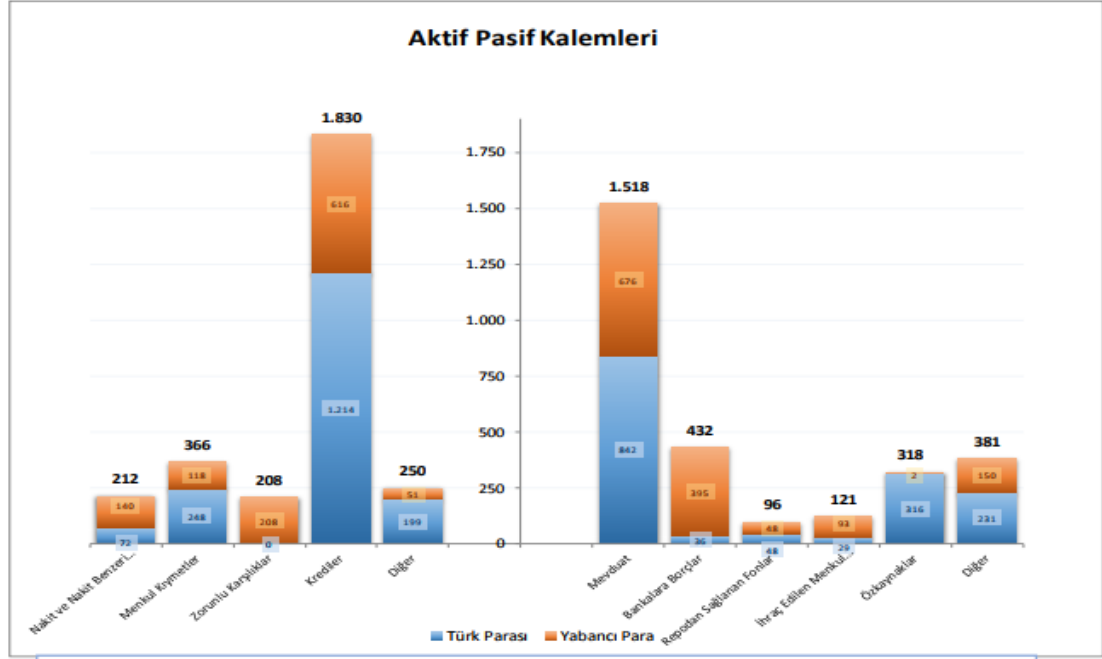
Dünyada yabancı para (döviz kuru) riskinden korunmak amacıyla türev finansal araç kullanımı 1970 yıllarda Bretton Woods anlaşmasının sonlandırılmasıyla birlikte serbest kur rejimine geçilmesinden sonra 1972 yılında Chicago Ticaret Borsasında başlamıştır.³⁸ Türkiye’deyse ekonomide 1980 yılı sonrasında yaşanan gelişmelerle başlayan finansal serbestleşme, Türk bankacılık sektörünün kur riski başta olmak üzere çeşitli risklerle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Döviz işlemlerine ilişkin yasaklamaların kalkması, sabit kur rejimi uygulaması ve ekonomik krizlerin de etkisiyle yurt dışı borçlanmalarda artış meydana gelmiştir.³⁹ Ancak 2000 yılı sonrasında yaşanan krizler ve sabit kur rejiminin bırakılarak serbest kur rejimine geçilmesiyle birlikte, yüksek oranda yabancı para cinsinden borçlanan bankalar önemli derecede kur riskine maruz kalmışlardır. Bu durum bankalar açısından belirsizliğin artmasına neden olmuş ve türev ürünlerin kullanımını önem kazanmaya başlamıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların varlık ve kaynak unsurlarının dağılımı yabancı para ve Türk parası cinsinden Şekil-5’te gösterilmiştir.

³⁸Chorafas, **a.g.e.**, s. 286.

³⁹İncekara, **a.g.e.**, s. 265

Şekil-5: Bilanço İçi Büyüklükler

Kaynak: BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Mart 2017**, (Çevrimiçi), 7.7.2017, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/16031tbs_temel_gostergeler_raporu_mar_t_2017.pdf, s. 4.

Şekil-5'te görüldüğü üzere toplam varlıklar içerisinde yabancı para cinsinden varlıkların ağırlığı %40, toplam yükümlülükler içerisindeyse yabancı para cinsinden yükümlülüklerinin ağırlığı %48 şeklindedir. Buna göre; bankalarda yabancı para cinsinden hak ve yükümlülüklerin, bilançonun neredeyse yarısına yakın bir kısmını oluşturduğu sonucuna ulaşabiliriz. Bu durum bankaların yabancı para değişimlerine dayanan kur riskine karşı hassas olmalarına neden olmaktadır.

3.4.1.1. Yabancı Para (FX) Forward Sözleşmeleri

Yabancı para forward sözleşmeleri kur riskinden korunmak amacıyla taraf olunan en basit türev sözleşme türüdür. Bu sözleşmeler, taraflar arasında gelecekte belirlenen bir tarihte sabit bir fiyat üzerinden döviz alınmasının veya satılmasının taahhüt edildiği sözleşmelerdir. Yabancı para forward sözleşmelerinde taraflar arasında hesaplaşma gelecek bir tarihte olacak olup, forward sözleşmesinin yapıldığı tarihte tarafların beklentileri sonucunda belirlenen işlem fiyatı üzerinden yapılacaktır. Bu sözleşmelerde vade sonunda sözleşmeye konu olan tutarın taraflar arasında aktarılması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle daha öncede bahsedildiği

üzere bu sözleşmelerin muhasebeleştirilmesinde işlem tarihi esaslı muhasebe modelinin kullanılması uygundur.

Örnek: Türkiye’de faaliyet gösteren bir banka Euro ihtiyacını karşılamak amacıyla yurt dışı yatırımcılarına 20.10.2016 tarihinde nominal bedeli 150.000.000 € olan 165 gün vadeli bir banka bonosunu toplam 146.413.078 €’ya satmıştır.⁴⁰ Bankanın vade sonu olan 3.4.2017 tarihinde kurlarda artış olacağı yönünde bir beklentisi bulunmaktadır. Bu nedenle hem maruz kalacağı kur riskinden korunmak hem de 3.4.2017 tarihinde yapacağı ödemeyi sabitlemek amacıyla bir forward sözleşmesine taraf olmuştur. Yapılan sözleşmeye göre banka 3.4.2017 tarihinde 150.000.000 €’yu, 3,52 TL/€’dan satın alacak ve toplam 528.000.000 TL ödeyecektir. Sözleşmenin yapıldığı tarihte, raporlama tarihinde ve sözleşme vadesindeki döviz kurları Tablo-13’teki gibidir.

Tablo-13: Yabancı Para Forward Sözleşmesi Süresince Döviz Kurları

Tarih	Spot Döviz Kurları	Forward Sözleşme Kurları
20.10.2016	3,3657 TL/€	3,5200 TL/€
31.12.2016	3,7099 TL/€	3,9500 TL/€
3.4.2017	3,8789 TL/€	3,8789 TL/€

Bankanın taraf olduğu yabancı para forward sözleşmesine ilişkin 20.10.2016 tarihinde yapması gereken günlük defter kayıtları aşağıdaki gibidir.

1a-----20.10.2016-----			
225 TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR – Y.P.	150.000.000		
295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P		150.000.000	
1b-----20.10.2016-----			
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.	528.000.000		
364 TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER – T.P.			528.000.000
-----/-----			

İşlem tarihi esaslı muhasebe modeline göre bankanın yabancı para forward sözleşmesine taraf olduğu anda sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerini bilanço içerisine alması gerekmektedir. Buna göre bankanın sözleşme sonunda 150.000.000€

⁴⁰Yabancı para cinsinden çıkarılan Eurobond tipi banka bonusu genellikle uzun vadeli olmaktadır. Ancak konunun anlaşılması için kısa vadeli bir banka bonusu kurgulanmıştır.

alacağı ve bu alacağına karşılık vade sonunda 3,52 TL/€ sözleşme kuru üzerinden 528.000.000 TL borcu bulunmaktadır. 31.12.2016 tarihinde finansal tablolar hazırlanacaktır. Bu nedenle yabancı para forward sözleşmesine ilişkin hesapların evalüasyon işlemlerinin yapılması gerekmektedir.

$$E1 = (3,95 \text{ TL/€} * 150.000.000\text{€}) - 150.000.000\text{€} = 442.500.000 \text{ TL}$$

$$E2 = (3,95 \text{ TL/€} - 3,52 \text{ TL/€}) * 150.000.000\text{€} = 64.500.000 \text{ TL}$$

E1-----	-----31.12.2016-----		
	225 TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR – Y.P.	442.500.000	
	295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.		442.500.000
E2-----	-----31.12.2016-----		
	294 DÖVİZ ALIM/SATIMI HESABI – T.P.	64.500.000	
	414 SERMAYE YEDEKLERİ – T.P.		64.500.000
	-----/-----		

Bankanın yabancı para forward sözleşmesine taraf olma amacı 3.4.2017 tarihinde maruz kalacağı nakit akış riskinden korunmaktır. Diğer bir ifadeyle, banka vade sonunda oluşacak nakit çıkışını sabitlemek istemektedir. Nakit akış riskinden korunmada, riskten korunma aracının değerinde ortaya çıkan değişim riski ortaya çıkaran unsur kâr/zarar tablosunu etkilediği döneme kadar özsermaye içerisinde raporlanır. Finansal tablolar hazırlandıktan sonra evalüasyon kayıtları iptal edilecektir.

E1-iptal-----	-----1.1.2017-----		
	295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.	442.500.000	
	225 TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR – Y.P.		442.500.000
E2-iptal-----	-----1.1.2017-----		
	414 SERMAYE YEDEKLERİ – T.P.	64.500.000	
	294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.		64.500.000
	-----/-----		

3.4.2017 tarihinde sözleşme vadesinde hak ve yükümlülüklerin gerçekleşmesine ilişkin kayıtlar şu şekilde yapılacaktır.

$$\text{Döviz Alım/Satım Hesabı} = 3,8789 \text{ TL/€} * 150.000.000 \text{ €} = 581.835.000 \text{ TL}$$

Türev Finansal Yükümlülükler = 3,52 TL/€*150.000.000 € = 528.000.000 TL

Riskten Korunma Amaçlı T.F.A Kârlar =581.835.000TL-528.000.000TL=53.835.000 TL

1a-----3.4.2017-----			
023 YURTİÇİ BANKALAR – Y.P.	150.000.000		
295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.		150.000.000	
1b-----3.4.2017-----			
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.	581.835.000		
024 YURTİÇİ BANKALAR – T.P.		528.000.000	
754 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. KÂRLAR – T.P.			53.835.000
2a-----3.4.2017-----			
295 DÖVİZ VAZİYETİ – Y.P.	150.000.000		
225 TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR – Y.P.		150.000.000	
2b-----3.4.2017-----			
364 TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER – T.P.	528.000.000		
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P.		528.000.000	
-----/-----			

3.4.217 tarihinde banka forward sözleşmesinden olan 150.000.000 € alacağı tahsil etmiş (1a), karşılığında da forward kuru üzerinden 528.000.000 TL ödeme yapmıştır (1b). 294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P. güncel kur üzerinden işlem gören bir hesaptır ve 150.000.000 €'nun 3.4.2017 tarihindeki değerini göstermektedir. Bankanın maruz kaldığı kur değişim riskinden korunmak amacıyla riskten korunma işlemine taraf olmasından dolayı; 150.000.000 € tutarındaki alacağın forward kur değeri ile 3.4.2017 tarihindeki piyasa değeri arasındaki değerlendirme farkı (1b), kur değişim değerlendirme farklarından ayrılması gerektiği için 754 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. KÂRLAR – T.P. hesabına kaydedilecektir.

3.4.1.2. Yabancı Para Swap Sözleşmesi

Yabancı para swap sözleşmeleri riskten korunmak amacıyla bankalar tarafından en fazla kullanılan türev ürün sözleşmelerindedir. Bu sözleşmelerde; düşük maliyetle elde edilen krediler el değiştirir, böylece hem taraflar yabancı para

ihtiyaçlarını karşılamış olurlar hem de kredi maliyetlerini azaltmış olurlar. Böylece taraflar katlandıkları riskleri başka bir piyasanın riskiyle değiştirmiş olmaktadır.

Yabancı para swap sözleşmeleri üç aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada, taraflar borçlandıkları para birimi cinsinden birbirlerine ödeme yaparlar. Diğer bir ifadeyle, borçlanılan döviz cinsinden anapara tutarları el değiştirir. İkinci aşamada, swap sözleşmesi süresince taraflar değişimi yapılan para birimlerinin anaparası üzerinden birbirlerine faiz ödemelerini yaparlar. Son aşamadaysa, anapara taraflar arasında tekrar el değiştirir.⁴¹ Buna göre, tarafların borçlandıkları anapara tutarları herhangi bir kur riskine maruz kalınmaksızın sözleşme başında ve sonunda taraflar arasında el değiştirmektedir. Taraflar sadece sözleşme süresince borçlanılan para birimi cinsinden hesaplanacak faiz giderine katlanacaklardır.

Örnek: Türkiye’de faaliyet gösteren A Bankası 15.7.2016 tarihinde başka bir finans kuruluşundan 258.750.000 € tutarında altı ay vadeli %2,5 faiz oranıyla kredi almıştır. Amerika’da faaliyet gösteren C Bankası aynı tarihte 225.000.000 \$ tutarında altı ay vadeli LIBOR+0,5 faiz oranıyla borçlanmıştır.

A ve C Bankaları 15.7.2016 tarihinde altı ay vadeli bir yabancı para swap sözleşmesine taraf olarak kredi maliyetlerini düşürmeyi amaçlamaktadırlar. Yapılan sözleşme gereği; 15.7.2016 tarihinde A Bankası aldığı 258.750.000 € krediyi C Bankasına, C Bankası da aldığı 225.000.000 \$ krediyi A Bankasına devretmiştir. Taraflar vade sonunda devrettikleri kredi sözleşmelerine ilişkin faizi ödemekle yükümlüdürler. Ayrıca 15.1.2017 tarihinde A Bankası C Bankasından almış olduğu 225.000.000 \$’ı, C Bankası da A Bankasından almış olduğu 258.750.000 €’yu geri ödeyecektir. Sözleşme süresince gerçekleşen LIBOR faiz oranları ve kur pariteleri Tablo-14’te gösterilmiştir.

Tablo-14: Yabancı Para Swap Sözleşmesi Süresince Değerleme Tarihlerindeki LIBOR Oranları ve Kur Pariteleri

Tarih	LIBOR	TL/€	TL/\$
15.7.2016	% 1	3,21 TL/€	2,88 TL/\$
31.12.2016	% 1,2	3,52 TL/€	3,70 TL/\$
15.1.2017	% 1,45	3,98 TL/€	3,76 TL/\$

⁴¹ Change, a.g.e., s. 490.

Türkiye’de faaliyet gösteren A Bankasının 15.7.2016 tarihinde yabancı para swap sözleşmesine taraf olduğu anda yapması gereken kayıtlar aşağıdaki gibidir.

1a-----15.7.2016-----		
025 YURTDIŞI BANKALAR – Y.P. (\$)	225.000.000	
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (\$)		225.000.000
1b-----15.7.2016-----		
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (€)	258.750.000	
025 YURTDIŞI BANKALAR – Y.P. (€)		258.750.000
-----/-----		

Yabancı para swap sözleşmesi sonucunda 15.7.2017 tarihinde A Bankasının C Bankasına devretmiş olduğu 258.750.000 € tutarındaki kredi ve C Bankasının da A Bankasına devretmiş olduğu 225.000.000 \$ tutarındaki krediye ilişkin günlük defter kayıtları 1a ve 1b’deki gibidir. Aynı tarihte A Bankası yabancı para swap sözleşmesine ilişkin alacağını ve yükümlülüğünü nazım hesaplarda takip edecektir.

$$2a = 258.750.000 \text{ €} * (1+(0,025/2)) = 261.984.375 \text{ €}$$

$$2b = 225.000.000 \text{ \$} * (1+(0,015/2)) = 226.687.500 \text{ \$}$$

2a-----15.7.2016-----		
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (€)	261.984.375	
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P. (€)		261.984.375
2b-----15.7.2016-----		
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (\$)	226.687.500	
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P. (\$)		226.687.500
-----/-----		

Taraf olunan yabancı para swap sözleşmesine göre değerlendirme tarihinde oluşan kazanç/kayıp mahsup edilerek taraflar arasında el değiştirecektir. Bu nedenle sözleşmenin muhasebeleştirilmesi için teslim tarihi muhasebe modelinin kullanılması uygundur. Buna göre vade sonunda gerçekleşecek anapara ödemesi ve faiz yükümlülükleri nazım hesaplara kaydedilecektir. A Bankası C Bankasından

258.750.000 € kredi ve 3.234.375 € ($258.750.000 \times 0,025 \times \frac{1}{2}$) faizi tahsil edecektir. Aynı şekilde A Bankası C Bankasından almış olduğu 225.000.000 \$ krediyi ve 15.7.2016 tarihindeki LIBOR faiz oranı esas alınarak hesaplanan 1.687.500 \$ ($225.000.000 \times 0,015 \times \frac{1}{2}$) faizi de ödemekle yükümlüdür.

A Bankasının yabancı para swap sözleşmesine taraf olma amacı kredi maliyetlerini düşürmektir. Bu nedenle yapılan işlem gerçeğe uygun değer riskinden korunmak olarak sınıflandırılmıştır. 15.7.2016 tarihinde A Bankasının riskten korunma muhasebesi koşullarını sağladığı varsayılmıştır. 31.12.2016 tarihinde finansal tabloların hazırlanması amacıyla swap sözleşmesine ilişkin değerlendirme işlemlerinin yapılması gerekmektedir. A Bankası 31.12.2016 tarihinde taraf olduğu swap sözleşmesine ilişkin değerlendirme işlemlerini yapacaktır. Bu tarihte A Bankasının C Bankasına devretmiş olduğu krediye ilişkin 2.995.119 € ($258.750.000 \times 0,025 \times \frac{165}{365}$) faiz tahakkuk etmiş ve 31.12.2016 tarihindeki TCMB kurlarına göre değeri 11.081.940 TL'dir ($2.995.119 \times 3,70 \text{ €/TL}$). Aynı şekilde C Bankasının A Bankasına devretmiş olduğu krediye ilişkin 1.771.028 \$ ($225.000.000 \times 0,017 \times \frac{165}{365}$) faiz tahakkuk etmiştir. Tahakkuk eden faizin 31.12.2016 tarihindeki TCMB kurlarına göre değeri 6.234.015 TL'dir ($1.771.028 \times 3,70 \text{ \$/TL}$). Buna göre A Bankasının 11.081.940 TL'yi C Bankasından tahsil etme hakkı, ayrıca 6.234.015 TL ödeme yükümlülüğü söz konusudur. A Bankası 31.12.2016 tarihinde swap sözleşmesi sonucu ortaya çıkan hak ve oluşan yükümlülüğü netleştirerek 4.847.925 TL'yi ($11.081.940 \text{ TL} - 6.234.015 \text{ TL}$) gelir olarak muhasebeleştirecektir.

E-----31.12.2016-----	
224 TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR – T.P. 754 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. KÂRLAR – T.P.	4.847.925
-----/-----	4.847.925

A Bankasının C Bankasına devretmiş olduğu krediye ilişkin tahakkuk eden faizin, C Bankasından devraldığı krediye ilişkin tahakkuk eden faizden daha fazla olması sebebiyle aradaki fark varlık olarak kaydedilmiştir. Finansal tablolar hazırlandıktan sonra 1.1.2017 tarihinde değerlendirme işlemine ilişkin kayıtlar iptal edilecektir.

E-iptal-----1.1.2017-----		
754 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. KÂRLAR – T.P.	4.847.925	
224 TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR – T.P.		4.847.925
-----/-----		

Vade sonu olan 15.1.2017 tarihinde sözleşmeye ilişkin yükümlülükler yerine getirilecektir. A Bankasının C bankasına yabancı para swap sözleşmesi gereği devretmiş olduğu kredi anaparası olan 258.750.000 € ve 3.234.375 € tutarındaki faizin tahsil edilmesine ilişkin günlük defter kayıtları 3a ve 4a'daki olacaktır. Aynı şekilde yabancı para swap sözleşmesi gereği A Bankasının C Bankasından devraldığı 225.000.000 \$ kredi anparasının ve 2.193.750 \$ tutarındaki faizin ödenmesine ilişkin günlük defter kayıtları 3b ve 4b'deki gibi olacaktır.

$$4a = 258.750.000 \text{ €} * 0,025 * \frac{1}{2} = 3.234.375 \text{ €}$$

$$4b = 225.000.000 \text{ \$} * 0,0195 * \frac{1}{2} = 2.193.750 \text{ \$}$$

3a-----15.1.2017-----		
025 YURTDIŞI BANKALAR – Y.P. (€)	258.750.000	
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (€)		258.750.000
3b-----15.1.2017-----		
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (\$)	225.000.000	
025 YURTDIŞI BANKALAR – Y.P. (\$)		225.000.000
4a-----15.1.2017-----		
025 YURTDIŞI BANKALAR – Y.P. (€)	3.234.375	
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (€)		3.234.375
4b-----15.1.2017-----		
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (\$)	2.193.750	
025 YURTDIŞI BANKALAR – Y.P. (\$)		2.193.750
-----/-----		

$$258.750.000 \text{ €} * 0,025 * \frac{1}{2} = 3.234.375 \text{ €} \quad (3.234.375 \text{ €} * 3,98 \text{ TL/€} = 12.161.250 \text{ TL})$$

$$225.000.000 \text{ \$} * 0,0195 * \frac{1}{2} = 2.193.750 \text{ \$} \quad (2.193.750 \text{ \$} * 3,76 \text{ TL/\$} = 8.731.125 \text{ TL})$$

$$\text{Fark} = 12.161.250 - 8.731.125 = 3.430.125 \text{ TL}$$

4c-----15.1.2017-----		
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI –T.P (€)	12.161.250	
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI – T.P (\$)		8.731.125
754 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. KÂRLAR – T.P.		3.430.125
-----/-----		

15.01.2017 tarihinde A Bankası 3.234.375 € tahsil edecek ve 2.193.750 \$ ödeme yapacaktır. A Bankasının tahsil ettiği tutarın (12.161.250 TL) yaptığı ödemedenden (8.731.125 TL) büyük olması nedeniyle aradaki fark 754 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. KÂRLAR – T.P. hesabına kaydedilmiştir.

5a-----15.1.2017-----		
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P. (€)	261.984.375	
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (€)		261.984.375
5b-----15.1.2017-----		
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P. (\$)	226.687.500	
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (\$)		226.687.500
-----/-----		

Vade sonunda yabancı para swap sözleşmesinden doğan hak ve yükümlülüğün kaydedildiği nazım hesapların da kapatılması gerekmektedir.

3.4.1.3. Yabancı Para Opsiyon Sözleşmesi

Yabancı para opsiyon sözleşmeleri; alıcıya gelecekte belirlenen bir tarihte, sabit bir fiyat üzerinden, taraflar arasında belirlenen bir opsiyon prim bedeli karşılığında döviz satın alınması veya satılması hakkının taahhüt edildiği sözleşme türüdür. Opsiyon sözleşmelerinde forward sözleşmelerinden farklı olarak opsiyon primi ödeyen taraf bu prim karşılığında bir hak elde etmektedir ve bu hakkın kullanılıp kullanılmaması opsiyon primi ödeyen tarafın teslim tarihindeki piyasa fiyatı ile sözleşme fiyatını karşılaştırması sonucunda elde edeceği kazançta dayanmaktadır.

Örnek: Türkiye’de faaliyet gösteren bir banka 25.8.2017 tarihinde yapacağı 200.00.000 \$ tutarındaki bir ödeme ile ilgili olarak 3.4.2017 tarihinde bir opsiyon sözleşmesine taraf olmuştur. Bankanın sözleşmenin yapıldığı 3.4.2017 tarihinde önümüzdeki aylarda döviz kurlarında artış olacağı yönünde bir beklentisi bulunmaktadır. Bu nedenle hem maruz kalacağı kur riskinden korunmak hem de 25.8.2017 tarihinde yapacağı ödemeyi garanti altına almak amacıyla 5.000.000 TL opsiyon prim bedeli karşılığı bir yabancı para opsiyon sözleşmesine taraf olmuştur. Yapılan sözleşmeye göre; banka 25.8.2017 tarihinde 200.000.000 \$’ı, 3,72 TL/\$’dan satın alma hakkına sahiptir. Sözleşme süresince yabancı para işlemlerinin gerçekleştiği tarihlerdeki döviz kurları Tablo-15’teki gibidir;

Tablo-15: Yabancı Para Opsiyon Sözleşmesi Süresince Değerleme Tarihlerindeki Döviz Kurları

Tarih	Spot Döviz Kurları	Opsiyon Sözleşme Kurları
3.4.2017	3,6375 TL/\$	3,7200 TL/\$
30.6.2017	3,5168 TL/\$	3,6500 TL/\$
25.8.2017	3,4782 TL/\$	3,4782 TL/\$

Bankanın taraf olduğu yabancı para opsiyon sözleşmesine ilişkin 3.4.2017 tarihinde yapması gereken kayıt şu şekildedir;

1-----3.4.2017-----		
280 BORÇLU GEÇİCİ HESAP – T.P.	5.000.000	
022 YURTIÇİ BANKALAR – T.P.		5.000.000
-----/-----		

Banka’nın ödemiş olduğu 5.000.000 TL sözleşme sonu olan 25.8.2017 tarihinde bankanın sözleşmede belirlenen tutarı yine sözleşmede belirlenen kur üzerinden satın alma hakkı için ödenen tutarı göstermektedir ve henüz giderleşmemiştir. Bu nedenle; ödenen opsiyon primi banka tarafından asli hesaplara alınmadan önce geçici nitelikteki 280 BORÇLU GEÇİCİ HESAP – T.P.’ye kaydedilecektir.

Yabancı para opsiyon sözleşmelerinin şarta bağlı yükümlülük olması nedeniyle; taraflar sözleşme ile ilgili yükümlülükleri nazım hesaplarda takip

edeceklerdir.⁴² Bankanın sözleşme tarihinde yapması gereken bir diğer kayıt sözleşmeye ilişkin hakların nazım hesaplara kaydedilmesidir. 3.4.2017 tarihinde bankanın opsiyon sözleşmesiyle ilgili olarak riskten korunma muhasebesi koşullarını sağladığı varsayılmaktadır.

2-----3.4.2017-----		
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P.	200.000.000	
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P.		200.000.000
-----/-----		

Ara dönem finansal raporlama tarihi olan 30.6.2017 tarihinde banka yabancı para opsiyon sözleşmesine ilişkin haklarını değerleyecektir. Opsiyon sözleşmelerinde, opsiyon primini ödeyen alıcı tarafa ödediği prim karşılığında tercih hakkı verilmektedir. Buna göre; prim ödeyen taraf piyasadaki duruma göre bu hakkını kullanabilir ya da piyasadaki durumdan faydalanabilir. Opsiyon alıcısı ekonomik olarak hangi durum lehine ise ona göre davranacaktır. 30.6.2017 tarihinde piyasadaki durum incelendiğinde TL/\$ paritesine ilişkin spot döviz kurunun sözleşmede belirlenen kurun altında olduğu görülmektedir. Bu durumda banka opsiyon sözleşmesinden doğan hakkını kullanmayacaktır. Çünkü gerekli tutarı piyasadaki satın almak banka açısından daha kârlı olacaktır. Bu nedenle 30.6.2017 tarihinde bankanın opsiyon sözleşmesine ilişkin yapması gereken herhangi bir kayıt söz konusu değildir. Diğer bir taraftan ödenen opsiyon primi sözleşme süresinde primini ödeyen tarafa bir hak vermektedir. Varlıklar arasında raporlanan bu hakkın tükenen kısmı sözleşme boyunca gider olarak raporlanacaktır. Örneğimizde opsiyon priminin tükenen kısmı basit yöntem kullanılarak hesaplanmıştır.

R-----30.6.2017-----		
862 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ZARARLAR – T.P.	3.000.000	
280 BORÇLU GEÇİCİ HESAP – T.P.		3.000.000
-----/-----		

Finansal tabloların hazırlanma işlemi bittikten sonra 30.6.2017 tarihinde yapılan reeskont kaydı iptal edilecektir.

⁴²Selvi, a.g.e., s. 195.

R-iptal-----3.4.2017-----		
280 BORÇLU GEÇİCİ HESAP – T.P.	3.000.000	
862 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI		3.000.000
TÜREV F.A. ZARARLAR – T.P.		
-----/------		

Sözleşme sonu olan 25.08.2017 tarihinde banka aynı şekilde yabancı para opsiyon sözleşmesine ilişkin haklarını değerleyecektir. Yapılan değerlemede 25.08.2016 tarihinde TL/\$ paritesine ilişkin spot döviz kurunun sözleşmede belirlenen kurun altında olduğu görülmektedir. Bu durumda banka opsiyon sözleşmesine ilişkin hakkını kullanmayacaktır. Bu nedenle aynı şekilde opsiyon sözleşmesine ilişkin bir değerlendirme işlemi yapılmayacaktır. Ancak sözleşme kullanılmamasına rağmen hakların izlendiği nazım hesaplara ilişkin kayıtlar ters çevrilerek iptal edilecektir. Ayrıca opsiyon priminden doğan hak kullanılacak ve sözleşme sonunda 5.000.000 TL'nin tamamı 862 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ZARARLAR – T.P. hesabına kaydedilecek ve kâr/zarar tablosunda gider olarak raporlanacaktır.

3.4.2. Faiz Oranı Riskinden Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar

Bankacılık sektörünün faaliyetleri gereği işlemlerinin faize dayanması doğal olarak bankaları faiz oranı riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bankaların varlık ve kaynak yapılarını oluşturan unsurların faiz temelli olması, bankaların faiz oranlarındaki değişimlere karşı hassas olmasına sebep olmaktadır. Örneğin bankanın kaynak yaratmak amacıyla değişken faiz oranıyla çıkardığı bir borçlanma aracı, faizlerin artacağı beklentisi olan bir ortamda, faiz oranlarındaki değişimlere karşı duyarlı olacaktır. Aynı şekilde vade uyumsuzluğunun bir sonucu olan faiz oranı riski, mevduat ve kredi faiz oranlarında meydana gelen uyumsuzluk neticesinde bankanın faiz giderinin artmasına neden olmaktadır.

Bankalar varlık ve kaynakların uyumsuzluğu sonucu oluşan ve faiz oranının değişkenliğinden kaynaklanan muhtemel kayıplarını türev finansal araç kullanarak yönetebilmektedirler. Türev ürün sözleşmeleri kullanılarak yapılacak bir dengeleme işlemi, alış ve satış pozisyonlarına girerek yapılacak bir vade ayarlama işlemine göre

daha fazla maliyet etkinliği sağlar.⁴³ Ayrıca bankalar türev ürün sözleşmeleri yardımıyla faiz oranının karakteristik özelliğini (sabit, değişken) değiştirebilmektedirler. Rekabet üstünlüğü sağlamak ya da piyasaya uyum sağlamak amacıyla alınmış risklerin özelliklerinin değiştirilmesi imkânını da sunmaktadır.

3.4.2.1. Faiz Swap Sözleşmesi

Faiz oranı swap sözleşmeleri (IRS) bankaların faiz oranı riskinden korunmak amacıyla kullandıkları en yaygın türev ürün sözleşmesi türüdür. Faiz oranı swap sözleşmeleri taraflar arasında belirlenmiş bir anapara üzerinden faiz oranlarının değiştirilmesidir. Diğer bir ifadeyle; taraflar farklı borçlanma kaynaklarından elde ettikleri aynı para biriminde, vadesi, tutarı aynı olan farklı faiz oranlarındaki kredileri karşılıklı olarak değiştirmektedirler.⁴⁴ Böylece taraflar maruz kaldıkları faiz riskini diğer tarafa devrederek sadece kredi riskini bırakmaktadırlar.⁴⁵ Yabancı para swap sözleşmelerinden farklı olarak faiz oranı swap sözleşmelerinde anapara taraflar arasında el değiştirmez. Taraflardan biri sabit faiz oranıyla, diğer taraf ise aynı tutar ve aynı vadede değişken faiz oranıyla borçlanmaktadır. Ancak her iki tarafın da faiz oranları hakkındaki beklentisi ters yönlüdür. Sabit oranla borçlanan tarafın faizlerin düşeceği, değişken oranla borçlanan tarafınsa faizlerin yükseleceği yönünde beklentisi bulunmaktadır. Her iki tarafın beklentilerinin gerçekleşmesi durumunda kredi maliyetlerinde artış olacaktır. Bu nedenle taraflar faiz oranının türünü değiştirerek piyasa değişikleri nedeniyle maruz kalacakları riskleri düşürmek istemektedirler.

Örnek: Türkiye’de faaliyet gösteren A Bankası 4.5.2016 tarihinde nominal değeri 500.000.000 €, 5 yıl vadeli, yılda bir defa faiz ödemeli ve kupon faiz oranı %2,375 olan bir tahvil çıkarmıştır. Aynı şekilde Türkiye’de faaliyet gösteren bir B Yatırım Bankası aynı nominal değerle yılda bir kez kupon faiz ödemeli ve kupon faiz ödemeleri 12 aylık LIBOR faiz oranına dayanan bir tahvil çıkarmıştır. A Bankasının gelecek 5 yıl süresince faizlerin azalması yönünde, B Yatırım Bankasının ise gelecek 5 yıl içerisinde faiz oranlarının artması yönünde beklentisi bulunmaktadır. Bu

⁴³ Chance, **a.g.e.**, s. 330.

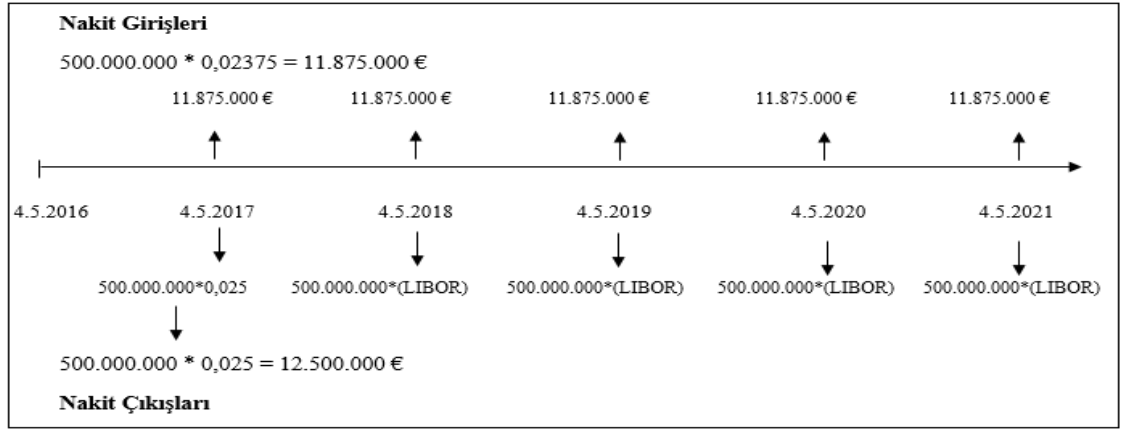
⁴⁴ Selvi, **a.g.e.** s. 182.

⁴⁵ Chance, **a.g.e.**, s. 335.

nedenle her iki banka kredi maliyetlerini düşürmek üzere 4.5.2016 tarihinde faiz oranı swap sözleşmesine taraf olmuşlardır. Yapılan sözleşme gereği; A Bankası, B Yatırım Bankasına LIBOR faiz oranı üzerinden faiz ödeyecek, B Yatırım Bankasıysa A Bankasına %2,375 sabit faiz üzerinden ödeme yapacaktır. 4.5.2016 tarihindeki 12 aylık LIBOR faizi oranı %2,5'tir.

A Bankasının taraf olduğu faiz oranı swap sözleşmesine ilişkin nakit akışları Şekil-6'da gösterilmiştir.

Şekil-6: A Bankasının Faiz Oranı Swap Sözleşmesine İlişkin Nakit Akışları

A Bankasının faiz oranı swap sözleşmesine taraf olduğu 4.5.2016 tarihinde yapması gereken günlük defter kayıtları aşağıdaki gibidir.

1a-----4.5.2016-----		
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (€)	11.875.000	
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P. (€)		11.875.000
1b-----4.5.2016-----		
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR – Y.P. (€)	12.500.000	
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (€)		12.500.000
-----/-----		

A Bankasının 4.5.2016 tarihinde çıkarmış olduğu tahvile ilişkin yapması gereken faiz ödemesi 11.875.000 €'dur ($500.000.000 * 0,02375$). Bu tutar yapılan

faiz swap sözleşmesi gereği B Yatırım Bankasından tahsil edilecektir. Aynı şekilde B Yatırım Bankası LIBOR değişken faiz oranı üzerinden çıkarmış olduğu tahvile ilişkin faiz ödemesi yapacaktır. Yapılan faiz oranı swap sözleşmesi gereği A Bankası B Yatırım Bankasına 4.5.2016 tarihindeki 12 aylık LIBOR fazi oranına göre 12.500.000€ (500.000.000€*0,025) ödeme yapacaktır.⁴⁶ Sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükler nazım hesaplarda izlenmektedir.

A Bankası 31.12.2016 tarihinde taraf olduğu faiz oranı swap sözleşmesinden doğan faiz alacağına ve borcuna ilişkin değerlendirme işlemi yapacaktır. 31.12.2016 tarihinde 12 aylık LIBOR fazi oranı %2,6'dır.

$$500.000.000€*0,02375*241/365 = 7.840.753 € (7.840.753€*3,70TL/€=29.010.787 TL)$$

$$500.000.000€*0,026*241/365 = 8.583.562 € (8.583.562 € *3,70 TL/€=31.759.179 TL)$$

$$\text{Fark} = 31.759.179 TL - 29.010.787 TL = 2.748.392 TL$$

E -----31.12.2016-----		
862 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ZARARLAR– T.P.	2.748.392	
364 TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER –T.P		2.748.392
-----/-----		

A Bankasının faiz oranı swap sözleşmesine taraf olma amacı sabit faizli borcunu değişken faize çevirmektir. Diğer bir ifadeyle; A Bankası bu sözleşmeye, piyasadaki faiz oranı değişimlerden avantaj sağlamak amacıyla taraf olmuştur. Bu nedenle A Bankası yapılan bu işlemi, gerçeğe uygun değer riskinden korunma olarak sınıflandırmıştır. 4.5.2016 tarihinde A Bankası riskten korunma muhasebesi koşullarını sağladığı varsayılmıştır. 31.12.2016 tarihinden taraf olduğu faiz oranı swap sözleşmesi ile ilgili olarak 7.840.753 € (29.010.787 TL) alacağı ve 8.583.562 € (31.759.179 TL) yükümlülüğü bulunmaktadır. A Bankası 31.12.2016 tarihinde sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüğünü netleştirerek kayıtlara alacaktır. Buna göre LIBOR faiz oranının A Bankasının çıkarmış olduğu tahvil kupon faiz oranından büyük olması nedeniyle aradaki fark 364 TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜK

⁴⁶4.5.2016 tarihinde yapılan hesaplama sonucunda Nazım Hesaplarda izlenen 12.500.000 € tutarındaki A Bankasının B Yatırım Bankasına olan borcuna ilişkin yükümlülük kaydı 12 aylık LIBOR faiz oranı aynı olacak varsayımı ile yapılmaktadır.

olarak kayıtlara alınacaktır. Finansal tabloların hazırlanmasından sonra 1.1.2017 tarihinde yapılan evalüasyon kaydı iptal edilecektir.

E-iptal -----1.1.2017-----		
364 TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER – T.P	2.748.392	
862 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ZARARLAR – T.P.		2.748.392
-----/-----		

4.5.2017 tarihinde A Bankası tarafından çıkarılan tahvillere ilişkin kupon faiz ödemesi yapılacaktır. Taraf olunan faiz oranı swap sözleşmesi gereğince A Bankası B Yatırım Bankasından 11.875.000 € (11.875.000€*3,86€/TL = 45.837.500 TL) tahsil edecek, aynı şekilde B Yatırım Bankasına 4.5.2017 tarihindeki 12 aylık LIBOR faiz oranından ödeme yapacaktır. 4.5.2017 tarihindeki 12 aylık LIBOR faiz oranı %2,55'tir. 4.5.2017 tarihinde yapılan tahakkuk işlemine ilişkin kayıtlar aşağıdaki gibidir.

$$2a = 500.000.000 \text{ €} * 0,02375 = 11.875.000 \text{ €}$$

$$2b = 500.000.000 \text{ €} * 0,0255 = 12.750.000 \text{ €}$$

$$2c = 12.750.000 \text{ €} * 3,86 \text{ €/TL} = 49.215.000 \text{ TL}$$

2a-----4.5.2017-----		
023 YURTIÇİ BANKALAR – Y.P. (€)	11.875.000	
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (€)		11.875.000
2b-----4.5.2017-----		
295 DÖVİZ VAZİYETİ –Y.P. (€)	12.000.000	
023 YURTIÇİ BANKALAR – Y.P. (€)		12.000.000
2c-----4.5.2017-----		
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI –T.P		
294001 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI –T.P	45.837.500	
862 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ZARARLAR – T.P.	3.377.500 ⁴⁷	
294 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI –T.P		
294002 DÖVİZ ALIM/SATIM HESABI –T.P		49.215.000
-----/-----		

⁴⁷Bu tutarın **2.748.392 TL**'lik kısmı 2016 yılına aittir. İptalli yaklaşıma göre bu tutar 1.1.2017 tarihinde iptal edilerek ilgili tutar 862 nolu hesabın alacak tarafına kaydedilmiştir. 4.5.2017 tarihinde yapılan hesaplama sonucunda tahakkuk eden toplan **3.377.500 TL** tutarındaki Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araç Zararı 862 nolu hesabın borç tarafına kaydedilmiştir. Yapılan kayıtlar sonucunda 2017 yılında riskten korunma işlemine ilişkin gerçekleşen net zarar **629.108 TL**'dir.

A Bankası taraf olduğu faiz oranı swap sözleşmesinden doğan hak ve yükümlülüğünü netleştirerek kayıtlara alacaktır. Buna göre LIBOR faiz oranının çıkarılan tahvilin faiz oranından daha yüksek olması nedeniyle aradaki fark 862 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ZARARLAR – T.P. hesabına kaydedilecektir. Ayrıca sözleşmeye ilişkin hakların ve yükümlülüklerin kaydedildiği nazım hesaplar da kapatılacaktır.

3a-----4.5.2017-----		
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P. (€)	11.875.000	
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (€)		11.875.000
3b-----4.5.2017-----		
947 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. BORÇLAR– Y.P. (€)	12.500.000	
945 RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV F.A. ALACAKLAR – Y.P. (€)		12.500.000
-----/-----		

Bankacılık sektöründe faiz oranı riskinden korunmak amacıyla en çok kullanılan sözleşme türü faiz oranı swap sözleşmeleridir. Bunun dışında bankaların faiz oranı riskini kontrol altında tutmak amacıyla kullandıkları diğer yöntemler; REPO (Repurchase Agreement) ve Ters-REPO işlemleridir. Özellikle faiz oranlarının artma eğilimi gösterdiği dönemlerde bankalar REPO işlemi yardımıyla düşük faiz getirisi olan, menkul kıymetlerini, getirisi daha yüksek olanlarla değiştirerek faiz oranı riskini kontrol altında tutmaya çalışmaktadırlar.⁴⁸ REPO işlemi bankaların elinde bulunan menkul kıymetleri yeniden satın alma amacıyla yatırım müşterilerine satma temeline dayanmaktadır. Bu işlemler türev ürün sözleşmesi kapsamına girmemesi nedeniyle bu çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

⁴⁸ İncekara, a.g.e., s. 27.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKA YILLIK FAALİYET RAPORUNDA RİSK ve RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ RAPORLAMASI – TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde bankaların risk ve riskten korunma muhasebesi ile ilgili faaliyetlerinin anlatıldığı faaliyet raporu analizine yer verilecektir. Çalışmada öncelikle araştırmanın önemi, amacı, kapsamı anlatılacak ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’nin seçilme nedeni açıklanacaktır. Çalışmanın devam eden kısmında Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’nin faaliyet raporunda yer alan riskler ve risk yönetim faaliyetlerine ilişkin açıklamalar ile riskten korunma muhasebesine ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

4.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bir işletmenin faaliyetlerine ilişkin en iyi iletişim faaliyet raporları vasıtasıyla sağlanmaktadır. Faaliyet raporları işletmelerin faaliyetleri ve finansal durumlarıyla ilgili bilgilerin tüm paydaşlara aktarıldığı en kapsamlı yayındır ve paydaşlarla olan iletişimde önemli bir unsurdur.

Bankalar finansal ve operasyonel faaliyetleri başta olmak üzere, içinde bulunulan hesap dönemine ait durumlarını ve gelecek beklentileri dâhil olmak üzere birçok konuyla ilgili bilgiyi faaliyet raporlarında sunmaktadırlar. BDDK tarafından 1.11.2006 tarihinde 26333 sayılı “Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayınlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin amacı; *“banka ortaklarının, tasarruf sahiplerinin ve diğer ilgili kişi ve kuruluşların bilgilendirmelerini sağlamak üzere bankalar tarafından kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde, statülerine, yönetim ve organizasyon yapılarına, insan kaynaklarına, faaliyetlerine, finansal durumlarına, yönetimin değerlendirmeleri ve geleceğe yönelik beklentilerine ilişkin bilgiler ile finansal tabloları, özet yönetim kurulu raporunu ve bağımsız denetim raporunu içeren yıllık faaliyet raporunun hazırlanmasına ve yayınlanmasına ilişkin usul ve*

esasları düzenlemektedir."¹, şeklindedir. İlgili yönetmelikte; bankaların hazırlaması gereken yıllık faaliyet raporlarıyla ilgili genel esaslar, faaliyet raporlarının içeriği, sunumu ve yayınlanmasına ilişkin kurallar belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre; bankalar yıllık faaliyet raporlarını; bankacılık faaliyetleriyle ilgili genel bilgilerin yer aldığı sunuş bölümü, genel yönetim ve kurumsal yönetim uygulamaları bölümü ile finansal bilgiler ve risk yönetim uygulamaları bölümü olmak üzere üç ana bölüm halinde yayınlamak zorundadırlar.

Bu çalışma; önceki bölümlerde anlatılan; bankacılık sektörü açısından karşılaşılan risklerin, bankaların risk yönetim faaliyetlerinin ve riskten korunma muhasebesine ilişkin uygulamaların, bankaların yıllık faaliyet raporlarında ne şekilde raporladığının anlaşılması açısından önemlidir.

4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI ve KAPSAMI

Çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin maruz kaldığı risklere, risk yönetim faaliyetlerine ve riskten korunma muhasebesine ilişkin yapmış olduğu niteliksel ve niceliksel açıklamaların ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaçla Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin 2016 yılı faaliyet raporu ve 31.12.2016 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları incelenmiştir. Banka yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere konsolidasyona tabi birçok iştirakleriyle finans sektöründe faaliyet göstermektedir. Ancak sadece bankanın Türk bankacılık sektöründeki faaliyetleri açısından gerçekleştirdiği risk yönetim faaliyetlerinin incelenmesi amacıyla konsolide finansal tablolar çalışmanın kapsamına dâhil edilmemiş, bireysel finansal tablolar kullanılmıştır.

4.3. TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.'NİN SEÇİLME NEDENİ

Türkiye Garanti Bankası A.Ş. 11 Nisan 1946 yılında "Özel Sermayeli Mevduat Bankası" statüsünde kurulmasına rağmen, 27 Temmuz 2015 yılında Banco Bilbao

¹BDDK, **Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayınlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, Resmi Gazete 11 Kasım 2006, Sayı:26333, Md. 1.

Vizcaya Argentaria S.A'ya gerçekleştirilen hisse devri sonucunda, yabancı ortaklığın hakim ortak olmasıyla birlikte “Yabancı Mevduat Bankası” statüsünde Türk bankacılık sektörü içerisinde faaliyetlerini devam ettirmektedir.²

Çalışmada Türkiye Garanti Bankası A.Ş.³'nin seçilmesinin temel nedeni; ikinci bölümde yapılan çalışmaya göre, gerçeğe uygun değer riskinden korunma, nakit akış riskinden korunma ve net yatırım riskinden korunma muhasebesi türlerine göre raporlama yapan tek banka olmasıdır. Ayrıca; Banka yenilikçi, müşteri ve toplum odaklı bir yönetim anlayışı benimsemediğini iddia etmektedir. Bankanın paydaşlarının bilgi ihtiyaçlarına odaklanarak yayımlamış olduğu faaliyet raporları, mesajların açık ve net iletilmesindeki gücüyle uluslararası platformlarda pek çok ödül almıştır.⁴ Faaliyet raporlarının kullanıcı odaklı olması, şeffaf, anlaşılır ve sorumlu bir yaklaşımla birçok platformdan ulaşılabilir olması da çalışmada Garanti Bankasının seçilmesinin bir diğer nedenidir.

4.4. BANKANIN YILLIK FAALİYET RAPORUNDA YER ALAN RİSKLERE ve RİSK YÖNETİM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

Banka maruz kaldığı risklere ve risk yönetim faaliyetlerine ilişkin açıklamalarını Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 23.10.2015 tarihinde 29511 sayı numarası ile Resmi Gazete yayımlanan, “Bankalarda Risk Yönetimine İlişkin Kamuya Yapılacak Açıklamalar İlişkin Tebliğ”ine uyumlu olarak yaptığını beyan etmektedir. Bu başlık altında bankanın risk yönetim sisteminin organizasyonu, risk yönetim yaklaşımı ve risk yönetim faaliyetlerine ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

²Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.168.

³Çalışmanın devamında Türkiye Garanti Bankası A.Ş. kısaca “Banka” olarak ifade edilecektir.

⁴ Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.14.

4.4.1. Bankanın Risk Yönetim Sisteminin Organizasyonu

Banka, risk yönetim sisteminin organizasyonuna ilişkin çalışmalarını aşağıdaki gibi beyan etmiştir.

- Banka, risk yönetim stratejilerini bankanın geneline yayılan bir risk yönetim kültürü oluşturarak sağlamaktadır. Banka, faaliyetlerin yürütülmesinde tüm çalışanlarını, karar alma süreçlerine ve risk yönetim faaliyetlerine dâhil etmiş; böylece risk yönetim kültürünün bir parçası haline getirmiştir. Bu kapsamda çalışanlara verilen eğitimler ile risk kültürünün yaygınlaştırılması sağlanmaktadır.

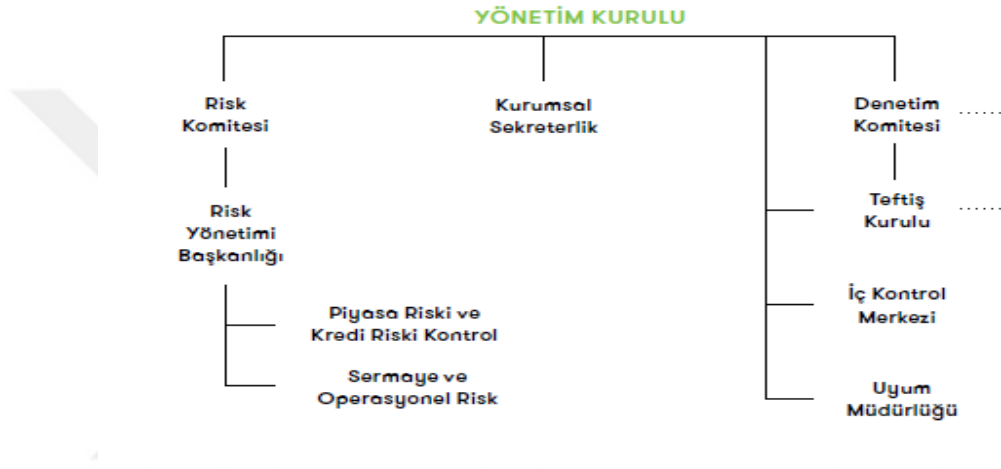
- Banka, risk yönetim stratejilerini, politikalarını ve uygulama usullerini, ihtiyaçlarını ve mevzuat değişikliklerini göz önünde tutarak sürekli güncellemektedir. Risk yönetim strateji ve politikalarının güncel tutulması ve değişen koşullara uyum sağlaması bankanın risk yönetim uygulamalarında birinci önceliğidir.

- Risk yönetim stratejilerinin ve faaliyetlerinin oluşturulması, ölçülmesi, değerlendirilmesi, yönetilmesi, izlenmesi ve raporlanmasında Banka kademeli bir yönetim anlayışı benimsemiştir. Risk yönetim sisteminin oluşturulması, uygulama usullerinin belirlenmesi Yönetim Kurulu'nun sorumluluğundadır. Bankanın risk yönetim sistemlerine ilişkin çalışmaları kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporunda "Yönetim Kurulu" notunu dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Risk yönetim sistemleri ile ilgili Yönetim Kurulu'nun görevleri Bankanın 2016 yılı Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporunda; *"gelecekteki nakit akımlarının ihtiva ettiği risk-getiri yapısını, buna bağlı olarak faaliyetlerin niteliğini ve düzeyini izlemek, kontrol altında tutmak ve gerektiğinde değiştirmek amacıyla uygulamaya koyduğu standart belirleme, bilgilendirme, standartlara uygunluğu tespit etme, karar alma ve uygulama sürecine ilişkin mekanizmaların tümünü oluşturmak"* ⁵, şeklinde tanımlanmıştır. Bu kapsamda temel sorumluluk Yönetim Kurulu'na ait olmakta beraber, üst yönetim birimleri risklerin izlenmesi, yönetilmesi ve risk yönetim strateji, politika ve uygulama usullerini geliştirmek, eksiklikleri gidermek ve

⁵Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.159.

bankanın maruz kaldığı yeni veya diğer riskler hakkında Yönetim Kurulu’nu bilgilendirme hususunda Yönetim Kurulu’na karşı sorumludur. Banka risk yönetimi, iç denetim ve iç kontrol faaliyetlerini yasal mevzuata uygun bir şekilde doğrudan Yönetim Kurulu’na bağlı bağımsız bir organizasyon yardımıyla yürütmektedir. Risk yönetim sisteminin organizasyon şeması içerisindeki yeri Şekil-7’de gösterilmiştir.

Şekil-7: Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Organizasyon Yapısı

Kaynak: Türkiye Garanti Bankası A.Ş. 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s.159.

• Yönetim Kurulu tarafından belirlenen stratejilerin, politikaların ve uygulamaların gözetimi ve bankanın maruz kaldığı risklerin yönetimi Yönetim Kurulu üyelerinden oluşan Risk Yönetim Komitesine bağlı olarak çalışan Risk Yönetim Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Risk Yönetim Komitesine bağlı olarak çalışan Risk Yönetim Başkanlığının görevleri Bankanın 2016 yılı Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporunda; “*Garanti Bankası’nın değer yaratarak sürdürülebilir büyümeye devam etme stratejisi çerçevesinde, faaliyetleri ile uyumlu, uluslararası standartlara ve yerel düzenlemelere uygun yöntemler ile risklerin ölçüldüğü bir risk yönetimi sistemi kurmak ve bu sisteme dayalı olarak risk-getiri dengesinin gözetilmesi suretiyle optimum sermaye dengesinin gözetilmesi suretiyle optimum sermaye dengesini kurmaya dönük bir yapıyı Garanti Bankası’nın genelinde oluşturmaktır*” şeklinde tanımlanmıştır. Banka, Risk Yönetimi Başkanlığı bünyesinde oluşturulmuş Piyasa Riski ve Kredi Riski Kontrol Müdürlüğü ile Sermaye ve Operasyonel Risk Müdürlüğü birimleriyle risk yönetim faaliyetlerini

yerine getirmektedir. Bunların dışında, Banka bünyesinde maruz kalınan risklerin belirlenmesi, ölçülmesi, değerlendirilmesi, izlenmesi ve raporlanması amacıyla Yönetim Kurulu üyelerinden ve banka yöneticilerinden oluşan Garanti Aktif/Pasif Komitesi, Haftalık Değerleme Komitesi, Gider Yönetimi ve Verimlilik Komitesi, Risk Teknolojileri ve Analitiği Komitesi, Perakende Krediler Risk Komitesi, Kredi Değerlendirme Komitesi, Kurumsal ve Ticari Kredileri Risk Komitesi ile Bilişim Teknolojileri (BT) Risk Komiteleri bulunmaktadır.

- Kurumsal Yönetim İlkelerine uyum neticesinde Yönetim Kurulu'nun denetim ve gözetim fonksiyonlarını yerine getirmek amacıyla oluşturulmuş denetim komitesi; bankanın maruz kaldığı risklerin tespit edilmesi, kontrolü ve izlenmesiyle ilgili oluşturulmuş strateji ve politikaları değerlendirerek, bu çerçevede gerçekleştirilen faaliyetlerin sonuçlarını analiz etmektedir. Denetim komitesiyle etkileşim içerisinde çalışan, Yönetim Kurulu'na bağlı olarak bağımsız bir şekilde çalışmalarını yürüten Teftiş Kurulu; iç kontrol faaliyetlerini yürüten İç Kontrol Merkezi ve mevzuat uyum kontrollerini yerine getiren Uyum Müdürlüğü de doğrudan sistematik denetimler yaparak risklerin izlenmesi ve kontrol fonksiyonunun yerine getirilmesinde yardımcı olmaktadır.

- Teftiş Kurulu, risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerini değerlendirip, sistemlerin geliştirilmesine yönelik çeşitli yaklaşımlar sunarak bankaya katkı sağlamaktadır. İç Kontrol Merkezi; bankanın faaliyetlerinin yönetim tarafından belirlenmiş strateji ve politikalara uygun bir şekilde düzenli, verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesinden sorumludur. Uyum Müdürlüğü; bankanın yasal düzenlemeler sonucunda maruz kalabileceği yasal risklerin tespit edilmesi ve önlenmesi kapsamında faaliyetlerini yürütmektedir.

4.4.2. Bankanın Risk Yönetim Yaklaşımı ve Risk Yönetim

Faaliyetlerine İlişkin Açıklamaları

Bankanın risk yönetim yaklaşımı; risklerin Yönetim Kurulu tarafından belirlenen risk limitleri dâhilinde, mevzuat, banka risk yönetim stratejileri ve politikaları ile uyumlu bir şekilde risk getiri ilişkisini dikkate alan bir risk yönetim sisteminin uygulanması şeklinde olduğu beyan edilmiştir. Bu kapsamda bankanın

risk yönetim yaklaşımı ve faaliyetlerine ilişkin hususlar aşağıdaki gibi beyan edilmiştir.

• Banka, karşılaştığı riskleri uluslararası standartları ve yasal düzenlemeleri esas alarak bir bütün halinde tanımlamakta, ölçmekte, belirlenen risk limitleri içerisinde mevzuat, risk yönetim stratejileri ve risk yönetim politikaları ile bütünleşik bir şekilde risk-getiri ilişkisini gözeterek yönetmektedir.

• Bankanın maruz kaldığı riskler etkin bir kontrol ortamı ve Yönetim Kurulu tarafından belirlenmiş risk limitleri çerçevesinde yakından takip edilmektedir. Banka risklerini etkin bir kontrol sistemi yardımıyla yönetmektedir. Risk Yönetim Başkanlığı, bankanın maruz kaldığı tüm riskleri tanımlayıp, uluslararası standartlara uygun ölçüm yöntemleri ile ölçmekte, izlemekte ve ilgili birim ve komitelere raporlamaktadır. Risklerin ölçülmesinde ve raporlanmasında gelişmiş yöntemler ve risk yönetim yazılımları kullanmaktadır. Banka karşılaştığı risklerin değerlendirilmesinde proaktif ve dengeli bir yaklaşım sergilemektedir.

• Yönetim Kurulu tarafından belirlenmiş hedef ve stratejiler doğrultusunda, bankanın kapasitesi ölçüsünde kaldırabileceği risk limitleri belirlenmektedir. Belirlenen risk limitleri çerçevesinde içsel sermaye yeterliliği değerlendirme süreci risk yönetim yaklaşımına önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda; bankanın 2016 yılı faaliyet raporunda yer alan bilanço içi ve dışı unsurların risk ağırlıklı tutarları ile uluslararası standartlar ve yasal mevzuatlar kapsamında belirlenen asgari sermaye yükümlülükleri Tablo-16'da sunulmuştur.

Tablo-16: Bankanın Maruz Kaldığı Risklere İlişkin Risk Ağırlıklı Tutarları ve Asgari Sermaye Yükümlülükleri

	Risk Ağırlıklı Tutar	Oran	Asgari Sermaye Yükümlülüğü	Oran
Kredi Riski	202.032.520 TL	%87	16.162.602 TL	%89
Operasyonel Risk	18.931.681 TL	%8	1.154.534 TL	%6
Piyasa Riski	5.704.124 TL	%2	456.330 TL	%3
Karşı Taraf Kredi Riski	5.270.570 TL	%2	421.646 TL	%2
TOPLAM	231.938.895 TL	%100	18.195.112 TL	%100

Banka, maruz kaldığı risklere ilişkin risk ağırlıklı tutarları kredi ve piyasa riski için “Standart Yöntem”; operasyonel risk için ise “Temel Gösterge Yaklaşımı” yöntemleri kullanarak hesapladığını beyan etmiştir. Bu veriler incelendiğinde risk ağırlıklı tutarlar ve maruz kalınan riskler için ayrılması gereken asgari sermaye yükümlülüğü içerisinde en büyük payın kredi riski olduğu görülmektedir. Bankanın Türkiye Muhasebe Standartlarına göre yapılan değerlemeler sonrası toplam varlıklarının ve yükümlülüklerinin finansal tablolarda yer alan tutarlarının maruz kalınan riskler bazında dağılımı Tablo-17’de gösterilmiştir.

Tablo-17: Bankanın Varlıklarının ve Yükümlülüklerin Finansal Tablo Değerleri ve Maruz Kalınan Risklere İlişkin Tutarlar

	Tutarlar	Kredi Riskine Tabi Tutarlar	Karşı Taraf Kredi Riskine Tabi Tutarlar	Piyasa Riskine Tabi Tutarlar
Toplam Varlıklar	284.155.400 TL	278.575.410 TL	17.325.126 TL	2.379.271 TL
Toplam Yükümlülükler	284.155.400 TL	-	13.067.068 TL	21.136 TL

Bankanın toplam varlıkları içerisinde kredi riski taşıyan unsurların arasında en fazla pay %66 oranı ile krediler ve alacaklar kalemine aittir, kalan tutarlar diğer varlık kalemleri arasında orantılı bir şekilde dağılmaktadır. Karşı taraf kredi riski, “İki tarafa da yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan karşı tarafın, bu işlemin nakit akışında yer alan son ödemeden önce temerrüde düşme riski”⁶ olarak ifade edilmektedir. Karşı taraf kredi riski, kredi riskinden farklı olarak, türev ve türev olmayan finansal araçlara ilişkin sınıflandırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bankanın varlıkları ve yükümlülükleri içerisinde maruz kaldığı karşı taraf kredi riskine tabi tutarlar Tablo-18’de gösterilmiştir.

⁶BDDK, Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, Resmi Gazete 28.06.2012, Sayı 28337, Md. 5.

Tablo-18: Bankanın Varlıkları ve Yükümlülükleri İçerisinde Maruz Kalınan Karşı Taraf Riskine Tabi Tutarlar

	Karşı Taraf Kredi Riskine Tabi Tutarlar	Oran	Piyasa Riskine Tabi Tutarlar	Oran
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar	8.308.738 TL	%47	-	-
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	5.044.027 TL	%30	1.081.227 TL	%45
Alım-Satım Amaçlı Finansal Varlıklar	3.383.147 TL	%20	1.298.044 TL	%55
Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	589.214 TL	%3	-	-
Toplam Varlıklar	17.325.126 TL	%100	2.379.271 TL	%100
Para Piyasasına Borçlar	7.268.206 TL	%56	-	-
Alınan Krediler	5.798.862 TL	%44	-	-
Diğer Yabancı Kaynaklar	-	-	21.136 TL	%100
Toplam Yükümlülükler	13.067.068 TL	%100	21.136 TL	%100

Karşı taraf riski taşıyan varlıklar sırasıyla; %47 oranı ile Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar, %30 oranı ile Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar, %20 oranı ile Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar ve %3 oranı ile Riskten Korunma amaçlı Türev Finansal Varlıklardan; toplam yükümlülükler içerisinde de %56 oranı ile Para Piyasasına Borçlar ve %44 oranı ile Alınan Kredilerden oluşmaktadır. Piyasa riskine tabi tutarlar Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar (%55) ile Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (%45) arasında dağılmaktadır. Toplam yükümlülükler içerisindeyse piyasa riskine tabi tutarın tamamı Diğer Yabancı Kaynaklardan oluşmaktadır.

4.4.2.1. Bankanın Kredi Riski Açıklamaları

Bankanın kredi riski yönetim politikalarına ilişkin hususlar aşağıdaki gibi beyan edilmiştir.

• Banka kredi riski yönetim politikalarını, kredi stratejileri doğrultusunda; ihtiyatlılık, sürdürülebilirlik ve müşteri kredi değerliliği ilkeleri temellerine dayanarak oluşturmaktadır. Bankanın 2016 yılı Faaliyet Raporunda kredi riski; “*Banka’nın*

ilişki içinde bulunduğu karşı tarafın, Banka ile yaptığı sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden oluşabilecek risk ve zarar”⁷ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlama, bankanın kredi riski algısı açısından uluslararası standartlar ve mevcut yasal düzenlemelerle uyumludur.

- Müşterilerin kredilendirme sürecinde analiz ve istihbarat çalışmaları önem arz etmektedir. Müşterinin kredibilitesi belirlenirken, müşterinin kredibilitesini etkileyen; talep edilen kredi tutarı, müşterinin geçmişi, güncel durumu, gelecekteki performansı dâhil olmak üzere finansal ve finansal olmayan tüm faktörler dikkate alınmakta ve analiz edilmektedir. Müşteri kredi riski, gelişmiş risk derecelendirme modelleri kullanılarak ölçülmektedir.

- Risk derecelendirmeleri kredi başvuru sürecinde zorunlu olmakla birlikte, hem yetki limitlerinin belirlenmesinde hem de kredi değerlendirme sürecinde kullanılmaktadır.

- Müşterinin kredilendirme süreci, yasal risk limitleri dâhilinde, kredi tutarının büyüklüğüne dayanan kademeli bir yaklaşımla belirlenmektedir. Müşterinin kredi talebi doğrultusunda yetki limitleri Şubeler, Kredi Müdürlükleri, Kredilerden Sorumlu Genel Müdürlük, Kredi Komitesi ve Yönetim Kurulu düzeyinde uygulanmaktadır. Kredi tahsis yetkilerinin bir kısmı Yönetim Kurulu tarafından Kredi Komitesine devredilmiştir. Yönetim Kurulu'nun gözetiminde Genel Müdürlüklerin yetkisini aşan krediler Kredi Komitesince değerlendirilmektedir.

- Krediler; sektör, bölge, grup ve müşteri bazında tüm kredi portföy değerlendirmelerini kapsamaktadır. Portföy değerlemeleri risklerin ve müşterilerin doğru bir şekilde sınıflandırılması açısından önemlidir. Krediler, portföy bazında; Kurumsal ve Ticari Krediler, Perakende Alacaklar ve Bireysel ve KOBİ Krediler olarak sınıflandırılmakta ve kredi tahsis sürecinde her bir portföy için ayrı derecelendirme modelleri kullanılmaktadır. Bu derecelendirme modelleri müşterilerin objektif bir şekilde değerlendirilebilmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuş istatistikî modellerle desteklenen içsel derecelendirme modelleri ve

⁷Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0, s.191>.

dışsal fakt6rler ile m6şterinin davranışsal 6zelliklerini kapsayan skorlama tekniklerinden oluşmaktadır.

Banka kredi risk sınıflamalarını uluslararası standartlara uygun olarak yaptığı g6r6lm6řt6r. Bu kapsamda bankanın maruz kaldığı kredi riskine ilişkin kredi risk sınıflandırmaları ile risk tutarları Tablo-19’da sunulmuştur.

Tablo-19: Bankanın Kredi Risk Sınıfları ve Risk Tutarları

Risk Sınıfları	Risk Tutarı	Oran
Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Kurumsal Alacaklar	116.602.947 TL	%34,46
Merkezi Yönetimlerden veya Merkez Bankalarından Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Alacaklar	63.012.273 TL	%18,62
Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Perakende Alacaklar	62.984.633 TL	%18,61
Bankalar ve Aracı Kurumlardan Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Alacaklar	42.679.125 TL	%12,61
Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Gayrimenkul İpotegiyle Teminatlandırılmış Alacaklar	35.952.134 TL	%10,63
Diğer Alacaklar	9.044.068 TL	%2,67
Hisse Senedi Yatırımları	5.266.254 TL	%1,56
Çok Taraflı Kalkınma Bankalarından Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Alacaklar	1.443.371 TL	%0,43
Tahsili Gecikmiş Alacaklar	705.142 TL	%0,21
Kurulca Riski Yüksek Olarak Belirlenen Alacaklar	512.758 TL	%0,15
Bölgesel Yönetimlerden veya Yerel Yönetimlerden Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Alacaklar	119.677 TL	%0,04
İdari Birimlerden ve Ticari Olmayan Girişimlerden Şarta Bağlı Olan ve Olmayan Alacaklar	48.854 TL	%0,01
TOPLAM	338.371.236 TL	100,00%

Tablo-19'a göre tutar olarak bankanın maruz kaldığı en yüksek kredi risk sınıfı %34,46'lık payla şarta bağlı olan ve olmayan kurumsal alacaklardır. Bunu sırasıyla merkezi yönetimlerden veya merkez bankalarından şarta bağlı olan ve olmayan alacaklar (%18,62), şarta bağlı olan ve olmayan perakende alacaklar (%18,61), bankalar ve aracı kurumlardan şarta bağlı olan ve olmayan alacaklar (%12,61) ve şarta bağlı olan ve olmayan gayrimenkul ipoteğiyle teminatlandırılmış alacaklar (10,63) takip etmektedir.

Banka, üstlendiği kredi riskini çeşitli ana bölgeler bazında da sınıflandırmıştır. Bu kapsamda önemli bölgelere ilişkin kredi risk profili Tablo-20'de sunulmuştur.

Tablo-20: Önemli Coğrafi Bölgelere İlişkin Kredi Risk Profili

	Tutarlar	Oran
Yurtiçi	289.228.935 TL	%85
Avrupa Birliği Ülkeleri	32.562.189 TL	%10
İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar	7.975.799 TL	%2
OECD Ülkeleri	3.498.632 TL	%1
ABD, Kanada	2.506.040 TL	%1
Diğer Ülkeler ve Kıyı Bankacılığı Bölgeleri	2.599.641 TL	%1
TOPLAM	338.371.236 TL	%100

Bankanın önemli bölgelere ilişkin kredi risk profili incelendiğinde, bankanın toplam kredi ve alacaklarının %85'inin yurtiçinde ve %10'unun ise Avrupa Birliği ülkelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Banka, sektörler ve karşı taraflara göre risk yoğunlaşması düzenli aralıklarla kontrol etmekte, böylece kredi riskinin belirli sektörlerde yoğunlaşmasının önüne geçerek riskin daha etkin dağıtılmasının sağlandığını beyan etmektedir. Bankanın sektörler ve karşı taraflara göre kredi risk yoğunlaşmalarının dağılımı Tablo-21'de sunulmuştur.

Tablo-21: Sektörlere ve Karşı Taraflara Göre Kredi Risk Yoğunlaşmalarının Dağılımı

Sektörler ve Karşı Taraflar	Tutarlar	Oran
Diğer	143.969.121 TL	%42,5
Hizmet Sektörü	118.866.315 TL	%35,1
Sanayi Sektörü	62.824.955 TL	%18,6
İnşaat Sektörü	11.282.027 TL	%3,3
Tarım Sektörü	1.428.818 TL	%0,4
TOPLAM	338.371.236 TL	%100

Bankanın risk profili içerisinde en büyük orana sahip kredi alacakları “Diğer” başlığı altında incelenen kredilerdir. Diğer başlığı altında incelenen kredilerin uluslararası standartlarda tanımlanan risk sınıfları dikkate alınarak ağırlıklarına göre dağılımı; merkezi yönetimlerden veya merkez bankalarından şarta bağlı olan ve olmayan alacaklar (%43), şarta bağlı olan ve olmayan perakende alacaklar (%27), şarta bağlı olan ve olmayan gayrimenkul ipoteğiyle teminatlandırılmış alacaklar (%11), şarta bağlı olan ve olmayan kurumsal alacaklar (%6), diğer alacaklar (%6) ve hisse senedi yatırımları (%3) şeklindedir. Bankanın risk profile içerisinde yer alan diğer kredi alacakları sırasıyla; %35,1 “Hizmet Sektörü” kredileri, %18,6 “Sanayi Sektörü” kredileri, %3,3 “İnşaat Sektörü” kredileri ve %0,4 “Tarım Sektörü” kredilerinden oluşmaktadır.

Bankanın kullanmış olduğu kredi riski azaltım teknikleri yasal düzenlemeler kapsamında belirlenen standartlara göre uygulandığı beyan edilmektedir. Kredi riskinin düşürülmesi amacıyla; müşterinin kredi risk düzeyinin artması durumunda banka ek teminatlar talep edebilmekte veya kredi türevleri kullanılması da bankanın beyan ettiği kredi riski yönetim faaliyetlerinden bir diğeridir.

Tablo-22: Kredi Riski Azaltım Öncesi ve Sonrası Tutarlar

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	%0	%10	%20	%35	%50	%75	%100
Kredi Riski Azaltım Öncesi Tutar	43.202.244 TL	-	11.155.816 TL	18.651.705 TL	78.781.647 TL	62.981.696 TL	123.124.624 TL
Kredi Riski Azaltım Tutarı	4.429.716 TL	-	3.454.327 TL	6.038 TL	19.697.044 TL	588.570 TL	2.511.453 TL
Kredi Riski Azaltım Sonrası Tutar	38.772.528 TL	-	7.701.489 TL	18.645.667 TL	59.084.603 TL	62.393.126 TL	120.613.171 TL
Kredi Riski Azaltım Tutarı/Kredi Riski Azaltım Öncesi Tutar	%10	-	%30	%0,03	%25	%0,9	%2

Bankanın maruz kaldığı kredi riskinin kredi risk ağırlıklarına göre dağılımı ve kredi riski azaltım öncesi ve sonrası tutarları Tablo-22’de sunulmuştur. Buna göre banka, birinci grup “Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar” (%0) kredi risk ağırlığında sınıflandırdığı kredilerin %10’luk kısmını, üçüncü grup “Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar” (%20) kredi risk ağırlığında sınıflandırdığı kredilerin %30’luk kısmını, beşinci grup “Zarar niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar” (%50) kredi risk ağırlığında sınıflandırdığı kredilerinse %25’lik kısmını uyguladığı kredi riski azaltım teknikleriyle azaltabilmektedir. Bankanın vermiş olduğu kredilerin temerrüt etmiş ve etmemiş kısımları ile bunlar için hesaplanan karşılık tutarları Tablo-23’te sunulmuştur.

Tablo-23: Kredi Temerrüt ve Özel Karşılık Tutarları

	Krediler	Borçlanma Araçları	Bilanço Dışı Alacaklar	TOPLAM
Temerrüt Etmemiş	218.543.090 TL	42.400.852 TL	68.200.685 TL	329.144.627 TL
Temerrüt Etmiş	5.272.774 TL	-	355.861 TL	5.628.635 TL
Toplam	223.815.864 TL	42.400.852 TL	68.556.546 TL	334.773.262 TL
Karşılıklar	4.267.491 TL	-	134.609 TL	4.402.100 TL
Karşılıklar/ Temerrüt Etmiş Tutar	%81	%0	%38	%78

Bankanın toplam kredilerinin %2,3’lük kısmı temerrüt etmiştir. Diğer bir ifadeyle; bu krediler borçlu tarafından zamanında geri ödenmediği için banka tarafından temerrüt (gecikme) faizi hesaplanmaktadır. Ayrıca temerrüt etmiş kredilerin %81’lik kısmı için karşılık ayrılmıştır. Borçlanma araçları; TCMB nezdinde teminat kabul edilen ve Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilen menkul kıymet yatırımlarıdır. Bu araçlarda tanım itibariyle geri ödenmeme riski söz konusu değildir. Bilanço dışı alacaklarınsa %0,5’i temerrüt etmiştir. Temerrüt etmiş bilanço dışı alacaklarınsa %38’i için karşılık ayrılmıştır.

Bankanın sektörlere ve karşı taraflara göre değer kaybına uğramış kredileri ile tahsili gecikmiş kredileri ve karşılık tutarları Tablo-24’te gösterilmiştir.

Tablo-24: Sektörlere ve Karşı Taraflara Göre Kredi Özel Karşılıkları

Sektörler ve Karşı Taraflar	Değer Kaybına Uğramış Krediler	Tahsili Gecikmiş Krediler	Toplam Karşılıklar	Karşılıklar/(Değer Kaybına Uğramış Krediler + Tahsili Gecikmiş Krediler)
İnşaat Sektörü	464.155 TL	105.302 TL	297.577 TL	%52
Sanayi Sektörü	658.603 TL	246.348 TL	428.556 TL	%47
Tarım Sektörü	40.139 TL	15.965 TL	23.619 TL	%42
Diğer	3.057.335 TL	4.008.042 TL	2.769.484 TL	%39
Hizmet Sektörü	1.408.404 TL	3.802.304 TL	882.420 TL	%17
TOPLAM	5.628.636 TL	8.177.961 TL	4.401.656 TL	%32

Değer kaybına uğramış krediler; “raporlama dönemi sonu itibariyle 90 günden fazla gecikmiş olması veya kredibilitesi nedeniyle değer düşüklüğüne uğradığına kanaat getirilmiş krediler”⁸, tahsili gecikmiş krediler; “raporlama dönemi sonu itibariyle vadesi 90 güne kadar gecikmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış krediler”⁹, şeklinde tanımlanmaktadır. Banka, BDDK tarafından 1.11.2006 tarih ve 26333 sayı ile yayınlanmış “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” kapsamında değer kaybına uğramış krediler için özel karşılık, tahsili gecikmiş krediler içinse genel karşılık ayırdığını beyan etmektedir. Buna göre bankanın değer kaybına uğramış ve tahsili gecikmiş kredileri toplamı için ayrılan özel ve genel karşılıkların oranı; inşaat sektöründe %52, sanayi sektöründe %47, tarım sektöründe %42, diğer başlığı altında sınıflandırılan kredilerde %39 ve hizmet sektöründe %17 şeklindedir.

⁸Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.197.

⁹Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.197.

4.4.2.2. Bankanın Piyasa Riski Açıklamaları

Piyasa riski; “Bankanın bilanço içi ve bilanço dışında alım satım amaçlı taşıdığı pozisyonlarında, piyasa fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeniyle maruz kaldığı risk”¹⁰, olarak tanımlanmaktadır. Piyasa riski yönetim politikalarına ilişkin Banka’nın yapmış olduğu açıklamalar aşağıdaki gibidir.

- Piyasa riski, ekonomi ve piyasa şartları, likidite koşulları ile piyasa riskine konu olan portföyün içeriği dikkate alınarak yönetilmektedir.
- Piyasa riski strateji ve politikaları, finansal performans ve sermaye yeterliliği oranlarına etkileri ile güncel piyasa koşulları dikkate alınarak Yönetim Kurulu ve Üst Yönetim tarafından oluşturulmaktadır.
- Piyasa risk limitleri, hedeflenen kâr/zarar limitlerine göre belirlenmektedir.
- Piyasa riskinin ölçümünde standart yaklaşım kullanılmaktadır. Piyasa riskinin uluslararası standartlara göre ölçülmesi, sınırlandırılması ve buna göre sermaye ayrılmasının yanı sıra korunma amaçlı işlemler ve diğer risk azaltım teknikleri de kullanılarak piyasa riskinin yönetimi sağlanmaktadır. Bankanın standart yaklaşıma göre piyasa riski tutarları Tablo-25’te sunulmuştur.

Tablo-25: Standart Yaklaşıma Göre Piyasa Riski Tutarları

	Risk Ağırlıklı Tutarlar	Oran
Kur Riski	3.067.938 TL	%53
Faiz Oranı Riski	1.718.225 TL	%30
Emtia Riski	438.287 TL	%8
Opsiyonlar	437.400 TL	%8
Hisse Senedi Riski	42.274 TL	%1
TOPLAM	5.704.124 TL	%100

¹⁰Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.128.

Bankanın piyasa riski bileşenleri faiz oranı riski, kur riski, hisse senedi riski, delta-plus yöntemine göre değerlendirilen opsiyonlar ve altın gibi kıymetli madenleri kapsayan emtia ürünlerinden oluşmaktadır. Tablo-25'te görüldüğü gibi piyasa riski bileşenleri içerisinde maruz kaldığı riskler ağırlıklı olarak sırasıyla kur riski ve faiz oranı riskidir.

Piyasa riskinin izlenmesi ve raporlanması Piyasa Riski ve Kredi Riski Kontrol Müdürlüğü'nün faaliyetleri arasında olduğu beyan edilmiştir. Müdürlüğün görevleri; Yönetim Kurulu'ndan onaylı limitler çerçevesinde Hazine İşlemleri Müdürlüğü'nün faaliyetlerini takip etmek ve Yönetim Kurulu'na raporlama yapmak şeklinde ifade edilmiştir.

4.4.2.2.1. Bankanın Kur Riski Açıklamaları

Bankanın kur riskinin yönetim politikalarına ilişkin hususlar aşağıdaki gibi beyan edilmiştir.

- Bankanın kur riski, negatif yönlü kur dalgalanmalarının sermaye yeterliliği oranı üzerinde oluşturacağı potansiyel etki ve yabancı para risk ağırlıklı aktifleri düzenli aralıklarla kontrol edilerek yönetilmektedir.

- Banka içsel yapısal kur riski limitleri çerçevesinde almış olduğu yabancı para pozisyonlarının kâr/zarar üzerindeki etkisini düzenli aralıklarla takip etmektedir.

- Bankanın maruz kaldığı kur riski ağırlıklı olarak Euro, Dolar ve diğer yabancı paralardan oluşmaktadır. Bankanın kur riskine ilişkin bilgileri Tablo-26'da özetlenmiştir.

Tablo-26: Bankanın Kur Riskine İlişkin Bilgiler

	EURO	USD	Diğer YP	TOPLAM
Toplam Varlıklar	42.167.078 TL	75.254.202 TL	2.640.045 TL	120.061.325 TL
Toplam Yükümlülükler	36.222.880 TL	96.223.885 TL	4.814.790 TL	137.261.555 TL
Net Bilanço Pozisyonu	5.944.198 TL	-20.969.683 TL	-2.174.745 TL	-17.200.230 TL
Net Nazım Hesaplar Pozisyonu	-4.526.285 TL	20.945.530 TL	2.042.421 TL	18.461.666 TL
Net Yabancı Para Pozisyonu	1.417.913 TL	-24.153 TL	-132.324 TL	1.261.436 TL

Bankanın 31.12.2016 tarihi itibarıyla toplam 120.061.325 TL tutarında yabancı para cinsinden varlıkları ve 137.261.555 TL tutarında yabancı para cinsinden yükümlülükleri bulunmaktadır. Bankanın aynı tarihte yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülüklerinin netleştirilmesi sonucu 17.200.230 TL bilanço açık pozisyonunda olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile bu tutar bankanın yabancı para cinsinden yükümlülüklerinin, varlıklarından fazla olması nedeniyle maruz kaldığı kur riskini göstermektedir. Aynı tarihte yabancı para işlemlerine ilişkin bilanço dışı pozisyonlar incelendiğinde, “Net Nazım Hesaplar Pozisyonu” başlığı altında bankanın maruz kaldığı kur riskinden korunmak için taraf olduğu türev ürün sözleşmelerine ilişkin bakiyeler görülmektedir. Buna göre banka 18.461.666 TL bilanço kapalı pozisyonuna girerek maruz kaldığı kur riskini türev finansal araçlar kullanarak azaltmıştır. Bu işlemler sonucunda bankanın toplam net döviz pozisyonu 1.261.436TL uzun açık pozisyonudur.

4.4.2.2.2. Bankanın Faiz Oranı Riski Açıklamaları

Faiz oranı riski; “Bilançodaki vade uyumsuzluklarından kaynaklanan faiz oranı riski, bilanço içi ve bilanço dışı faize duyarlı aktif ve pasif kalemlerin faiz

*oranındaki değişimlerden dolayı maruz kalabileceği zarar*¹¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Bankacılık hesaplarından kaynaklanan faiz oranı riski yeniden fiyatlama riski, verim riski, baz puan riski ve opsiyonelite riski çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bankanın faiz oranı riski yönetim politikalarına ilişkin hususlar aşığıdaki gibi beyan edilmiştir.

- Faiz oranı riski; uluslararası standartlara ve mevcut yasal düzenlemeler kapsamında ölçülmektedir. Faiz oranı riski ölçüm süreci, faiz oranı pozisyonlarını içerecek şekilde yeniden fiyatlama ve vade verileri dikkate alınarak yapılmaktadır. Banka faiz oranı riskinin ölçümünde ekonomik değer, ekonomik sermaye, net faiz geliri (NII), riske maruz değer, menkul değer portföyü piyasa fiyatları duyarlılığı, durasyon-gap duyarlılık analizleri yöntemlerini kullanmaktadır.

- Bankacılık işlemlerinin faize karşı duyarlılığı Aktif Pasif Komitesi ve Haftalık Değerleme Komitesi tarafından piyasadaki gelişmeler dikkate alınarak izlenmekte ve raporlanmaktadır. Bankanın toplam varlıkları ve yükümlülükleri ile bilanço dışı (nazım hesaplar) unsurların vadelerine göre faiz duyarlılığı Tablo-27’de sunulmuştur.

¹¹Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.200.

Tablo-27: Bilanço ve Bilanço Dışı Hesapların Vadelere Göre Faiz Duyarlılığı

	1 Aya Kadar	1-3 Ay	3-12 Ay	1-5 Yıl	5 Yıl ve Üzeri	Faizsiz	TOPLAM
Toplam Varlıklar	69.132.001 TL	31.789.198 TL	68.970.131 TL	56.375.090 TL	21.757.889 TL	36.131.091 TL	284.155.400 TL
Toplam Yükümlülükler	113.413.970 TL	36.880.724 TL	23.160.388 TL	12.048.929 TL	2.307.979 TL	96.343.410 TL	284.155.400 TL
Bilanço Uzun Pozisyon	-	-	45.809.743 TL	44.326.161 TL	19.449.910 TL	-	109.585.814 TL
Bilanço Kısa Pozisyon	-44.281.969 TL	-5.091.526 TL	-	-	-	-60.212.319 TL	-109.585.814 TL
Bilanço Dışı Hesaplardaki Uzun Pozisyon	8.000.925 TL	10.184.917 TL	12.492.698 TL	4.640.715 TL	4.244.593 TL	-	39.563.848 TL
Bilanço Dışı Hesaplardaki Kısa Pozisyon	-1.313.961 TL	-4.549.173	-9.696.072 TL	-12.903.699 TL	-11.205.806 TL	-	-39.668.711 TL
Bilanço Dışı Hesaplardaki Net Pozisyon	6.686.964 TL	5.635.744 TL	2.796.626 TL	-8.262.984 TL	-6.961.213 TL	-	-104.863 TL
Toplam Net Pozisyon	-37.595.005 TL	544.218 TL	48.606.369 TL	36.063.177 TL	12.488.697 TL	-60.212.319 TL	-104.863 TL

Tablo 27’de bilanço içi ve bilanço dışı faiz oranı riskine maruz (faiz oranındaki değişimlere duyarlı) varlıklar ve yükümlülüklerin vadelerine kalan sürelerine göre dağılımları görülmektedir. Bu tablo faiz oranındaki değişimlerin net faiz geliri üzerindeki etkisinin ölçümüne dayanan yeniden fiyatlama modeli çerçevesinde hazırlanmıştır. Yeniden fiyatlama modeli çerçevesinde; faiz oranı riskine duyarlı varlık ve yükümlülükler belirli vade dilimlerine bölünmekte ve faiz oranlarında meydana gelen değişimlerin bankanın faiz gelirleri ve faiz giderleri, dolayısıyla net faiz geliri üzerindeki etkisi ölçülmekte ve yönetilmektedir. Vade dilimleri, vade diliminin gösterdiği süre içerisinde yeniden fiyatlanacak (faiz oranı değişebilecek) varlık ve yükümlülükleri göstermektedir.¹² Örneğin birinci vade diliminde (1 aya kadar) faiz oranına duyarlı yükümlülükler, faiz oranına duyarlı varlıklardan yüksektir. Dolayısıyla bu bir aylık dönem içerisinde faiz oranlarındaki yükseliş yükümlülüklerin varlıklardan yüksek olması sebebiyle faiz giderlerinin faiz gelirlerinden daha fazla artmasına neden olarak net faiz gelirini azaltıcı yönde etkileyecektir. Üçüncü vade dilimindeyse (3-12 ay) faiz oranına duyarlı varlıklar, faiz oranına duyarlı yükümlülüklerden daha yüksektir. Dolayısıyla bu 3-12 aylık dönem içerisinde faiz oranlarındaki yükseliş varlıkların yükümlülüklerden yüksek olması sebebiyle faiz gelirlerinde faiz giderlerinden daha yüksek bir artışa sebep olacaktır. Dolayısıyla bu durum ilgili dönemde net faiz gelirini arttıracaktır.

4.4.2.3. Bankanın Likidite Riski Açıklamaları

Bankanın likidite riski yönetim politikalarına ilişkin hususlar aşağıdaki gibi beyan edilmiştir.

- Bankanın likidite riski yönetim politikası, piyasa koşulları ve bankanın bilanço yapısı nedeniyle oluşabilecek likidite sıkışıklıklarına karşı gerekli önlemleri zamanında ve doğru bir şekilde almasına dayanmaktadır.

- Likidite riskinin yönetiminde normal ekonomik koşullar ile olası stres koşulları dikkate alınmakta ve alınacak tedbirler ve gerçekleştirilecek uygulamalar belirlenmektedir.

¹² Saunders, Cornett, **a.g.e.**, s. 195-205.

• Likidite riski, Aktif Pasif Komitesi ve Aktif Pasif Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir. Aktif Pasif Komitesi, Yönetim Kurulu tarafından belirlenen likidite yönetim stratejileri ve politikaları çerçevesinde bankanın maruz kaldığı likidite riskini değerlendirmekte, rekabet koşullarını da dikkate alarak banka bilançosunun yönetilmesiyle ilgili kararları almakta, birimler arasındaki koordinasyonu sağlamakta ve uygulamaları izlemektedir. Aktif Pasif Müdürlüğü ise; Aktif Pasif Komitesi tarafından alınan kararlar doğrultusunda yasal ve içsel likidite oranlarına uyumu gözetleyerek, olası likidite sıkışıklıklarına karşı erken uyarı sinyallerini takip etmekte ve günlük olarak likidite yönetimini gerçekleştirmektedir.

• Bankanın likidite riski yönetim politikası; varlık ve yükümlülüklerini çeşitlendirmeye giderek belli bir alanda yoğunlaşmayı engellemek için yüksek kaliteli likit varlık bulundurmaya çalışmaktadır. Bilanço tarihi itibarıyla bankanın yüksek kaliteli likit varlıklarının %4,66'sı nakit, %50,58'i merkez bankası nezdindeki hesaplar ve %44,62'si menkul değerlerden oluşmaktadır. Aynı tarih itibarıyla yükümlülüklerinin %68,08'i mevduat, %21,14'ü alınan krediler ile para piyasasına borçlar ve %6,94'ü ihraç edilen menkul değerlerden oluşmaktadır.¹³

• BDDK tarafından 21.3.2014 tarih ve 28948 sayılı ile yayımlanan “Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik” kapsamında likidite karşılama oranı; “bankaların likidite sıkışıklığı durumunda 30 günlük vade diliminde doğacak likidite ihtiyacını mevcut nakit ve nakde dönüştürülmesi kolay serbest varlıklardan oluşan yüksek kaliteli likit varlıkları ile karşılayabilmesini sağlamayı hedeflemektedir” şeklinde açıklanmıştır. Bankanın yüksek kaliteli likit varlıklarının gelecek otuz günlük vade diliminde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına oranlanmasıyla hesaplanan bu oranın 1.1.2019 tarihine kadar sürece geçiş süreci sonunda konsolide ve solo bazda yabancı para için en az %80, toplam için en az %100 olması gerekmektedir. Bankanın likidite karşılama oranı hesaplamalarına ilişkin bilgiler Tablo-28’de sunulmuştur.

¹³ Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0, s.205>.

Tablo-28: Bankanın Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Bilgiler

	TP+YP	YP
Toplam Yüksek Kaliteli Likit Varlıklar	38.835.305 TL	19.540.092 TL
Toplam Nakit Çıktıları	44.925.645 TL	28.566.853 TL
Toplam Nakit Girişleri	10.383.656 TL	8.916.976 TL
Toplam Net Nakit Çıktıları	34.541.889 TL	19.649.877 TL
Likidite Karşılama Oranı	%113,06	%94,26

Bankanın “Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik” çerçevesinde, toplam yüksek kaliteli likit varlık stoklarının toplam net nakit çıkışlarına oranlanması sonucunda hesaplanan likidite karşılama oranı Tablo-28’deki gibidir. Buna göre banka gelecek otuz günlük vade diliminde hem toplam hem de yabancı para bazında yüksek kaliteli likit varlıklarıyla net nakit çıkışlarını karşılayabilmektedir.

Bankanın likidite riski yönetim politikalarına ilişkin beyan edilen diğer hususlar aşağıdaki gibidir.

- Banka likidite yönetiminde para birimlerini de dikkate alarak, varlık ve yükümlülüklerine ilişkin nakit akışlarını izlemekte ve ileri vadelerdeki tahmini likidite ihtiyacını öngörmektedir.

- Likidite açısından hacim ve değişim hızı yüksek kalemlere stres testi uygulanmaktadır. Sonuçlar likidite kriz senaryoları yardımıyla desteklenmektedir. Bu çerçevede acil eylem planları hazırlanarak, likidite politikalarının oluşturulmasında kullanılmaktadır.

4.4.2.4. Bankanın Operasyonel Risk Açıklamaları

Bankanın operasyonel riskleri finansal ve finansal olmayan birçok risk unsurdan oluşmaktadır. Banka operasyonel risk yönetimini tüm faaliyet birimlerini içeren üçlü savunma hattı yaklaşımı ile yürüttüğünü beyan etmektedir. Birinci savunma hattında bankanın tüm faaliyet birimleri yer almaktadır. Bu birimlerin görevi Yönetim Kurulu tarafından belirlenmiş politikalar ve uygulama esasları

çerçevesinde bankanın operasyonel riskini yönetmektir. İkinci savunma hattı; Risk Yönetim Başkanlığı ile İç Kontrol Merkezi ve Uyum Müdürlüğü birimlerinden oluşmaktadır. Bu aşama; maruz kalınan operasyonel risklerin anlaşılması, yönetilmesi kapsamında ölçüm ve değerlendirme araçlarının tasarlanması ve bu araçların kullanımına ilişkin yönlendirme ve koordinasyon çalışmalarını kapsamaktadır. Operasyonel riskin yönetilmesindeki son aşama olan üçüncü savunma hattında Teftiş Kurulu Başkanlığı yer almaktadır. Bu aşamada Teftiş Kurulu Başkanlığının görevi, operasyonel riskin yönetilmesi kapsamındaki tüm işlemlerin bağımsız olarak denetlenmesini sağlamaktır.

Bankanın 2016 yılı faaliyet raporunun “Risk Yönetimi” bölümünde açıklanan ülke riski ve itibar riski de operasyonel risk kapsamında değerlendirilen unsurlardır. Bankanın ülke ve itibar riskini yönetmek amacıyla beyan etmiş olduğu faaliyetler aşağıdaki gibidir.

- Ülke riski, faaliyetlerin yürütüldüğü ülke bazında değerlendirilmekte ve izlenmektedir. Bu riskler için uluslararası standartlarda ve mevcut yasal düzenlemelerde belirlenen yöntemler dâhilinde ölçüm yapılmakta ve risk limitleri belirlenmektedir.

- Banka, yasal otoriteler ile diğer piyasa katılımcılarının bankanın itibarıyla ilgili algısında olumsuz bir yaklaşım yaratacak her türlü işlem ve faaliyetlerden kaçınmaktadır. Bu kapsamda banka risk yönetim strateji ve politikalarını yasal ve kurumsal standartlara uyum kapsamında oluşturmaktadır.

- Banka sürekli gelişim ve inovasyon kapsamında yapmış olduğu çalışmalarla öncü bir banka statüsünde olduğu beyan etmektedir ve kurum içi ve kurum dışı yapmış olduğu araştırmalarla çalışmalarını desteklemektedir. Bankanın bu kapsamda yapmış olduğu çalışmalar genel olarak operasyonel verimlilik kapsamında süreç gelişimi, organizasyonel etkinlik, marka ve çeşitli sponsorluklar şeklindedir. Bankanın yürütmüş olduğu bu faaliyetler paydaşlar açısından algılanan itibar riskinin yönetilmesi kapsamında önemli uygulamalardır.

Bankanın 2016 yılı faaliyet raporunda açık bir şekilde açıklanmamasına rağmen operasyonel risk kapsamındaki diğer risk unsurları ve bu risklerin

yönetilmesi amacıyla yürütülmekte olduğunu çalışmalar aşağıdaki gibi beyan edilmiştir.

- Banka, faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi amacıyla organizasyon yapılarını tasarlamakta, hizmet modellerini oluşturmakta ve süreç alt yapılarını geliştirmektedir. Müşteri odaklılık prensibiyle müşteri için iş modelleri sürekli olarak yenilenmektedir.

- İşlem sürelerinin azaltılması, operasyonel verimliliğin sağlanması amacıyla çeşitli kurumların bilgi sistemleriyle entegrasyon çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca kimlik teyidi yapılan süreçler ile dijital sistemler arasında uyum çalışmaları yapılmaktadır. Güvenli Operasyon Müdürlüğü tarafından yürütülen faaliyetlerle olası dolandırıcılık eylemleri önlenmektedir.

- Banka özellikle dijital ortamlara yaptığı yatırımlarla dikkat çekmektedir. Üstün teknolojik altyapıya sahip ATM (Automatic Teller Machine), çağrı merkezi, mobil, internet, sosyal bankacılık platformları ile çok kanallı dağıtım ağına sahiptir. Bilişim teknolojileri süreçleri, uygulamaları, altyapı ve güvenlik sistemleri kontrol faaliyetlerini yürütmektedir. Bu kapsamda banka altyapı yatırımlarına ağırlık vererek müşterilerin güvenli ve zamanında hizmet almasını sağlamaktadır.

- Bankanın toplumun çeşitli kesimlerindeki algısını belirlemek amacıyla sürekli olarak itibar araştırması, marka imajı takibi, reklam takibi, ürün iletişimi belirleme, kurumsal sosyal sorumluluk bilinirliği gibi çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar bankanın algılanan itibar riski açısından önemli faaliyetlerdir.

- Çalışan memnuniyetine ve etkinliğine odaklı insan kaynakları uygulamaları geliştirilmiştir. Bu kapsamda banka “Çalışan Eğitimi” platformu oluşturarak çalışanlarının gelişimini desteklemektedir. Ayrıca etik ve doğruluk ilklerine yönelik çalışmalar kapsamında çalışanlara eğitimler verilmektedir. İşveren politikaları çerçevesinde doğru adayı seçebilmek ve süreçlerini iyileştirme amacıyla işe alım ve yükseltme kapsamında iş gücü modellemeleri oluşturulmuştur.

- Uyum Müdürlüğü'nün çalışmaları kapsamında yeni işlem ve bankacılık ürünlerinin mevcut yasal düzenlemelere, banka içi politika ve kurallara uyumun

gözetilmesine ilişkin faaliyetler yürütülmektedir. Uyum risklerinin yönetimiyle risklerin uygulama öncesinde tespit edilmesi ve önlenmesi sağlanmaktadır.

4.5. BANKANIN YILLIK FAALİYET RAPORUNDA FİNANSAL ARAÇ KULLANIMINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

Bankanın finansal araç kullanımına ilişkin bilgiler, finansal tablolara ilişkin dipnotlarda, finansal tabloların hazırlanmasında izlenen muhasebe politikalarının açıklandığı “Muhasebe Politikaları” bölümü içerisinde açıklamıştır. Banka finansal araçlarını TMS 39’a göre ölçmekte ve değerlemektedir. Bu kapsamda bankanın finansal araç kullanımına ilişkin açıklamaları türev olmayan finansal araçlar ve türev finansal araçlar olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.

4.5.1. Bankanın Türev Olmayan Finansal Araçlarına İlişkin Açıklamalar

Banka, türev olmayan finansal araçlarını TMS-39’daki ilkelere göre sınıflandırmaktadır. Buna göre finansal varlıklar; Krediler ve Alacaklar, Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar, Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar, Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar şeklinde dört başlık altında sınıflandırılmaktadır.

Krediler ve Alacaklar; etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyet değeri ile muhasebeleştirilmekte ve finansal tablolarda raporlanmaktadır. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar; gerçeğe uygun değer esasına göre değerlemeye tabi tutulan finansal varlıklardan oluşmaktadır. Banka bilançosunda bu gruba giren finansal varlıklar “Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar” ve “Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Olarak Sınıflandırılan Finansal Varlıklar” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu varlıkların değerlemesi sonucunda oluşan değerlendirme farkları kâr/zarar hesabına yansıtılmaktadır. Bankanın “Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar” başlığı altında sınıflandırılan finansal varlıklarına ilişkin bilgiler Tablo-29’da gösterilmiştir.

Tablo-29: Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklara İlişkin Bilgiler

	Türk Parası	Oran	Yabancı Para	Oran	TOPLAM	Oran	TOPLAM¹⁴	Oran
Alım-Satım Amaçlı Finansal Varlıklar	2.683.405 TL	%100	823.023 TL	%100	3.506.428 TL	%100	115.443 TL	%100
Devlet Borçlanma Senetleri	41.945 TL	%2	29.492 TL	%4	71.437 TL	%2	71.437 TL	%62
Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler	21.137 TL	%1	-	-	21.137 TL	%1	21.137 TL	%18
Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	2.620.323 TL	%97	770.662 TL	%93	3.390.985 TL	%96	-	-
Diğer Menkul Değerler	-	-	22.869 TL	%3	22.869 TL	%1	22.869 TL	%20

¹⁴ Türev Olmayan Finansal Varlıklar Toplamı

Bankanın “Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar” başlığı altında sınıflandırdığı finansal varlıklarının tamamı alım-satım amaçlı finansal varlıklardan oluşmaktadır. Bu grup içinde sınıflandırdığı finansal varlıkların büyük bir çoğunluğu alım-satım amaçlı türev finansal varlıklardan oluşmaktadır. Türev olmayan finansal varlıklar sırasıyla; %62 oranı ile Devlet Borçlanma Senetleri, %20 oranı ile Diğer Menkul Değerler ve %18 oranı ile Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerlerden oluşmaktadır.

Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar; “*vade sonuna kadar elde tutulma niyetiyle edinilen, fonlama kabiliyeti dâhil olmak üzere vade sonuna kadar elde tutulabilmesi için gerekli koşullar sağlanmış olduğu, sabit ve belirlenebilir ödemeleri ile sabit vadesi bulunan ve krediler ve alacaklar dışında kalan finansal varlıklar*”¹⁵, şeklinde tanımlanmaktadır. Bu varlıklar etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyet değeri ile muhasebeleştirilmekte ve finansal tablolarda raporlanmaktadır. Bankanın “Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar” başlığı altında sınıflandırılan finansal varlıklarına ilişkin bilgiler Tablo-30’da sunulmuştur.

Tablo-30: Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlara İlişkin Bilgiler

	Türk Parası	Oran	Yabancı Para	Oran	TOPLAM	Oran
Devlet Borçlanma Senetleri	12.122.339 TL	%63	6.986.465 TL	%37	19.108.804 TL	%81
Diğer Menkul Değerler	16.784 TL	%0,4	4.514.596 TL	%99,6	4.531.380 TL	%19

Bankanın “Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımları” ağırlıklı olarak (%81) Devlet Borçlanma Senetlerine yapmış olduğu yatırımlardan oluşmaktadır. Bu yatırımların %63 oranındaki kısmı Türk Parası cinsinden devlet borçlanma senediye, kalan %37’lik kısmı yabancı para cinsinden devlet borçlanma senedi yatırımlarıdır. Diğer menkul değer yatırımları, finansal ve finansal olmayan

¹⁵T.C Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.181.

kuruluşlar tarafından çıkarılan menkul değerlere yapılan yatırımları göstermektedir. Bu grupta sınıflandırılan menkul değer yatırımlarının neredeyse tamamı yabancı para cinsinden olan menkul değer yatırımlarıdır. Banka “Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar” olarak sınıflandırdığı yatırımların bir kısmını Teminat ve Bloke işlemleri ile REPO işlemlerinde kullanmaktadır. Ayrıca bankanın bu yatırımlarının %96’lık kısmı borsada işlem görmektedir.

Satılmaya hazır finansal varlıklar, “*krediler ve alacaklar, vade sonuna kadar elde tutulacak yatırımlar ve alım satım amaçlılar dışında kalan finansal varlıklar*”¹⁶, şeklinde tanımlanmaktadır. Bu varlıklar da gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmektedir. Gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde belirlenemeyen ve bu grup içerisinde raporlanan finansal varlıklar için iç verim oranı kullanılarak, sabit faizli menkul kıymetler için gerçeğe uygun değer fiyatlandırma modeli ya da iskonto edilmiş nakit akım modeli kullanılmaktadır. Bu varlıkların itfa edilmiş maliyet değeri ile gerçeğe uygun değeri arasındaki fark özkaynaklarda bulunan gerçekleşmemiş kâr veya zararların raporlandığı “Menkul Değerleme Değer Artış Fonu” içerisinde raporlanmaktadır. Bankanın “Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar” başlığı altında sınıflandırılan finansal varlıklarına ilişkin bilgiler Tablo-31’de sunulmuştur.

Tablo-31: Satılmaya Hazır Finansal Varlıklara İlişkin Bilgiler

	Türk Parası	Oran	Yabancı Para	Oran	TOPLAM	Oran
Devlet Borçlanma Senetleri	17.669.410 TL	%98	341.720 TL	%2	18.011.130 TL	%90
Diğer Menkul Değerler	786.886 TL	%46	919.646 TL	%54	1.706.532 TL	%9
Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler	40.985 TL	%21	153.922 TL	%79	194.907 TL	%1

¹⁶T.C Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 9.10.2017, <https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>, s.181.

Bankanın “Satılmaya Hazır Finansal Varlıkları” başlığı altında sınıflandırılan yatırımları, temelde borçlanma senetleri ve hisse senedi yatırımlarından oluşmaktadır. Bu sınıflandırma kapsamına giren yatırımları ağırlıklı (%90) kısmı devlet borçlanma senetlerine yapılan yatırımlar ve bu borçlanma senetlerinin neredeyse tamamına yakın kısmı (%98) Türk Parası cinsinden yatırımlardır. Sermayede payı temsil eden menkul değer yatırımları, finansal ve finansal olmayan kuruluşların ortaklık payını temsil eden hisse senetlerine yapılan yatırımları; diğer menkul değer yatırımlarıysa; finansal ve finansal olmayan kuruluşlar tarafından çıkarılan menkul değerlere yapılan yatırımları göstermektedir. Banka “Satılmaya Hazır Finansal Varlık” olarak sınıflandırdığı yatırımların bir kısmını teminat ve bloke işlemleri ile REPO işlemlerinde kullanmaktadır. Bu grupta sınıflandırılan borçlanma senetlerinin %97’lik kısmı; hisse senedi yatırımlarının ise %53’lük kısmı borsada işlem görmektedir.

4.5.2. Bankanın Türev Finansal Araçlarına İlişkin Açıklamalar

Bankanın türev ürün kullanım stratejisi genel olarak piyasa belirsizlikleri sonucunda maruz kalınan faiz oranı riski ve kur riskinden korunma şeklindedir. Türev ürün sözleşmelerine ilişkin bilgiler Bilanço Dışı Yükümlülükler (Nazım Hesaplar) Tablosunda raporlanmakta olup, bilanço dışı yükümlülükler toplamının %20’sini oluşturmaktadır. Bu kapsamda banka taraf olduğu türev ürün sözleşmelerini alım-satım amaçlı türev ürün sözleşmeleri ve riskten korunma amaçlı türev ürün sözleşmeleri olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmaktadır. Banka türev ürün sözleşmelerinden doğan alacaklarını ve yükümlülüklerini sözleşme tutarı üzerinden bilanço dışı hesaplarda (nazım hesaplar) göstermektedir.

Tablo-32: Türev Araçların Kullanım Amacına Göre Sınıflandırılmasına İlişkin Bilgiler

Türev Finansal Araçlar	Tutar (31.12.2016)	Oran
Alım-Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlar	273.834.209.000 TL	% 89
Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar	34.535.445.000 TL	% 11
TOPLAM	308.369.654.000 TL	% 100

31.12.2016 tarihli Bilanço Dışı Yükümlülükler Tablosunda yer alan bilgiler doğrultusunda, Bankanın taraf olduğu türev ürün sözleşmelerinin tutarları dikkate alınarak, Bankanın türev ürün sözleşmesine taraf olma amacına göre toplam türev ürün sözleşmeleri içerisindeki dağılımı Tablo-32’de açıklanmıştır. Buna göre banka taraf olduğu türev ürün sözleşmelerinin %89’unu “Alım-Satım Amaçlı Türev Finansal Araç”, %11’lik kısmını ise “Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar” olarak sınıflandırmaktadır.

Tablo-33: Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlara İlişkin Bilgiler

Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlar	Tutar	Oran
Para ve Faiz Swap İşlemleri	183.384.4700.000 TL	% 67
Para, Faiz ve Menkul Değer Opsiyonları	53.833.428.000 TL	% 20
Vadeli Döviz Alım-Satım İşlemleri	27.611.425.000 TL	% 10
Futures Para İşlemleri	153.584.000 TL	% 0 (0,0005)
Futures Faiz Alım -Satım İşlemleri	100.121.000 TL	% 0 (0,0003)
Diğer	8.751.181.000 TL	% 3
TOPLAM	273.834.209.000 TL	% 100

31.12.2016 tarihli Bilanço Dışı Yükümlülükler Tablosunda yer alan bilgiler doğrultusunda, Alım-Satım Amaçlı Türev Finansal Araçların sözleşme türüne göre dağılımı Tablo-33’te gösterilmiştir. Bankanın taraf olduğu türev ürün sözleşmelerinin

ağırlıklı olarak sırasıyla; %67 oranında swap sözleşmeleri, %20 oranında opsiyon sözleşmeleri ve %10 oranında vadeli döviz alım-satım (yabancı para forward) sözleşmeleri olduğu görülmektedir.

Alım-satım amaçlı türev finansal araçlar raporlama tarihinde gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmekte ve gerçeğe uygun değerinde artış ya da azalış olmasına göre bilançoda “Alım-Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar” veya “Alım-Satım Amaçlı Türev Finansal Yükümlülükler” hesaplarında raporlanmaktadır. Yapılan değerlendirme sonucunda alım-satım amaçlı türev finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen farklar ise kâr/zarar tablosunda raporlanmaktadır.

4.6. BANKANIN RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİNE İLİŞKİN AÇIKLAMALARI

Banka piyasadaki değişimler sonucu maruz kaldığı değer değişimlerinden, gelecekte oluşması muhtemel öngörülemeyen nakit akışlarındaki değişimlerden ve yurtdışında bulunan iştiraklerindeki yatırımları sonucunda maruz kaldığı kur riskinden korunmak üzere türev ürün sözleşmelerine taraf olmaktadır. Bankanın riskten korunmak amacıyla taraf olduğu türev ürün sözleşmelerinin korunan riskin türü dikkate alınarak sözleşme tutarına göre dağılımı Tablo-34’te gösterilmiştir.

Tablo-34: Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlara İlişkin Bilgiler

Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar	Tutar (31.12.2016)	Oran
Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler	19.290.445.000 TL	% 56
Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler	15.245.290.000 TL	%44
Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler	-.17	% 0
TOPLAM	34.535.445.000 TL	% 100

¹⁷Net Yatırım Riskinden Korunma işlemine ilişkin tutarsal bilgiler finansal tablolarda gösterilmemiştir. Bankanın Net Yatırım Riskinden Korunma Muhasebesine göre raporlama yaptığı Finansal Tablolara ilişkin dipnot açıklamalarından anlaşılmaktadır.

Banka sabit faizli finansal araçların gerçeğe uygun değerindeki değişimlerinden korunmak amacıyla faiz ve çapraz para swap sözleşmeleri kullanılmaktadır. Bankanın gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesine ilişkin maruz kaldığı risk, finansal risk ortaya çıkaran unsur ve riskten korunma aracına ilişkin bilgiler Tablo-35’te gösterilmiştir.

Tablo-35: Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Muhasebesine İlişkin Bilgiler

Finansal Risk Ortaya Çıkaran Unsur	Maruz Kalınan Risk	Finansal Riskten Korunma Aracı
Sabit Faizli Ticari Krediler	Faiz Riski	Faiz Oranı Swap Sözleşmesi
Sabit Faizli Konut Kredileri	Faiz Riski	Faiz Oranı Swap Sözleşmesi
Sabit Faizli Menkul Kıymetler	Faiz Riski	Faiz Oranı Swap Sözleşmesi
Sabit Faizli İhraç Edilen Menkul Kıymetler	Faiz ve Kur Riski	Çapraz Para Swap Sözleşmesi
Sabit Faizli Ticari Krediler	Faiz ve Kur Riski	Çapraz Para Swap Sözleşmesi

Banka sabit faizli finansal araçlarının gerçeğe uygun değerindeki değişimlerinden korunmak amacıyla kullanmakta olduğu türev ürün sözleşmelerini gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesi kurallarına göre muhasebeleştirmekte ve raporlamaktadır. Buna göre; gerçeğe uygun değer riskinden korunma amacıyla kullanılan türev finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen artışlar 31.12.2016 Tarihli Bilançoda “Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar”, gerçeğe uygun değerinde oluşan değer azalışları “Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Borçlar” başlıkları altında raporlanmaktadır. Riskten korunma muhasebesine konu olan finansal araçların gerçeğe uygun değerindeki değişimler 31.12.2016 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait kâr/zarar tablosu içerisinde “Ticari Kâr/Zarar” grubunda “Türev Finansal İşlemlerden Kâr/Zarar” başlığı altında raporlanmaktadır.

Banka değişken faizli finansal araçlar nedeniyle ortaya çıkan nakit akış riskinden korunmak amacıyla da faiz ve çapraz para swap sözleşmelerini kullanılmaktadır. Bankanın nakit akış riskinden korunma muhasebesine ilişkin maruz

kaldığı risk, finansal risk ortaya çıkaran unsur ve riskten korunma aracına ilişkin bilgiler Tablo-36’da gösterilmiştir.

Tablo-36: Nakit Akış Riskinden Korunma Muhasebesine İlişkin Bilgiler

Finansal Risk Ortaya Çıkaran Unsur	Maruz Kalınan Risk	Finansal Riskten Korunma Aracı
Değişken Faizli İhraç Edilen Menkul Kıymetler	Piyasa Faiz Oranlarındaki Değişimden Kaynaklanan Nakit Akış Riski	Faiz Oranı Swap Sözleşmesi
Değişken Faizli Kullanılan Fonlar	Piyasa Faiz Oranlarındaki Değişimden Kaynaklanan Nakit Akış Riski	Faiz Oranı Swap Sözleşmesi
Değişken Faizli Mevduat	Piyasa Faiz Oranlarındaki Değişimden Kaynaklanan Nakit Akış Riski	Faiz Oranı Swap Sözleşmesi
Değişken Faizli İhraç Edilen Menkul Kıymetler	Piyasa Faiz Oranlarındaki ve Döviz Kurlarındaki Değişimden Kaynaklanan Nakit Akış Riski	Çapraz Para Swap Sözleşmesi
Değişken Faizli Kullanılan Fonlar	Piyasa Faiz Oranlarındaki ve Döviz Kurlarındaki Değişimden Kaynaklanan Nakit Akış Riski	Çapraz Para Swap Sözleşmesi

Nakit akış riskinden korunma muhasebesinde; riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişimin etkin kısmı özkaynaklar içerisinde yer alan “Riskten Korunma Fonları” hesabının içerisinde, etkin olmayan kısmı ise kâr/zarar tablosunda raporlanmaktadır. Özkaynaklar içerisinde raporlanan tutarlar risk ortaya çıkaran unsura ilişkin nakit akışlarının kâr/zararı etkilediği dönemlerde kâr/zarar tablosuna yansıtılmaktadır. Riskten korunmanın etkinliğine ilişkin ölçüm “Tutarsal Değerleme Yöntemi” kullanılarak yapılmakta ve etkinliğin %80-%125 aralığında gerçekleşmesi durumunda riskten korunma muhasebesine devam edilmektedir.

Banka, iştiraki olan “Garanti Bank International” ve “Garanti Holding BV”de bulunan yatırımları ve alınan uzun vadeli yabancı para kredileri için net yatırım riskinden korunma muhasebesi uygulamaktadır. Buna göre; yabancı para net

yatırımları ile yabancı para uzun vadeli kredilerin Türk Lirasına çevrim işlemi sırasında oluşan kur farkları özkaynaklarda “Sermaye Yedekleri” hesabı içerisinde, net yatırım riskinden korunmak amacıyla kullanılan riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişimse “Riskten Korunma Fonları” hesabı içerisinde raporlanmaktadır. 31.12.2016 tarihi itibariyle net yatırım riskinden korunma işleminde, etkin olmayan kısım bulunmadığı için kâr/zarar tablosunda herhangi bir raporlama yapılmamıştır.

4.7. ÖRNEK BANKA İNCELEMESİNDEN ELDE EDİLEN

SONUÇLAR

Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’nin 2016 yılı faaliyet raporu incelenmiş ve bankanın maruz kaldığı riskler ve risk yönetim faaliyetlerine ilişkin açıklamaları gözden geçirilmiştir. Banka maruz kaldığı riskleri etkin bir iç kontrol sistemini temin ederek yönettiğini beyan etmektedir. Buna göre; risklerin yönetilmesinde, risk yönetimi strateji ve politikaları ile risk yönetim uygulama prosedürlerinin oluşturulması Yönetim Kurulu’nun sorumluluğundadır. Banka risk yönetim faaliyetlerini Yönetim Kurulu’na doğrudan bağlı çeşitli komiteler, müdürlükler ve başkanlıklar aracılığı ile yürütülmektedir. Ayrıca Bankanın Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Çalışmaları kapsamında yapmış olduğu faaliyetler de risk yönetim sisteminin organizasyonuna olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Bankanın risk yönetim faaliyetleri kapsamındaki çalışmalar risklerin önceden tespit edilerek gerekli önlemlerin alınması yönündedir. Bankanın karşılaştığı riskler bankacılık faaliyetlerinin temel risk unsuru olan kredi riski, bilanço içi ve dışı taşıdığı pozisyonlardan kaynaklanan piyasa riski, gerek piyasa koşulları gerekse bilanço yapısı nedeniyle maruz kaldığı likidite riski ve bankacılık faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesini kapsayan operasyonel riskler şeklindedir. Banka bu riskleri uluslararası standartlar ve mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde tanımlamakta, ölçmekte, değerlendirmekte, izlemekte ve raporlamaktadır. Banka maruz kaldığı risk türüne uygun olarak organizasyon yapısı içerisinde görevler ayrılığı ilkesi kapsamında faaliyetlerini yürütmekte ve çeşitli risk yönetim tekniklerini kullanmaktadır.

Bankanın finansal araç kullanımı türev olmayan finansal araçlar ve türev finansal araçlar olarak iki grupta incelenmiştir. Türev ve türev olmayan finansal araçlar TMS 39 – Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre ölçülmekte ve değerlendirilmektedir. Bu kapsamda türev olmayan finansal araçlar gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan finansal varlıklar, krediler ve alacaklar, vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar ve satışa hazır finansal varlıklar olarak sınıflandırılmaktadır. Bankanın türev finansal araç kullanım amacı temel olarak maruz kaldığı piyasa riskinden korunmak şeklindedir. Bu kapsamda banka ağırlıklı olarak yabancı para ve faiz oranı swap sözleşmeleri, yabancı para forward sözleşmeleri ile çeşitli opsiyon sözleşmelerine taraf olmaktadır. Bankanın taraf olduğu türev ürün sözleşmelerinin bir kısmının kullanılma amacı temelde riskten korunmak olmasına rağmen muhasebe standartlarında yer alan riskten korunma koşulları nedeniyle, ilgili türev ürün sözleşmeleri riskten korunma amaçlı türev finansal araç olarak raporlanamamaktadır. Banka gerçeğe uygun değer riski, nakit akış riski ve net yatırım riskinden korunma gerçekleştirmektedir. Banka sabit faizli finansal araçlarına ilişkin riskten korunma amacıyla taraf olduğu türev ürün sözleşmelerini gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesi kurallarına göre muhasebeleştirmekte ve raporlamaktadır. Değişken faizli finansal araçları nedeniyle ortaya çıkan nakit akış riskinden korunma amacıyla taraf olduğu türev ürün sözleşmeleriniyse; nakit akış riskinden korunma muhasebesi kurallarına göre muhasebeleştirmekte ve raporlamaktadır. Ayrıca banka yurtdışında bulunan iştirak yatırımları ve alınan uzun vadeli yabancı kredileri için taraf olduğu türev ürün sözleşmelerini net yatırım riskinden korunma muhasebesi kurallarına göre muhasebeleştirmekte ve raporlamaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bir durumun beklenenin dışında gerçekleşme olasılığını ifade eden risk kavramı, bankaların faaliyet yapıları gereği oldukça önemlidir. Bankacılık sektörü açısından karşılaşılan riskler ve risklerin yönetilmesindeki durum diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerden farklıdır. Bankacılık sektöründe meydana gelebilecek kayıplar mikro düzeyde ülke ekonomisine zarar verirken, bankaların birbirleriyle olan ilişkileri ve küreselleşmenin de etkisiyle makro düzeyde tüm dünya ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin; 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri bankacılık sisteminde ortaya çıkan finansal kriz tüm dünya ekonomisini etkilemiş ve bu etki sadece para piyasasıyla sınırlı kalmayarak diğer sektörlerde de yansımıştır. Bu durumun sonucu olarak, üretimde düşüşler meydana gelmiş, ülkelerin kalkınma düzeyleri olumsuz yönde etkilenmiştir. Bankacılık sektöründe herhangi bir bankada meydana gelebilecek bir sorunun çok kısa sürede dalga dalga yayılarak tüm sistemi etkilemesi bankalar açısından risk yönetiminin önemini arttırmaktadır.

Bu çalışmada; bankacılık sektörü açısından riskler tanımlanırken, 1974 yılında kurulan ve günümüzde de faaliyetlerini sürdüren Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayımlanan Basel uzlaşmaları (kriterleri) temel alınmıştır. Buna göre; bankalar faaliyetlerini yürütürken operasyonel risk, kredi riski, piyasa riski ve likidite riski olmak üzere dört temel risk faktörüne maruz kalmaktadırlar. Bu risk faktörleri; bankaların kârlılığı ve faaliyetlerinin sürekliliğini doğrudan etkileyen risk faktörleridir. Bankacılık faaliyetlerinin doğası gereği herhangi bir risk faktöründe meydana gelen artış, bir başka risk faktörünü de olumsuz yönde etkileyerek, bankaların itibarlarını kaybetmelerine ve hatta iflaslarına neden olmaktadır. 2008 yılında ve daha öncesinde yaşanan finansal krizler göstermiştir ki; risk yönetiminde yetersiz kalan bankalar bu krizlerden olumsuz etkilenmiş, hatta krizlerin üstesinden gelememişlerdir. Bu sebeple bankacılık sektörü açısından risk yönetim faaliyetleri hayati öneme sahiptir.

Bankacılık sektörü finansal gelişim ve ekonomik büyüme gibi konularda önemli işlevlere sahiptir. Geleceğe ilişkin belirsizlikler ve maruz kalınan riskler bankaları yeni risk yönetim teknikleri geliştirmek zorunda bırakmıştır. Riskten

korunma (hedge) işlemleri, bu risk yönetim tekniklerinden biridir. Riskten korunma işlemlerindeki amaç; piyasa riski gibi işletme dışı oluşan ve işletme tarafından ortaya çıkması engellenemeyen risklerin kabul edilebilir düzeye indirilerek yönetilmesinin sağlanmasıdır. Bu işlemler türev ürün adı verilen finansal araçlar yardımıyla yapılmaktadır.

Türev finansal araçlar maruz kalınan risklerin, riski üstlenmek isteyen taraflara aktarılmasını sağlayan gelecek tarihli sözleşmelerdir. Türev finansal araç kullanımının yaygın olmadığı dönemlerde bu sözleşmelerin herhangi bir başlangıç yatırımı gerektirmemesinden ya da türev olmayan finansal araçlara göre daha az başlangıç yatırımı gerektirmesinden dolayı, sözleşme şartları gerçekleşene kadar sadece finansal tablo dipnotlarında açıklanması uygun görülmekteydi. Ancak zamanla gerek türev ürün sözleşmelerinin kullanımının yaygınlaşması gerekse bilanço dışı finansal bilgilerin finansal tablo kullanıcılarının kararlarındaki etkisinin artması sonucunda, bu sözleşmelerin finansal tablolarda raporlanması hakkında çeşitli düzenlemeler yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda Amerika'da bulunan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu 1990 ile 2000 yılları arasında çeşitli standartlar yayımlamıştır. Aynı doğrultuda Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun da 1990 yılından itibaren finansal araçların muhasebeleştirilmesi, finansal tablolarda raporlanması ve finansal araçlara ilişkin yapılması gereken dipnot açıklamaları hakkında yayımlamış olduğu birçok standart bulunmaktadır. Türkiye'de başta bankalar olmak üzere tüm finansal kuruluşlar finansal araçlarını, Uluslararası Muhasebe Standartlarına paralel olarak yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak muhasebeleştirilmekte ve raporlamaktadır.

Riskten korunma muhasebesi, risk ortaya çıkaran unsur ve riskten korunma aracı olmak üzere iki unsurun birbirleriyle olan ilişkisine dayanmaktadır. Buna göre; riskten korunmak amacıyla taraf olunan riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkaran unsurun gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen değişimler aynı hesap dönemi içerisinde finansal tablolarda raporlanmalıdır. Böylece, her iki unsurun finansal tablolar üzerindeki etkisi azaltılmış olacaktır. Riskten korunma muhasebesi zorunlu değil ihtiyari bir yöntemdir. Bankanın riskten korunma muhasebesine göre raporlama

yapabilmesi için muhasebe standartlarında belirtilmiş koşulların tamamını sağlaması gerekmektedir. Bu koşullar riskin doğasının tanımlanması, belgelendirme, riskten korunmanın etkinliğinin sağlanması, etkinliğin sürekliliği ve ölçülmesi şeklindedir.

Muhasebe açısından incelendiğinde her risk unsuru riskten korunma muhasebesine konu olmamaktadır. Riskten korunma muhasebesine konu olan riskler işletmenin maruz kaldığı piyasa riski ve kredi riski olarak sınırlandırılmıştır. Riskten korunma muhasebesinin ilk koşulu riskten korunma ilişkisinin başlangıcında riskten korunma ilişkisinin belgelendirilmesidir. Diğer riskten korunma muhasebesi uygulama koşullarıysa; riskten korunmanın etkinliğinin sağlanması, sürekliliği ve ölçülmesidir. Riskten korunma muhasebesinin uygulanabilmesi için, riskten korunma işleminin başlangıcından itibaren riskten korunma aracı ile risk ortaya çıkarıcı unsur arasında etkinliğin sağlanması ve bu etkinliğin sözleşme süresince tarafsız bir şekilde ölçülmesi gerekmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türk Bankacılık sektöründe türev ürün kullanımı ve riskten korunma muhasebesi raporlamasının güncel durumunun ortaya konması amacıyla bir araştırmaya yer verilmiştir. Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre; ekonomide meydana gelen değişimler ve piyasadaki belirsizliklerin artması, günümüzde bankaları maruz kaldıkları riskleri yönetmek amacıyla türev ürün kullanımına yönlendirmiştir. Ancak genel olarak bankaların türev ürün kullanım nedeni riskten korunma olmasına rağmen, bu ürünlerin finansal tablolarında raporlanma şeklinin türev ürün sözleşmesine taraf olma amacıyla uyuşmadığı görülmüştür. Bankaların finansal araç kullanımına ilişkin yapmış oldukları dipnot açıklamaları incelendiğinde, bu farklılaşmanın temel nedeninin riskten korunmanın etkinliğinin ölçülmesine ilişkin sistemlerin kurulmasıyla ilgili bankaların karşılaştıkları sorunlar olduğu görülmüştür.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; banka muhasebesine göre riskten korunmak amacıyla kullanılan finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanmasına yer verilmiştir. Bu kapsamda; bankaların en çok kullandığı finansal araç sözleşmelerine yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; bankacılık sektörü açısından risk ve risk yönetim kavramlarına yer verilmiştir. Bu kapsamda; Türkiye Garanti Bankası'nın 2016 yılı faaliyet raporu incelenmiş ve bankanın maruz kaldığı risklere, risk yönetim faaliyetlerine ve riskten korunma muhasebesine ilişkin yapmış oldukları niteliksel ve niceliksel açıklamaların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye Garanti Bankası'nın faaliyet raporunda yer alan konuyla ilgili açıklamalar risk türleri çerçevesinde analiz edilmiş ve finansal tablo kullanıcılarının kararlarına etki düzeyi dikkate alınarak yorumlanmıştır. Bu çalışma, bankacılık sektörü açısından karşılaşılan risklerin, bankaların risk yönetim faaliyetlerinin ve riskten korunma muhasebesine ilişkin uygulamaların, bankaların yıllık faaliyet raporlarında ne şekilde ortaya koyulduğunun anlaşılması açısından önemlidir.

Bankacılık sektörü faaliyet yapıları gereği her açıdan riskli bir sektördür ve bankalar birçok risk faktörüyle karşılaşmaktadırlar. Bankalar karşılaştıkları bu riskleri yönetmek amacıyla türev ürün sözleşmelerine taraf olmaktadır. Bankaların türev ürün sözleşmelerine taraf olma amacı temelde riskten korunma olmasına rağmen, raporlama açısından çeşitli sıkıntılarla karşılaştıkları görülmektedir. Birçok bankanın riskten korunma muhasebesine göre raporlama yapmadığı, örnek banka incelemesinde de türev ürün sözleşmelerinin önemli bir kısmının alım-satım amaçlı olarak raporlandığı görülmüştür. Bankaların bu şekilde raporlama tercihi yapmalarının nedeni, riskten korunma muhasebesi uygulama koşullarından riskten korunmanın etkinliği ve etkinliğin ölçülmesi ile ilgili iç sistemlerinin yetersizliği olabilir. Bu durumun nedenlerini belirlemeye yönelik bilimsel bir çalışma yapılmalıdır.

Sonuç olarak; finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçevede açıklandığı üzere; "ihtiyaca uygunluk" ve "gerçeğe uygun şekilde sunum" faydalı finansal bilginin temel niteliksel özellikleridir. İşletmeler finansal tabloları hazırlarken temel niteliksel özelliklerle birlikte destekleyici niteliksel özellikler (karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum, anlaşılabilirlik) ile faydalı finansal bilgileri raporlamaya ilişkin maliyet kısıtının etkilerini de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu nedenle; finansal bilginin raporlanması sonucunda elde edilecek

faydanın, finansal bilginin üretilmesi sırasında katlanılan maliyetleri karşılması beklenir. Finansal raporlama standartlarında belirtildiği üzere; maliyet finansal raporlama ile sağlanan bilginin genel bir kısıtını oluşturur. Bankaların riskten korunma muhasebesine göre raporlama tercihi esnasındaki temel karar kriteri, finansal bilginin üretilmesindeki oluşacak maliyetlerdir. Riskten korunmanın etkinliği ve ölçümü ile ilgili kurulacak iç sistemler bankaların önemli derecede maliyete katlanmalarına yol açabilir. Bu nedenle; bankalar fayda-maliyet analizi ile bilgi teknolojileri ve riskten korunmanın etkinliğinin ölçüm modellerine ilişkin fizibilite çalışmalarına ağırlık vererek iç sistemlerini oluşturmalarıdır. Bu sistemi oluşturdukları takdirde, riskten korunma muhasebesine göre açıklamayı amaçladıkları hususları gerçeğe uygun bir şekilde sunabilir ve finansal tablo kullanıcılarının doğru bir şekilde karar almalarına yardımcı olabilirler.

KAYNAKÇA

- Abdel-Khalik, A. : **Accounting for Risk, Hedging&Complex Contracts**,
Rashad , Edwards Brothers Malloy, Inc., 2014.
- Altay, Erdinç, : **Bankacılıkta Risk Piyasa Riski Kredi Riski ve
Operasyonel Riskin Ölçümü ve Yönetimi**, İstanbul, Derin
Yayınları, 2014.
- Arslantaş, Cem : **Kurumsal Yönetimin Yönetim Kuruluna Yansımaları**,
Cüneyt, İstanbul, Beta Basım, 2012.
- Ashutos, : “Development of Financial Derivatives Market in India-A
Vashishtha, Case Study”, **International Research Journal of Finance
and Economics**, Issue 37 (2010), s.15-29.
- Satish, Kumar, : **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim**, İstanbul, Avcıol
Basım-Yayın, 2003.
- Aysan, Mustafa, : **Kurumsal Yönetim ve Risk**, İstanbul, Elif Ofset, 2007.
- Balteş, Nichole, : “Study on The Risk Management in Banking Institutions”,
Ciuhureanu, **Studies in Business and Economics**, Vol. 5, Issue.3,
Alina-Teodora, December 2010, s.67-78.
- Bankacılık : **Bankacılık Kanunu**, Resmi Gazete 01.11.2015 tarih,
Düzenleme ve Sayı:5411.
Denetleme
Kurumu (BDDK),
- Bankacılık : **Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların
Düzenleme ve Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak
Denetleme Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında
Kurumu (BDDK), Yönetmelik**, Resmi Gazete 1.11.2006 tarih, Sayı:26333.

Bankacılık : **Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına**
Düzenleme ve : **ve Yayınlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında**
Denetleme : **Yönetmelik**, Resmi Gazete 11.11.2006, Sayı:26333.
Kurumu (BDDK),

Bankacılık : **Bankaların İç Sistemler Hakkında Yönetmelik**, Resmi
Düzenleme ve : **Gazete 28.6.2012, Sayı:28337.**
Denetleme
Kurumu (BDDK),

Bankacılık : **Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği**
Düzenleme ve : **Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik**, Resmi
Denetleme : **Gazete 11.7.2014 tarih, Sayı: 29057.**
Kurumu (BDDK),

Bankacılık : **Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının**
Düzenleme ve : **Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ**, Resmi Gazete 08.11.2006,
Denetleme : **Sayı:26340.**
Kurumu (BDDK),

Bankacılık : **Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Tebliğ**,
Düzenleme ve : **Resmi Gazete 01.11.2006, Sayı: 26333.**
Denetleme
Kurumu (BDDK),

Bankacılık : **Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin**
Düzenleme ve : **Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında**
Denetleme : **Yönetmelik**, Resmi Gazete 08.11.2006, Sayı:26340.
Kurumu (BDDK),

- Bankacılık : **Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve**
Düzenleme ve **Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik**, Resmi Gazete
Denetleme 23.10.2015 tarih, Sayı: 29511.
Kurumu (BDDK),
- Bankacılık : **Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ**,
Düzenleme ve 26.1.2017, Sayı: 30186.
Denetleme
Kurumu (BDDK),
- Bankacılık : **Tanıtım Kitapçığı**, (Çevrimiçi) 5.3.2015,
Düzenleme ve http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/BD
Denetleme [DK_Hakkinda/5802bddk_kitapcik_14_07_2014_tur.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/BD).
Kurumu (BDDK),
- Bankacılık : **Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Mart 2017**,
Düzenleme ve (Çevrimiçi), 7.7.2017,
Denetleme <https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/1>
Kurumu (BDDK), [6031tbs_temel_gostergeler_raporu_mart_2017.pdf](https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/1)., s.17.
- Bankacılık : **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının**
Düzenleme ve **Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması**, (Çevrimiçi),
Denetleme 11.02.2015,
Kurumu (BDDK), <http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/3370basel-iikapsamli.pdf>.
- Bankacılık : **Sorularla Basel III 2010**, (Çevrimiçi), 5.3.2015,
Düzenleme ve <https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorular>
Denetleme [la_basel_iii_29_11_2010_.pdf](https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorular).
Kurumu (BDDK),
Risk Yönetim
Dairesi,

- Bank for International Settlement (BIS), : **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standads**, <https://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>, (Çevrimiçi), 27.12.2014.
- Bank for International Settlement (BIS), : https://www.bis.org/about/history_4global.htm, (Çevrimiçi), 18.12.2014.
- Beil, Frank J., : **Accounting for Derivatives and Hedging Activities**, Business Expert Press, 2013.
- Bolak, Mehmet, : **Risk ve Yönetimi**, İstanbul, Birsen Yayınevi, 2004.
- Butter, Colman, : **Accounting for Financial Instruments**, England, John Wiley&Sons, Ltd., 2009.
- Cangürel, Ozan, : **Basel II Kapsamında Kredi Riskinin Ölçümünde Otorite Etkinliği: Türkiye İçin Alternatif Bir Öneri**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2012.
- Chance, Don M., : **An Introduction to Derivatives**, Third Edition, Orlando, Harcourt Brace&Company, 1995.
- Chernobia, Anna, : “The Determinants of Operational Risk in U.S. Financial Institution”, **Journal of Financial and Quantitative Analysis**, Vol. 46, No.6, December 2011, s.1683-1725.
- Jorion, Philippe, Yu, Fan, : **Introduction to derivative Financial Instruments, Options, Futures, Forwards, Swaps, and Hedging**, Mc Graw Hill Comp, Inc., 2008.
- Chorafas, Dimitris N., : **Introduction to derivative Financial Instruments, Options, Futures, Forwards, Swaps, and Hedging**, Mc Graw Hill Comp, Inc., 2008.
- Crouhy, Michael, Galai, Dan, Mark, Robert, : **Risk Management**, McGraw-Hill, t.y..

- Crouhy, Michael, : **The Essential of Risk Management**, McGraw-Hills, 2006.
Galai, Dan, Mark,
Robert,
- Çolak, Ömer : “Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün
Faruk, Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması”, **Kriz ve IMF Politikaları**, Alkım Yayınevi, Ed. Ömer Faruk Çolak, İstanbul, 2002, s. 155-176.
- Dash, Mihir, : “A lineer Programming Model for Aseessing Assets-Liability
Pathak, Ravi, Management in Banks”, **SSRN Electronic Journal**, 08/2009, s.1-16
- Dauten, Carl A., : **Principles of Finance: Introduction to Capital Markets**,
Welshans, Merle 4. Edition, South-Western Publishing Co, 1975.
T.,
- Dima, Alina : “Risk Management in Banking”, 27.12.2014, (Çevrimiçi),
Mihaela, Oreza, <http://www.academypublish.org/papers/pdf/174.pdf>, s.107-
Ivona, 122.
- Ersan, İhsan, : **Finansal Türevler**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 1997.
- Ersoy,Erhan, : “Türkiye’de ve Dünyada Organize Türev Piyasalarının
Gelişimi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz,
2011, s.63-80.
- EY, : **Impairment of Financial Instruments under IFRS-9**,
Applying IFRS 9, (Çevrimiçi), 02.02.2016,
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf).
- Horcher, Karen : **Essential of Financial Risk Management**, New Jersey,
A., John Wiley&Sons, Inc., 2005.

Hugles, Jane E., : **International Banking Text and Cases**, Pearson Education,
MacDonald, Scott Inc., 2002.

B.,

International : **IFRS-9 Financial Instruments, Basis for Conclusion.**
Standarts Board,

International : **IFRS-9 Financial Instruments.**
Standarts Board,

İncekara, Ahmet, : **Bankacılık ve Finansal Kurulmalar**, 2. Baskı, İstanbul,
İktisadi İşletme Vakfı Yayınları, 2017.

Kamu Gözetimi : **Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve**, Resmi
Muhasebe ve Gazete, 27.11.2011 tarih, Sayı: 27828.

Denetim

Standartları

Kurumu (KGK),

Kamu Gözetimi : **TFRS-7 Finansal Araçlar: Açıklamalar**, Resmi Gazete
Muhasebe ve 13.05.2009 tarih, Sayı: 149.

Denetim

Standartları

Kurumu (KGK),

Kamu Gözetimi : **TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri**, Resmi Gazete,
Muhasebe ve 13.11.2014 tarih, Sayı: 29173.

Denetim

Standartları

Kurumu (KGK),

Kamu Gözetimi : **TMS-32 Finansal Araçlar: Sunum**, Resmi Gazete,
Muhasebe ve 5.3.2014 tarih, Sayı: 28932.

Denetim

Standartları

Kurumu (KGK),

Kamu Gözetimi : **TMS-36 Varlıklardaki Değer Düşüklüğü**, Resmi Gazete,
Muhasebe ve 12.11.2014 tarih, Sayı: 29173.
Denetim
Standartları
Kurumu (KGK),

Kamu Gözetimi : **TMS-37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu**
Muhasebe ve **Varlıklar**, Resmi Gazete, 18.9.2014 tarih, Sayı: 29123.
Denetim
Standartları
Kurumu (KGK),

Kamu Gözetimi : **TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme**,
Muhasebe ve Resmi Gazete, 18.9.2014 tarih, Sayı: 29123.
Denetim
Standartları
Kurumu (KGK),

Kawaller, Ira G., : “Meeting the ‘Highly Effective Expectation’ Criterion for
Koch, Paul D., Hedge Accounting”, **The Journal of Derivatives**, Summer,
2000, s. 79-87

KPMG : **Basis of Hedge Effectiveness Testing and Measurement**,
(Çevrimiçi)
<https://www.cmegroup.com/education/files/basics-of-hedge-effectiveness.pdf>.

Jones, Ray G., : **Essential of Finance**, New Jersey, Prentice-Hall, Inc., 1978.
Dudley, Dean Jr.,

- Mayer, Thomas, : **Money, Banking and The Economy**, W. N. Norton&Company, Inc., 1981.
- Duesenberry, James S., Aliber, Robert Z.,
- Mazıbaşı, Murat, : **Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme**, BDDK Araştırma Raporları, 2005.
- McDonald, Robert L., : **Derivatives Market**, 3rd Edition, Pearson Series in Finance, 2015.
- Mommel, Christoph, : “The Dependency of the Banks’ Assets and Liabilities: Evidence from Germany”, **European Financial Management**, Vol.18, No.4, 2012, s.602-619.
- Schertler, Andrea,
- Noor, Hashim, Li, : “Expected-loss-based Accounting for Impairment of Financial Instrument: The FASB and IASB Proposal 2009-2016”, **Accounting in Europe**, Vol. 13, No. 2, 2016, s.229-267.
- O’Hanlon, John,
- Novickyte, Lina, : “Assessment of banks asset and liability management: problems and perspectives (Case of Lithuania)”, **Procedia Social and Behavioral Science**, 110, 2014, s.1082-1093.
- Petraityte, Indre,
- Orhunbilge, Neyran, : **Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İstanbul, İ.Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, 2002.
- Pekdemir, Recep, : Katılım Bankalarında Finansal Raporlama Ders Notları
- Powers, Marian, : **Financial Accounting**, 11th Edition, USA, South-Western, Needles, Belverd E., Cengage Learning, 2012.

- Pwc, : **Hedge Effectiveness Testing**, (Çevrimiçi), 5.4.2017, <https://www.pwc.com/us/en/audit-assurance-services/valuation/publications/assets/pwc-hedge-effectiveness-testing.pdf>.
- Pwc, : **TFRS-9: Finansal Araçlar Sınıflandırma ve Ölçme, Yeni Finansal Araçlar Standardı Finansal Sektörü Nasıl Etkileyecek?**, UFRS Yayınları Sayı 1.
- Rabobank, : **IAS Accounting Policies Manual – Part I**.
- Ramirez, Juan, : **Accounting for Derivatives: Advanced Hedging under IFRS**, 1st Edition, England, John Wiley&Sons, 2007.
- Ramirez, Juan, : **Accounting for Derivatives: Advanced Hedging under IFRS-9**, 2nd Edition, England, John Wiley&Sons, 2015.
- Saunders, : **Financial Institutions Management a Risk Management Approach**, 6. Edition, McGraw-Hill, 2008.
- Anthony,
Cornett,Marcia
Millon,
- Sebramani, R. : **Accounting for Investments Volume I**, Singapore, John Wiley&Sons, (Asia)Pte Ltd, 2009.
- Venkata
- Selvi, Yakup, : **Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi**, İstanbul, ARC Yayınları, 2000.
- Seval, Belkıs, : **Kredilendirme süreci ve Kredi Yönetimi**, İstanbul, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, 1990.
- Sipahi, Barış, : **Bankacılık İşlemleri ve Muhasebesi**, Türkmen Kitapevi, 2. Baskı, 2016.
- Akarçay Öğüz,
Ayça,
- Smiechewicz, : “The Barings Bank Case”, September/October 2002, (Çevrimiçi), 11.02.2015, <http://www.fraud-magazine.com/article.aspx?id=4294968220>.
- Walter J.,

- Tanase, R.D., Şerbu, R., : “Operational Risk and E-Banking”, **Bulletin of TheTansilvania University of Braşov Economic Science**, Seri. 5 Vol. 3 (52), 2010, s.327-334.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, (Çevrimiçi), <http://www.raftemizligi.com/Content/E-Kitaplar.php>, 20.11.2014.
- Trombley, Mark A., : **Accounting for Derivatives and Hedging**, 1st Edition, McGraw-Hill Irwin, 2002.
- Tunca, Zafer, : **Makro İktisat**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2005.
- Türel, Aslı, : Riskten Korunma Muhasebesi ve Finansal Tablolarda Raporlanması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 2008.
- Türel, Aslı, Selvi, Yakup, : “Accounting Issues Related to Hedge Accounting for Derivatives”, **MODAV**, Cilt:9, Sayı:1, Mart 2007, s.97-116.
- Türkiye Ekonomileri Araştırma Vakfı, : 2007-2008 Finansal Krizi ve Türkiye: Etkiler ve Öneriler, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312239r2127.2007_08_Kuresel_Finans_Krizi_ve_Turkiye_Etkiler_ve_Oneriler.pdf, (Çevrimiçi), 29.11.2014.
- Türkiye Bankalar Birliği, : https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?tarih=21/8/2017. (Çevrimiçi), 21.08.2017.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar, Resmi Gazete 11.8.1989, Sayı:20249.
- Vyas, Madhuri, Singh, Sachin, : “Risk Management in Banking Sector”, **BMIMR Management Edge**, Vol. 4, No.1, 2010, s.15-24.

Williams, C. : **Risk Management&Insurance**, McGraw-Hill,Inc., 1976.

Arthur Jr., Heins,
Richard M.,

Yarız, Ahmet, : **Bankacılıkta Risk Yönetimi Risk Matrisi Uygulaması**, 2.
Basım, Nobel Yayın, 2012.

Yurtsever, : **Bankacılığımızda İç Kontrol**, İstanbul, TBB Yayınları,
Gürdoğan, 2008.

- Barings Bank PLC: Leeson's Lessons, <http://awbc.com/scp/0321197488/assets/downloads/ch7.pdf>, (Çevrimiçi) 5.11.2014, s.194.
- **Gelir Vergisi Kanunu**, Resmi Gazete, 06.1.1961 tarih, Sayı: 193.
- http://www.vakifbank.com.tr/documents/duyurular/2016/7_EK_Satis_sonuclari.pdf, (Çevrimiçi), 07.07.2017.
- Kuveyttürk 2016 yılı Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 06.08.2017, <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-763.vsf>.
- Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 1 Sayılı Tebliğ: Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Standardı Resmi Gazete; 22.06.2002 tarih ve 24793 sayı, 1. Mükerrer, (Çevrimiçi), 05.04.2017, <http://www.basarmevzuat.com/dustur/teblig/5/4389/a/muhuygyonteb.htm>.

- Türkiye Garanti Bankası 2016 Faaliyet Raporu, (Çevrimiçi), 09.10.2017,
<https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari/Yillik-Faaliyet-Raporlari/666/0/0>.
- **Vergi Usul Kanunu**, Resmi Gazete, 10.01.1961 tarih, Sayı: 10703-10705, Md.22.

EK: Bankacılık Tek Düzen Hesap Planı

0 DÖNEN DEĞERLER

010 Kasa

011 Efektif Deposu

012 Yoldaki Paralar – *Türk Lirası (TL)*

013 Yoldaki Paralar - *Yabancı Para (YP)*

015 Satın Alınan Çekler - YP

016 Vadesi Gelmiş Menkul Değerler - TL

017 Vadesi Gelmiş Menkul Değerler - YP

019 Kıymetli Madenler

020 TCMB - TL

021 TCMB - YP

022 Yurtiçi Bankalar - TL

023 Yurtiçi Bankalar - YP

024 Yurtdışı Bankalar - TL

025 Yurtdışı Bankalar - YP

026 Yurtdışı Merkez ve Şubeler - TL

027 Yurtdışı Merkez ve Şubeler – YP

030 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Menkul Değerler - TL

031 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Menkul Değerler – YP

032 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler-
TL

033 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler-
YP

038 Menkul Değerler Değer Düş. Karş. - TL (*kontra hesap - kh*)

039 Menkul Değerler Değer Düşüş Karşılığı - YP (kh)

040 Para Piyasalarından Alacaklar - TL

041 Para Piyasalarından Alacaklar – YP

050 Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar - TL

051 Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar – YP

1 KREDİLER

100 İskontolu İşlemlerden Alacaklar - TL

101 İskontolu İşlemlerden Alacaklar - YP

102 İskontolu İşlemlerden Kazanılmamış Gelirler – TL (kh)

103 İskontolu İşlemlerden Kazanılmamış Gelirler – YP (kh)

104 Faktoring İşlemlerinden Alacaklar – TL

105 Faktoring İşlemlerinden Alacaklar – YP

110 Kısa Vadeli Açık İhracat Kredileri - TL
111 Kısa Vadeli Açık İhracat Kredileri - YP
112 Kısa Vadeli Teminatlı İhracat Kredileri - TL
113 Kısa Vadeli Teminatlı İhracat Kredileri - YP
114 Kısa Vadeli Teminatlı İthalat Kredileri - TL
115 Kısa Vadeli Teminatlı İthalat Kredileri - YP
116 Kısa Vadeli Açık Diğer Krediler - TL
117 Kısa Vadeli Açık Diğer Krediler - YP
118 Kısa Vadeli Teminatlı Diğer Krediler - TL
119 Kısa Vadeli Teminatlı Diğer Krediler – YP

120 Kısa Vadeli İhtisas Kredileri - TL
121 Kısa Vadeli İhtisas Kredileri - YP
123 Kıymetli Maden Kredisi - YP
124 Kısa Vadeli Fon Kaynaklı Krediler - TL
125 Kısa Vadeli Fon Kaynaklı Krediler – YP
126 Mali Kesime Verilen Kısa Vadeli Krediler - TL
127 Mali Kesime Verilen Kısa Vadeli Krediler - YP
128 Yurtdışı Kısa Vadeli Krediler – TL
129 Yurtdışı Kısa Vadeli Krediler – YP

130 Orta ve Uzun Vadeli Açık İhracat Garantili Yatırım Kredileri - TL
131 Orta ve U.V. Açık İhracat Garantili Yatırım Kredileri - YP
132 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı İhracat Garantili Yatırım Kredileri - TL
133 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı İhracat Garantili Yatırım Kredileri - YP
134 Orta ve Uzun Vadeli Açık Diğer Yatırım Kredileri - TL
135 Orta ve Uzun Vadeli Açık Diğer Yatırım Kredileri- YP
136 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı Diğer Yatırım Kredileri - TL
137 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı Diğer Yatırım Kredileri - YP
138 Orta ve U.V. Açık İşletme, İhracat ve Diğer Kredi - TL
139 Orta ve U.V. Açık İşletme, İhracat ve Diğer Kredi – YP

140 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı İşletme, İhracat ve Diğer Krediler - TL
141 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı İşletme, İhracat ve Diğer Krediler-YP
142 Orta ve Uzun Vadeli İhtisas Kredileri - TL
143 Orta ve Uzun Vadeli İhtisas Kredileri - YP
144 Orta ve Uzun Vadeli Fon Kaynaklı Krediler - TL
145 Orta ve Uzun Vadeli Fon Kaynaklı Krediler - YP
146 Mali Kesime Verilen Orta ve Uzun Vadeli Krediler - TL
147 Mali Kesime Verilen Orta ve Uzun Vadeli Krediler -YP
148 Yurtdışı Orta ve Uzun Vadeli Krediler - TL
149 Yurtdışı Orta ve Uzun Vadeli Krediler – YP

150 Canlı Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Kısa Vadeli Krediler - TL
151 Canlı Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Kısa Vadeli Krediler - YP
152 Donuk Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Kısa Vadeli Krediler - TL
153 Donuk Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Kısa Vadeli Krediler - YP

- 154 Canlı Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Orta ve Uzun Vadeli Krediler - TL
155 Canlı Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Orta ve Uzun Vadeli Krediler - YP
156 Donuk Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Orta ve Uzun Vadeli Krediler - TL
157 Donuk Alacaklardan Yeniden Yapılandırılan Orta ve Uzun Vadeli Krediler - YP
158 Tazmin Edilen Gayri Nakdi Kredi Bedelleri - TL
159 Tazmin Edilen Gayri Nakdi Kredi Bedelleri – YP
- 160 Kanun ve/veya Kararnamelere Dayanan Ertelenmiş ve Taksitlendirilmiş Krediler-
TL
161 Kanun ve/veya Kararnamelere Dayanan Ertelenmiş ve Taksitlendirilmiş Krediler-
YP
- 170 Üçüncü Grup - Tahsil İmkani Sınırlı Krediler – TL
171 Üçüncü Grup - Tahsil İmkani Sınırlı Krediler – YP
172 Dördüncü Grup - Tahsili Şüpheli Krediler –TL
173 Dördüncü Grup - Tahsili Şüpheli Krediler – YP
176 Beşinci Grup - Zarar Niteliğindeki Krediler – TL
177 Beşinci Grup - Zarar Niteliğindeki Krediler – YP
- 180 Özel Karşılıklar – TL (kh)
181 Özel Karşılıklar – YP (kh)
182 TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları – TL (kh)
183 TFRS 9 Beklenen Zarar Karşılıkları – YP (kh)
184 Gerçeğe Uygun Değer Üzerinden Değerlenen Krediler Değer Düşüş Karşılığı –
TL (kh)
185 Gerçeğe Uygun Değer Üzerinden Değerlenen Krediler Değer Düşüş Karşılığı –
YP (kh)

2 YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER ve DİĞER AKTİFLER

- 202 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - TL
203 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - YP
204 Kazanılmış Finansal Kiralama Gelirleri - TL (kh)
205 Kazanılmamış Finansal Kiralama Gelirleri - YP (kh)
- 210 Zorunlu Karşılıklar - TL
211 Zorunlu Karşılıklar – YP
- 220 Kredi Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları - TL
221 Kredi Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları- YP
222 Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları- TL
223 Diğer Faiz ve Gelir Reeskontları- YP
224 Türev Finansal Varlıklar – TL
225 Türev Finansal Varlıklar – YP

238 Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar – TL

239 Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar – YP

240 İştirakler - TL

241 İştirakler - YP

242 Bağlı Ortaklıklar - TL

243 Bağlı Ortaklıklar - YP

244 İtfa Edilmiş Maliyet Üzerinden Değerlenen Menkul.Değ. - TL

245 İtfa Edilmiş Maliyet Üzerinden Değerlenen Menkul.Değ. - YP

246 İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte Konrtol Edilen Ortaklıklar Değer Düşüş Karşılığı – TL (kh)

247 İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte Konrtol Edilen Ortaklıklar Değer Düşüş Karşılığı – YP (kh)

248 Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar – TL

249 Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar – YP

250 Menkuller - TL

251 Menkuller - YP

252 Gayrimenkuller - TL

253 Gayrimenkuller – YP

254 Faaliyet Kiralaması Geliştirme Maliyetleri – TL

255 Faaliyet Kiralaması Geliştirme Maliyetleri – YP

256 Birikmiş Amortismanlar - TL (kh)

257 Birikmiş Amortismanlar - YP (kh)

258 Maddi Olmayan Duran Varlıklar - TL

259 Maddi Olmayan Duran Varlıklar – YP

260 Peşin Ödenmiş Vergiler - TL

261 Peşin Ödenmiş Vergiler - YP

262 Ertelenmiş Vergi Varlığı Hesabı – TL

263 Ertelenmiş Vergi Varlığı Hesabı – YP

264 Duran Varlıklar Değer Düşüş Karşılığı – TL (kh)

265 Duran Varlıklar Değer Düşüş Karşılığı – YP (kh)

270 Ayniyat Mevcudu - TL

271 Ayniyat Mevcudu - YP

272 Aktiflerimizin Vadeli Satışından Doğan Alacaklar – TL

273 Aktiflerimizin Vadeli Satışından Doğan Alacaklar – YP

274 Aktiflerimizin Vadeli Satışından Kazanılmamış Gelirler - TL (kh)

275 Aktiflerimizin Vadeli Satışından Kazanılmamış Gelirler - YP (kh)

278 Muhtelif Alacaklar - TL

279 Muhtelif Alacaklar – YP

280 Borçlu Geçici Hesaplar - TL

281 Borçlu Geçici Hesaplar – YP

282 Bölgeler veya İşletmeler Cari Hesabı

284 Kıymetli Maden Alım/Satım Hesabı
285 Kıymeti Maden Vaziyeti - YP
288 Enflasyona Göre Düzeltme Farkları

290 Şubeler Cari Hesabı - TL
291 Şubeler Cari Hesabı – YP
292 Efektif Alım-Satım Hesabı - TL
293 Efektif Vaziyeti - YP
294 Döviz Alım-Satım Hesabı - TL
295 Döviz Vaziyeti – YP
296 Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Alacaklar - TL
297 Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Alacaklar - YP
298 Elden Çıkarılacak Kıymetler

3 MEVDUAT ve DİĞER YABANCI KAYNAKLAR

300 Tasarruf Mevduatı (Y.İ.Y. Gerçek Kişiler) - Vadesiz
301 Döviz Tevdiatı Hesabı - Vadesiz
302 Tasarruf Mevduatı (Y.D.Y. Gerçek Kişiler) - Vadesiz
304 Resmi, Ticari ve Diğer Kurumlar Mevd. (Y.İ.Y.) – Vadesiz
305 Kıymetli Maden Depo Hesapları - Vadesiz –YP
306 Ticari ve Diğer Kuruluşlar Mevduatı (Y.D.Y.) - Vadesiz
308 Bankalar Mevduatı – Vadesiz – TL
309 Bankalar Mevduatı - Vadesiz – YP

310 Tasarruf Mevduatı (Y.İ.Y. Gerçek Kişiler) - Vadeli
311 Döviz Tevdiat Hesabı - Vadeli
312 Tasarruf Mevduatı (Y.D.Y. Gerçek Kişiler) - Vadeli
314 Resmi, Ticari ve Diğer Kurumlar Mevduatı (Y.İ.Y) - Vadeli
315 Kıymetli Maden Depo Hesapları- Vadeli - YP
316 Ticari ve Diğer Kuruluşlar Mevduatı (Y.D.Y.)- Vadeli
318 Bankalar Mevduatı – Vadeli - TL
319 Bankalar Mevduatı - Vadeli – YP

320 Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar – TL
321 Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar - YP
323 Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Kıymetli Madenler - YP
324 Yedi Gün İhbarlı Mevduat
325 Yedi Gün İhbarlı Döviz Tevdiat Hesabı
328 Para Piyasalarına Borçlar - TL
329 Para Piyasalarına Borçlar – YP

332 Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar – TL
333 Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar – YP
334 Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar – TL
335 Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar – YP
336 Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlık Borçları - TL

337 Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar
Borçları – YP

340 TCMB Kredileri - TL

341 TCMB Kredileri - YP

342 Yurtiçi Bankalardan Kullanılan Krediler - TL

343 Yurtiçi Bankalardan Kullanılan Krediler - YP

344 Yurtiçi Diğer Kuruluşlardan Kullanılan Krediler - TL

345 Yurtiçi Diğer Kuruluşlardan Kullanılan Krediler – YP

346 Sermaye Hesaplamasına Dahil Edilecek Borçlanma Araçları – TL

347 Sermaye Hesaplamasına Dahil Edilecek Borçlanma Araçları – YP

348 Yurtdışından Kullanılan Krediler – TL

349 Yurtdışından Kullanılan Krediler – YP

350 Karşılıklar – TL

351 Karşılıklar - YP

352 Kiralama İşlemlerinden Borçlar - TL

353 Kiralama İşlemlerinden Borçlar - YP

354 Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri – TL (kh)

355 Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri – YP (kh)

356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar – TL

357 Faktoring İşlemlerinden Borçlar - YP

359 Yurtdışından Kullanılan Kıymetli Maden Kredileri – YP

360 Faiz ve Gider Reeskontları – TL

361 Faiz ve Gider Reeskontları – YP

364 Türev Finansal Yükümlülükler – TL

365 Türev Finansal Yükümlülükler – YP

366 Yurtdışı Merkez ve Şubeler – TL

367 Yurtdışı Merkez ve Şubeler – YP

368 Enflasyona Göre Düzeltme Farkları

370 İthalat Transfer Emirleri - TL

371 İthalat Transfer Emirleri - YP

376 İhraç Edilen Menkul Kıymetler - TL

377 İhraç Edilen Menkul Kıymetler - YP

378 İhraç Edilen Menkul Kıymet İhraç Farkları – TL (kh)

379 İhraç Edilen Menkul Kıymet İhraç Farkları – YP (kh)

380 Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler - TL

381 Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler - YP

384 Bankamıza Tahsis Edilen Fonlar - TL

385 Bankamıza Tahsis Edilen Fonlar - YP

386 Ertelenmiş Vergi Borcu Hesabı– TL

387 Ertelenmiş Vergi Borcu Hesabı- YP

388 Fonlardan Kullanılan Kredi Karşılıkları

- 390 Muhtelif Borçlar - TL
- 391 Muhtelif Borçlar - YP
- 392 Alacaklı Geçici Hesaplar - TL
- 393 Alacaklı Geçici Hesaplar - YP
- 394 Ödeme Emirleri - TL
- 395 Ödeme Emirleri - YP
- 396 Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Borçlar - TL
- 397 Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Borçlar - YP
- 398 Yükleniciler Hesabı - TL

4 ÖZKAYNAKLAR

- 410 Sermaye - TL
- 412 Sermaye Taahhütleri - TL
- 413 Sermaye Taahhütleri - YP
- 414 Sermaye Yedekleri – TL
- 415 Sermaye Yedekleri – YP

- 420 Kâr Yedekleri – TL
- 421 Kâr Yedekleri – YP

- 440 Kâr ve Zarar
- 442 Geçmiş Yıllar Kâr ve Zararları
- 448 Enflasyona Göre Düzeltme Farkları

5 FAİZ GELİRLERİ

- 500 İskontolu İşlemlerden Alınan Faizler – TL
- 501 İskontolu İşlemlerden Alınan Faizler – YP
- 502 Faktoring Alacaklarından Alınan Faizler – TL
- 503 Faktoring Alacaklarından Alınan Faizler – YP
- 504 Kıymetli Maden Kredilerinden Alınan Faizler – TL
- 505 Kıymetli Maden Kredilerinden Alınan Faizler – YP

- 510 Kısa Vadeli İhracat Kredilerinden Alınan Faizler – TL
- 511 Kısa Vadeli İhracat Kredilerinden Alınan Faizler – YP
- 512 Kısa Vadeli İthalat Kredilerinden Alınan Faizler – TL
- 513 Kısa Vadeli İthalat Kredilerinden Alınan Faizler – YP
- 514 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Faizler – TL
- 515 Kısa Vadeli Diğer Kredilerden Alınan Faizler – YP
- 516 Kısa Vadeli İhtisas Kredilerinden Alınan Faizler – TL
- 517 Kısa Vadeli İhtisas Kredilerinden Alınan Faizler – YP
- 518 Kısa Vadeli Fon Kaynaklı Kredilerden Alınan Faizler – TL
- 519 Kısa Vadeli Fon Kaynaklı Kredilerden Alınan Faizler – YP

520 Mali Kesime Verilen K.V. Kredilerden Alınan Faizler – TL
521 Mali Kesime Verilen K.V. Kredilerden Alınan Faizler – YP
522 Yurtdışı Kısa Vadeli Kredilerden Alınan Faizler – TL
523 Yurtdışı Kısa Vadeli Kredilerden Alınan Faizler – YP

530 Orta ve Uzun Vadeli İhracat Garantili Yatırım Kredilerinden Alınan Faizler – TL
531 Orta ve Uzun Vadeli İhracat Garantili Yatırım Kredilerinden Alınan Faizler – YP
532 Orta ve U.V.Diğer Yatırım Kredilerinden Alınan Faizler – TL
533 Orta ve U.V.Diğer Yatırım Kredilerinden Alınan Faizler – YP
534 Orta ve Uzun Vadeli İşletme, İhracat ve Diğer Kredilerden Alınan Faizler – TL
535 Orta ve Uzun Vadeli İşletme, İhracat ve Diğer Kredilerden Alınan Faizler – YP
536 Orta ve Uzun Vadeli İhtisas Kredilerinden Alınan Faizler – TL
537 Orta ve Uzun Vadeli İhtisas Kredilerinden Alınan Faizler – YP
538 Orta ve U.V. Fon Kaynaklı Kredilerden Alınan Faizler – TL
539 Orta ve U.V. Fon Kaynaklı Kredilerden Alınan Faizler – YP

540 Mali Kesime Verilen Orta ve U.V. Kredilerden Alınan Faizler – TL
541 Mali Kesime Verilen Orta ve U.V. Kredilerden Alınan Faizler – YP
542 Yurtdışı Orta ve Uzun Vadeli Kredilerden Alınan Faizler-TL
543 Yurtdışı Orta ve Uzun Vadeli Kredilerden Alınan Faizler – YP
546 Yeniden Yapılandırılan Kredilerden Alınan Faizler – TL
547 Yeniden Yapılandırılan Kredilerden Alınan Faizler – YP
548 Donuk Alacaklardan Alınan Faizler – TL
549 Donuk Alacaklardan Alınan Faizler – YP

550 Kaynak Kullanımını Destekleme Fonundan Alınan Prim. – TL

560 Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler – TL
561 Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler – YP

570 Bankalardan Alınan Faizler – TL
571 Bankalardan Alınan Faizler – YP
572 Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler – TL
573 Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler – YP
576 Ters Repo İşlemlerinden Alınan Faizler – TL
577 Ters Repo İşlemlerinden Alınan Faizler – YP
578 Enflasyona Göre Düzeltme Farkları

580 Menkul Değerlerden Alınan Faizler – TL
581 Menkul Değerlerden Alınan Faizler – YP
582 Finansal Kiralama Gelirleri – TL
583 Finansal Kiralama Gelirleri – YP

592 Şubelerden Alınan Faizler – TL
593 Şubelerden Alınan Faizler – YP
598 Diğer Alınan Faizler – TL
599 Diğer Alınan Faizler – YP

6 FAİZ GİDERLERİ

- 608 Türk Parası Mevduata Verilen Faizler (Y.D.Y.K.)
- 610 Türk Parası Mevduata Verilen Faizler (Y.İ.Y.K.)
- 611 Yabancı Para Mevduata Verilen Faizler
- 614 Kıymetli Maden Depo Hesaplarına Verilen Faizler – TL
- 615 Kıymetli Maden Depo Hesaplarına Verilen Faizler – YP
- 616 Yurtdışından Kullanılan Kıymetli Maden Kredilerine Verilen Faizler – TL
- 617 Yurtdışından Kullanılan Kıymetli Maden Kredilerine Verilen Faizler – YP

- 620 TCMB Kredilerine Verilen Faizler - TL
- 621 TCMB Kredilerine Verilen Faizler - YP
- 622 Yurtiçinden Kullanılan Kredilere Verilen Faizler - TL
- 623 Yurtiçinden Kullanılan Kredilere Verilen Faizler - YP
- 624 Yurtdışından Kullanılan Kredilere Verilen Faizler - TL
- 625 Yurtdışından Kullanılan Kredilere Verilen Faizler – YP
- 626 Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler – TL
- 627 Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler - YP
- 628 Repo İşlemlerine Verilen Faizler – TL
- 629 Repo İşlemlerine Verilen Faizler – YP

- 630 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Faizler – TL
- 631 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Faizler – YP

- 640 Fonlara Verilen Faizler - TL
- 641 Fonlara Verilen Faizler – YP
- 642 Faktoring İşlemlerinden Borçlara Verilen Faizler – TL
- 643 Faktoring İşlemlerinden Borçlara Verilen Faizler – YP
- 644 Finansal Kiralama Giderleri – TL
- 645 Finansal Kiralama Giderleri – YP

- 650 Şubelere Verilen Faizler - TL
- 651 Şubelere Verilen Faizler – YP
- 652 Yurtdışı Merkez ve Şubelere Verilen Faizler – TL
- 653 Yurtdışı Merkez ve Şubelere Verilen Faizler – YP

- 678 Enflasyona Göre Düzeltme Farkları - TL

- 698 Verilen Diğer Faizler - TL
- 699 Verilen Diğer Faizler – YP

7 FAİZ DIŞI GELİRLER

- 700 İskonto ve İştirah Senetlerinden Alınan Komisyonlar – TL
- 701 İskonto ve İştirah Senetlerinden Alınan Kom. – YP
- 702 Faktoring Alacaklarından Alınan Ücret ve Komisyonlar – TL
- 703 Faktoring Alacaklarından Alınan Ücret ve Komisyonlar – YP

710 K.V. İhracat Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar –TL
711 K.V. İhracat Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar -YP
712 K.V. İthalat Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar. –TL
713 K.V. İthalat Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar -YP
714 K.V. Diğer Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar – TL
715 K.V. Diğer Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar - YP
716 K.V. İhtisas Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar -TL
717 K.V. İhtisas Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar -YP
718 K.V. Fon Kaynaklı Kredilerden Alınan Ücret ve Kom. – TL
719 K.V. Fon Kaynaklı Kredilerden Alınan Ücret ve Kom. – YP

720 Mali Kesime Verilen Kısa Vadeli Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar - TL
721 Mali Kesime Verilen Kısa Vadeli Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar – YP
722 Yurtdışı K.V. Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar - TL
723 Yurtdışı K.V. Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar – YP
730 Orta ve U.V. İhracat Garantili Yatırım Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar - TL
731 Orta ve U.V. İhracat Garantili Yatırım Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar - YP
732 Orta ve U.V. Diğer Yatırım Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar - TL
733 Orta ve U.V. Diğer Yatırım Kredilerinden Alınan Ücret ve Komisyonlar -YP
734 Orta ve U.V. İşletme, İhracat ve Diğer Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar - TL
735 Orta ve U.V. İşletme, İhracat ve Diğer Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar - YP
736 Orta ve U.V. İhtisas Kredilerinden Alınan Üc.ve Kom. - TL
737 Orta ve U.V. İhtisas Kredilerinden Alınan Üc.ve Kom. - YP
738 Orta ve U.V. Fon Kaynaklı Kredilerden Alın. Üc.ve Kom. -TL
739 Orta ve U.V. Fon Kaynaklı Kredilerden Alın. Üc.ve Kom. –YP

740 Mali Kesime Verilen Orta ve U.V. Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar - TL
741 Mali Kesime Verilen Orta ve U.V. Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar - YP
742 Yurtdışı Orta ve U.V. Kredilerden Alınan Üc.ve Kom. – TL
743 Yurtdışı Orta ve U.V. Kredilerden Alınan Üc.ve Kom. – YP
744 Yeniden Yapılandırılan Kredilerden Alınan Üc.ve Kom. – TL
745 Yeniden Yapılandırılan Kredilerden Alınan Üc.ve Kom. – YP
746 Donuk Alacaklardan Alınan Ücret ve Komisyonlar – TL
747 Donuk Alacaklardan Alınan Ücret ve Komisyonlar – YP
748 Nakdi Olmayan Kredilerden Alınan Üc.ve Kom. – TL
749 Nakdi Olmayan Kredilerden Alınan Üc.ve Kom. – YP

750 Sermaye Piyasası İşlemleri Kârları - TL
751 Sermaye Piyasası İşlemleri Kârları – YP
752 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Kârlar – TL
753 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Kârlar – YP
754 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araç. Kârlar – TL
755 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araç. Kârlar – YP

760 Bankacılık Hizmetleri Gelirleri - TL
761 Bankacılık Hizmetleri Gelirleri - YP
771 Kambiyo Kârları - TL
774 Birleşme Gelirleri – TL
775 Birleşme Gelirleri – YP
778 Enflasyona Göre Düzeltme Farkları

780 Alınan Kâr Payları - TL
781 Alınan Kâr Payları – YP
792 Olağanüstü Gelirler - TL
793 Olağanüstü Gelirler - YP
790 Diğer Faiz Dışı Gelirler - TL
791 Diğer Faiz Dışı Gelirler - YP
794 Ertelenmiş Vergi Varlığı Gelirleri - TL
795 Ertelenmiş Vergi Varlığı Gelirleri – YP
796 Ertelenmiş Vergi Borcu Gelirleri - TL
797 Ertelenmiş Vergi Borcu Gelirleri – YP
798 Parasal Pozisyon Kârı – TL

8 FAİZ DIŞI GİDERLER

810 Personel Giderleri – TL
811 Personel Giderleri – YP
820 Karşılık ve Değer Düşme Giderleri – TL
821 Karşılık ve Değer Düşme Giderleri – YP
830 Vergi, Resim, Harçlar ve Fonlar – TL
831 Vergi, Resim, Harçlar ve Fonlar – YP
840 Verilen Komisyon ve Ücretler – TL
841 Verilen Komisyon ve Ücretler – YP
850 Amortisman Gideri – TL
851 Amortisman Gideri – YP
861 Kambiyo Zararları
862 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Zararlar – TL
863 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Zararlar – YP
870 Sermaye Piyasası İşlemleri Zararları - TL
871 Sermaye Piyasası İşlemleri Zararları - YP
872 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Zararlar - TL
873 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Zararlar - YP
874 Birleşme Giderleri - TL
875 Birleşme Giderleri - YP
876 Yeniden Yapılanma Giderleri - TL
877 Yeniden Yapılanma Giderleri – YP

878 Enflasyona Göre Düzeltme Farkları

880 Diğer İşletme Giderleri – TL

881 Diğer İşletme Giderleri – YP

882 Diğer Giderler ve Zararlar – TL

883 Diğer Giderler ve Zararlar – YP

890 Olağanüstü Giderler – TL

891 Olağanüstü Giderler – YP

894 Ertelenmiş Vergi Varlığı Giderleri – TL

895 Ertelenmiş Vergi Varlığı Giderleri – YP

896 Ertelenmiş Vergi Borcu Giderleri – TL

897 Ertelenmiş Vergi Borcu Giderleri – YP

898 Parasal Pozisyon Zararı – TL

9 FİNANSAL DURUM TABLOSU DIŞI HESAPLAR

910 Türk Parası Teminat Mektuplarından Alacaklar

911 Yabancı Para Teminat Mektuplarından Alacaklar

912 Türk Parası Teminat Mektuplarından Borçlar

913 Yabancı Para Teminat Mektuplarından Borçlar

920 Kabul Kredilerinden Alacaklar – TL

921 Kabul Kredilerinden Alacaklar – YP

922 Kabul Kredilerinden Borçlar – TL

923 Kabul Kredilerinden Borçlar – YP

930 Akreditif Taahhütlerimizden Alacaklar – TL

931 Akreditif Taahhütlerimizden Alacaklar – YP

932 Akreditif Taahhütlerimizden Borçlar – TL

933 Akreditif Taahhütlerimizden Borçlar – YP

934 Müşteri Adına Yapılan Türev Finansal Araç Alım Satım İşlemlerinden Alacaklar - TL

935 Müşteri Adına Yapılan Türev Finansal Araç Alım Satım İşlemlerinden Alacaklar - YP

936 Müşteri Adına Yapılan Türev Finansal Araç Alım Satım İşlemlerinden Borçlar - TL

937 Müşteri Adına Yapılan Türev Finansal Araç Alım Satım İşlemlerinden Borçlar – YP

940 Cirantalarımız – TL

941 Cirantalarımız – YP

942 Cirolarımız – TL

943 Cirolarımız – YP

944 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Alacaklar – TL
945 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araç. Alacaklar-YP
946 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Borçlar – TL
947 Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araç. Borçlar - YP
950 Menkul Kıymet İhracında Satın Alma Garantilerimizden Alacaklar – TL
951 Menkul Kıymet İhracında Satın Alma Garantilerimizden Alacaklar - YP
952 Menkul Kıymet İhracında Satın Alma Garantilerimizden Borçlar – TL
953 Menkul Kıymet İhracında Satın Alma Garantilerimizden Borçlar – YP

954 Faktoring Garantilerinden Alacaklar – TL
955 Faktoring Garantilerinden Alacaklar – YP
956 Faktoring Garantilerinden Borçlar – TL
957 Faktoring Garantilerinden Borçlar – YP

960 Diğer Garanti ve Kefaletlerimizden Alacaklar – TL
961 Diğer Garanti ve Kefaletlerimizden Alacaklar – YP
962 Diğer Garanti ve Kefaletlerimizden Borçlar – TL
963 Diğer Garanti ve Kefaletlerimizden Borçlar – YP

964 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Alacaklar – TL
965 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Alacaklar – YP
966 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Borçlar – TL
967 Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlardan Borçlar – YP

970 Teminat Mektupsuz Prefinansman Kredilerinden Alacaklar – TL
971 Teminat Mektupsuz Prefinansman Kredilerinden Alacaklar – YP
972 Teminat Mektupsuz Prefinansman Kredilerinden Borçlar – TL
973 Teminat Mektupsuz Prefinansman Kredilerinden Borçlar – YP

975 Döviz Endeksli Kredilerden Alacaklar -YP
977 Döviz Endeksli Kredilerden Borçlar – YP

978 Taahhütlerden Alacaklar – TL
979 Taahhütlerden Alacaklar – YP
980 Taahhütlerden Borçlar – TL
981 Taahhütlerden Borçlar – YP

982 Emanet ve Rehinli Kıymetler – TL
983 Emanet ve Rehinli Kıymetler – YP
984 Emanet ve Rehinli Kıymet Verenler/Bırakanlar – TL
985 Emanet ve Rehinli Kıymet Verenler/Bırakanlar – YP

986 Repo ve Ters Repo İşlemlerden Alacaklar – TL
987 Repo ve Ters Repo İşlemlerden Alacaklar – YP
988 Repo ve Ters Repo İşlemlerden Borçlar – TL
989 Repo ve Ters Repo İşlemlerden Borçlar – YP

992 Sınırlamalara Tabi Olmayan Kredilerden Alacaklar – TL

993 Sınırlamalara Tabi Olmayan Kredilerden Alacaklar - YP

994 Sınırlamalara Tabi Olmayan Kredilerden Borçlar - TL

995 Sınırlamalara Tabi Olmayan Kredilerden Borçlar – YP

996 Diğer Finansal Durum Tablosu Dışı Hesaplardan Alc. – TL

997 Diğer Finansal Durum Tablosu Dışı Hesaplardan Alc. – YP

998 Diğer Finansal Durum Tablosu Dışı Hesaplardan Borçlar – TL

999 Diğer Finansal Durum Tablosu Dışı Hesaplardan Borçlar – YP

ÖZGEÇMİŞ

Havva Nur Çiftci, 15 Ekim 1985 tarihinde Şanlıurfa'da doğmuştur, aslen Samsunludur. İlköğretimini Samsun Seyfi Demirsoy İlköğretim İlkokulunda, orta ve lise öğrenimini Samsun Huriye Süer Anadolu Lisesinde tamamlamıştır. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun olmuştur. 2011 yılı Şubat ayında İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Yüksek Lisans programını "Mamul Yaşam Dönemi Maliyetleme Yöntemi: Bir İşletme Uygulaması" başlıklı tez çalışması ile tamamlamıştır. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Doktora programına kabul edilmiştir. 2015 yılında doktora tez çalışmalarını sürdürmek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin Chicago şehrinde bulunan DePaul Üniversitesi'nde ziyaretçi öğretim elemanı olarak bulunmuştur. Kendisi halen İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir.